

*Український інститут
соціальних досліджень
імені Олександра Яременка*

КУРІННЯ, ВЖИВАННЯ АЛКОГОЛЮ ТА НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН СЕРЕД ПІДЛІТКІВ, ЯКІ НАВЧАЮТЬСЯ: поширення й тенденції в Україні

ESPAD-2015:
The European School Survey
Project on Alcohol and Other Drugs

Європейське опитування учнів

щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин

КУРІННЯ, ВЖИВАННЯ АЛКОГОЛЮ ТА НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН СЕРЕД ПІДЛІТКІВ, ЯКІ НАВЧАЮТЬСЯ: поширення й тенденції в Україні

**За результатами дослідження 2015 року
в рамках міжнародного проекту
«Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю
та інших наркотичних речовин – ESPAD»**

Київ
Поліграфічний центр «Фоліант»
2015

УДК 316.346:178.(3-8)-053.6

ББК 60.54:51.1(4Укр)6

К 93

Авторський колектив:

О. М. Балакірева, канд. соціол. наук (кер. авт. кол.); Т. В. Бондар, канд. соціол. наук;
Ю. Ю. Приймак; Д. М. Павлова, канд. соціол. наук; О. В. Василенко; О. Т. Сакович;
С. З. Сальніков; С. В. Сидяк; Ю. Б. Юдін; Н. С. Нахабич

Рецензенти:

Л. М. Герасіна, д. соціол. наук,
І. П. Рущенко, д. соціол. наук

Рекомендовано до друку Вченою радою
Українського інституту соціальних досліджень імені Олександра Яременка
(протокол № 4 від 26 листопада 2015 р.)

Підготовлено та видано за сприяння
Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні
www.unicef.org.ua

Це видання підготовлено за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Зміст цього документа є одноособовою відповідальністю
ГО «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка»
і за жодних обставин не може вважатися таким,
що відображає позицію Європейського Союзу

Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються: поширення й тенденції в Україні : За результатами дослідження 2015 року в рамках міжнародного проекту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD» / О. М. Балакірева (кер. авт. кол.), Т. В. Бондар, Ю. Ю. Приймак, Д. М. Павлова, О. В. Василенко, О. Т. Сакович, С. З. Сальніков, С. В. Сидяк, Ю. Б. Юдін, Н. С. Нахабич. – К. : Поліграфічний центр «Фоліант», 2015. – 200 с.

ISBN 978-966-8474-91-0

Монографія має на меті ознайомити громадськість із результатами опитування серед учнівської молоді в Україні, проведеного у 2015 році в рамках проекту ESPAD – «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин» (European School Survey Project on Alcohol and other Drugs). Вона містить інформацію про рівень і структуру куріння, вживання алкоголю та наркотиків, оцінку респондентами власного оточення, доступу до медико-соціальних послуг для молоді, а також динаміку окремих показників за період 1995, 1999, 2003, 2007, 2011 та 2015 років.

УДК 316.346:178.(3-8)-053.6

ББК 60.54:51.1(4Укр)6

© Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка, 2015

© О. М. Балакірева, Т. В. Бондар, Ю. Ю. Приймак, Д. М. Павлова,
О. В. Василенко, О. Т. Сакович, С. З. Сальніков, С. В. Сидяк,
Ю. Б. Юдін, Н. С. Нахабич, 2015

© Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, 2015

ISBN 978-966-8474-91-0

ЗМІСТ

Вступ	5
Стислий виклад результатів	7
Методологія дослідження	14
Розділ 1. Куріння	20
Доступність сигарет	20
Куріння протягом життя	22
Куріння протягом останніх 30 днів	23
Вік першої спроби і формування звички	25
Сприйняття ризиків куріння	31
Обговорення	27
Висновки та рекомендації.....	28
Розділ 2. Алкоголь	29
Доступність алкоголю	30
Уживання алкоголю протягом життя.....	32
Уживання алкоголю за останні 12 місяців	33
Уживання алкоголю за останні 30 днів.....	34
Останній день уживання алкоголю	35
Сп'яніння.....	38
Вік першої спроби різних напоїв і сп'яніння	39
Місця вживання алкоголю	40
Сприйняття ризику вживання алкоголю	41
Проблеми, пов'язані з уживанням алкоголю	41
Проблеми, пов'язані з уживанням алкоголю іншими людьми	42
Обговорення	43
Висновки та рекомендації.....	44
Розділ 3. Наркотичні речовини	46
Доступність наркотичних речовин	46
Уживання наркотичних речовин протягом життя	48
Уживання наркотичних речовин за останні 12 місяців	51
Уживання марихуани за останні 30 днів.....	52
Уживання інших психоактивних речовин	53
Досвід куріння електронних сигарет і кальяна	54
Уживання енергетичних напоїв.....	56
Уживання нових психоактивних речовин.....	58
Вік першої спроби наркотичних речовин	59
Сприйняття ризиків уживання наркотичних речовин	60
Розділ 4. Полінаркоманія серед українських підлітків	62
Обговорення	66
Висновки та рекомендації.....	67

Розділ 5. Характеристика ризиків уживання марихуани	68
Обговорення	76
Висновки та рекомендації.....	76
Розділ 6. Залежність від Інтернету, комп'ютерних та азартних ігор	77
Інтернет	77
Комп'ютерні та онлайн-ігри	81
Азартні ігри	83
Обговорення	86
Висновки та рекомендації.....	87
Розділ 7. Соціальне оточення як фактор впливу на поведінкові практики молодих людей	88
Батьківська сім'я	88
Дружнє оточення	94
Висновки та рекомендації.....	96
Розділ 8. Досвід звернення за соціальними послугами та медичною допомогою	97
Доступність медичної допомоги.....	97
Тестування на ВІЛ.....	97
Звернення за консультаціями	98
Висновки та рекомендації.....	98
Загальні рекомендації	100
Перелік використаних джерел.....	102
Summary Report «Smoking, alcohol and illegal drug use among school-aged adolescents: level of consumption and trends in Ukraine» (in English)	105
Додатки.....	129
Таблиці, що презентують дані опитування цільової вікової групи учнівської молоді міжнародного проекту за окремими показниками у динаміці: 1995, 1999, 2003, 2007, 2011 та 2015 роки	130
Таблиці за результатами опитування ESPAD – 2015 серед 15–17-річної вікової когорти учнівської молоді за віком і статтю	148

ВСТУП

Представлена монографія підготовлена в рамках міжнародного дослідницького проекту «Європейське опитування учнівської молоді щодо вживання алкоголю та наркотиків» (ESPAD: The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs), у якому Україна бере участь з 1995 року. Опитування проводиться раз на чотири роки. Україна представлена в усіх хвилях опитування, проведених в 1995, 1999, 2003, 2007, 2011 та 2015 роках. Цільовою групою міжнародного дослідження ESPAD є учні одного року народження, яким протягом року чергової хвилі опитування виповнилося або має виповнитися 16 років. У 2015 році цільовою групою стали учні 1999 року народження, отже, на період проведення анкетування їм було 15–16 років.

Представлені дані фокусуються на результатах останньої, шостої, хвилі опитування учнівської молоді, але містять також аналіз тенденцій уживання тютюну, алкоголю та наркотичних речовин у динаміці з 1995 року. Опитування 2015 р. в Україні проведене в 449 навчальних закладах, репрезентує вікову групу підлітків 15–17 років, які навчаються в загальноосвітніх школах (9–11 класи), професійно-технічних навчальних закладах (1–2 курс після базової середньої освіти) та вищих навчальних закладах I–II рівнів акредитації (1–2 курс після базової середньої освіти). Загальна кількість опитаних визначеної вікової групи становить 7333 учні/студенти, з них до масиву даних включено¹ відповіді 6674 респондентів (з них 3459 дівчат та 3215 хлопців).

Отримані дані будуть корисними для підлітків, батьків, учителів, представників засобів масової інформації, громадських організацій, усіх тих, хто переймається проблемами підростаючого покоління та опікується його здоров'ям.

Основна мета проведення опитування серед учнівської молоді – вимірювання поширеності вживання цигарок, алкоголю й наркотиків, відстежування тенденцій, визначення чинників різних моделей поведінки, а також вивчення зв'язку вживання цигарок, алкоголю й наркотиків з особливостями соціального оточення (впливу батьківської сім'ї та компанії однолітків).

Вивчення поведінкових практик серед учнівської молоді реалізується через опитування в школах та інших навчальних закладах. Обрана стратегія дослідження є економічно ефективною (опитування проводиться методом самозаповнення анкет у навчальній аудиторії), легкою в реалізації (учні – легкодоступна частина населення). Крім того, вікові групи 15–17-річних підлітків переживають етап спроб і початкового залучення до куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин, що перебуває у фокусі дослідників і дає змогу отримати досить надійну інформацію стосовно першого залучення та його визначальних чинників.

Соціологічні опитування є практично єдиним джерелом такої інформації, оскільки жодні статистичні показники не відображають поведінкових практик будь-яких груп населення, не дають можливості виміряти поширення шкідливих звичок, кількісні характеристики вживання тютюну, алкоголю та інших психоактивних речовин.

Дані, отримані через певні часові проміжки, створюють широку й багаторівневу інформаційну базу для подальшого аналізу, визначення особливостей для окремих підгруп підлітків, чинників впливу, взаємозв'язку між різними звичками.

¹ До аналізу не були включені 659 анкет, оскільки опитані серед загалу учнів/студентів обраних навчальних класів/груп виявилися старшими за цільову групу.

Авторський колектив висловлює подяку співробітникам УІСД ім. Олександра Яременка: Лідії Романовській, Юлії Арабській, Євгенії Кульчицькій, які плідно працювали як виконавці та організатори дослідницького проекту. Автори зазначають, що реалізація цього дослідження в Україні стала можливою лише завдяки співпраці широкого кола людей, а саме керівників команд інтерв'юерів та інтерв'юерів в областях, керівників навчальних закладів і працівників управлінь та відділів освіти і науки.

Проведення дослідження у 2015 р. було підтримане Міністерством освіти і науки України, Міністерством соціальної політики України, Управлінням забезпечення діяльності уповноваженого Президента України з прав дитини.

Окрему подяку висловлюємо Європейському моніторинговому центру з наркотиків та наркоманії за технічну підтримку реалізації проекту в Україні.

Велика подяка Дитячому фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, який підтримав підготовку цієї монографії та її видання.

Щирі слова вдячності персонально Олені Сакович та Джованні Барберіс, а також співробітникам Міністерства освіти і науки України – Світлані Фіцайло та Юрію Кононенку за підтримку в реалізації дослідження.

Представлені результати містять значний обсяг змістовної інформації та ґрунтовні підвалини для розробки й упровадження практичних дій як на національному рівні, так і на рівні окремих регіонів та конкретних навчальних закладів.

СТИСЛИЙ ВИКЛАД РЕЗУЛЬТАТІВ

Основна мета проекту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотиків» («European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs» – ESPAD) полягає у збиранні порівняльних даних щодо вживання різних речовин серед 15–16-річних учнів у країнах Європи для моніторингу трендів як усередині, так і між країнами. Дослідження проводиться кожні чотири роки, починаючи з 1995 року. На даний момент було проведено шість хвиль опитування в рамках проекту.

Монографія містить результати опитування останньої хвилі в рамках проекту ESPAD, а також окремі дані в динаміці. У міжнародному дослідженні беруть участь учні/студенти 1999 року народження. В Україні у 2015 році цільовими групами дослідження виступили учні/студенти 1998–2000 років народження, тобто віком 15–17 років. Крім того, опитування проведено серед класних керівників/кураторів тих класів і навчальних груп, які ввійшли до вибірки.

До початку опитування було отримано позитивний висновок комісії з професійної етики Соціологічної асоціації України (САУ) про те, що технологія дослідження забезпечує необхідний рівень анонімності та конфіденційності отриманої інформації, текст анкети (за змістом і стилем формулювання) є коректним, забезпечує дотримання прав людської гідності й морально-етичних норм відповідно до затверджених САУ етичних принципів проведення досліджень серед дітей і підлітків, принципів Гельсінської декларації прав людини, Конвенції Ради Європи про права людини, Конвенції ООН про права дитини та відповідних законів України.

Додатково було отримано експертизу інструментарію від Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи Національної академії педагогічних наук України (сертифікат СЕ № 2640150).

Опитування проводилося в 449 навчальних закладах серед учнів 9–11 класів загальноосвітніх шкіл, 1 та 2 курсів професійно-технічних навчальних закладів та вищих навчальних закладів I–II рівня акредитації (на базі 9-річної освіти). Опитування учнівської молоді реалізовано шляхом самозаповнення формалізованого запитальника методом групового опитування в навчальних аудиторіях. Кожен учень заповнював анкету анонімно, після заповнення вкладав анкету в окремий конверт і самостійно його заклеював. Під час проведення опитування вчителі, класні керівники/куратори груп перебували поза межами аудиторії.

Польовий етап дослідження здійснювали інтерв'юери постійної мережі УІСД ім. О. Яременка. Загалом у 2015 році було опитано 3215 хлопців та 3459 дівчат у 449 навчальних закладах, розташованих у 25 територіально-адміністративних одиницях України: 24 областях та м. Київ. Учні, які навчаються в навчальних закладах обласних центрів, становлять 29,8% опитаних, 43,5% – представники інших міст і селищ міського типу, 26,6% – це мешканці села.

Рівень досяжності учнів під час опитування порівняно із загальною кількістю учнів, які навчаються в обраних класах, за списками становить 79,3% серед загалу (серед хлопців – 78,3%, серед дівчат – 80,2%).

Аналіз отриманих даних здійснено за віком, статтю, типом навчального закладу і в окремих випадках – за типом населеного пункту. Основний аналіз даних стосується всіх опитаних вікових когорт, тобто молоді 15–17 років, яка навчається. Аналіз даних у динаміці представлений по цільовій віковій когорті міжнародного дослідження – серед юнаків та дівчат 1999 року народження, отже, тих, кому на момент опитування виповнилося 15–16 років.

Куріння серед учнівської молоді

Кожний п'ятий респондент вважає, що має безперешкодний доступ до цигарок. При цьому хлопці частіше за дівчат вважають, що не матимуть жодних перепон, якщо забажають дістати цигарки (28,2% та 17,8% відповідно). Починаючи з 1999 року показник доступу до тютюнової продукції знизився майже вдвічі – з 74,7% до 42,3%.

Більше половини учнів/студентів повідомляють про наявність досвіду куріння – 52,3%. Частка хлопців, які курили хоча б один раз протягом життя, є суттєво більшою, ніж частка дівчат, і становить 61,3% серед хлопців і 44,3% серед дівчат. Про випадки куріння протягом останніх 30 днів повідомили 19,1% опитаних.

Щоденно курять 12,2% учнівської молоді: 18,1% хлопців та 6,7% дівчат. Приблизно половина з них (6,3%) зазначила про куріння шести і більше цигарок щодня.

У момент досягнення 13-річного віку досвід куріння мають 29,9% учнів/студентів, а в 5,1% опитаних сформувалася звичка щоденного куріння. У момент досягнення 15 років половина (49,1%) має досвід куріння, а у 12,9% опитаних сформувалася звичка щоденного куріння.

Учнівська молодь не до кінця усвідомлює той ризик для здоров'я, на який наражаються курці. Лише 18,4% опитаних зазначили великий ризик при курінні цигарок. Навіть за умов куріння однієї або більше пачок на день 4,8% зовсім не бачать негативних наслідків та ще 7,8% вбачають слабкий ризик для здоров'я.

Уживання алкоголю

Більше третини 15-річних учнів повідомили про те, що їм «легко» або «дуже легко» придбати алкогольні напої. Серед 16-річних респондентів кількість тих, кому «легко» або «дуже легко» придбати алкогольні напої становить 43,4%, а серед 17-річних – 51,7%. У найлегшому доступі є слабоалкогольні напої (про що повідомили в середньому 59,5% учнів), а також пиво (51,5%). Дані свідчать про зменшення доступності всіх алкогольних напоїв. Протягом усього часу спостережень хлопці частіше зазначали, що їм легше дістати алкогольні напої, ніж дівчата. Винятком стали слабоалкогольні напої, які дівчата частіше за хлопців визначали доступними у двох останніх хвилях дослідження (2011 та 2015 років).

У 2015 році дослідження показало, що в середньому 83,4% учнів уживали будь-які алкогольні напої хоча б один раз протягом життя: серед 15-річних – 78,5%; 16-річних – 85%, серед 17-річних – 84,6%.

З 1995 по 2007 рік кількість 15–16-річних учнів, які повідомили про вживання алкогольних напоїв хоча б один раз у житті, поступово зростала й досягла 90,8%, а результати опитувань 2011 та 2015 років зафіксували тенденцію повільного зменшення цього показника до 84,9%.

У період за останні 12 місяців алкогольні напої вживали 70% учнів (серед дівчат – 71,1%, серед хлопців – 68,7%). Відмінність спостерігається в кількості разів уживання. Так, більша кількість дівчат, ніж хлопців (27,3% та 22,8% відповідно), повідомила про вживання алкогольних напоїв один-два рази протягом зазначеного періоду. Про регулярне вживання (40 і більше разів за останні 12 місяців, що фактично означає щотижневє вживання алкоголю) повідомили 6,1% хлопців та 2,8% дівчат.

У 2015 році показник уживання алкогольних напоїв протягом останніх 12 місяців є найнижчим за весь 20-річний період дослідження і дорівнює 70,8% серед 15–16-річних (цільової групи визначеного року народження).

Уживали алкогольні напої за останні 30 днів 32,1% 15-річних учнів, 41,9% 16-річних та 47,4% 17-річних. Найчастіше протягом останнього місяця учні вживали вино (26,6%).

Серед усіх вікових категорій більша частка хлопців традиційно вживає пиво та міцні напої, а дівчата – слабоалкогольні напої, шампанське та вино. З 1995 до 2007 року відбувалось поступове збільшення кількості учнів, які вживали алкогольні напої за останні 30 днів (від 54,7% учнів у 1995 до 59,5% у 2007 році). У 2011 році розпочався процес зменшення цієї кількості учнів до 42% у 2015 році серед цільової вікової групи проекту.

Характеризуючи останнє вживання алкоголю, 38,2% опитаних хлопців указали пиво, 21,8% – вино, 18,2% – слабоалкогольні напої, 15,1% – шампанське та 14,7% – міцні напої. Дівчата найчастіше називали вино (34,6%), шампанське (23,2%) та слабоалкогольні напої (21,9%). Про пиво та міцні напої вказали вдвічі менше дівчат, ніж хлопців (15,9% та 7,4% відповідно).

У середньому під час останньої випивки ті, хто вживав пиво, випивали 3,5 стандартні порції²; споживачі шампанського вказали про вживання 1,6 порції цього напою; вживання слабоалкогольних напоїв складає 3,2 порції; вина – 2 стандартні порції вина; міцних алкогольних напоїв – 5,7 стандартних порцій.

В останній день уживання алкоголю 17-річні підлітки вжили в середньому 6 стандартних порцій алкоголю, що є більше, ніж споживання серед 15–16-річних.

Про відчуття стану сильного сп'яніння в останній день уживання алкоголю зазначили лише 1,4% опитаних учнів, тоді як 35% відповіли, що взагалі не відчували сп'яніння.

Більшість опитаних (57,2%) указали, що протягом життя не перебували у стані алкогольного сп'яніння, втім, більше п'ятої частини зазначили, що перебували в такому стані три та більше разів. Протягом останніх 12 місяців у стані алкогольного сп'яніння хоча б один раз перебували 25,8% опитаних, а протягом останніх 30 днів – 10,3%. За результатами всіх хвиль опитування на найбільший досвід сп'яніння вказували студенти ПТНЗ.

Середній вік першої спроби вживання алкогольних напоїв становить 14 років. Це стосується пива, шампанського, слабоалкогольних напоїв та вина. Для міцних алкогольних напоїв середній вік першої спроби становить 15 років. Крім того, найбільша частка учнів/студентів уперше відчула алкогольне сп'яніння («напилася») у 14 років.

Молодь уживає алкоголь переважно в когось удома (27%) та в себе вдома (20,3%). Деяко менша кількість підлітків уживала алкоголь на вулиці, у парку чи на іншій відкритій місцевості (16,4%). Рідше за все молодь уживає алкоголь у барах/пабах та ресторанах (8,4% та 4,5% відповідно).

Загалом учні мають усвідомлення ризиків нашкодити собі через уживання алкоголю: 41,8% респондентів указали на великий ризик нашкодити собі, якщо людина майже щодня випиває одну-дві порції алкоголю; у випадку вживання щодня 4–5 порцій алкоголю про великий ризик сказали 68,6% серед опитаних.

13,4% опитаних зазначили, що були учасниками сварок унаслідок уживання алкоголю; 10,2% – були учасниками бійок; 7,8% указали на травми або нещасні випадки; 4,1% мали незахищений секс; 4% – проблеми з міліцією; 2,7% – стали жертвами крадіжки. Майже по 2% згадали про госпіталізацію/звернення до швидкої допомоги через інтоксикацію чи травму, потрапляння у ДТП при керуванні транспортним засобом, про те, що ставали жертвами сексуальних контактів унаслідок власного вживання алкогольних напоїв.

Деяко більша кількість молодих людей указували на проблеми через уживання алкоголю іншими людьми. Зокрема, майже 30% зазначили, що їх лякала на вулиці людина в нетверезому стані; 26,2% потерпали від переслідування нетверезих незнайомців; 5% опитаних перебували в одній автівці з нетверезим водієм; 2,3% потрапили у ДТП через людину в нетверезому стані.

² «Стандартна порція» – це обсяг певного алкогольного напою, в якому міститься близько 10 г чистого алкоголю.

Уживання наркотичних речовин

12,1% усіх респондентів відповіли, що їм легко дістати марихуану або гашиш (коноплю). Дані свідчать, що доступність марихуани/гашишу суттєво зросла за період з 1995 року (тоді 4,7% опитаних зазначили про легкий та досить легкий доступ) до 2003 року (13,2%). Відносне зниження доступності зафіксоване в 2007 році – до 12,1% та у 2011 році – до 10,3%, після чого хвиля 2015 року знову показала збільшення цього показника.

Стосовно можливості дістати інші наркотики слід зазначити, що висока доступність констатується щодо таких стимуляторів, як амфетаміни та екстазі – по 3,9%, метамфетаміни, кокаїн та крек – 2,7–3,2%, та найдоступнішим, на думку молоді, є екстракт маку – 5,1%.

11,3% учнів 15–17 років мають досвід уживання будь-яких наркотичних речовин (15,4% хлопців і 7,9% дівчат). Хоча б один раз у житті марихуану або гашиш пробували 10,6% опитаних (серед хлопців – 14,5%, серед дівчат – 7%). Кожний другий з тих, хто має досвід уживання марихуани або гашишу, вживали наркотик 1–2 рази. Серед підлітків 3,6% уживали інші наркотики, крім марихуани (4,6% серед хлопців та 2,9% серед дівчат).

Поширеність уживання марихуани або гашишу протягом останніх 12 місяців серед 15–17-річних підлітків становить 3,2% (серед хлопців – 4,3%, дівчат – 2,2%).

Про вживання протягом останніх 30 днів марихуани або гашишу зазначили 3,2% учнівської молоді (серед хлопців – 4,8%, серед дівчат – 1,5%).

Динаміка показників поширеності вживання наркотичних речовин серед цільової вікової групи проекту – підлітків певного року народження, яким на момент опитування виповнилося 15–16 років, свідчить, що пік поширеності вживання марихуани або гашишу протягом життя спостерігався у 2003 році (29,2% серед юнаків та 12% серед дівчат, загалом – 20,7%). Результати опитування у 2007 році засвідчили значне зниження – до 13,1% (18,9% серед юнаків та 7,4% серед дівчат). Незначне зменшення до 11% (серед хлопців 16,3%, серед дівчат – 6,3%) було зафіксоване у 2011 році. Дані 2015 року щодо досвіду вживання марихуани/гашишу впродовж життя наближені до даних попередньої хвилі 2011 року.

Аналіз динаміки вживання марихуани/гашишу протягом останніх 12 місяців та за останні 30 днів повторює тенденцію зростання поширеності з 1995 по 2003 рік, з подальшим суттєвим зниженням у 2007 році, незначним зменшенням у 2011 році та невеликим зростанням показників у 2015 році.

Децю по-іншому виглядає динаміка вживання протягом життя інших наркотиків, крім марихуани/гашишу, серед 15–16-річних учнів. Дані показують досить стабільний рівень у період 1995–1999–2003 років хвиль опитування (відповідно 2,6%, 1,8%, 2,4%) із суттєвим зростанням у два рази у 2007 році (5,1%), значним зменшенням у 2011 році (2,7%) та новим зростанням у 2015 році (3,9%).

Практично без змін протягом усього періоду проведення опитування (з 1995 по 2015 рік) залишається серед 15–16-річних рівень поширеності вживання наркотиків ін'єкційним шляхом, який становить 0,6% (серед юнаків – 0,9%, серед дівчат – 0,3%).

23,4% респондентів повідомили про те, що один-два рази в житті мали можливість спробувати марихуану або гашиш, але не скористалися нею (19,5% серед дівчат та 27,8% серед хлопців).

Алкоголь разом з пігулками з метою сп'яніння протягом життя вживали 1,8% опитаних. Кількість хлопців перевищує кількість дівчат у середньому у 1,5 раза в кожній віковій категорії.

Без призначення лікаря коли-небудь уживали транквілізатори чи седативні препарати 1,8% учнів. Галюциногенні гриби вживали 1,4% респондентів (показник серед хлопців удвічі вищий, ніж серед дівчат). Частка учнів 15–17 років, які повідомили про вживання анаболічних стероїдів, становить 1,2% (серед хлопців – 1,6% та серед дівчат – 0,6%).

Значна частка учнівської молоді 15–17 років курила кальян – 38,8% (серед хлопців – 43%, серед дівчат – 35,1%). Про куріння кальяна протягом останніх 30 днів повідомили 11,3% (13,3% серед хлопців та 9,5% серед дівчат).

Ситуація, яка описує вживання електронних сигарет, виглядає таким чином: 80,5% учнів/студентів узагалі ніколи не курили електронні сигарети (72,6% серед хлопців та 87,5% серед дівчат). За останні 30 днів курили електронні сигарети 7,7% хлопців та 3,7% дівчат (загалом – 5,5%).

Що стосується нових психоактивних речовин, то вони можуть бути представлені у вигляді курільних сумішей, порошку, кристалів, пігулок, а також у вигляді рідин. Найбільш тих, хто вживав такі речовини протягом останніх 12 місяців, робили це у вигляді курільних сумішей – 3,7% (серед хлопців – 4,6%, а серед дівчат – 2,8%).

Спроби вживання екстракту опію в середньому стаються в наймолодшому віці – 12,1 року. Уживання марихуани має найвищий показник поширеності, але перші спроби відбуваються у старшому віці – у середньому в 14,6 року.

Великим ризиком нашкодити собі, якщо спробувати курити марихуану або гашиш один або два рази, вважають 38,4% опитаних (35,7% хлопців та 40,8% дівчат).

Полінаркоманія

Аналіз поширеності комбінованого вживання різних психоактивних речовин та куріння за останні 30 днів, показує, що частка хлопців, які зловживають різними психоактивними речовинами, втричі більша за частку дівчат. Це стосується більшості психоактивних речовин, крім транквілізаторів та седативних препаратів, де частка хлопців і дівчат практично не відрізняється.

Існують тенденції до збільшення з віком частки учнів, котрі зловживають психоактивними речовинами. Ситуація спільна для хлопців та дівчат і стосується куріння великої кількості сигарет на день та багаторазового вживання алкоголю за останні 30 днів. Серед тих, хто зловживає декількома психоактивними речовинами, переважає частка учнів, які навчаються у ПТНЗ, – 8,9%. Дещо меншою є частка учнів/студентів, котрі навчаються у ВНЗ I–II рівнів акредитації – 5,9%, і найменшою – учнів загальноосвітніх шкіл – 2,7%.

Загальна динаміка комбінованого зловживання психоактивними речовинами серед 16-річних підлітків показує тенденцію до спадання: 5,8% – у 2007 році, 5,5% – у 2011 році та 4,4% – у 2015 році. Найпоширенішими формами комбінування психоактивних речовин (уживання за останні 30 днів) є: 1) куріння і вживання алкоголю – 7,6%, 2) куріння та вживання інших наркотиків, крім канабісу, – 6,4%, 3) уживання канабісу та інших наркотиків, крім канабісу, – 5,9% та 4) куріння і вживання канабісу – 5,8%. Найменш поширеною формою комбінування психоактивних речовин є вживання алкоголю і транквілізаторів – 1,9%.

Серед «полінаркоманів» більша частка учнів має погану успішність, схильна прогулювати навчальні дні, часто відвідує дискотеки/вечірки та грає в азартні ігри щонайменше двічі-тричі на тиждень.

Характеристика ризиків вживання марихуани (канабісу)

4,8% від усіх опитаних відповіли, що вживали канабіс протягом останнього року.

Найбільше тих, хто вживав, проживають в обласних центрах (6,8%), що майже в 2,5 рази більше, ніж серед мешканців села.

Значну роль відіграє тип навчального закладу: серед учнів ПТНЗ після 9 класів частка тих, хто споживав канабіс за останній рік, дорівнює 7,3%, серед ВНЗ I–II рівнів акредитації – 6,6%, а серед загальноосвітніх шкіл – 4%.

Значно більша частка тих, хто вживав канабіс, серед хлопців: 7,2% на противагу 2,7% серед дівчат. При цьому значний «стрибок» у вживанні підлітки роблять на зламі 15 та 16 років. Так, якщо в 15 років частка тих, хто вживав канабіс, становить 3%, то в 16-річних цей показник уже на рівні 5,1%, а у 17-річних – 5,5%.

8,4% опитаних є частиною компанії, в якій при зустрічі практикують куріння канабісу. Здебільшого це оточення для студентів ВНЗ (12,4%) та ПТНЗ (10,7%). Для мешканців села цей показник перебуває на рівні 6,3%, тоді як для містян це 7,8%, а для мешканців обласних центрів – 10,7%.

Серед тих, хто вживає канабіс, більше половини (майже 55%) щотижня та частіше зустрічаються з компанією, де практикується вживання; а 21,6% вказали на щоденні зустрічі.

Інтернет, комп'ютерні та азартні ігри

Учнівська молодь демонструє дуже високий рівень користування Інтернет-мережею – лише 6,5% опитаних указали, що не користуються Інтернетом протягом звичайного тижня (8% серед хлопців та 5,1% серед дівчат). Найвища активність «Інтернет-серфінгу» припадає на вихідні дні, при цьому найактивнішими в користуванні Інтернетом є дівчата. Разом з тим, дані, отримані під час опитування, вказують на те, що протягом дня респонденти витрачають чимало часу на Інтернет, переважно акцентуючи увагу на соціальних мережах, які містять значний обсяг контенту, цікавого для даної аудиторії.

Важливе місце у структурі основних напрямів користування Інтернетом займають онлайн-ігри, які більшою мірою цікавлять хлопців; використання мережі для пошуку інформації зберігає другорядний характер. Незмінною залишається також тенденція більшого доступу до Інтернету серед мешканців міст порівняно з молоддю, яка проживає в сільській місцевості.

Структура «Інтернет-серфінгу» вказує на мінімальний рівень участі респондентів у мережевих сервісах азартних ігор.

Дані свідчать, що 81% учнів мають Інтернет-залежність на помірному рівні, а 10,6% мають сильну Інтернет-залежність. 20,4% опитаних підлітків погоджуються із твердженням про те, що вони проводять забагато часу за комп'ютерними іграми. Кількість тих, хто визнає, що їх витрати часу на комп'ютерні ігри завеликі, серед хлопців (28,2%) більш ніж удвічі перевищує аналогічний показник серед дівчат (13,3%).

Помірна залежність від онлайн-ігор характеризує 47,3% опитаних і ще 3,4% перебувають у стані сильної залежності. Ці показники серед хлопців суттєво вищі, ніж серед дівчат: помірна залежність від онлайн-ігор серед хлопців 66,4% та серед дівчат – 30,1%, а сильна залежність – 6,2% та 1,0% відповідно.

92,3% опитаних відповіли, що не грали в азартні ігри протягом останніх 12 місяців. Цей показник істотно різниться за статтю (97,1% серед дівчат та 86,8% серед хлопців).

Із частотою два та більше разів на тиждень грають в азартні ігри 2,2% опитаних підлітків (серед хлопців така частка становить 3,9%).

Серед усіх опитаних 4,3% перебувають у залежності від азартних ігор, із них 1,1% мають проблематичну залежність.

Соціальне оточення як фактор впливу на поведінкові практики молодих людей

Кожен п'ятий (22,4%) опитаний указав, що батьки «майже завжди» та «часто» встановлюють чіткі правила щодо того, чим молоді люди можуть займатися вдома. Кожен четвертий відповів, що батьки «майже завжди» та «часто» встановлюють чіткі правила стосовно того, що вони можуть робити поза домом. Близько 80% підлітків відмітили, що їхні батьки «завжди» та «часто» знають, де та з ким вони проводять час вечорами.

Більше третини (35,4%) опитаних вважають, що серед їхніх близьких є такі, хто зловживає алкоголем. 38,3% дівчат та 28,8% юнаків зазначили, що мали проблеми через зловживання алкоголем близькими.

Більше третини (39,5%) респондентів стверджують, що майже завжди можуть легко відчутти тепло і турботу кращого друга.

Майже кожен п'ятий (17,7%) та кожен четвертий (23,6%) опитаний заявили, що більшість друзів курять сигарети і вживають алкогольні напої.

Досвід звернення за соціальними послугами та медичною допомогою

Більше половини (57,6%) опитаних підлітків відповіли, що їм легко звертатися по медичну допомогу в будь-який медичний заклад, який їм доступний (наприклад, у навчальному закладі, у поліклініку тощо) без батьків.

Більшість опитаних (60,4%) знають, куди можна звернутися, якщо є бажання пройти тестування на ВІЛ. Найпопулярнішими організаціями, до яких зверталися респонденти для отримання медичної та соціальної допомоги за останні 12 місяців, були: поліклініка / фельдшерсько-акушерський пункт / лікарська амбулаторія за місцем проживання (28,7%), клініка, дружня до молоді (27,3%); анонімний кабінет довіри (23,5%). Найрідше молоді люди зверталися до «гарячої лінії» (2,4%).

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологія дослідження в Україні базується на протоколі міжнародного дослідження «Європейське опитування учнівської молоді щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин»³, що дає можливість порівнювати поведінкові орієнтації молоді з різних європейських країн.

Цільові групи дослідження

Цільова група міжнародного дослідження ESPAD – це учні одного року народження, яким протягом року виповнилося 16 років. У 2015 році цільовою групою стали учні 1999 року народження.

Учнівська молодь. Об'єктом дослідження в 1995 р. виступали учні 1979 року народження, тобто на момент дослідження (весна 1995 р.) респондентам було 15–16 років. Загальна кількість опитаних становила 6680 осіб (3081 хлопець та 3599 дівчат).

За результатами опитування 1995 р. виявилось, що для України характерним є залучення підлітків до куріння та вживання алкоголю в досить ранньому віці, а також те, що після 15–16 років значна частина підлітків змінює навчальний заклад, а отже, й соціальне середовище, що не може не впливати на поведінку. Саме тому в наступних хвилях опитування було прийняте рішення додатково включити до української національної вибіркової сукупності дещо молодші та дещо старші вікові групи.

У 1999 році до цільової групи європейського опитування були включені учні 1983 року народження, яким на період анкетування (весна 1999 р.) виповнилося 15–16 років. В Україні під час цієї хвилі були опитані учні 1981–1985 років народження, тобто віком від 13 до 17 років. Загальна кількість опитаних – 10 386 (4837 хлопців та 5549 дівчат).

У 2003 році об'єктом європейського дослідження виступали учні 1987 року народження. В Україні до вибіркової сукупності були включені учні 1985–1989 років народження, тобто 13–17-річні. Загальна кількість опитаних – 5795 учнів (2656 хлопців та 3139 дівчат).

У 2007 році (цільова група міжнародного дослідження – народжені 1991 року) в Україні опитано учнів 1990–1992 років народження, тобто 15–16-річних. Усього опитано 5122 учні (2354 хлопці та 2768 дівчат).

У 2011 році (цільова група – народжені 1995 року) в Україні опитано учнів 1994–1996 років народження, тобто віком 15–17 років. Усього опитано 7512 осіб (з них 4157 дівчат та 3355 хлопців).

Опитуванням 2015 року (цільова група міжнародного дослідження – народжені 1999 року) в Україні були охоплені учні 1998–2000 років народження, тобто віком 15–17 років. Усього опитано 6674 респондентів (з них 3459 дівчат та 3215 хлопців).

Класні керівники/куратори груп. У межах дослідницького проекту під час хвилі 2015 року були опитані класні керівники/куратори тих навчальних груп, які ввійшли до вибіркової сукупності опитування. У випадку відсутності класного керівника/куратора групи на запитання анкети відповідали інші члени педагогічного колективу тих навчальних закладів, які взяли участь у дослідженні.

³ The ESPAD Handbook. Coordination: Björn Hibell and Ulf Guttormsson, CAN, Sweden. Детальніше див.: www.espad.org.

Інструмент збирання даних

Учнівська молодь. Анкета кожної хвили опитування проходить узгодження між дослідниками всіх країн – учасниць проекту, складається з тематичних блоків, містить обов’язкові запитання й такі, які кожна країна може включати за вибором. Крім того, дослідницька група кожної країни має можливість включити невелику кількість національних запитань.

З метою адаптування інструментарію, що базується на інструментарії міжнародного проекту «Європейське опитування учнівської молоді щодо вживання алкоголю та наркотичних речовин» (ESPAD), до умов країни під час підготовки до польового етапу було проведено пілотування запитань серед представників цільових вікових груп. Пілотування проводилося методом самозаповнення анкети з подальшим фокус-груповим інтерв’ю за участю 8–12 представників цільової групи, з якими глибше обговорювалися запитання анкети.

Класні керівники/куратори груп. Інструментарій для опитування представників навчальних закладів розроблений з метою детального розуміння процесу формування здорового способу життя в навчальних закладах та умов, у яких навчається українська молодь.

Дизайн та реалізація вибіркової сукупності

Підготовчий етап – складання списків навчальних закладів

- Усі навчальні заклади були поділені на чотири типи: сільські та міські загальноосвітні середні школи, професійно-технічні навчальні заклади освіти (ПТНЗ), вищі навчальні заклади (ВНЗ) I–II рівнів акредитації.
- Для кожної із чотирьох зазначених категорій навчальних закладів були складені списки, системно впорядковані відповідно до територіально-адміністративного устрою: по 25 адміністративно-територіальних регіонах України, розташованих у встановленому державною статистикою порядку, районах (по кожній області райони, розташовані в установленому державною статистикою порядку) і типах поселення в межах районів. Таким чином, кожний навчальний заклад отримав індивідуальний цифровий код та індивідуальний порядковий номер.
- Подальша побудова вибірки здійснювалася для кожного типу навчального закладу окремо. Кількість навчальних закладів по кожному типу була визначена пропорційно кількості учнів відповідного віку, які в них навчаються.

Отже, навчальні заклади, охоплені опитуванням, поділялися на чотири типи:

- 1) міські загальноосвітні школи, в яких навчаються діти потрібних вікових груп (в опитуванні взяли участь учні 9–11 класів);
- 2) сільські загальноосвітні школи, в яких навчають учні потрібних вікових груп (в опитуванні взяли участь учні 9–11 класів);
- 3) ПТНЗ, у яких є навчальні групи після базової загальної середньої освіти (9 класів) (в опитуванні взяли участь учні I–II курсів навчання);
- 4) вищі навчальні заклади I–II рівнів акредитації (технікуми, училища, коледжі тощо) (ВНЗ I–II рівнів акредитації); опитані студенти I–II курсів навчання після базової загальної середньої освіти (9 класів).

Відбір одиниць вибірки (навчального класу/групи) визначався двома кроками:

Перший крок – відбір необхідної кількості навчальних закладів для кожного із чотирьох типів та визначення цих навчальних закладів. Для формування списків шкіл був використаний метод випадкових чисел. Для відбору ПТНЗ і вищих навчальних закладів використовувався метод систематичного відбору за розрахованим кроком.

Другий крок – відбір класів/груп у кожному з навчальних закладів за допомогою спеціальних таблиць, які забезпечували рівну вірогідність кожному класу/групі бути включеними до вибірки (у кожному навчальному закладі обирався лише один клас).

- Одиницею спостереження були всі учні у вибраних класах/групах.
- Опитування за допомогою інтерв'юерів/асистентів проводилося з метою уникнення присутності вчителів чи будь-кого з адміністрації навчального закладу в аудиторії під час анкетування. Майже в усіх досліджуваних навчальних закладах адміністрація не заперечувала проти такої форми опитування.
- Опитування мало цілком добровільний характер. Відзначимо досить старанний підхід учнівської молоді до заповнення анкет. Інколи учні голосно коментували те чи інше запитання з метою обговорити його друзями. Такі ситуації виправлялися інтерв'юером з проханням відкласти обмін думками на час після заповнення анкет.
- В опитуванні брали участь лише ті учні, які на момент опитування були включені до навчального процесу, відвідували навчальні заклади та були присутніми на заняттях у день опитування.

Методика збирання даних. Опитування *учнівської молоді* реалізовувалося шляхом самозаповнення формалізованого запитальника методом групового опитування в навчальних аудиторіях. Опитування *класних керівників/кураторів груп* здійснювалося методом самозаповнення формалізованого запитальника.

Етичні питання. Отримано позитивний висновок комісії з професійної етики Соціологічної асоціації України (САУ) про те, що технологія дослідження забезпечує необхідний рівень анонімності, конфіденційності отриманої інформації, текст анкети (за змістом і стилем формулювання) є коректним, забезпечує дотримання прав людської гідності й морально-етичних норм відповідно до затверджених САУ етичних принципів проведення досліджень серед дітей і підлітків, принципів Гельсінської декларації прав людини, Конвенції Ради Європи про права людини, Конвенції ООН про права дитини та відповідних законів України. Додатково було отримано експертизу інструментарію від Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи Національної академії педагогічних наук України (сертифікат СЕ № 2640150).

Процедура збирання даних. Польовий етап дослідження виконаний місцевими дослідницькими групами – членами мережі інтерв'юерів Українського інституту соціальних досліджень імені Олександра Яременка та Центру «Соціальний моніторинг». У кожній області було проведено інструктаж для інтерв'юерів з питань організації проведення опитування, змісту анкети, вимог до методології та технології дослідження.

Основним завданням етапу збирання даних було забезпечення анонімності та конфіденційності відповідей кожного окремого учня. Керівникам навчальних закладів також повідомлялося, що конкретний навчальний заклад не буде використовуватися як одиниця аналізу, конфіденційність забезпечувалася й на рівні навчального закладу.

- Процес збирання даних:
  - Попередня телефонна розмова або зустріч із дирекцією навчального закладу та з учителем/викладачем з метою інформування про опитування, його тематику, принцип вибору заданого класу/групи в заданому навчальному закладі, передача листа підтримки на ім'я директора/ректора навчального закладу, знайомство з вимогами опитування (зокрема пояснення необхідності відсутності в аудиторії вчителя/викладача під час опитування), домовленість про день і час, коли можна провести опитування.

- Прихід інтерв'юера в день і час згідно з попередньою домовленістю, інструктаж учнів, роздача учням анкет і конвертів, до яких після закінчення опитування учні власноруч укладають анкети й заклеюють їх.
- Конверт з анкетною учень передавав інтерв'юеру або клас до загального для всього класу/групи конверта.
- Заповнення анкет учнями відбувалося в навчальній аудиторії в присутності інтерв'юера, який у разі необхідності міг надати консультації, потрібні пояснення, якщо в учнів виникало нерозуміння окремих запитань, слів, назв тощо. Повноваження інтерв'юерів та необхідні коментарі до запитань анкети були визначені в інструкції для інтерв'юерів.
- Усі індивідуальні конверти із заповненими анкетами пакувалися в загальний класний конверт.
- Інтерв'юер заповнював класну звітну форму (на окремому бланку), яка вкладалася до загального класного конверта.
- Усі класні конверти передавалися організатору опитування в області, який відслав їх до Українського інституту соціальних досліджень імені Олександра Яременка.

Практично не було відмов від участі в дослідженні, було виявлено лише поодинокі випадки заповнення анкети не до кінця або повернення її взагалі не заповненою. Такі анкети вилучалися з аналізу дослідницькою групою інституту під час перевірки якості заповнення та кодування. Заповнення анкети в середньому тривало 53 хвилин, хоча в сільській місцевості цей процес був дещо повільнішим і займав більше часу. Індивідуальними конвертами, які пропонувалися респондентам, скористалися всі опитані. Деякі учні зазначали, що вони нікого не бояться й можуть написати в анкеті навіть своє прізвище, однак і вони поклали свої анкети в конверт і заклеїли його. Усі конверти в заклеєному вигляді надійшли до інституту в Києві і лише тут були розпечатані.

Надійність отриманих даних перевірялася двома способами. Перший полягав у тому, що в анкету були включені кілька запитань, які, поряд із вимірювальною функцією (мали на меті отримати змістовну для аналізу інформацію), надавали можливість проконтролювати стабільність відповідей щодо вживання різних речовин протягом життя (контрольна функція запитання в анкеті). Тобто, зіставляючи відповіді на два-три різні запитання під час аналізу отриманих результатів, дослідники виявляють рівень несуперечливості відповідей на індивідуальному рівні, а отже, й надійність даних у цілому. Другий спосіб передбачав розрахунок коефіцієнта між кількістю опитаних, які на запитання «Чи сказали б Ви про вживання...?» наприкінці анкети надали відповідь, що вже відповіли, що вони вживають, та кількістю тих, хто справді надав таку відповідь раніше. Для України цей коефіцієнт дещо нижчий, ніж у середньому по інших країнах.

Загалом же отримані дані можна вважати валідними. З одного боку, культурне оточення в різних регіонах країни та різних типах населених пунктів могло позначитися на бажанні учнів відповідати відверто. Але ми не маємо підстав стверджувати, що культурне оточення справило настільки значний вплив на отримані дані, щоб піддавати сумніву валідність результатів, які ілюструють різницю між окремими підгрупами підлітків залежно від територіально-регіонального розподілу.

Окремі показники важко інтерпретувати, особливо це стосується вживання окремих видів наркотиків, оскільки значна кількість наркотичних речовин не є поширеною в Україні загалом та серед цільової групи дослідження зокрема, і питома вага змістовних відповідей занадто мала для аналізу.

Характеристика цільових груп: учнівська молодь. Дослідженням у 2015 році охоплено 3215 хлопців та 3459 дівчат з 25 територіально-адміністративних одиниць України: 24 областей та м. Київ (табл. 4). Опитані є учнями 449 навчальних закладів.

Таблиця 1

Структура опитаних учнів/студентів у розрізі територіально-адміністративних одиниць

Регіони опитування	Реалізована кількість					
	Всього		Хлопці		Дівчата	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Вінницька область	318	4,8	158	4,9	160	4,6
Волинська область	239	3,6	101	3,1	138	4,0
Дніпропетровська область	524	7,9	245	7,6	279	8,1
Донецька область	290	4,3	145	4,5	145	4,2
Житомирська область	243	3,6	117	3,6	126	3,6
Закарпатська область	256	3,8	111	3,5	145	4,2
Запорізька область	308	4,6	188	5,8	120	3,5
Івано-Франківська область	278	4,2	128	4,0	150	4,3
Київська область	266	4,0	145	4,5	121	3,5
м. Київ	380	5,7	186	5,8	194	5,6
Кіровоградська область	177	2,7	66	2,1	111	3,2
Луганська область	91	1,4	45	1,4	46	1,3
Львівська область	438	6,6	183	5,7	255	7,4
Миколаївська область	199	3,0	113	3,5	86	2,5
Одеська область	380	5,7	174	5,4	206	6,0
Полтавська область	254	3,8	122	3,8	132	3,8
Рівненська область	295	4,4	119	3,7	176	5,1
Сумська область	182	2,7	97	3,0	85	2,5
Тернопільська область	174	2,6	100	3,1	74	2,1
Харківська область	442	6,6	231	7,2	211	6,1
Херсонська область	214	3,2	107	3,3	107	3,1
Хмельницька область	225	3,4	91	2,8	134	3,9
Черкаська область	151	2,3	71	2,2	80	2,3
Чернівецька область	156	2,3	77	2,4	79	2,3
Чернігівська область	194	2,9	95	3,0	99	2,9
Всього	6 674		3 215		3 459	

Учні, які навчаються в навчальних закладах обласних центрів, складають 29,8%, 43,5% становлять представники інших міст і селищ міського типу, 26,6% – мешканці села (табл. 2).

Рівень досяжності учнів під час опитування порівняно із загальною кількістю учнів, які навчаються в обраних класах, за списками становить 79,3% серед загалу (серед хлопців – 78,3%, серед дівчат – 80,2%).

Кількість опитаних учнів залежно від статі й типу населеного пункту

	Хлопці		Дівчата		Всього	
	кількість	%	кількість	%	кількість	%
Обласний центр	980	30,5	1 007	29,1	1 987	29,8
Місто	1 380	42,9	1 531	44,3	2 911	43,6
Село	855	26,6	921	26,6	1 776	26,6

Характеристика цільових груп: класні керівники і куратори груп. Для детальнішого вивчення навчального процесу в навчальних закладах, представлених у вибірковій сукупності, було опитано їх представників. Усього опитано 449 осіб.

Аналіз отриманих даних здійснювався за статтю, віком, типом навчального закладу, в окремих випадках – за типом населеного пункту. Основний аналіз даних проводився за масивом усіх опитаних вікових когорт, отже, серед молоді 15–17 років, яка навчається. Таблиці та графіки, які презентують динаміку поведінкових практик щодо куріння, вживання алкогольних напоїв і наркотичних речовин, спираються на дані цільової вікової когорти міжнародного дослідницького проекту ESPAD, а саме: серед 15–16-річних юнаків і дівчат певного року народження: у 1995 р. – 1979 р. н., у 1999 р. – 1983 р. н., у 2003 р. – 1987 р. н., у 2007 р. – 1991 р. н., у 2011 р. – 1995 р. н., у 2015 р. – 1999 р. н.

Тому звертаємо увагу читачів на певні незручності, коли для презентації результатів останньої хвили опитування 2015 року в тексті фактично використовуються *два показники*:

- для вікової когорти 15–17-річних – як актуальний показник, що характеризує ситуацію щодо цієї вікової когорти;
- для когорти учнів 1999 року народження (яким 15–16 років) – з метою аналізу динаміки та презентації тенденцій у часі.

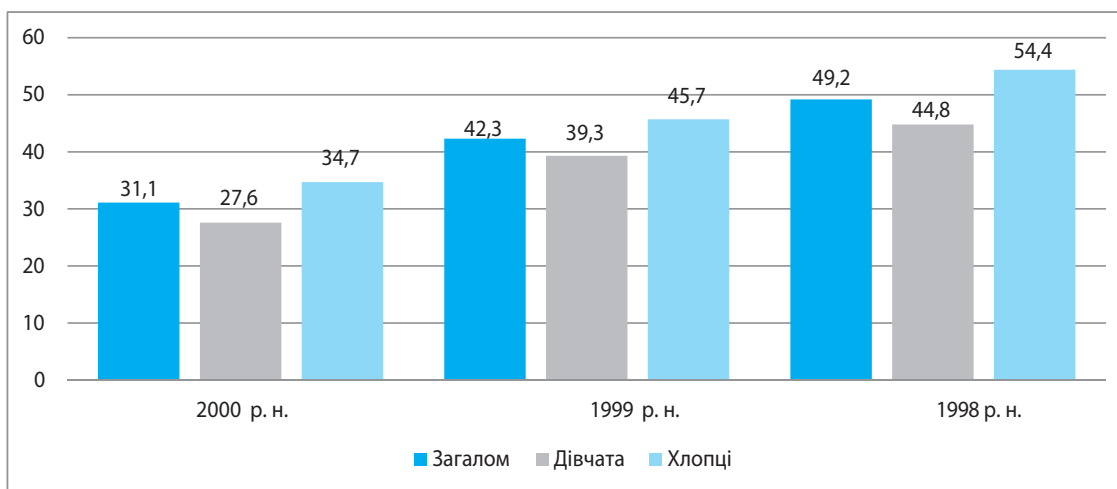
Зважаючи на значні за обсягом вибіркові сукупності опитаних, числові показники наведені з десятковими частками.

РОЗДІЛ 1. КУРІННЯ

Доступність сигарет

Куріння є традиційно поширеною проблемою серед юнацтва та молоді, особливо в країнах колишнього СРСР, переважно через наявний низький рівень культури продажу алкогольної та тютюнової продукції. До цього також додається значна кількість курців серед осіб середнього та старшого віку – людей, які є батьками нинішніх учнів шкіл, ПТНЗ та ВНЗ. Приклад батьків у сукупності з відсутністю культури продажу тютюнової продукції, а також культури куріння у громадських місцях є факторами, які стимулюють зростання кількості курців серед молоді.

Такі припущення підтверджуються даними, отриманими в процесі дослідження. Так, кожний п'ятий респондент вважає, що має безперешкодний доступ до цигарок. Цей показник є вищим для осіб 1998 року народження (26,6%) і зменшується разом із віком опитаного – для респондентів 1999 року народження він становить 22,2%, а 2000 року – 16,3%. При цьому хлопці частіше за дівчат вважають, що не матимуть жодних перепон, якщо забажають дістати цигарки. Так, у респондентів 2000 року народження цей показник становить 20,2% для хлопців і 12,4% для дівчат; в опитаних 1999 року народження – 27,1% для хлопців і 17,7% для дівчат, а для 1998 року народження – 34,0% проти 20,5% (див. Додаток 2, табл. С05 та рис. 1.1).

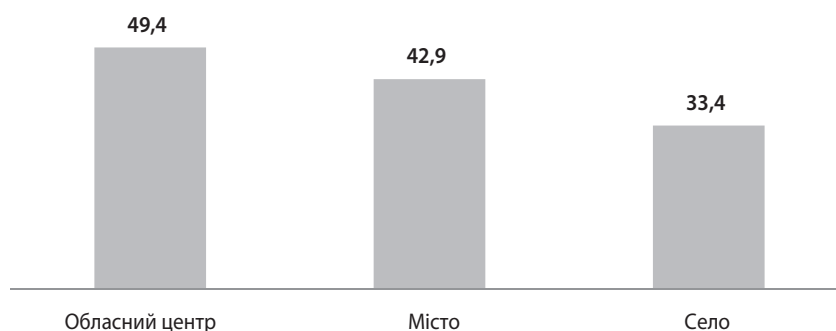
Рис. 1.1. Рівень доступу до цигарок серед молоді (сума відповідей «дуже легко» та «скоріше легко»), за віком і статтю, %

Крім того, можна спостерігати зв'язок між типом навчального закладу, в якому навчається респондент, і оцінкою ним рівня власного доступу до тютюнової продукції. Так, підлітки, які проходять навчання у загальноосвітніх школах, вважають, що в них менше можливостей придбати тютюнову продукцію, ніж ті, хто навчається у ПТНЗ і ВНЗ I–II рівнів акредитації. Остання категорія опитаних більше за інших вважає власний доступ до цигарок необмеженим (див. рис. 1.2).

Чітка залежність спостерігається й у розподілі респондентів за типом поселення. Найвищий рівень доступу до тютюнової продукції демонструють опитані із числа мешканців обласних центрів (49,4%). Цей показник є дещо нижчим для респондентів, які проживають у містах (42,9%), і ще нижчим для мешканців сіл (33,4%) (див. рис. 1.3).

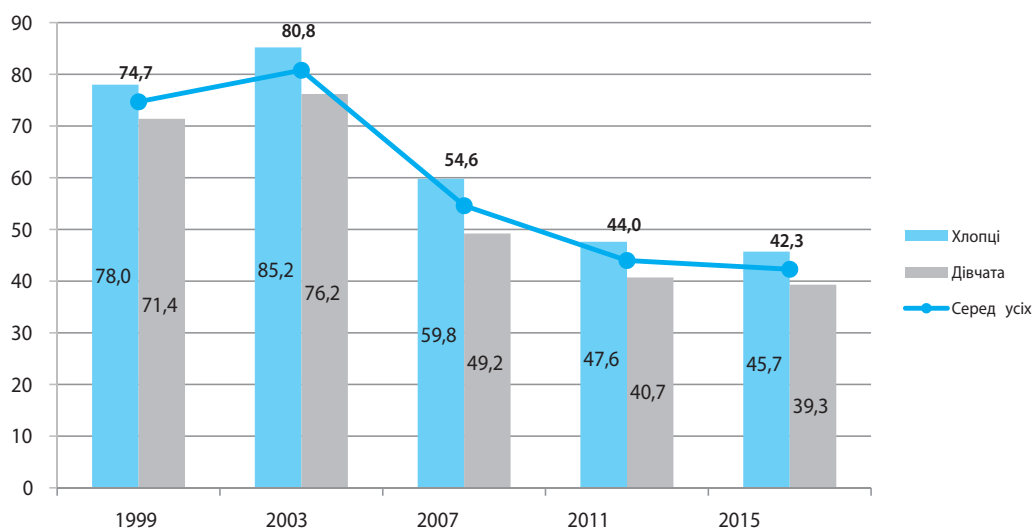

Рис. 1.2. Рівень доступу до цигарок серед молоді (сума відповідей «дуже легко» і «скоріше легко»), за типом навчального закладу, %

Рис. 1.3. Рівень доступу до цигарок серед молоді (сума відповідей «дуже легко» і «скоріше легко»), за типом населеного пункту, %

Попри це динаміка відповідей на поставлене запитання протягом років проведення дослідження демонструє значний прогрес в обмеженні доступу підлітків до тютюнової продукції (див. рис. 1.4). Варто зазначити, що показники демонструють розподіл відповідей серед респондентів віком 15–16 років (цільової групи міжнародного дослідження). Починаючи з 1999 року показник доступу до тютюнової продукції зменшився майже вдвічі – з 74,7% до 42,3%. При цьому наявні певні відмінності за статтю. У 1999 році 78% хлопців і 71,4% опитаних дівчат вважали, що дістати цигарки їм буде «дуже легко» або «скоріше легко», у 2015 році цей показник становив уже 45,7% серед хлопців і 39,3% серед дівчат. Зберігається вищий рівень доступу до тютюнової продукції серед хлопців, ніж серед дівчат.

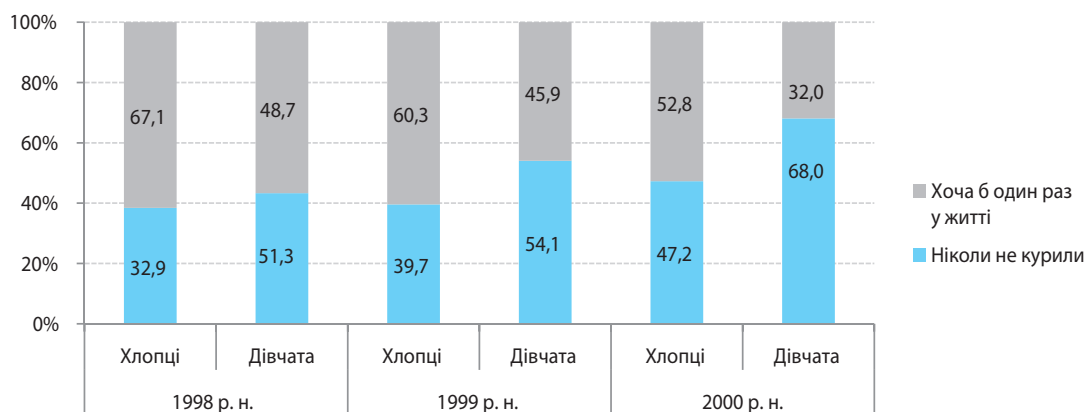

Рис. 1.4. Рівень доступу до цигарок серед молоді (сума відповідей «дуже легко» та «скоріше легко»), у динаміці, %

Куріння протягом життя

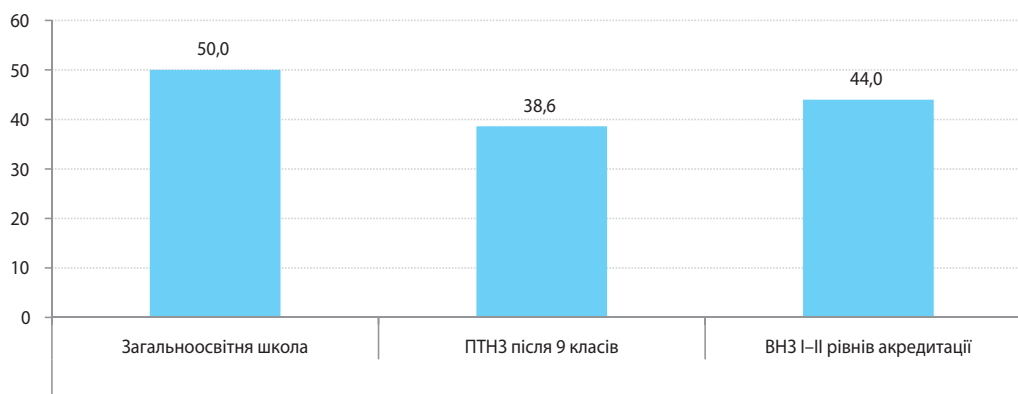
За наявного високого рівня доступу до тютюнової продукції, близько половини опитаних (47,7%) жодного разу в житті не курили. Варто зазначити, що цей показник є значно вищим серед дівчат, а також певною мірою пов'язаний з віком підлітків. Так, опитані 2000 року народження демонструють найнижчий рівень уживання тютюнової продукції (57,7% опитаних даної групи не курили взагалі). Цей показник є вищим серед старших вікових когорт і становить 47,1% для респондентів 1999 року і 43% для опитаних 1998 року народження (див. *рис. 1.5*).

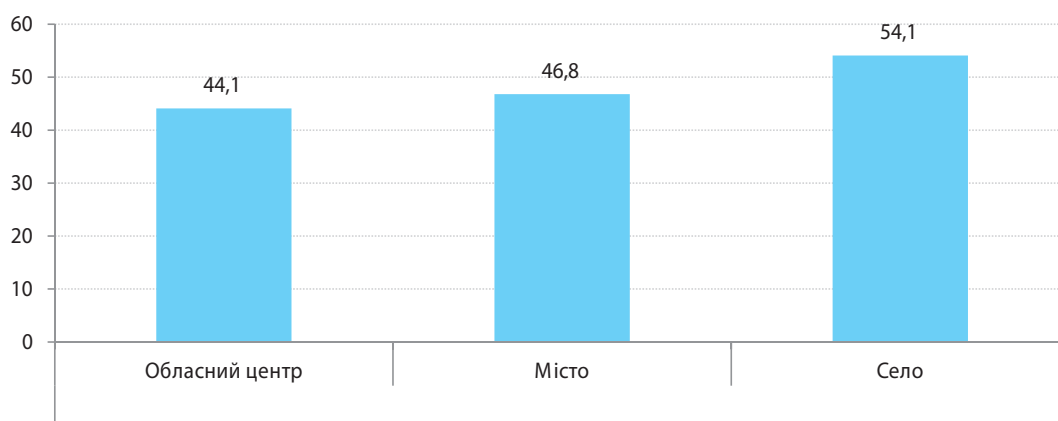
Рис. 1.5. Рівень поширеності куріння серед молоді, % за віком, за статтю

Аналіз відповідей за типом навчального закладу демонструє, що найнижчий рівень куріння серед учнів загальноосвітніх шкіл: так, кожен другий опитаний даної групи зазначив, що не курив жодного разу в житті (див. *рис. 1.6*). Показник є дещо нижчим для студентів ВНЗ I–II рівнів акредитації (44% опитаних цієї групи жодного разу в житті не курили). Найвищий рівень куріння спостерігається серед учнів ПТНЗ – 38,6% опитаних, які навчаються в цьому типі навчальних закладів, жодного разу не палили.

Розподіл відповідей за типом поселення респондентів указує на тенденцію зменшення рівня куріння серед підлітків відповідно до зменшення розміру населеного пункту, в якому вони мешкають (див. *рис. 1.7*). Так, 44,1% респондентів, які проживають в обласних центрах, зазначили, що вони жодного разу не палили. Цей показник є вищим для мешканців міст (46,8%) і сягає найвищого значення в селах (54,1%).

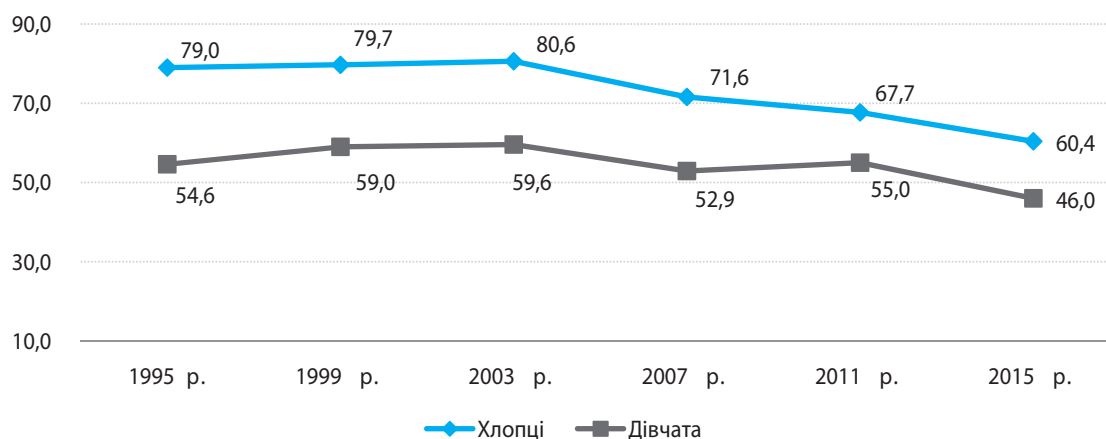

Рис. 1.6. Частка молодих людей, які ніколи не курили, за типом навчального закладу, %

Рис. 1.7. Частка молодих людей, які ніколи не курили, за типом населеного пункту, %

Варто зазначити, що рівень куріння серед учнівської молоді за період проведення дослідницького проекту (з 1995 р.) зменшився (див. рис. 1.8).

Рис. 1.8. Частка молодих людей, які курили хоча б один раз у житті, у динаміці, %

Куріння протягом останніх 30 днів

Відповідно до зазначених вище показників куріння протягом життя складається й ситуація з курінням респондентів упродовж останнього місяця. Так, 80,9% опитаних взагалі не курили за останні 30 днів (див. табл. 1.1). Серед тих, хто вживав тютюнові вироби за останні 30 днів, 7% курили не щоденно (4,2% курили менше однієї сигарети на тиждень та 2,8% – менше однієї сигарети на день); 5,9% зазначають, що курили від 1 до 5 сигарет на день; 3,5% – від 6 до 10 сигарет на день; 1,6% – від 11 до 20 сигарет на день та 1,2% – більше 20 сигарет на день.

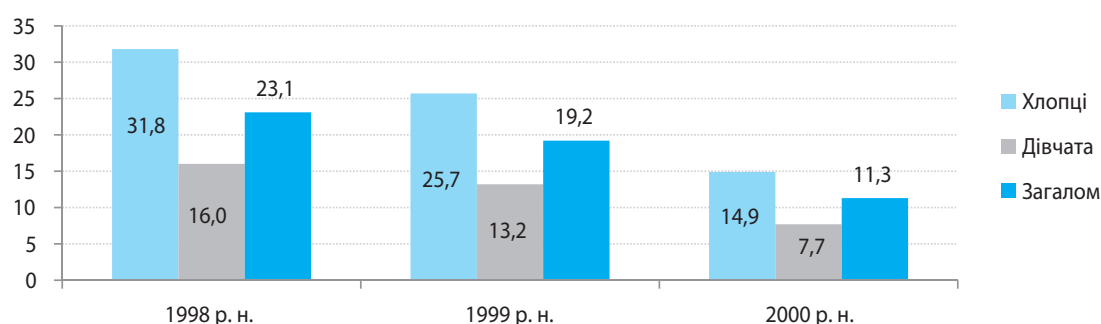
Зберігається зв'язок між віком респондента й рівнем куріння серед учнівської молоді. Так, опитані 2000 року народження демонструють найнижчий показник куріння: 88,7% опитаних цієї групи не курили жодного разу за останні 30 днів. Серед учнів 1999 року народження 80,9% не курили протягом останнього місяця. Опитані 1998 року народження найбільше вживають тютюнові вироби: респондентів, які не курили протягом останнього місяця в цій групі 76,9%. Серед хлопців рівень куріння за останні 30 днів вищий, ніж серед дівчат (рис. 1.9).

Таблиця 1.1

**Кількість вичурених сигарет за останні 30 днів,
за віком і статтю, %**

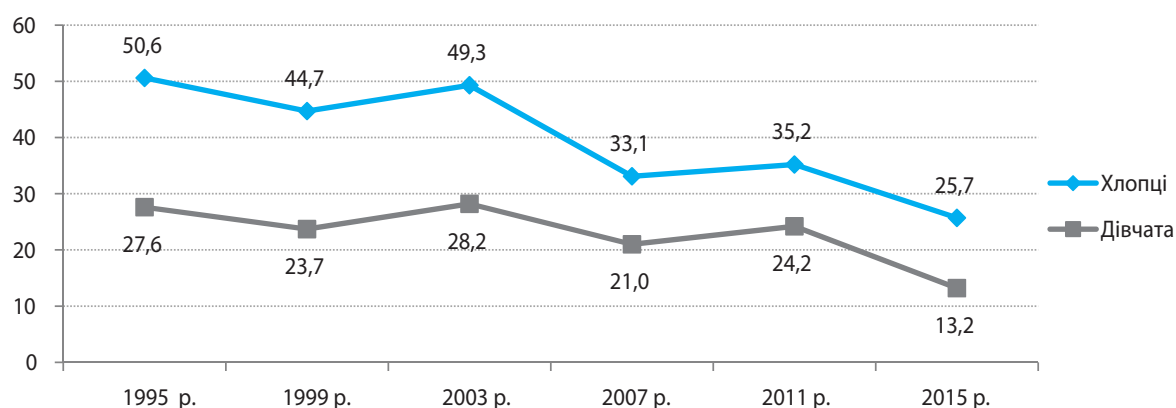
	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Не курив(ла) взагалі	85,1	92,3	88,7	74,3	86,8	80,8	68,2	84,0	76,9	74,4	86,8	80,8
Менше однієї сигарети на тиждень	4,6	2,7	3,6	4,5	3,9	4,2	4,2	4,8	4,5	4,4	4,0	4,2
Менше однієї сигарети на день	2,1	1,1	1,6	2,8	2,9	2,9	4,0	2,8	3,3	3,1	2,5	2,8
1–5 сигарет на день	3,3	2,4	2,9	8,0	3,3	5,5	10,7	5,5	7,8	8,0	4,0	5,9
6–10 сигарет на день	3,2	0,6	1,9	5,1	2,0	3,5	6,9	2,0	4,2	5,4	1,7	3,5
11–20 сигарет на день	1,1	0,5	0,8	3,3	0,4	1,8	3,5	0,3	1,8	2,9	0,4	1,6
Більше 20 сигарет на день	0,6	0,4	0,5	2,0	0,7	1,3	2,5	0,6	1,5	1,8	0,6	1,2

**Рис. 1.9. Частка молодих людей, які курили хоча б один раз
за останні 30 днів, %**

Зберігаються також зв'язки між типом поселення, де мешкає респондент, і рівнем куріння серед учнівської молоді: мешканці обласних центрів курять більше за тих, хто проживає в інших містах і сільській місцевості.

Дані щодо поширеності куріння протягом останніх 30 днів у динаміці підтверджують тенденцію до зменшення рівня куріння серед учнівської молоді (див. рис. 1.10).

**Рис. 1.10. Частка молодих людей, які курили хоча б один раз
за останні 30 днів, у динаміці, %**

Вік першої спроби і формування звички

Згідно з даними, отриманими під час дослідження, найбільша частка опитаних, яким доводилося курити, вперше робили це у віці 14 років – таких 10,2%. Інша, відносно велика група респондентів, уперше курила в 15 років – таких 9%. Заслужує на увагу те, що відносно велика частка опитаних підлітків (8,2%) уперше закурила у віці 9 років або молодшому. 7,2% опитаних зазначили, що вперше спробували курити у віці 13 років, та приблизно стільки ж (6,3%) – у віці 12 років.

На тлі збереження тенденції зменшення рівня куріння серед підлітків відповідно до зменшення віку опитаних можна також побачити, що чим більшим є вік початку куріння серед респондентів, тим менша різниця в показниках залежно від статі, хоча хлопці загалом зберігають більшу схильність до куріння, ніж дівчата.

Кожний п'ятий хлопець та кожна десята дівчина мали першу спробу куріння у віці 11 років або раніше (рис. 1.11). Звичка щоденного куріння формується у старшому віці, із суттєвим приростом після досягнення 15 років.

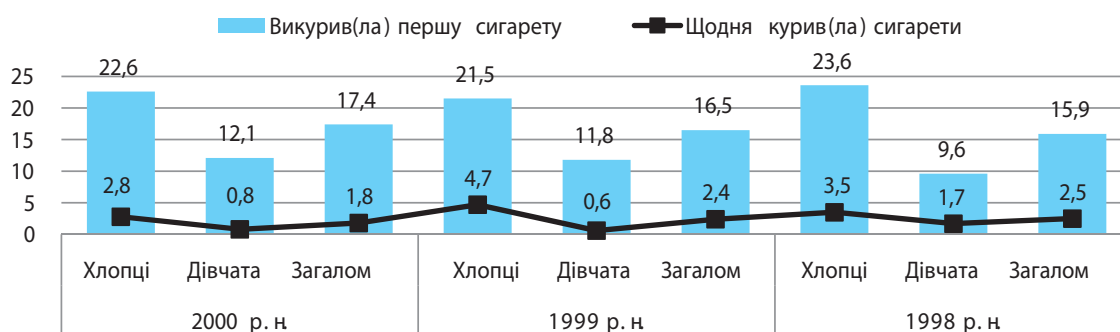

Рис. 1.11. Перша спроба та формування звички куріння у віці 11 років та молодшому, за віком і статтю, %

Сприйняття ризиків куріння

Варто зазначити, що учнівська молодь загалом добре поінформована про наявність ризиків для здоров'я при вживанні тютюнової продукції, проте не надає їм великого значення. Так, лише 9,4% респондентів зазначили, що при курінні сигарет відсутній жодний ризик фізичних або інших ушкоджень. Найбільша частка дотримується думки, що ризик є слабким (30,9%) або помірним (34,2%). Лише 18,4% респондентів вважають, що куріння створює великий ризик негативних наслідків для здоров'я (див. рис. 1.12).

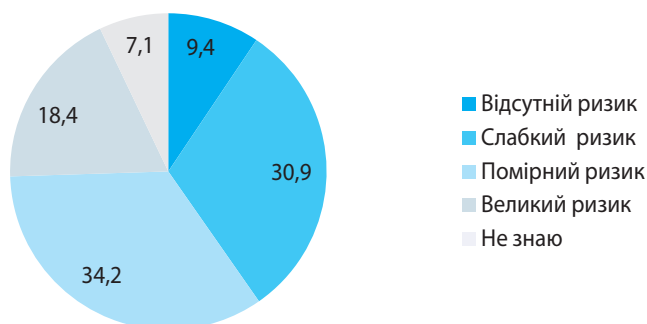
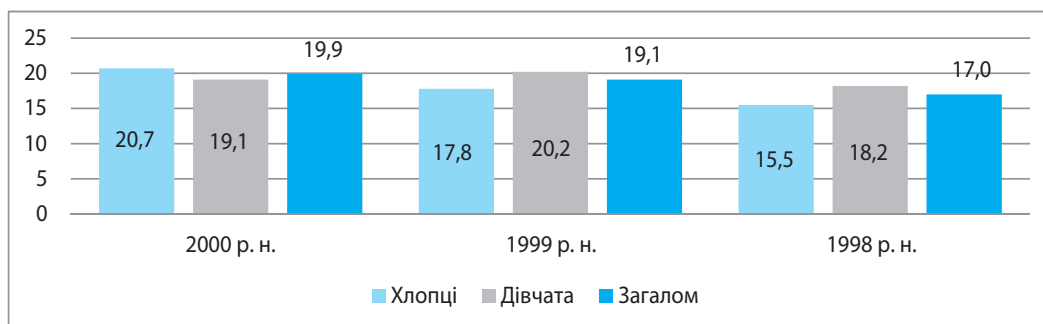

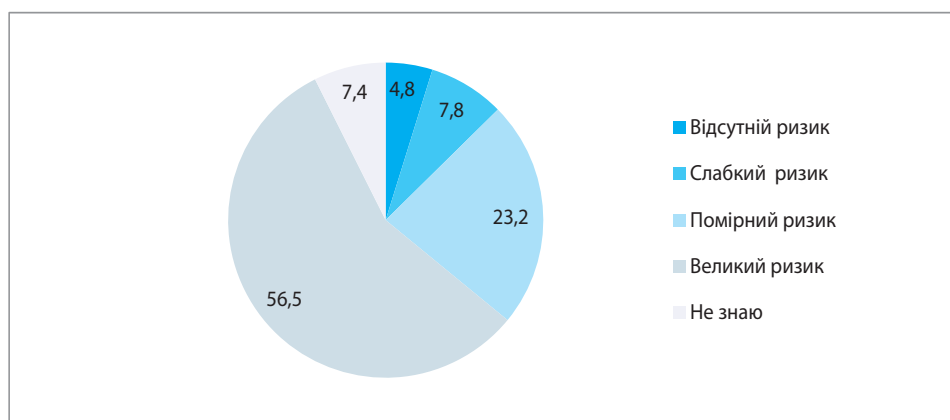
Рис. 1.12. Сприйняття ризиків уживання тютюнових виробів, %

При цьому вік респондента не має значного впливу на думку підлітків. Дівчата дещо більше за хлопців схвильовані можливими наслідками куріння, проте, подібно до респондентів чоловічої статі, не сприймають уживання тютюнової продукції як фактор значного негативного впливу на здоров'я людини (див. *рис. 1.13*).

Рис. 1.13. Визнання «великого ризику» вживання тютюнових виробів, за віком і статтю, %

Інших поглядів дотримуються респонденти в питанні ризику негативних наслідків для здоров'я при інтенсивному курінні (однієї або більше пачок сигарет на день). Приблизно половина опитаних (56,6%) вважає, що таке вживання тютюнової продукції протягом дня створює загрози для здоров'я; 23,3% респондентів вважають, що такий ризик є помірним; 7,8% – що він є слабким; а 4,8% – що він відсутній узагалі (див. *рис. 1.14*).

Рис. 1.14. Сприйняття ризиків уживання значної кількості (однієї або більше пачок) сигарет на день, %

Характерним є те, що оцінка ризиків для здоров'я при щоденному курінні значної кількості сигарет практично не залежить від віку респондента, а дівчата більше за хлопців схильються до думки, що таке куріння матиме значні негативні наслідки для здоров'я людини.

Учні ПТНЗ, які більше за інших опитаних схильні до цієї шкідливої звички, є найменш обізнаними про ризики при курінні: про відсутність інформації щодо наслідків уживання тютюнової продукції повідомили 13,2% респондентів, а усвідомлення ризиків є нижчим за середнє.

Важливим також є те, що не можна говорити про наявність чіткої залежності між оцінками респондентів ризиків для здоров'я і типом населеного пункту, у якому вони проживають. Разом з тим, учнівська молодь сільської місцевості менше за інших вважає, що постійне паління здатне негативно вплинути на стан здоров'я курця.

Обговорення

Дані, отримані під час дослідження, загалом демонструють зменшення рівня куріння серед учнівської молоді порівняно з минулими роками. Причинами таких змін можна вважати зростання рівня культури продажу тютюнових виробів, з одного боку, а також популяризацію здорового способу життя серед молоді, з другого. Рівень куріння серед підлітків протягом усіх років дослідження невпинно знижувався, і сьогодні можна прогнозувати, що така тенденція збережеться й у майбутньому.

Разом з тим, показники куріння серед молоді в селах є меншими, ніж у їхніх однолітків у містах. Ураховуючи, що одним з найважливіших факторів обмеження куріння серед учнівської молоді є загроза покарання від батьків, можна припустити, що підлітки в сільській місцевості менше вживають тютюнові вироби, побоюючись того, що продавці (які зазвичай знають як самих підлітків, так і їхніх батьків), розкажуть родичам про те, що їхні дитина або онук(а) купували цигарки. Не можна також ігнорувати побоювання того, що свідками процесу куріння можуть стати знайомі батьків або ж родичі, які також можуть бути потенційним джерелом «небезпеки». Подібна загроза, безумовно, зменшується разом зі збільшенням розміру населеного пункту, тож і рівень куріння серед підлітків у містах є вищим.

Тип закладу, у якому навчається підліток, також відіграє велику роль. Порівняно високий рівень куріння учнів ПТНЗ може бути наслідком зменшення соціального контролю за підлітками, які навчаються в професійно-технічних закладах, порівняно з підлітками, котрі навчаються в загальноосвітніх школах.

Важливим є те, що вперше підлітки починають курити в ранньому віці, що є негативним фактором, який у майбутньому може вплинути на формування звички. Можна припустити, що це є результатом недостатнього контролю з боку батьків і близьких родичів за сигаретами та тютюновою продукцією, яка є в домогосподарстві, а також низьким рівнем суспільної відповідальності. З одного боку, підлітки можуть придбати сигарети в продавців, які не зважають на вікові обмеження продажу тютюнової продукції. З другого, вони можуть удаватися до різноманітних хитрощів – просити цигарки в перехожих або ж прохати дорослих покупців магазинів придбати їм цигарки за гроші, які вони отримали від батьків на розваги. Зростання рівня батьківської та суспільної свідомості може стати додатковим фактором обмеження доступу учнівської молоді до сигарет. Варто також зазначити, що велике значення для підлітків має особистий приклад батьків, котрі курять. Дитина схильна орієнтуватися на приклад людини, якій вона довіряє, і якщо батько або мати регулярно курять у присутності сина або доньки, то формування інтересу до куріння залишається лише питанням часу. Таким чином, боротьба за здоров'я дитини повинна починатися з боротьби за власне здоров'я серед батьків. Відмова від куріння взагалі або ж принаймні від куріння в присутності дитини, осуд родичів та близьких, які вживають тютюнову продукцію, є важливим додатковим стимулом для відмови від куріння серед молоді.

Однією з важливих причин куріння серед учнівської молоді можна вважати недостатній рівень інформування про шкоду здоров'ю. Разом з тим, юнацький максималізм і самовпевненість сприяють формуванню думки про те, що куріння не завдає значної шкоди для здоров'я: чимало підлітків вірять, що зможуть кинути палити, коли забажають, або ж що кинуть палити згодом. Можна також припустити, що однією з підвалин зневажливого ставлення до наслідків куріння є впевненість у власному здоров'ї та неможливості його погіршення при курінні незначної кількості цигарок.

Висновки та рекомендації

Дані свідчать:

- Доступ до тютюну в середовищі учнівської молоді залишається високим. Дані дослідження вказують на те, що, на думку переважної більшості респондентів, за наявності бажання вони могли би без перепон придбати цигарки або ж іншу тютюнову продукцію.
- Результати в динаміці показують, що за останні роки доступ підлітків до тютюнової продукції неспинно утруднюється.
- Зменшується частка підлітків, які курять. Практично кожен другий опитаний зазначив, що жодного разу в житті не пробував курити. Аналіз динаміки цього показника за період з 1995 року свідчить, що після зростання поширеності куріння в 1999 році зафіксовано сталу тенденцію до зниження рівня вживання тютюнових виробів у середовищі юнацтва.
- У середовищі учнівської молоді, яка курить, наявна тенденція до обмеження паління – найбільші групи таких респондентів указали, що щоденно викурюють до п'яти сигарет або ж менше однієї сигарети.
- Водночас зберігається ситуація, коли першу цигарку підліток курить у ранньому віці. Отримані дані дають підстави зробити висновок, що найчастіше учнівська молодь пробує курити у віці 14–15 років. З іншого боку, найвища кількість викурених сигарет протягом одного дня припадає на вікову групу 14–16 років, що дає змогу зробити висновок про необхідність акцентування програми боротьби з курінням серед молоді цього віку.
- Негативним чинником поширення вживанням тютюнової продукції є те, що підлітки не розцінюють куріння як фактор значного негативного впливу на здоров'я людини. Більшість опитаних схильні до думки, що шкода від куріння є, але вона залишається низькою або помірною.
- Показники куріння серед учнівської молоді розрізняються залежно від типу закладу, в якому навчається респондент, і типу населеного пункту, у якому він проживає. Згідно з отриманими даними, найвищим є рівень куріння серед учнів ПТНЗ і мешканців обласних центрів. Водночас найнижчим цей показник є серед студентів ВНЗ I–II рівнів акредитації та жителів сільської місцевості.
- Попри позитивні тенденції, показники куріння серед учнівської молоді можуть бути ще меншими – переважно за рахунок більшого інформування про загрози для здоров'я в підлітковому віці, зростання загальної культури продажу тютюнових виробів, активної громадської позиції із цього питання, а також особистого втручання батьків у процес пропаганди здорового способу життя серед молоді.

До ключових рекомендацій можна віднести:

- Підвищення громадського контролю за дотриманням нормативних актів та впровадженням програм щодо заборони продажу тютюнових виробів неповнолітнім, куріння в громадських місцях тощо.
- Підвищення ефективності програм профілактики тютюнокуріння серед підлітків та молоді з урахуванням статево-вікових особливостей.
- Запровадження багаторівневої та міжсекторальної взаємодії всіх зацікавлених сторін: органів державної та місцевої влади і громадських організацій із залученням молоді.
- Проведення моніторингу та оцінювання ефективності виконання вже прийнятих законодавчих актів, наказів, постанов щодо заборони тютюнокуріння в громадських місцях.
- Формування та реалізація заходів щодо проведення антинікотинової інформаційно-освітньої профілактичної роботи серед учнівської та студентської молоді, їхніх батьків та працівників навчальних закладів.

РОЗДІЛ 2. АЛКОГОЛЬ

Науковці довели, що існує зв'язок між уживанням алкоголю та неуспішністю в навчанні, сприйнятті нового матеріалу учнями, які навчаються. Надмірне вживання алкоголю серед молоді має значні неврологічні наслідки. Алкоголь пошкоджує області мозку, які відповідають за навчання й пам'ять, словесне та візуально-просторове сприйняття⁴. Відмінності в характері споживання алкоголю можуть пояснити, чому дедалі більше молодих чоловіків мають серйозні проблеми з алкоголем, на відміну від жінок: молоді люди, як правило, п'ють більшу кількість алкоголю і роблять це частіше, ніж дівчата. У результаті хлопці поводять себе агресивніше, ніж дівчата. Це призводить до частішого залучення до протиправних дій та важких наслідків для здоров'я, соціальних наслідків тощо. У дівчат, які п'ють, швидше розвиваються серйозні проблеми з алкоголем, ніж у хлопців, і досвід негативних наслідків настає раніше, навіть якщо вони споживають таку ж або меншу кількість алкоголю. Це пов'язано з фізичними відмінностями тіла. Молоді жінки частіше мають розлади харчової поведінки, депресію та зазнають сексуального насильства, які пов'язані з алкоголем⁵.

Регуляції на національному рівні, як-от регулювання обігу етилового спирту, алкогольних напоїв, більше стосуються економічної сфери й доходів держави від продажу алкоголю, продажу ліцензій на виробництво й торгівлю алкогольними напоями тощо. Сучасний підхід до зменшення шкідливого вживання алкоголю, зокрема економічні важелі (регулювання щільності точок продажу алкоголю, часу продажу, розрахування акцизу на алкоголь залежно від рівня інфляції, регуляції продажу в місцях на розлив та на винос), не застосовуються повною мірою.

Ще в 1995 році Верховна Рада України ухвалила закон, яким забороняється реклама алкогольних напоїв. Сама реклама не повинна містити зображення процесу споживання алкоголю. Крім того, закон забороняє експлуатувати в ній основні стереотипи населення щодо вживання алкоголю, зокрема: реклама не має формувати думку, що вживання алкоголю є важливим фактором досягнення успіху, сприяє розв'язанню особистих проблем, заспокоює або стимулює. У рекламі не може негативно розцінюватися факт утримування від вживання алкогольних напоїв або створюватися враження, що більшість людей уживає алкогольні напої. Однак фактично реклама алкоголю, особливо пива, набула поширення на телеекранах, навіть у денний час. Нині в країні непряма реклама алкогольних напоїв, зокрема й міцних, є досить поширеною практикою в засобах масової інформації.

Певний позитивний вплив на поширення вживання пива, особливо серед молоді, мала заборона його вживання у громадських місцях – на вулиці, парках, скверах, пляжах тощо. Хоча зменшення контролю за виконанням цих норм створює ризик повернення таких практик, що знижуватиме бар'єрну силу цієї норми.

З 1 липня 2015 року почала діяти норма закону про віднесення пива до алкогольних напоїв. Раніше пиво було віднесене до категорії харчових продуктів. Відповідно до чинних вимог, місце реалізації алкогольних напоїв повинне бути торговельною площею не менше 20 квадратних метрів, що теоретично сприятиме зменшенню торгових точок продажу пива, яке широко продавалось у маленьких кіосках. Крім того, з 1 липня 2015 року

⁴ Swarzwelder, S., Wilson, W., Tayyeb, M. 1995. Age-Dependent Inhibition of Long-Term Potentiation by Ethanol in Immature Versus Mature Hippocampus. *Alcoholism: Clinical and experimental Research*. – Vol. 19, No. 6: 1480–1485.

⁵ Brown, S., Tapert, S., Granholm, E., Delis, D. 2000. Neurocognitive Functioning of Adolescents: Effects of Protracted Alcohol Use. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*. – Vol. 24, No. 2: 164–169.

ліцензуванню підлягає діяльність з виробництва, імпорту, експорту, оптової та/чи роздрібною торгівлі пивом на загальних підставах, передбачених для алкогольних напоїв. Рекламу пива на телебаченні й радіо в денний час, а також зовнішня реклама заборонені. Крім того, виробництво пива підлягає сертифікації й атестації, запроваджується сертифікат відповідності продукції, ліцензія на імпорт і експорт пива. Передбачені нові вимоги до маркування цієї продукції, вводиться також заборона на використання брендованого обладнання: меблів, келихів, парасольок тощо; спонсорство спортивних команд. Пиво з міцністю більше 8,5% підлягає застосуванню акцизних марок, як для вина й міцного алкоголю. Протягом 2015 року мінімальні оптово-відпускні та роздрібні ціни на алкогольні напої в Україні зростали у два етапи на 25–40%.

До того ж на підставі закону про місцеве самоврядування, місцеві ради почали ухвалювати місцеві розпорядження щодо обмеження доступності алкогольних напоїв шляхом обмеження кількості точок продажу алкоголю, обмеження часу продажу до 22 години, заборони продажу у святкові дні або під час організованих масових акцій або подій, особливо із залученням молоді.

Це теоретично означає, що доступність пива для молоді та населення загалом має зменшитися. Оцінити вплив цих заходів (без спеціально запланованого оцінювання ефективності) можна буде через певний час, аналізуючи динаміку ключових показників уживання алкоголю серед учнівської молоді за даними наступної хвили дослідження.

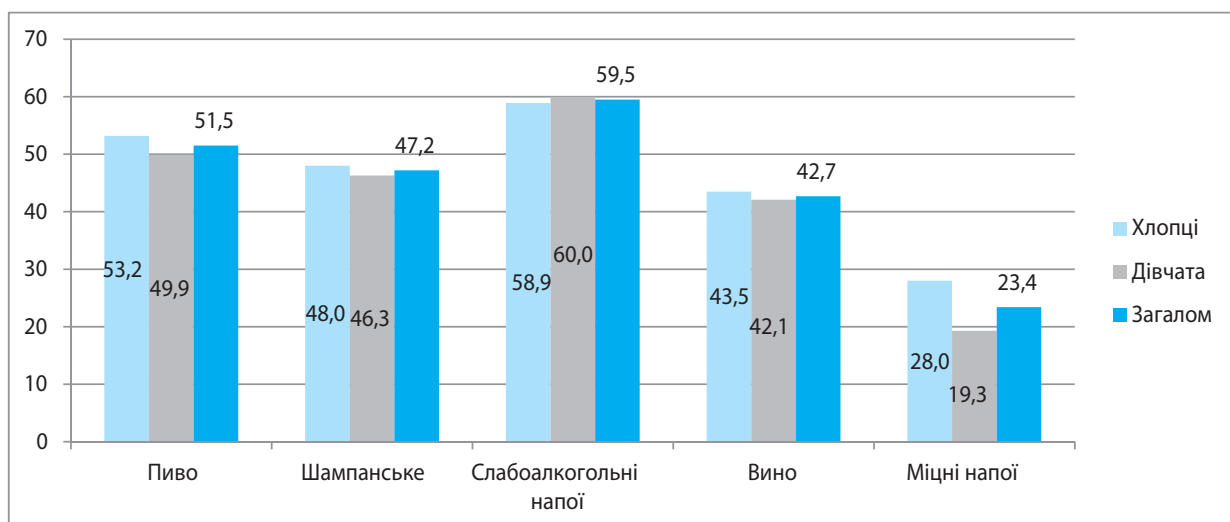
Доступність алкоголю

Під дефініцією «доступність алкоголю» маємо на увазі саме наявність і легкість придбання алкогольних напоїв для учнівської молоді, а не фінансове підґрунтя такої купівлі. Широка мережа торговельних точок забезпечує практично необмежений доступ до алкоголю не лише дорослих, а й дітей. Хоча законодавством визначений мінімальний вік продажу алкоголю дітям – 18 років, результати дослідження показали, що алкоголь є доступним для учнів 15–17 років.

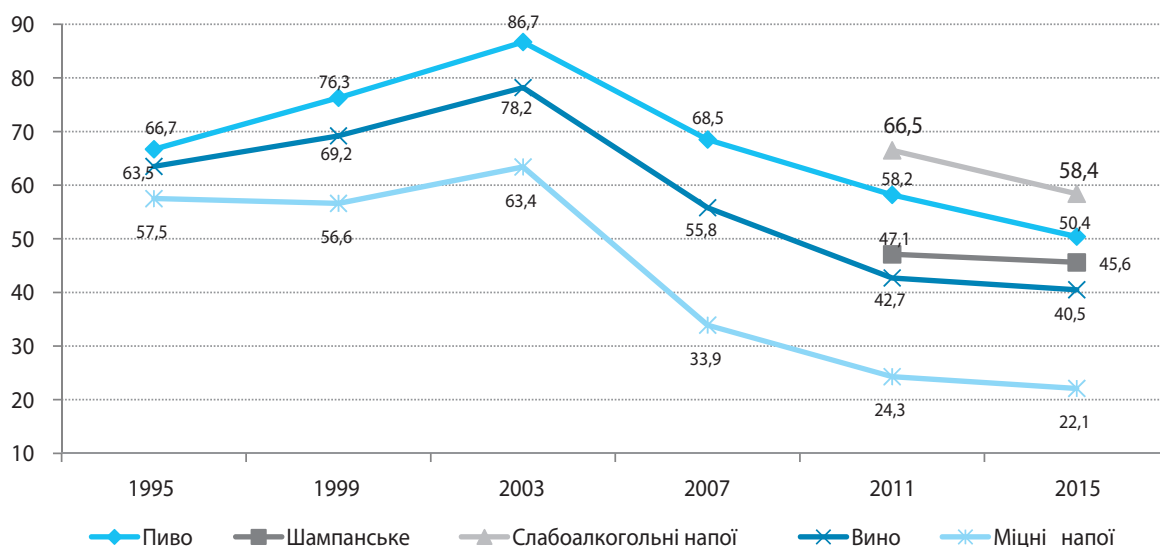
Так, у середньому 34,5% п'ятнадцятирічних учнів відповіли, що їм «легко» та «дуже легко» придбати алкогольні напої. У віці 16 років про це зазначили 43,4% респондентів, а 17 років – 51,7%. Причому слабоалкогольні напої виявилось дістати найлегше (про це повідомили в середньому 59,5% учнів) поряд з пивом (51,5%). У середньому для 23,4% учнів «легко» та «дуже легко» дістати міцні алкогольні напої. Значних гендерних відмінностей у легкості діставання алкогольних напоїв не простежується (див. *рис. 2.1*). Тільки міцні алкогольні напої легше дістати хлопцям, ніж дівчатам (28,0% проти 19,3%). Найбільшою ця різниця є серед хлопців та дівчат віком 17 років (36,1% проти 22,8% відповідно).

Протягом усіх років спостережень (з 1995 по 2015 рік) серед 16-річних учнів простежується тенденція зниження доступності всіх алкогольних напоїв. Так, якщо про доступність пива в 1995 році повідомили 66,7% учнів, то в 2015 році цей показник знизився до 50,4%. Значно знизилася доступність міцних алкогольних напоїв для 16-річних учнів – у 2,6 рази. У півтора рази знизилася доступність вина. Що стосується слабоалкогольних напоїв та шампанського, то дані доступні тільки за дві останні хвили дослідження, але й вони показують зниження показників.

Однак протягом цих шести хвиль дослідження відбувалися сплески в показнику доступності алкогольних напоїв. Так, із 1995 до 2003 року відбулося різке збільшення доступності пива, вина та міцних напоїв. А починаючи із 2007 року фіксується суттєве зниження доступності – в середньому в 1,5 рази для вина й пива та майже вдвічі (1,8 рази) – для міцних алкогольних напоїв (див. *рис. 2.2*).

Рис. 2.1. Частка молоді, яка вказала на доступність алкогольних напоїв (сума відповідей «дуже легко» та «скоріше легко»), за віком і статтю, %

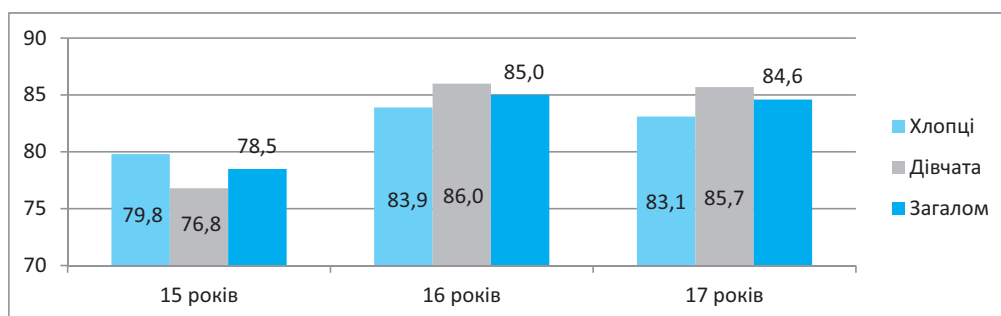
Рис. 2.2. Частка молоді, яка вказала на доступність алкогольних напоїв (сума відповідей «дуже легко» та «скоріше легко»), у динаміці, %

Протягом усіх років спостережень хлопці частіше зазначали, що їм легше дістати алкогольні напої, ніж дівчата. Це стосується всіх алкогольних напоїв, про які йшлося в дослідженні, крім слабоалкогольних, за останні дві хвили дослідження (2011 та 2015 рік).

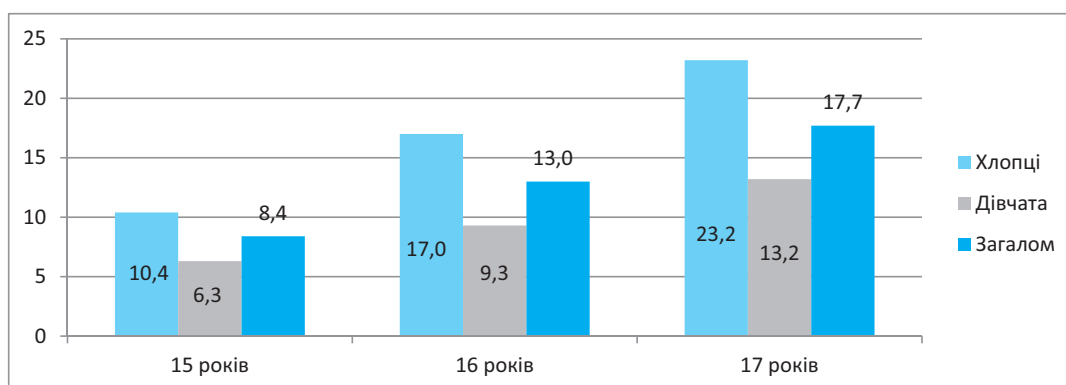
Уживання алкоголю протягом життя

У 2015 році дослідження показало, що в середньому 83,4% учнів уживали будь-які алкогольні напої хоча б один раз протягом життя (див. *рис. 2.3*).

Рис. 2.3. Частка молодих людей, які вживали будь-які алкогольні напої хоча б один раз у житті, віком і статтю, %

У віці 15 років цей показник складає 78,4%, а у віці 16 та 17 років наближається до 85%. У віці 15 років найбільше учнів указали, що вживали алкогольні напої 1–2 рази в житті (21,6% респондентів), у віці 16 років – 3–5 разів (17,1%), а у віці 17 років – майже однакова кількість учнів повідомили про вживання алкогольних напоїв 1–2 рази та 10–19 разів (15,8% та 15,2% відповідно). У віці 17 років 23,2% хлопців повідомили, що вживали алкоголь 40 та більше разів (див. *рис. 2.4*).

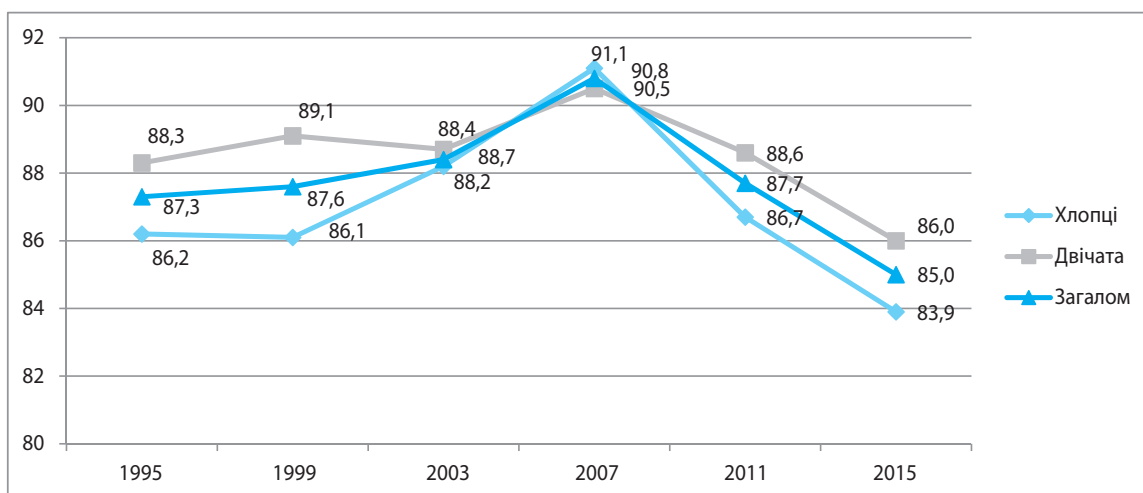

Рис. 2.4. Частка молодих людей, які вживали будь-які алкогольні напої 40 і більше разів у житті, віком і статтю, %

Якщо питома вага дівчат і хлопців, які зазначили про 1–2 випадки вживання алкогольних напоїв протягом життя, майже однакові (15,7% та 16% відповідно), то про вживання алкоголю 40 і більше разів значно частіше повідомляли хлопці, ніж дівчата (*рис. 2.4*).

До 2007 року простежується тенденція поступового зменшення частки учнів, які жодного разу не вживали алкогольні напої. Цей показник зменшився з 12,6% в 1995 році до 9,2% у 2007. У 2011 році відбулося тривідсоткове підвищення цього показника та його збільшення ще на 3% у 2015 році в усіх вікових групах.

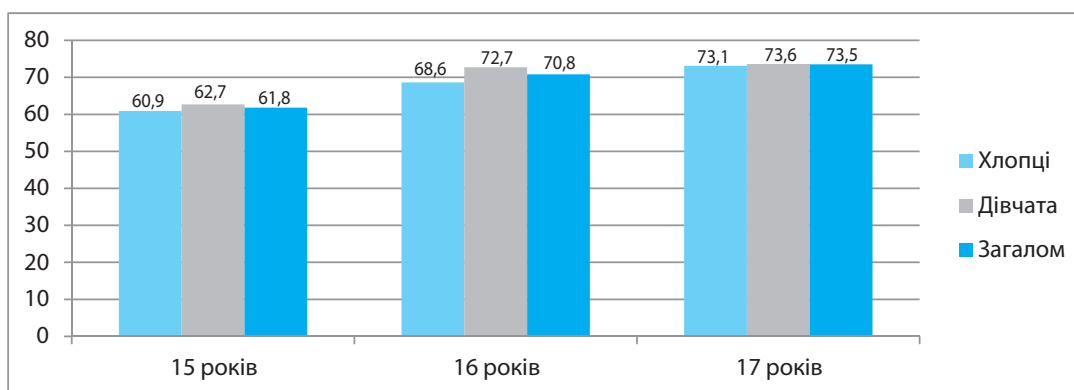
Протягом останніх двох хвиль спостережень помітна тенденція до зменшення кількості учнів, які вживали алкогольні напої принаймні один раз у житті. З 1995 до 2007 року цей показник поступово підвищувався, досягнувши піку у 2007 році (90,8%). За весь 20-річний період найнижчий показник уживання зафіксований саме у 2015 році і складає 84,9% (див. *рис. 2.5*).

Рис. 2.5. Частка молодих людей, які вживали будь-які алкогольні напої хоча б один раз у житті, віком і статтю, %

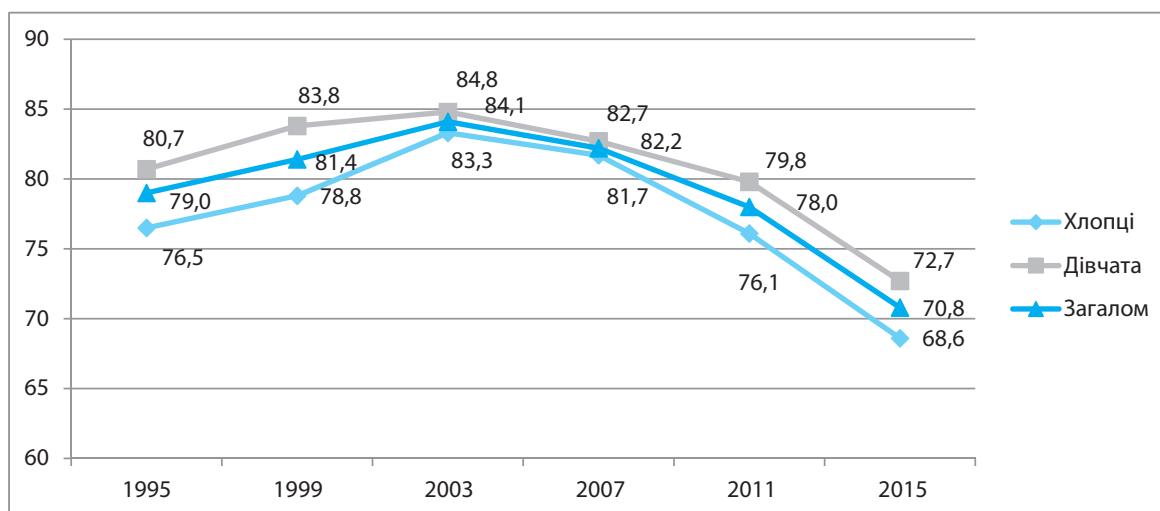
Уживання алкоголю за останні 12 місяців

Поширеність уживання алкогольних напоїв за останні 12 місяців серед усіх учнів складає 70%. Причому дівчата зазначили про це дещо більше, ніж хлопці (71,1% проти 68,7% відповідно). Дівчата найчастіше зазначали, що вживали алкоголь 1–2 рази за останній рік (27,3%), ніж хлопці (22,8%). Однак майже вдвічі частіше хлопці зазначили, що вживали алкоголь 40 і більше разів (6,1% проти 2,8%). Суттєвих відмінностей у споживанні алкоголю між 16-річними та 17-річними учнями не виявилось. Однак 15-річні дещо менше зазначили про вживання алкоголю за останній рік (68,7% проти 70,8% серед 16-річних і 73,5% серед 17-річних) (див. рис. 2.6).

Рис. 2.6. Частка молодих людей, які вживали будь-які алкогольні напої хоча б один раз протягом останніх 12 місяців, за віком і статтю, %

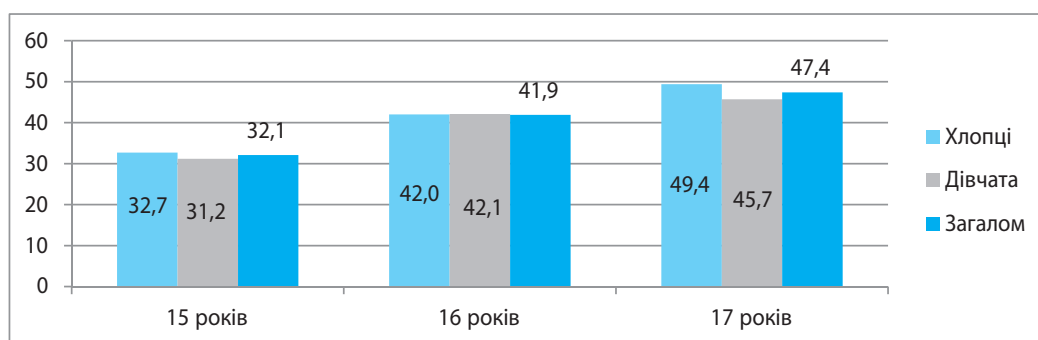
Починаючи з 2007 року показник уживання за останні 12 місяців почав поступово знижуватись. Якщо у 2003 році він складав 84,1% (найвищий показник за всі роки дослідження), то у 2015 – 70,8%. У перший рік спостереження (1995) він складав 78,8% (див. рис. 2.7).

Рис. 2.7. Динаміка вживання будь-яких алкогольних напоїв хоча б один раз протягом останніх 12 місяців, за віком і статтю, %

Уживання алкоголю за останні 30 днів

У середньому 42,1% учнів уживали алкогольні напої за останні 30 днів. Найбільше про це повідомили 17-річні хлопці (49,3%), а найменше – дівчата 15-річного віку (31,3%) (див. рис. 2.8). Як серед хлопців, так і серед дівчат найчастіше це відбувалося 1–2 рази протягом останнього місяця (22,8% та 27,3% відповідно). У середньому 9% учнів уживали алкоголь 3–5 разів за останній місяць. Суттєвої різниці між віковими групами у частоті вживання алкоголю за останні 30 днів не простежується.

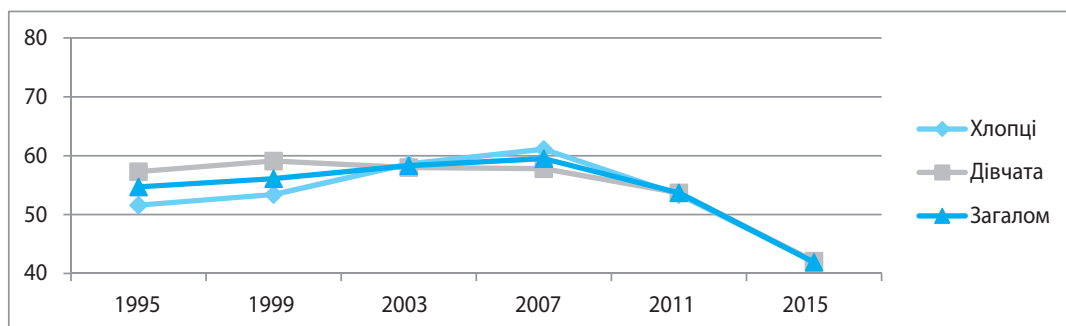

Рис. 2.8. Частка молодих людей, які вживали будь-які алкогольні напої хоча б один раз протягом останніх 30 днів, за віком і статтю, %

Найчастіше протягом останнього місяця учні вживали вино – про це повідомили 26,6% усіх учнів. Про вживання вина 1–2 рази більше повідомили дівчата, ніж хлопці (30,9% проти 21,8% відповідно). Майже 20% учнів уживали пиво 1–2 рази за останній місяць і майже 18% – слабоалкогольні напої. 1–2 рази вживали міцні напої 11,2% учнів. Серед усіх вікових категорій більша частка хлопців традиційно вживає пиво та міцні напої, а дівчата – слабоалкогольні напої, шампанське та вино.

Протягом 20 років спостережень з 1995 року до 2007 року відбувалось поступове збільшення кількості учнів, які вживали алкогольні напої за останні 30 днів (з 54,7% учнів у 1995 до 59,5% у 2007 році). У 2011 році розпочався процес зменшення цієї кількості

учнів – до 42% у 2015 році (див. *рис. 2.9*). Суттєвої різниці за статтю не виявлено. Найчастіше хлопці та дівчата вживали алкоголь 1–2 рази за останні 30 днів протягом усіх років спостережень.

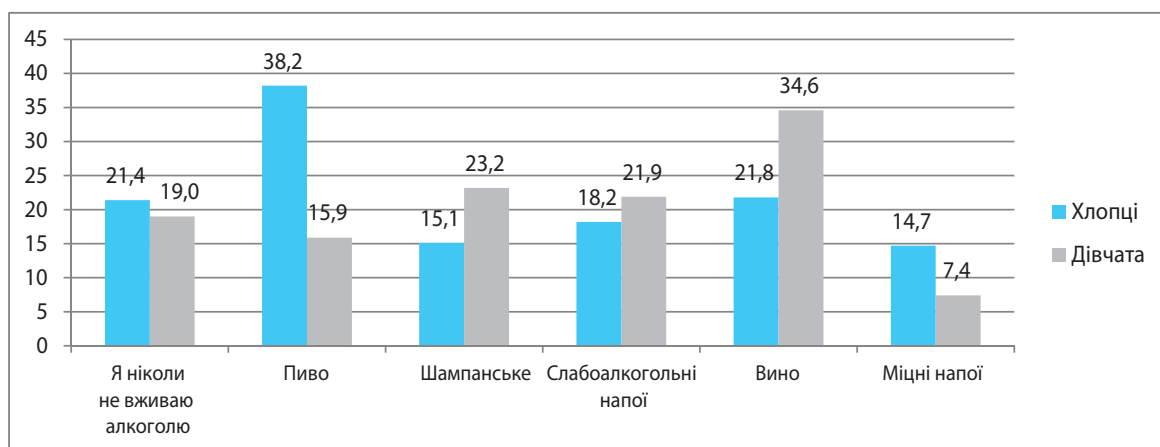

Рис. 2.9. Динаміка вживання будь-яких алкогольних напоїв хоча б один раз протягом останніх 30 днів, за віком і статтю, %
(детальнішу інформацію див. Додаток 1, табл. С10)

Останній день уживання алкоголю

Для детальнішого аналізу поведінкових практик уживання алкоголю застосовано підхід аналізу останнього дня вживання. Це дає змогу визначити види алкогольних напоїв та кількість, яку зазвичай уживають учні.

За даними опитування 2015 року, під час останнього дня вживання більшість учнів пили вино (28,5%). Причому переважна більшість дівчат зазначили цей напій у всіх вікових категоріях (34,6%). Пиво та слабоалкогольні напої вживала дещо менша кількість учнів (26,5% та 20,1% відповідно). Міцні напої вживали 10,9% учнів, причому вдвічі більше хлопців, ніж дівчат (14,7% та 7,4% відповідно). Трохи більше 19% зазначили вживання шампанського під час останньої випивки (див. *рис. 2.10* і *табл. 2.1*).

Рис. 2.10. Структура алкогольних напоїв в останній день уживання, за статтю серед усіх опитаних, %

Під час останньої випивки 27% учнів випивали один келих вина (100 мл). Більше 10% учнів зазначили, що вживали 2–3 келихи вина. Серед усіх вікових категорій частка дівчат, які вживали вино в кількості одного або двох-трьох келихів, є вищою, ніж частка хлопців.

Таблиця 2.1

**Розподіл відповідей на запитання:
«Якщо ти пив(ла) ..... останнього дня, коли вживав(ла) алкоголь,
то скільки ти випив(ла)?», за віком і статтю, %**

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом
ПИВО												
Я ніколи не п'ю	42,5	61,4	52,0	33,7	53,1	43,7	32,1	51,7	42,9	35,1	54,3	45,2
Я не пив(ла) останнього дня	14,0	17,5	15,7	13,6	19,9	16,9	11,3	20,2	16,2	12,8	19,5	16,3
< 500 мл	27,4	16,9	22,1	29,2	20,3	24,7	28,5	21,7	24,8	28,5	20,3	24,2
500–1000 мл	11,6	3,2	7,4	15,0	5,6	10,1	17,2	5,4	10,7	15,1	5,0	9,8
1010–2000 мл	2,5	0,5	1,5	4,8	0,8	2,7	5,4	0,4	2,6	4,5	0,5	2,4
> 2000 мл	2,0	0,5	1,3	3,7	0,3	1,9	5,5	0,6	2,8	4,0	0,4	2,1
ШАМΠΑНСЬКЕ												
Я ніколи не п'ю	44,6	35,0	39,8	45,6	28,5	36,7	45,1	29,0	36,3	45,1	30,0	37,2
Я не пив(ла) останнього дня	21,1	22,2	21,7	23,3	30,8	27,3	25,6	35,7	31,2	23,8	31,2	27,7
< 100 мл	23,5	32,5	28,0	21,4	31,1	26,4	19,0	26,1	22,9	20,9	29,3	25,3
200–300 мл	8,0	8,6	8,3	7,0	8,4	7,7	8,3	7,6	7,9	7,7	8,1	7,9
400–500 мл	1,7	0,8	1,2	1,3	0,9	1,1	1,0	1,0	1,0	1,3	0,9	1,1
> 500 мл	1,1	0,9	1,0	1,4	0,3	0,8	1,0	0,6	0,7	1,2	0,5	0,8
СЛАБОУАЛКОГОЛЬНІ НАПОЇ												
Я ніколи не п'ю	48,4	50,8	49,6	48,9	40,5	44,5	46,6	40,9	43,6	47,9	42,8	45,1
Я не пив(ла) останнього дня	19,4	21,0	20,2	20,9	25,7	23,4	22,8	27,4	25,3	21,3	25,5	23,5
< 500 мл	22,2	20,7	21,5	20,7	27,4	24,2	18,1	23,6	21,1	20,0	24,5	22,4
500–1000 мл	7,0	6,0	6,5	6,9	5,9	6,4	9,1	6,6	7,7	7,8	6,2	7,0
1010 – 2000 мл	2,2	0,8	1,5	1,5	0,4	0,9	1,9	0,8	1,3	1,8	0,6	1,2
> 2000 мл	0,8	0,7	0,7	1,1	0,1	0,6	1,5	0,7	1,0	1,2	0,4	0,8
ВИНО												
Я ніколи не п'ю	44,7	41,8	43,3	41,8	27,8	34,6	36,5	26,7	31,1	40,4	30,1	35,0
Я не пив(ла) останнього дня	19,6	18,9	19,3	22,4	27,1	24,8	26,7	23,8	25,1	23,5	24,1	23,8
< 100 мл	24,6	28,9	26,7	23,1	31,5	27,4	20,5	32,9	27,3	22,4	31,6	27,2
200–300 мл	7,6	8,2	7,9	8,2	10,8	9,6	12,1	13,5	12,9	9,6	11,4	10,5
400–500 мл	2,0	1,1	1,5	1,9	2,1	2,0	2,7	2,1	2,4	2,2	1,9	2,1
> 500 мл	1,5	1,1	1,3	2,6	0,7	1,6	1,5	1,0	1,2	1,9	0,9	1,4
МІЦНІ НАПОЇ												
Я ніколи не п'ю	68,5	78,3	73,4	57,3	68,7	63,3	48,0	62,0	55,6	56,2	67,7	62,3
Я не пив(ла) останнього дня	13,6	11,8	12,7	16,9	18,5	17,7	19,7	22,8	21,4	17,3	19,0	18,2
< 40 мл	8,3	4,6	6,5	10,2	5,0	7,5	9,0	6,9	7,9	9,3	5,7	7,4
80–120 мл	4,0	2,6	3,3	6,1	3,8	4,9	7,5	4,3	5,8	6,2	3,8	4,9
160–200 мл	2,0	0,9	1,4	3,5	1,5	2,4	7,3	1,5	4,1	4,6	1,4	2,9
> 200 мл	3,6	1,8	2,7	6,0	2,5	4,2	8,5	2,5	5,2	6,4	2,4	4,3

Більш як 4% учнів зазначили, що під час останньої випивки вживали більше п'яти чарок міцних алкогольних напоїв (40 мл – 1 чарка). Майже втричі більше хлопців, ніж дівчат згадали про таке вживання. У середньому 7,4% учнів зазначили, що вживали одну чарку міцних напоїв під час останньої випивки, майже 5% – випивали дві-три чарки міцних напоїв. У середньому більше ніж в 1,5 раза більше хлопців зазначили, що вживали одну чарку міцних напоїв під час останньої випивки, ніж дівчат (9,3% та 5,7% відповідно).

24,2% учнів указали, що під час останньої випивки вживали до 500 мл пива (28,5% хлопців та 20,3% дівчат). Суттєво менше учнів (9,8%) зазначили, що вживали до 1000 мл пива, причому серед них було втричі більше хлопців, ніж дівчат (15,1% та 5% відповідно). Незначна кількість учнів указала, що вживали 2 та більше літри пива (близько 2%).

Слабоалкогольні напої такі само популярні, як і пиво. 22,4% учнів зазначили, що вживали менше 500 мл напою, 7% – до 1 літра напою.

25,3% учнів зазначили, що вживали один келих шампанського під час останньої випивки. В основному про це повідомили дівчата (29,3%, 20,9% – хлопці). Майже 8% учнів уживали 2–3 келихи шампанського. Незначна кількість учнів (менше 1%) згадали про п'ять і більше келихів шампанського під час останнього випадку вживання алкоголю.

Оціночна середня кількість спожитого алкоголю під час останньої випивки серед учнів 15–17 років складає 16,1 сантілітрів. Цей показник є розрахунковим на основі відповідей респондентів стосовно того, скільки і які алкогольні напої вони випивали під час останньої випивки. Якщо взяти до уваги, що стандартна порція становить 10 г чистого алкоголю, то в середньому учні під час останньої випивки вживали 3,5 стандартні порції пива, 1,6 порції шампанського, 3,2 порції слабоалкогольних напоїв, 2,0 стандартні порції вина та 5,7 стандартних порції міцних алкогольних напоїв.

Серед п'ятнадцятирічних учнів між хлопцями та дівчатами виявилася значуща різниця у споживанні міцних алкогольних напоїв та пива. Так, у середньому хлопці випили по 5,6 стандартних порції міцних напоїв, а дівчата – по 4,6; пива – по 3,4 та 2,9 стандартних порцій відповідно. Загалом п'ятнадцятирічні учні випили 15,4 сантілітри алкогольних напоїв, зокрема хлопці – 16,3 сантілітри, дівчата – 14,0 сантілітрів. Така пропорція між хлопцями й дівчатами виявилась і серед 16-річних респондентів, і серед 17-річних. Так, у середньому 16-річні учні вживали 16 сантілітрів алкогольних напоїв, зокрема 17 – хлопці та 15 – дівчата. Серед цієї вікової категорії більша питома вага припадає на міцні напої: під час останньої випивки було спожито в середньому 5,7 стандартних порцій міцних напоїв, 3,5 – пива, 3,0 – слабоалкогольних напоїв, 2,0 – вина та 1,6 – шампанського. Пропорція між хлопцями та дівчатами в середньому складає 17,1 та 14,5 сантілітрів відповідно.

Що стосується 17-річних учнів, то в середньому вони споживали 16,7 сантілітрів алкогольних напоїв, зокрема хлопці – 18,4 та дівчата – 14,5.

У середньому під час останньої випивки ті, хто вживав пиво, випивали 3,5 стандартні порції⁶ (хлопці – 4,1; дівчата – 3,0); споживачі шампанського вказали про вживання 1,6 порції цього напою; вживання слабоалкогольних напоїв складає 3,2 порції; вина – 2 стандартні порції; міцних алкогольних напоїв – 5,7 стандартних порцій (хлопці – 6,5, дівчата – 5,1).

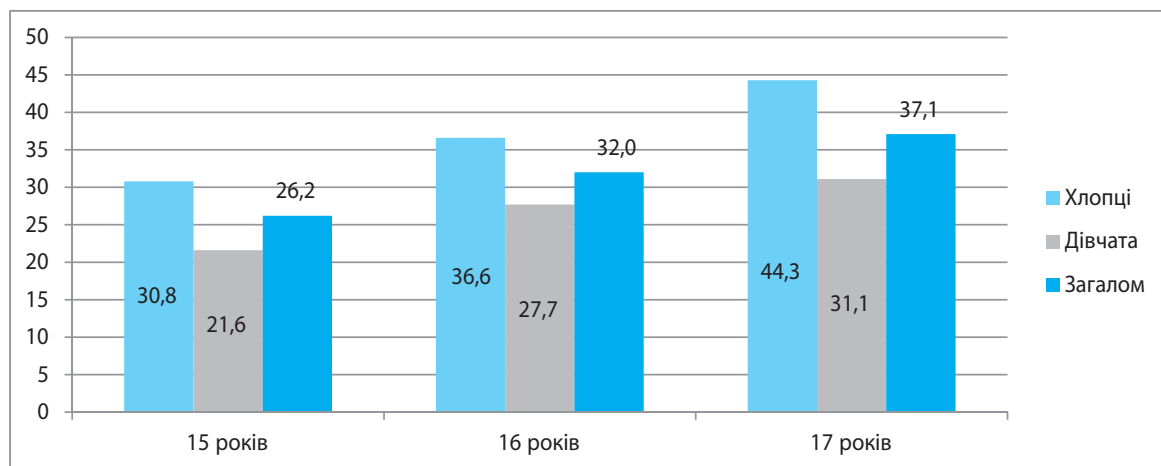
В останній день уживання алкоголю 17-річні підлітки вжили в середньому шість стандартних порцій алкоголю, що є більше, ніж споживання серед 15–16-річних.

У дослідженні ставилося запитання про відчуття *стану сп'яніння під час останньої випивки*, яке респонденти оцінювали за шкалою 1–10 від відсутності сп'яніння до стану сильного сп'яніння (наприклад, неспроможність згадати, що сталося). Результати показують, під час останньої випивки майже 35% учнів зазначили, що не відчули стану сп'яніння. Легке сп'яніння (2–3 бали за 10-бальною шкалою) відчули 28% учнів. Суттєвої різниці між віковими групами не простежується. Стан сильного сп'яніння (наприклад, неспроможність згадати, що сталося) відчули 1,4% учнів, причому це зазначили більше хлопців (2,4%), ніж дівчат (0,5%).

⁶ «Стандартна порція» – це обсяг певного алкогольного напою, в якому міститься близько 10 г чистого алкоголю.

Сп'яніння

Більше половини опитаних (67,1%), відповідаючи на запитання: «Скільки разів (якщо таке траплялося) ти випивав(ла) п'ять чи більше порцій поспіль алкогольних напоїв», указали, що за останні 30 днів не випивали нічого подібного.

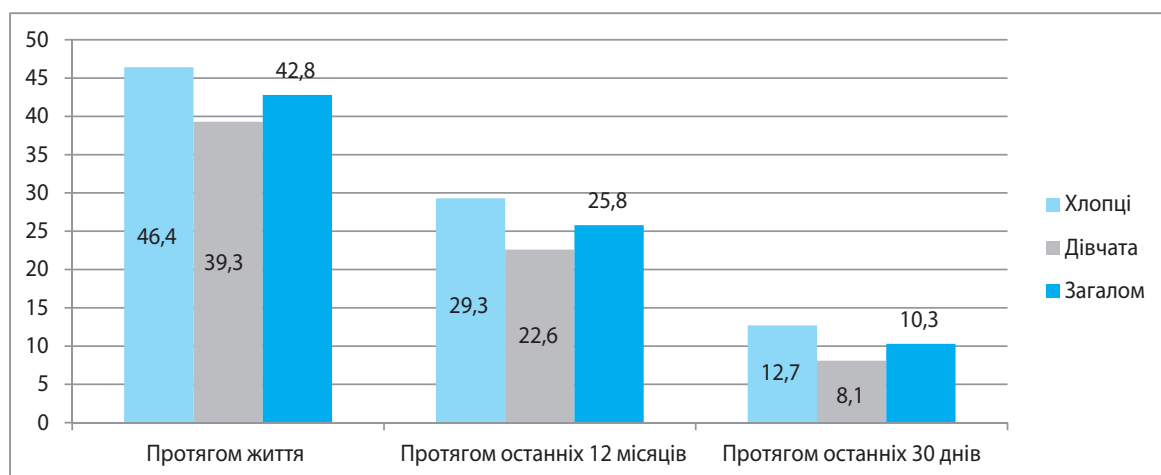
Рис. 2.11. Епізодичне вживання великої кількості алкоголю (5+ «порцій») хоча б один раз за останні 30 днів, %

Досвід сп'яніння протягом життя. Більшість опитаних (57,2%) указала, що протягом життя не перебувала в стані алкогольного сп'яніння; утім, більш як кожен четвертий (26,2%) вказав, що перебував у такому стані один чи два рази. Варто наголосити, що серед дівчат цей показник більший, ніж серед хлопців (26,6 та 25,7% відповідно).

За останній рік у стані алкогольного сп'яніння перебували 18,2% опитаних. Серед хлопців цей показник вищий, ніж серед дівчат (19,8 та 16,8% відповідно).

За останній місяць відчували стан алкогольного сп'яніння 1–2 рази 7,4% опитаних підлітків (6,2% – дівчата, 8,8% – хлопці) (див. рис. 2.12).

На найбільший досвід сп'яніння як протягом життя, так і за останні 12 місяців і 30 днів, указали студенти ПТНЗ (див. табл. 2.2).

Рис. 2.12. Досвід алкогольного сп'яніння, за статтю, %

Таблиця 2.2

Досвід алкогольного сп'яніння залежно від типу навчального закладу, %

	Протягом життя			За останні 12 місяців			За останні 30 днів		
	1–2 рази	3–5 разів	6–9 разів	1–2 рази	3–5 разів	6–9 разів	1–2 рази	3–5 разів	6–9 разів
Загальноосвітня школа	25,4	7,4	3	17	3,6	1,5	6,7	1,3	0,4
ПТНЗ після 9 класів	30	9,4	5,9	21,2	5,5	2,7	9,3	2,2	0,8
ВНЗ I–II рівнів акредитації	26,8	12,9	3,7	21,5	4,1	2,7	8,9	1,6	1,1

Дані щодо досвіду сп'яніння підлітками цільової групи (15–16-річні) в динаміці з 1995 по 2015 роки показують, що після стрімкого зростання в період до 2003 року відбулися зниження цього показника у 2007 році, нове зростання у 2011 році та значне зниження за виміром 2015 року. Поточні дані є найнижчими за весь період спостереження (див. рис. 2.13).

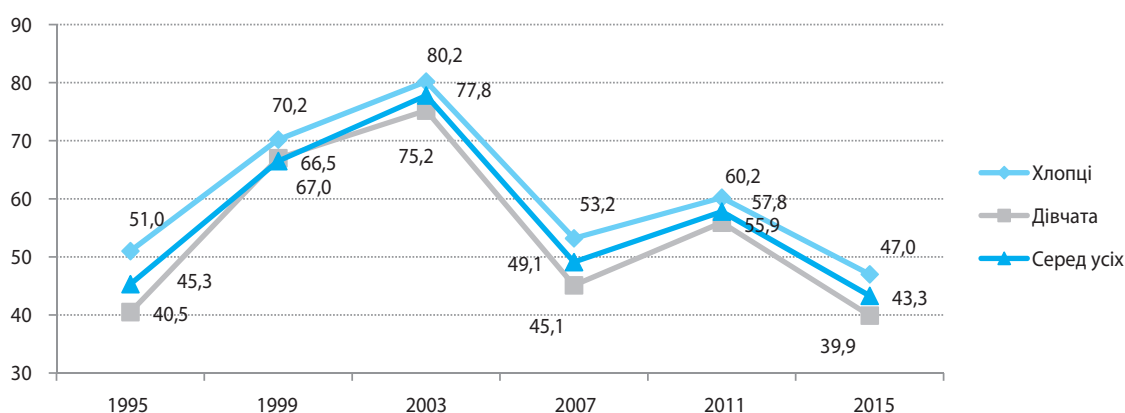

Рис. 2.13. Досвід алкогольного сп'яніння протягом життя в динаміці, % за статтю

Вік першої спроби різних напоїв і сп'яніння

Вік першої спроби алкоголю варіюється залежно від напою. Так, уперше спробували пиво у віці 9 років або молодшому 6,1% (див. табл. 2.3). До досягнення 13 років уже кожний п'ятий підліток мав досвід «випити хоча б одну банку/пляшку» (серед хлопчаків – кожний четвертий).

Шампанське в 9-річному віці вперше спробували 7,2% підлітків, причому хлопців більше, ніж дівчат (10,4 та 4,3% відповідно), і набуття досвіду вживання шампанського відбувається ще швидше, ніж пива, – до виповнення 13 років уже 29% підлітків мають досвід «випити хоча б один бокал».

Децю пізніше відбувається перше знайомство підлітків із слабоалкогольними напоями та вином, і ще пізніше – з міцними напоями. Найбільш уразливим віком з погляду ініціації вживання різних алкогольних напоїв є 13–15 років (табл. 2.3).

Аналіз відповідей на запитання про вік, коли «вперше напилися», також свідчить про раннє залучення до такої практики та високий ризик у віці 14–15 років: у 9 років – 1%, у 10 та 11 років – по 0,6%, у 12 років – 1,3%, у 13 років – 3%, у 14 років – 7,5%, у 15 років – 11,2% (див. табл. 2.4).

Таблиця 2.3

Практика першого вживання алкоголю залежно від виду алкогольного напою,
за статтю, %

	Випив(ла) пиво (хоча б одну пляшку/банку)			Випив(ла) шампанське (хоча б один бокал)			Випив(ла) слабоалкогольний напій (хоча б одну пляшку)			Випив(ла) вино (хоча б один бокал)			Випив(ла) міцний напій (хоча б одну чарку)		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Ніколи	32,2	48,8	40,9	30,3	20,5	25,1	39,1	38,9	39,0	34,3	26,4	30,1	53,6	65,9	60,0
9 років і молодше	8,5	3,9	6,1	10,4	4,3	7,2	6,0	2,4	4,2	7,0	3,0	4,9	2,8	0,9	1,8
10 років	5,6	3,0	4,2	7,4	5,1	6,2	5,0	2,2	3,5	5,1	2,8	3,9	1,3	0,3	0,8
11 років	4,6	3,0	3,8	5,9	5,0	5,4	4,9	3,7	4,3	4,5	3,1	3,8	1,3	0,3	0,8
12 років	7,9	5,2	6,5	8,9	10,2	9,6	7,8	6,5	7,1	7,7	8,1	7,9	2,1	1,0	1,5
13 років	9,8	8,0	8,9	10,5	14,8	12,8	10,1	12,6	11,4	9,7	11,3	10,5	4,6	2,8	3,7
14 років	15,5	12,3	13,8	13,6	18,2	16,0	14,5	16,4	15,5	14,2	19,5	17,0	10,5	7,3	8,8
15 років	10,7	11,5	11,1	9,1	15,7	12,6	8,3	12,4	10,4	11,9	16,6	14,4	12,7	10,2	11,4
16 років і старше	5,2	4,3	4,7	3,9	6,2	5,1	4,3	4,9	4,6	5,6	9,2	7,5	11,1	11,3	11,2

Таблиця 2.4

Розподіл відповідей на запитання:
«У скільки років ви вперше напилися?»,
за статтю, %

	9 років і молодше	10 років	11 років	12 років	13 років	14 років	15 років	16 років і старше
Хлопці	1,6	1,1	0,9	1,6	3,4	8,7	12,3	11,8
Дівчата	0,5	0,2	0,4	1,0	2,6	6,5	10,2	10,8
Загалом	1,0	0,6	0,6	1,3	3	7,5	11,2	11,3

Місця вживання алкоголю

Місця, де опитувані підлітки вживали алкоголь *останнього разу* (табл. 2.5), за рейтингом:

- 27% – у когось удома/у гостях (серед дівчат 29,4%, серед хлопців – 24,2%);
- кожен п'ятий (20,3%) уживав алкоголь останнього разу вдома (дівчат, котрі пили вдома, більше, ніж хлопців, – 23,8 та 16,4% відповідно);
- на вулиці, в парку, на пляжі чи на іншій відкритій місцевості – 16,4% (18,8% серед хлопців та 14,2% серед дівчат);
- кожен десятий (10,4%) – на дискотеці (дівчат трохи більше, ніж хлопців: 10,7% та 10,1% відповідно);
- у барі або пабі – 8,4% (серед хлопців – 9,8%; серед дівчат – 7,1%);
- у ресторані – 4,5% (дівчата – 4,8%, хлопці – 4,1%).

Таблиця 2.5

Місця вживання алкоголю, за статтю та віком, %

		Я не вживаю алкоголю	Вдома	У когось удома (у гостях)	На вулиці, в парку, на пляжі чи на іншій відкритій місцевості	У барі або пабі	На дискотеці	У ресторані	В іншому місці
2000 р. н.	Хлопці	35,6	17,9	21,8	15,6	5,9	9,8	2,3	2,2
	Дівчата	31,2	24,0	28,5	9,2	3,9	6,7	4,9	1,7
	Загалом	33,4	20,9	25,2	12,4	4,9	8,3	3,6	1,9
1999 р. н.	Хлопці	29,3	15,3	23,5	19,7	9,8	9,7	4,4	2,1
	Дівчата	22,2	23,3	30,7	15,1	7,0	10,8	4,1	1,9
	Загалом	25,6	19,4	27,2	17,3	8,4	10,3	4,3	2,0
1998 р. н.	Хлопці	25,1	16,6	26,3	19,8	12,0	10,7	4,9	2,3
	Дівчата	20,6	24,2	28,7	15,7	8,6	12,4	5,4	1,7
	Загалом	22,6	20,8	27,6	17,6	10,1	11,6	5,1	2,0
Серед усіх	Хлопці	29,1	16,4	24,2	18,8	9,8	10,1	4,1	2,2
	Дівчата	23,3	23,8	29,4	14,2	7,1	10,7	4,8	1,8
	Загалом	26,0	20,3	27,0	16,4	8,4	10,4	4,5	2,0

Сприйняття ризику вживання алкоголю

Уживання алкоголю досить часто пов'язане з ризиком завдати собі шкоду. Із цим погоджуються й опитані підлітки. Зокрема, 41,8% респондентів указали на *великий ризик* нашкодити собі, якщо людина майже щодня випиває 1–2 порції алкоголю. Частка тих, хто вважає, що є великий ризик нашкодити собі, зменшується з віком (чим старшим є респондент): 2000 р. н. – 43,1%, 1999 р. н. – 42,1%, 1998 р. н. – 40,9%. На *помірний ризик* при щоденному вживанню 1–2 порцій алкоголю вказали 32,5% опитаних підлітків. Кожен десятий (11,8%) вважає, що ризик нашкодити собі слабкий, причому хлопців, які дотримуються цієї думки, більше, ніж дівчат (14,3 та 9,6% відповідно). На *великий ризик нашкодити* собі, якщо щодня випивати 4–5 порцій алкоголю, вказали 68,6% опитаних, а 16,2% – на помірний ризик.

Якщо кожних вихідних випивати п'ять і більше порцій алкоголю, то, на думку 62% опитаних підлітків, є *великий ризик* нашкодити собі, тоді як на *помірний ризик* указали 18,9% опитаних.

Проблеми, пов'язані з уживанням алкоголю

Проблеми, пов'язані з власним уживанням алкоголю

Через уживання алкоголю молоді люди нерідко потрапляють у неприємні ситуації, що можуть мати небажані наслідки. Згідно з даними, за останні 12 місяців підлітки через уживання алкоголю зіткнулися з таким (детальніше див. *табл. 2.6*): серйозні сварки (13,4%); потрапляли в бійки (10,2%); псували або втрачали особисті речі, одяг (9,3%); травмувались або траплялися нещасні випадки (8,9%); були нападпитку за кермом мопеда чи автомобіля (9,0%, з них 2,4% робили так більше двох разів); статевий контакт без презерватива (6,2%); проблеми з міліцією (5,6%); навмисно задавали собі шкоди (4,6%); ставали жертвами крадіжки (3%), а також указали на госпіталізацію/звернення до швидкої допомоги через інтоксикацію чи травму; потрапляння у ДТП під час керування транспортним засобом; ставали жертвами сексуальних контактів.

Найчастіше про всі ці неприємні ситуації повідомляли студентами ПТНЗ.

Таблиця 2.6

**Проблеми, з якими стикалися респонденти через уживання алкоголю,
залежно від статті й типу навчального закладу, %**

	Серед усіх			Загальноосвітня школа	ПТНЗ після 9 класів	ВНЗ I-II рівнів акредитації
	Хлопці	Дівчата	Загалом			
Серйозні сварки	12,4	14,2	13,4	12,6	18,5	12,6
Бійка	15,6	5,2	10,2	9,0	16,0	10,5
Пошкодження або втрата речей чи одягу	9,9	8,8	9,3	8,7	12,1	9,9
Нещасний випадок чи травма	8,9	6,8	7,8	7,6	11,3	5,8
Був(ла) за кермом мопеда, автомобіля або іншого транспортного засобу	9,0	3,8	6,3	5,2	11,9	6,4
Статевий контакт без презерватива	6,2	2,2	4,1	3,4	7,2	5,1
Проблеми з міліцією	5,6	2,5	4,0	3,1	7,1	5,3
Навмисно завдав(ла) собі шкоди	4,6	2,9	3,7	3,6	4,9	3,4
Тебе пограбували або в тебе щось украли	3,0	2,3	2,7	2,6	3,1	2,5
Госпіталізація чи звернення по швидку допомогу через нещасний випадок чи травму	2,6	0,8	1,7	1,7	3,1	0,5
Потрапив(ла) у ДТП, коли був(ла) за кермом транспортного засобу	2,2	0,7	1,4	1,0	3,2	1,8
Госпіталізація чи звернення по швидку допомогу внаслідок важкої інтоксикації	1,5	1,1	1,3	1,3	2,6	0
Став(ла) жертвою небажаних сексуальних контактів	1,5	0,6	1,0	1,0	1,3	0,9

Проблеми, пов'язані з уживанням алкоголю іншими людьми

Особи, які перебувають у нетверезому стані, досить часто створюють для оточуючих проблеми. Якщо про досвід різних проблемних ситуацій унаслідок уживання алкоголю близькою людиною повідомили від 1 до 5%, то про різні небажані ситуації за участі друзів або знайомих сказали до 10%. Ще гірша ситуація, коли особа, яка спричиняє проблеми внаслідок уживання алкоголю, є незнайомою людиною. Так, саме незнайомі люди, котрі перебувають у нетверезому стані, лякали на вулиці 29,9% опитаних (дівчата вказували на це втричі частіше, ніж хлопці – 43,7 та 14,7% відповідно) (див. *табл. 2.7*).

Достатньо поширене явище, коли нетверезі особи чіпляються до людей у громадських місцях. Так, чверть опитаних (26,2%) указала, що потерпала від переслідування п'яних незнайомих (хлопці – 22,6%, дівчата – 29,5%). На подібні чіпляння, але вже з боку друзів/знайомих вказали 3,5% підлітків. Окрім зазначених проблем, які можуть спіткати людину в громадських місцях, трапляються випадки подібної неадекватної поведінки й на вечірках у будь-кого вдома: 13,7% підлітків вказали, що саме там до них чіплялися незнайомі особи, а 9,7% мали таку проблему зі своїм другом/знайомим. З незнайомим нетверезим водієм в одній автівці перебували 5% опитаних, а кожен десятий указав, що був пасажиром свого нетверезого приятеля. Завдавали фізичної шкоди, незнайомі особи на підпитку 4,4% опитаним, стількома ж підліткам – псували речі/одяг, стикалися з подібними проявами агресії, але від своїх знайомих 2,8% та 4,4% опитаних. Потрапляли у ДТП через особу, котра вживала алкоголь, 2,3% підлітків.

Таблиця 2.7

**Проблемні ситуації, з якими стикалися підлітки
при вживанні алкоголю іншою людиною, %**

		Незнайомий	Друг або знайомий	Близька мені людина
Переслідувала або турбувала особа в нетверезому стані на вечірці чи в когось удома	Хлопці	13,8	9,3	1,7
	Дівчата	13,7	9,2	2,8
	Загалом	13,7	9,2	2,3
Переслідувала або турбувала особа в нетверезому стані на вулиці чи в іншому громадському місці	Хлопці	22,6	4,1	0,7
	Дівчата	29,5	3,0	0,7
	Загалом	26,2	3,5	0,7
Завдавала коли-небудь фізичної шкоди особа в нетверезому стані	Хлопці	6,6	3,5	0,9
	Дівчата	2,4	2,2	2,5
	Загалом	4,4	2,8	1,7
Пошкоджувала одяг або інші речі особа в нетверезому стані	Хлопці	6,3	3,8	0,6
	Дівчата	2,7	3,1	1,2
	Загалом	4,4	3,4	0,9
Особа в нетверезому стані була відповідальною за ДТП, у яку респондент(ка) потрапив(ла)	Хлопці	3,1	1,2	0,7
	Дівчата	1,6	0,9	0,3
	Загалом	2,3	1,0	0,5
Респондент(ка) був(ла) коли-небудь пасажиром в автомобілі з нетверезим водієм	Хлопці	5,7	9,7	4,3
	Дівчата	4,4	11,0	5,1
	Загалом	5,0	10,4	4,7
Респондент(ка) був(ла) коли-небудь наляканий(на) особою в нетверезому стані, яку зустрів(ла) на вулиці	Хлопці	14,7	1,6	0,7
	Дівчата	43,7	3,2	0,9
	Загалом	29,9	2,4	0,8

Обговорення

Отримані дані дослідження за 20-річний період спостереження показують, що алкогольні напої хоча і стають менш доступними, все ж таки досить поширені в середовищі підлітків 15–17 років. Це стосується рівною мірою всіх зазначених вікових груп та обох статей. За останні роки відбувається збільшення частки учнів, які жодного разу не вживали алкоголь у цих вікових групах: із 9,2% у 2007 до 15,2% у 2015, що також корелює із загальним зниженням уживання алкоголю серед молодих людей у країнах Європи.

Дослідження підтверджує дані про те, що хлопці п'ють частіше та більше за дівчат. Хлопці також п'ють більше пива та міцних алкогольних напоїв, ніж дівчата. Протягом останньої хвили дослідження виявилось, що дівчата почали пити набагато більше вина, ніж хлопці, чого не спостерігалось у попередні роки.

За всі роки спостереження майже вдвічі зменшилася доступність міцних алкогольних напоїв для учнівської молоді. На це вплинули як підвищення ціни на міцні напої, так і підвищення контролю за відпуском алкогольних напоїв неповнолітнім у торговельних мережах. Хоча в середньому 50% респондентів зазначили, що їм легко дістати алкогольні напої, однак простежується загальна тенденція зменшення відсотка учнів, яким легко дістати алкогольні напої всіх видів. Наприклад, доступність пива зменшилась із 66,7% у 1995 році до 50,4% у 2015 році (при різкому підвищенні до 86,7% у 2003 році).

Підвищення контролю за перебуванням у нетверезому стані в громадських місцях і, можливо, подорожчання алкоголю зумовлюють те, що учні в основному вживають алкоголь удома та в місцях проведення вільного часу.

Результати свідчать, що вживання алкоголю має низку небажаних наслідків, таких як ризикована сексуальна поведінка, підвищений ризик самогубства, насильство, злочинність неповнолітніх, сімейні конфлікти, конфлікти з друзями, більший ризик нещасних випадків тощо. Хоча можна стверджувати, що масштаби таких негативних проявів у молодіжному середовищі насправді є значно більшими, оскільки в дослідженні не беруть участь ті, хто не охоплений системою освіти. Крім того, відповіді на такі «гострі» запитання, як правило, дещо занижують реальний масштаб проблем.

Висновки та рекомендації

Загалом результати дослідження показують позитивні тенденції зниження поширеності вживання алкогольних напоїв серед учнівської молоді, як це відбувається в інших країнах Європи. Програми зміцнення здоров'я, спрямовані на молодь, популяризація здорового харчування, здорового тіла, що ведеться в соціальних мережах, також сприяють загальному зменшенню вживання алкогольних напоїв серед молодих людей. Тим не менше, результати дослідження підкреслюють необхідність приділяти особливу увагу підлітковій популяції, особливо у віці 14–15 років, щодо вживання психоактивних речовин; додаткові заходи екологічної, універсальної, селективної профілактики потрібні для закріплення ефекту зниження поширеності вживання алкоголю серед учнів. Профілактичні протиалкогольні програми для родини, школи і спільноти необхідні для зниження раннього вживання алкоголю і зменшенню негативних наслідків такого вживання.

Профілактичні дії мають урахувати гендерні особливості практик, які характеризують уживання алкогольних напоїв:

- дівчата більше випивають удома чи в гостях, а хлопці – на вулиці/парках або в барах;
- з віком усвідомлення ризику нашкодити собі через уживання алкоголю зменшується; за статевим розподілом – дівчата усвідомлюють ризик більше, ніж хлопці;
- студенти ПТНЗ мають найбільшу практику вживання слабоалкогольних напоїв та досвід перебування в стані алкогольного сп'яніння, ніж учні шкіл та студенти ВНЗ;
- найбільш популярне місце, де підлітки вживали алкогольні напої останнього разу, – це у когось удома;
- 14 років – найпоширеніший вік першого досвіду вживання алкоголю;
- уподобання дівчат: вино, слабоалкогольні напої та шампанське; хлопців – пиво та міцні напої;
- перше знайомство з алкогольними напоями найчастіше починається із шампанського та пива ще до досягнення 13 років (у 9-річному віці починають пробувати шампанське 7,2% та пиво 6,1% опитаних).

Отже, серед ключових рекомендацій:

- Формування сталого свідомого несприйняття населенням, особливо молоддю, вживання алкоголю.
- У програмах підготовки та перепідготовки працівників навчальних закладів звернути особливу увагу на впровадження інтерактивних інноваційних методів і підходів до профілактики вживання психоактивних речовин, особливо алкоголю.
- Активне залучення молоді до громадського контролю за дотриманням нормативних актів і впровадженням програм, покликаних на підтримку здорового способу

життя, зокрема щодо заборони продажу алкогольних виробів неповнолітнім, уживання їх у громадських місцях тощо.

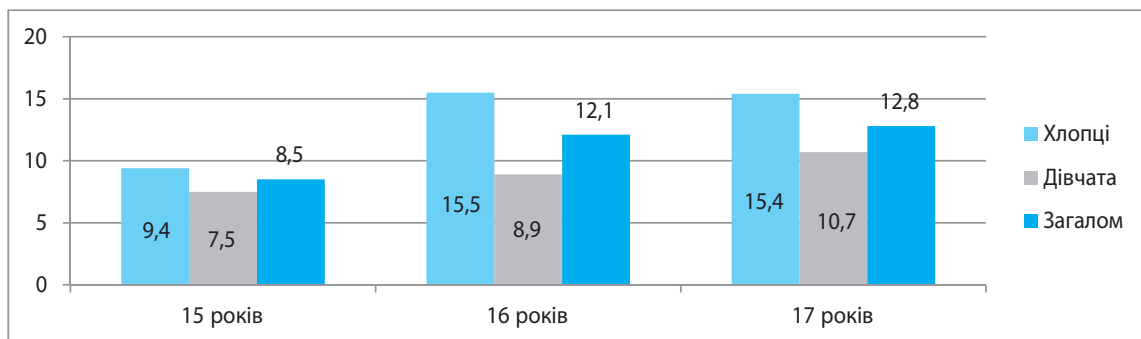
- Здійснення контролю за доступністю алкоголю шляхом регулювання кількості офіційних пунктів продажу алкогольних напоїв, обмеження числа ліцензій і зменшення кількості годин або днів продажу алкоголю.
- Посилення відповідальності за виконання чинного законодавства з дотримання правил торгівлі алкогольними напоями.
- Підтримка та розвиток соціальних проектів і програм профілактики вживання алкоголю, ініційованих молодими людьми, з метою впливу на формування соціальної політики окремого населеного пункту, району, міста.
- Упровадження селективної профілактики, яка б ураховувала не лише досвід уживання психоактивних речовин, а й родинну ситуацію, генетичні фактори ризику, поведінкові особливості дітей.
- Проведення моніторингу та оцінювання ефективності виконання вже прийнятих законодавчих актів, наказів, постанов щодо заборони вживання алкоголю в громадських місцях.
- Організація та показ у школах та ПТНЗ документальних фільмів про шкідливість уживання алкоголю та наслідки, до яких воно може призвести.

РОЗДІЛ 3. НАРКОТИЧНІ РЕЧОВИНИ

Доступність наркотичних речовин

За отриманими результатами, 12,1% учнівської молоді вказали на можливість, за бажання, «дуже легко» і «скоріше легко» дістати марихуану або гашиш (коноплю). Частка тих, хто вважає, що дістати марихуану «неможливо» та «дуже складно», становить 59,9% (серед дівчат така оцінка сягає 63,4%, а серед хлопців вона нижча – 56%). Чим молодшими є респонденти, тим менш доступною вважають марихуану: серед хлопців 15 років назвали недоступною та малодоступною 65,4%, серед дівчат – 65,8%; у віці 16 років таку відповідь надають 55,4% хлопців та 64,9% дівчат; у віці 17 років – 51,1% хлопців та 61,0% дівчат (див. *рис. 3.1*).

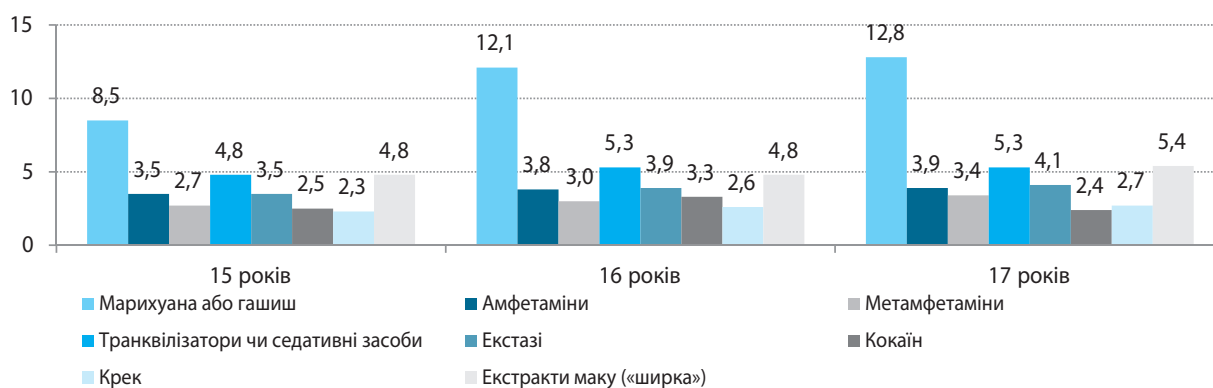

Рис. 3.1. Рівень доступності марихуани або гашишу (сума відповідей «скоріше легко» та «дуже легко»), за віком і статтю, %

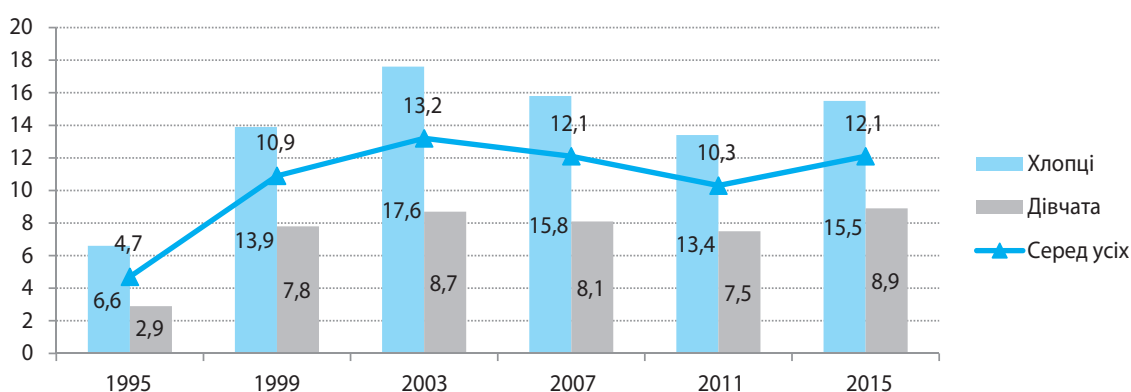
Стосовно можливості дістати інші наркотики (інструментарій опитуванням охоплював: амфетаміни, метамфетаміни, екстазі, кокаїн, крек, екстракти маку) відповіді «дуже легко» і «скоріше легко» надали 5,1%, стосовно екстрактів маку («ширки»), по 3,9% про амфетаміни та екстазі. Частка учнів, які вказують на легкість дістати метамфетаміни, кокаїн та крек, становить 2,7–3,2%.

На недоступність амфетамінів указали 73,4%, а екстазі 72,5% опитаних. Про неможливість та високу складність дістати метамфетаміни, кокаїн та крек, відповідно, зазначили 73,7%, 74,2% та 74,1% учнів, охоплених дослідженням. Найдоступнішим наркотиком виявилися екстракти маку: на складність їх отримання вказали 70,9% респондентів. Спостерігається також тенденція до зростання з віком декларації про можливість дістати практично всі зазначені наркотичні речовини (див. *рис. 3.2*).

При порівнянні цього показника доступності наркотичних речовин з даними попередніх досліджень слід зазначити, що в період з 1995 по 1999 роки кількість відповідей 16-річних учнів про легке отримання марихуани по всій групі опитаних зросла більше ніж у 2,3 раза: 4,7% проти 10,9%; починаючи з 1999 року в усіх п'яти дослідженнях цей показник перебуває в межах 10,9–13,2%. У 2011 р. спостерігалось деяке зниження рівня доступності марихуани, проте хвиля 2015 р. показує нове зростання частки молодих людей, які вказали, що, за бажання, вони «дуже легко» або «скоріше легко» можуть дістати марихуану або гашиш. Зберігається суттєва різниця між оцінками доступності марихуани серед хлопців та дівчат. Слід зазначити, що декларована доступність марихуани серед дівчат у 2015 році є найвищою за весь час спостереження (див. *рис. 3.3*).

Рис. 3.2. Рівень доступності наркотичних речовин (сума відповідей «скоріше легко» та «дуже легко»), за віком і видом наркотику, %

Рис. 3.3. Рівень доступності маришуани або гашишу (сума відповідей «скоріше легко» та «дуже легко»), в динаміці, за статтю, %

Можливості спробувати маришуану

Про доступність наркотичних речовин свідчить також наявність можливості спробувати маришуану. Майже чверть учнів/студентів мала у своєму житті можливість спробувати маришуану: 16,4% 15-річних, 23,1% 16-річних та 27,4% 17-річних. Аналізуючи загальну тенденцію, можна побачити, що хлопці в кожній віковій категорії більшою мірою мали можливість спробувати маришуану, ніж дівчата (див. *табл. 3.1*).

Таблиця 3.1

Можливість спробувати маришуану, за віком та статтю, %

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Ні	80,8	86,3	83,6	72,0	81,5	76,9	67,6	76,8	72,6	72,2	80,5	76,6
Так	19,2	13,7	16,4	28,0	18,5	23,1	32,4	23,2	27,4	27,8	19,5	23,4

Серед усіх учнів/студентів на наявність однієї-двох можливостей спробувати маришуану вказали 12,5% (13,9% серед хлопців та 11,2% серед дівчат). Про 3–5 можливостей спробувати маришуану у своєму житті повідомили 5,3% учнів. Хлопці в усіх вікових категоріях частіше вказують на наявність можливостей спробувати маришуану, ніж дівчата (див. *табл. 3.2*).

Таблиця 3.2

Кількість разів, коли виникала можливість спробувати марихуану,
за віком і статтю, %

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
1–2 рази	11,2	8,3	9,7	13,3	10,5	11,8	16,0	13,3	14,5	13,9	11,2	12,5
3–5 разів	3,6	3,2	3,4	7,0	4,2	5,5	6,6	5,8	6,2	6,1	4,7	5,3
6–9 разів	2,1	1,0	1,5	2,8	1,9	2,4	3,9	1,3	2,5	3,1	1,5	2,2
10–19 разів	1,1	0,5	0,8	2,3	0,8	1,5	2,8	1,1	1,9	2,3	0,9	1,5
20–39 разів	0,3	0,0	0,1	0,6	0,3	0,4	0,9	0,7	0,8	0,6	0,4	0,5
40 і більше разів	0,6	0,6	0,6	1,6	0,5	1,0	1,9	0,4	1,1	1,5	0,5	0,9

Уживання наркотичних речовин протягом життя

Уживання будь-яких наркотиків

Поточним дослідженням виявлено, що серед усіх опитаних респондентів віком 15–17 років 88,6% не вживали жодних наркотичних засобів та речовин. Негативна відповідь про вживання наркотиків серед 15-річних сягає 93,6%, але серед 17-річних така відповідь була наданою 88,6% учнів. За даними поточного дослідження, в середньому серед усіх опитаних дітей уживали будь-які наркотики 11,3%. Серед хлопців цей показник майже вдвічі вищий і становить 15,4% проти 7,9% серед дівчат (див. рис. 3.4). Серед 17-річних частка тих, хто має досвід уживання, вдвічі вища, ніж серед 15-річних (13,3% та 6,6% відповідно).

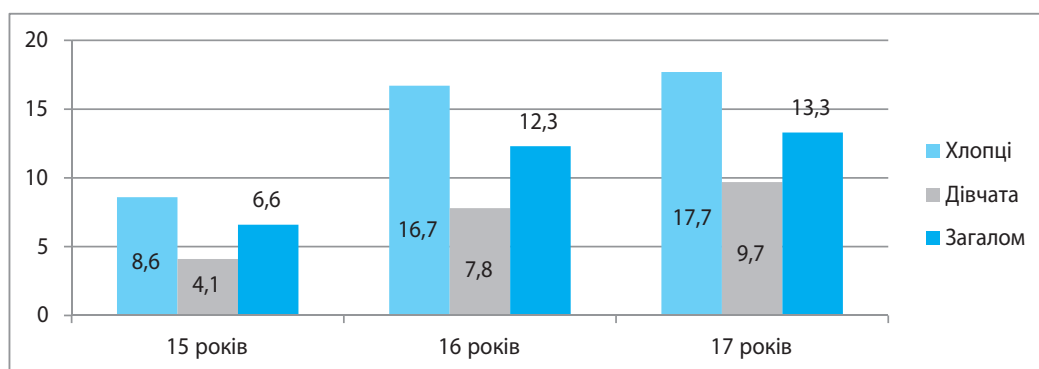
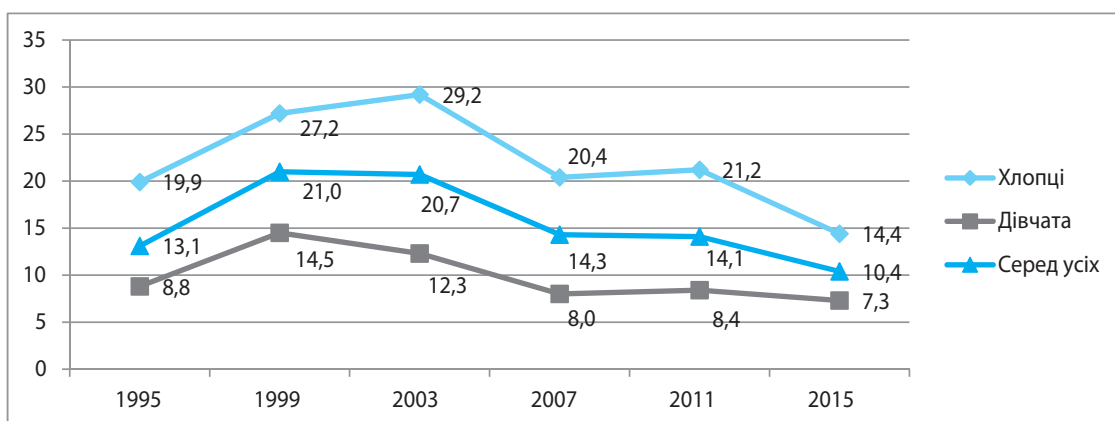

Рис. 3.4. Рівень вживання будь-яких наркотичних речовин протягом життя,
за віком і статтю, %

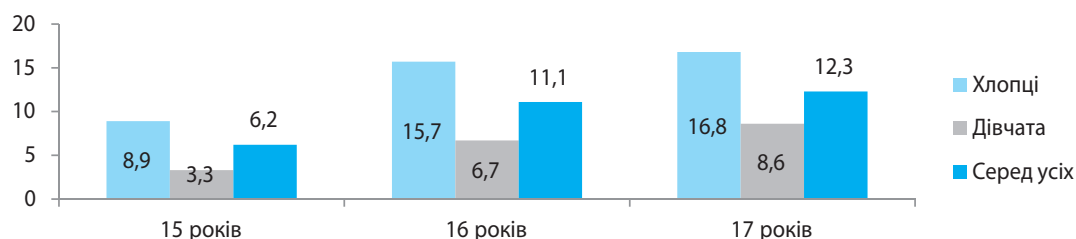
Аналіз динаміки вживання будь-яких наркотичних речовин за період 1995–2015 роки дає підстави говорити про тенденцію спаду після пікових показників у 2003 р. (див. рис. 3.5) і серед хлопців, і серед дівчат.

Рис. 3.5. Динаміка вживання будь-яких наркотичних речовин протягом життя, за статтю, %

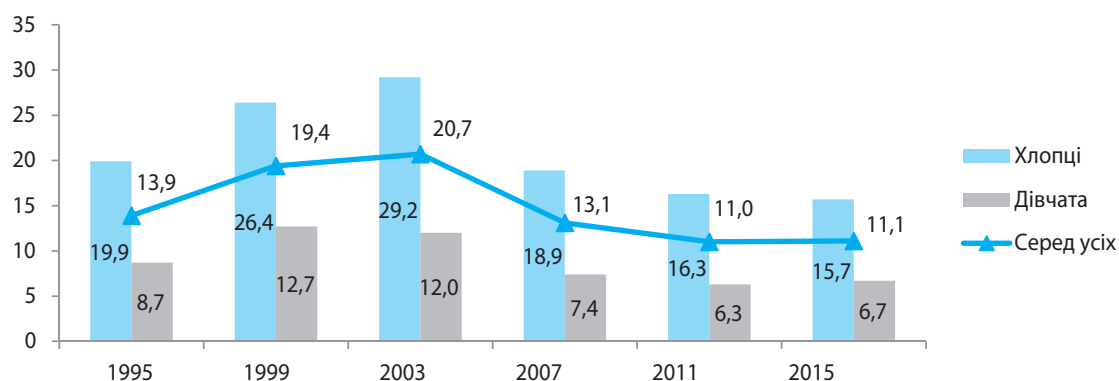
Уживання марихуани

Серед усіх опитаних уживали марихуану або гашиш (коноплю) 10,6%. Для хлопців цей показник удвічі вищий і становить 14,5% проти 7,0% серед дівчат. Усіх респондентів, які відповіли, що вживали марихуану 1–2 рази в житті, було 5,2%. Наступну за чисельністю групу серед усіх опитаних дітей складають ті, хто відповів, що вживали наркотики 3–5 разів в житті – 1,9%. Зведена група усіх досліджених, які вживав марихуану протягом життя від 20 до 39 разів, а також 40 та більше разів, у середньому становить 1,6%. Зі збільшенням віку в проміжок від 15 до 17 років спостерігається збільшення рівня вживання марихуани: так, у 15-річних вона сягала 6,2%, а в 17-річних уже 12,3%, тобто зросла вдвічі (див. рис. 3.6).

Рис. 3.6. Рівень вживання марихуани або гашишу протягом життя, за віком і статтю, %

Динаміка поширеності вживання марихуани повторює описані вище тенденції поширеності вживання будь-яких наркотичних речовин: зростання в період 1995–1999–2003 років зі зниженням показників у 2007 році, незначним зменшенням у 2011 та 2015 роках (див. рис. 3.7).

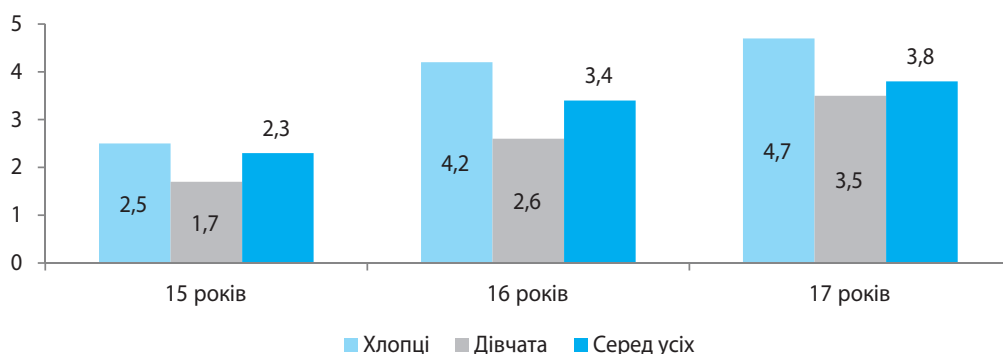

Рис. 3.7. Динаміка вживання марихуани або гашишу протягом життя, % за статтю

Уживання інших наркотиків, крім марихуани

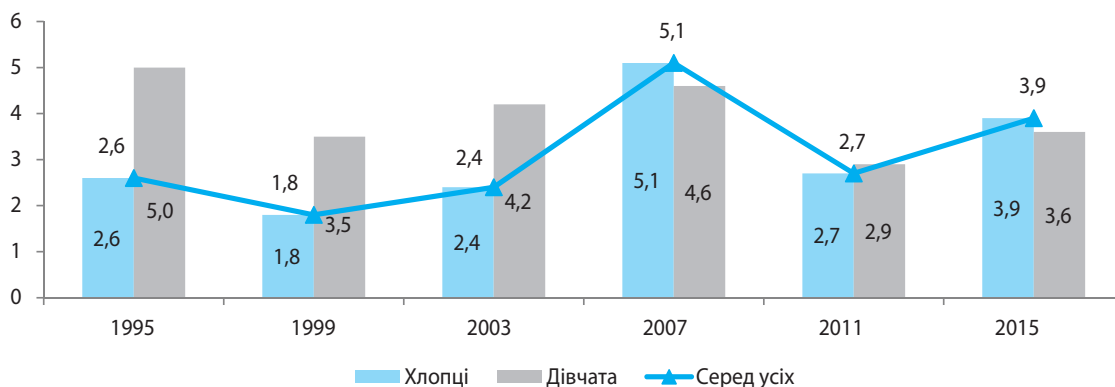
Показники, отримані при останньому дослідженні 2015 року стосовно вживання наркотиків, без урахування марихуани або гашишу (конопля), загалом характеризуються високою часткою утримання від таких наркотиків (екстазі, амфетамінів, кокаїну, креку, оксибутирату натрію, ЛСД або інших галюциногенів і героїну). Так, за результатами опитування всіх учнів 15–17 років відсоток тих, хто жодного разу в житті не вживав вказаних наркотиків, загалом більший, ніж у випадках, коли надавалися відповіді стосовно вживання будь-якого наркотику чи марихуани, та становить у середньому 96,3%.

Середній рівень уживання наркотиків (крім марихуани), за даними 2015 року, дорівнює 3,6%: 2,3% – серед 15-річних, 3,4% – серед 16-річних, 3,8% – серед 17-річних. Хлопці більшою мірою залучені до вживання в усіх вікових групах (див. рис. 3.8).

Рис. 3.8. Рівень уживання інших наркотиків, крім марихуани, протягом життя, за віком і статтю, %

За даними всіх хвиль досліджень (з 1995 по 2015 роки) в динаміці (див. рис. 3.9), спостерігається хвилеподібна тенденція щодо поширеності наркотичних речовин, інших, ніж марихуана. Умовний пік, за відповідями учнів, відбувся у 2007 році, але зниження рівня вживання у 2011 році не підтвердило сталості цього процесу, оскільки, за відповідями 2015 року, відбулося зростання вживання і серед хлопців, і серед дівчат.

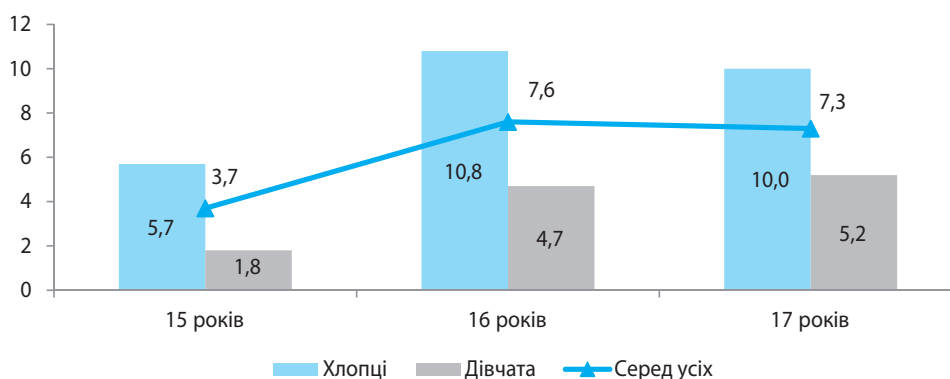

Рис. 3.9. Динаміка вживання інших наркотиків, крім марихуани, протягом життя, за статтю, %

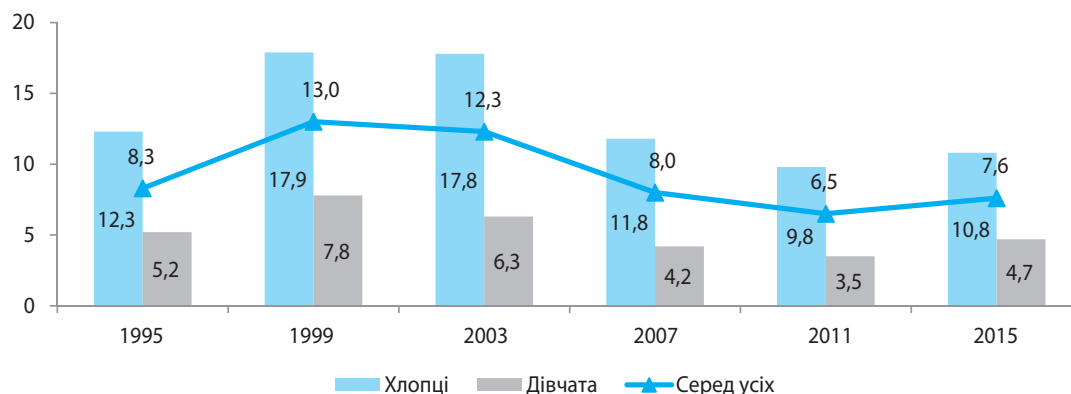
Уживання наркотичних речовин за останні 12 місяців

Марихуана

Дослідження 2015 року показує, що за останні 12 місяців 7,6% підлітків 15–17 років (9,4% серед хлопців та 4,4% серед дівчат) повідомили про вживання марихуани протягом останніх 12 місяців (див. рис. 3.10). За період з 1999 року простежується загалом позитивна тенденція – частка тих, хто протягом останніх 12 місяців вживав марихуану, знизилася з 13,0% до 7,6%. Зниження вживання відбулося як серед хлопців (з 17,9% до 10,8%), так і серед дівчат (з 7,8% до 4,8%) (див. рис. 3.11).

Рис. 3.10. Рівень вживання марихуани або гашишу протягом останніх 12 місяців, за віком і статтю, %

Рис. 3.11. Динаміка вживання марихуани або гашишу протягом останніх 12 місяців, за статтю, %

Інші наркотики, крім марихуани

Поточним дослідженням також було оцінено поширеність уживання інших наркотичних речовин, таких як екстазі, амфетаміни, кокаїн, крек, галюциногени і героїн, а також інгальянтів (клею, аерозолю тощо) учнями 15–17 років за останні 12 місяців. Загалом отриманні дані свідчать про високий рівень утримання молоді від уживання цієї групи наркотиків. Так, частка всіх респондентів, які показали, що не вживали їх протягом останніх 12 місяців, у середньому становить 98,2–99,3%. Відповідно, про вживання цих наркотиків повідомили від 1,8 до 0,7% опитаної молоді (див. рис. 3.12). Найбільшу групу серед тих, хто застосовував наркотичні речовини, становлять респонденти, які вживали їх один-два рази за останні 12 місяців за всіма видами зазначеної групи наркотиків, що становить половину та більше всіх випадків уживання. Серед визначених наркотичних речовин частіше вживаються ті, які мають більшу доступність, а саме амфетаміни та інгальянти (клей, аерозоль тощо): їх застосовували 1,3–1,7% опитаних учнів. Найменше вживалися опитаними метамфетаміни, кокаїн та крек – 0,7–0,9%, на екстазі вказали 1,1%. Виявляється незначне збільшення частоти вживання всієї групи наркотичних речовин зі збільшенням віку опитаних від 15 до 17 років. Уживання наркотиків серед дівчат суттєво не відрізняється від хлопців та перебуває в межах менше 1%.

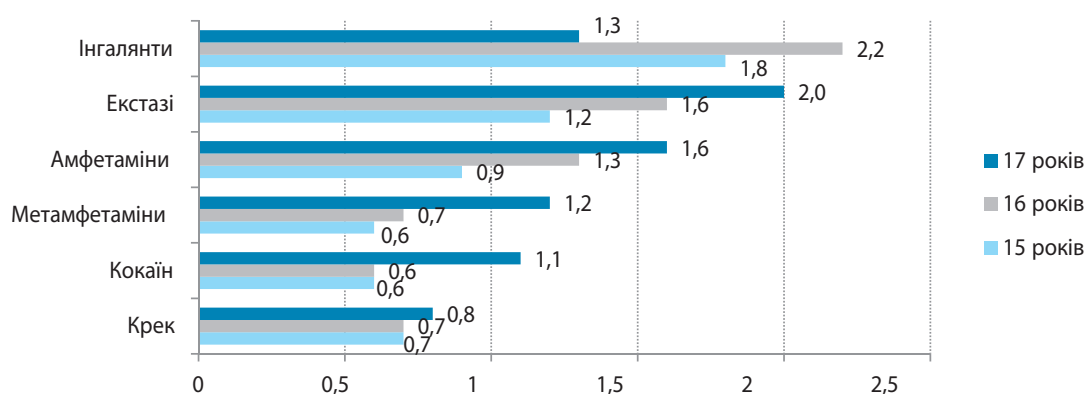
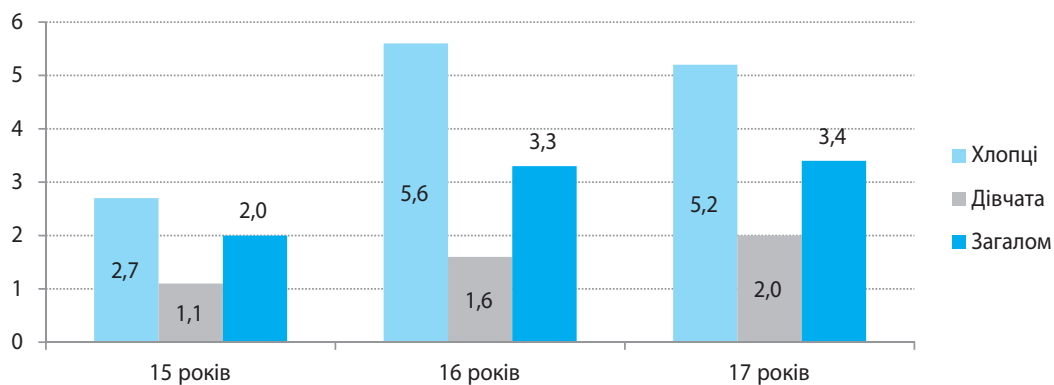

Рис. 3.12. Рівень уживання інших наркотиків, крім марихуани, протягом останніх 12 місяців, за статтю і видом наркотику, %

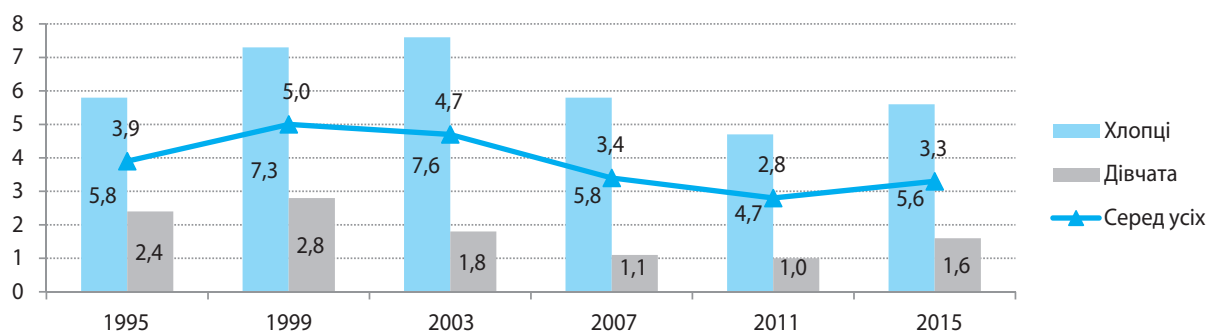
Уживання марихуани за останні 30 днів

Дослідженням встановлено, що протягом останніх 30 днів серед усіх опитаних марихуану вживали загалом 3,2% учнівської молоді. Серед юнаків цей показник становив 4,8%, а серед дівчат – 1,5%, тобто був утричі нижчий. Частка підлітків, які за останні 30 днів вживали марихуану 1–2 рази, складає 1,8%; 3–9 разів – удвічі менше (0,9%); більше 20 разів – 0,5%. Серед 15-річних підлітків 2% вказали на вживання протягом останніх 30 днів, а серед 16-річних та 17-річних показники досить схожі і майже в 1,5 раза більші (див. рис. 3.13).

Найвищі показники вживання марихуани серед цільової групи за останні 30 днів, що передували опитуванню, були зафіксовані в 1999 (5%) та 2003 році (4,7%), найнижчі – у 2011 році (2,8%). У 2015 році відносно даних 2011 року відбулося зростання вживання і серед хлопців (до 5,6%), і серед дівчат (до 1,6%) (див. рис. 3.14).

Рис. 3.13. Рівень уживання марихуани та гашишу протягом останніх 30 днів, за віком і статтю, %

Рис. 3.14. Динаміка вживання марихуани та гашишу протягом останніх 30 днів, за віком і статтю, %

Уживання інших психоактивних речовин

Транквілізатори або седативні препарати (доступність і вживання протягом життя)

Уживання транквілізаторів або седативних препаратів у дослідженні 2015 року вичалося через опитування, чи використовувалися такі препарати за призначенням лікаря, а також їх уживання без медичного призначення. Серед усіх опитаних віком 15–17 років у середньому 95,6% повідомили, що такі препарати їм офіційно ніколи не призначалися, 98,2% учнів – що не вживали такі препарати без призначення лікарем. За період досліджень (з 1995 року по 2015 рік) не вбачається будь-якої суттєвої динаміки досвіду вживання учнівською молоддю протягом життя зазначених лікарських засобів за призначенням чи без нього.

Алкоголь разом з таблетками (ліками)

Уживання алкоголю разом з таблетками (ліками) для досягнення сп'яніння серед усієї опитаної молоді 15–17 років практикують 1,8%. Найчастіше опитані повідомляли, що вживання алкоголю з таблетками траплялося 1–2 рази в житті (1,1%). Показники вживання алкоголю з таблетками дещо зростають із віком. Частка тих, хто повідомив про такий досвід, у 1,5 раза більша серед хлопців порівняно з дівчатами.

Галюциногенні гриби, анаболічні стероїди та ін'єкційні наркотики

Про вживання галюциногенних грибів указали 1,4% учнів (хлопці вдвічі більше, ніж дівчата). Повідомили про вживання анаболічних стероїдів 1,2% (серед хлопців – 1,6%, серед дівчат – 0,6%). Дані всіх опитувань (починаючи з 1995 року) показують коливання показників уживання анаболічних стероїдів у межах 0,9–2,1%. Серед хлопців частка тих, хто вказував на вживання стероїдів, коливався в інтервалі 1,7–3,4%, а серед дівчат суттєво нижча – 0,1–1%.

Уживання наркотиків ін'єкційним шляхом

За результатами дослідження 2015 року, 0,5% усіх респондентів надали відповідь щодо введення наркотиків з використанням шприца. Серед хлопців їх частка становила 0,8%, а серед дівчат була вдвічі менша – 0,4%. Порівняно вищий результат показали опитування хлопців 16 років, де позитиву відповідь про ін'єкційний шлях уживання надали 1,1% опитаних (див. рис. 3.15).

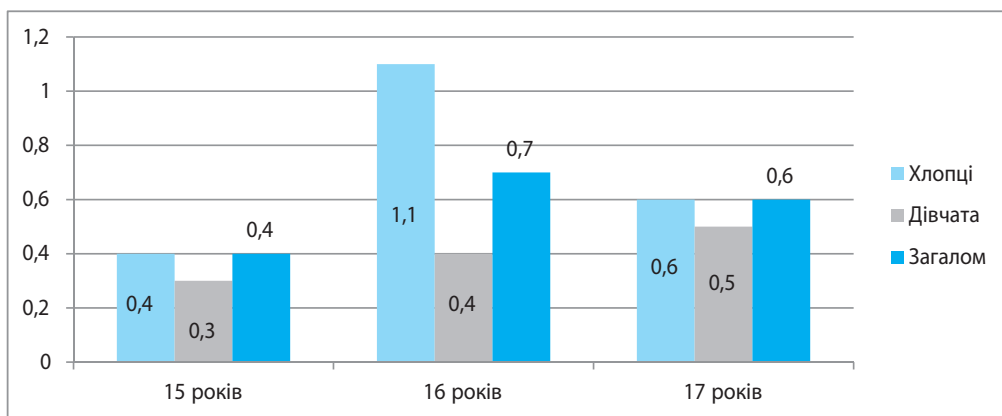

Рис. 3.15. Досвід уживання наркотиків ін'єкційним шляхом, за віком і статтю, %

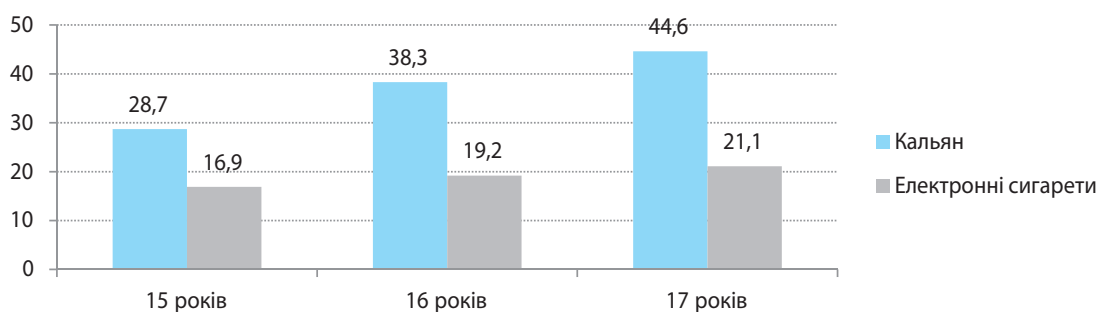
Досвід куріння електронних сигарет і кальяна

Куріння кальяна останніми роками дуже поширилося серед населення України, що певною мірою пов'язано з очікуваннями споживачів про те, що куріння кальяна є менш шкідливим, ніж куріння сигарет та інших тютюнових виробів⁷. Ці очікування підкріплювала тенденційна інформація, яка поширювалася різними комерційними підприємствами, зацікавленими в продажу сумішей для кальяна заради прибутків. Всесвітня організація охорони здоров'я ще у 2005 році⁸ попередила, що дим кальянів, як і дим інших тютюнових виробів, містить токсичні речовини, які викликають рак легень та інші види раку, серцево-судинні, респіраторні та інші захворювання. За даними ВООЗ, серед населення України найактивнішими курцями кальяна є молодь віком 15–24 роки як серед чоловіків, так і серед жінок.

Представлене дослідження вперше містить кілька запитань про нетрадиційні способи куріння тютюну, такі як кальян та електронні сигарети (див. рис. 3.16).

⁷ Контроль над тютюном в Україні. Другий Національний звіт. – К. : МОЗ України, ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України», 2014. – 128 с.

⁸ World Health Organization. Waterpipe tobacco smoking: health effects, research needs and recommended actions by regulators / World Health Organization. – Geneva, Switzerland: World Health Organization, 2005. – 12 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.njgasp.org/Hookah_WHO_Advisory_Note_2005.pdf.

Рис. 3.16. Досвід куріння кальяна та електронних сигарет, за віком і статтю, %

Значна частка молодих людей ніколи не курила кальян – 61,2%, причому частка хлопців значущо менша, ніж дівчат – 57% і 64,9% відповідно. Можна спостерігати загальну тенденцію до того, що з віком частка тих, хто курил кальян, зростає і серед хлопців, і серед дівчат. Варто також зазначити, що поступово з віком зростає частка й тих, хто курил кальян протягом останніх 30 днів, протягом останніх 12 місяців, і тих, хто має досвід куріння кальяна більше 12 місяців тому (див. *табл. 3.3*).

Таблиця 3.3

Досвід куріння кальяна, за віком і статтю, %

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Загальний досвід куріння	32,8	24,6	28,7	42,1	34,8	38,3	49,9	40,3	44,6	43	35,1	38,8
Так, протягом останніх 30 днів	10,8	6,3	8,6	13,4	9,4	11,3	14,6	11,1	12,7	13,3	9,5	11,3
Так, протягом останніх 12 місяців	10,8	9,4	10,1	13,9	12,5	13,2	18,6	15,1	16,6	15,0	13,0	13,9
Так, більше ніж 12 місяців тому	11,2	8,9	10,0	14,8	12,9	13,8	16,7	14,1	15,3	14,7	12,6	13,6
Ніколи не курили	67,2	75,4	71,3	57,9	65,2	61,7	50,1	59,7	55,4	57,0	64,9	61,2

Ситуація, яка описує вживання електронних сигарет, виглядає таким чином: 80,5% учнів/студентів узагалі ніколи не курили електронні сигарети (72,6% серед хлопців та 87,5% серед дівчат). Рівень уживання електронних сигарет протягом останніх 30 днів не коливається з віком і залишається приблизно на рівні 7–8% серед хлопців та 3–4% серед дівчат (див. *табл. 3.4*).

Таблиця 3.4

Досвід куріння електронних сигарет, за віком і статтю, %

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Загальний досвід куріння	22,6	11,3	16,9	27,0	11,9	19,2	30,3	13,7	21,1	27,3	12,6	19,4
Так, протягом останніх 30 днів	7,1	3,3	5,2	8,3	3,7	5,9	7,3	3,9	5,4	7,7	3,7	5,5
Так, протягом останніх 12 місяців	6,6	3,6	5,1	7,0	3,2	5,1	7,5	3,9	5,5	7,1	3,6	5,2
Так, більше ніж 12 місяців тому	8,9	4,4	6,6	11,7	5,0	8,2	15,5	5,9	10,2	12,5	5,3	8,7
Ніколи не курили	77,4	88,7	83,1	73,0	88,1	80,8	69,7	86,3	78,9	72,7	87,4	80,6

Знайомство з електронними сигаретами відбувається в ранньому віці – до досягнення 15 років кожний десятий підліток (9,6%) повідомив, що мав досвід спроби (див. *табл. 3.5*).

Таблиця 3.5

Вік першої спроби електронної сигарети, за віком і статтю, %

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Ніколи не пробував	78,2	89,2	83,8	73,7	86,6	80,4	70,6	84,3	78,2	73,6	86,3	80,3
9 років або молодше	1,1	0,3	0,7	1,1	0,4	0,7	2,0	0,3	1,0	1,4	0,3	0,9
10 років	1,4	0,2	0,8	1,0	0,2	0,6	0,4	0,3	0,3	0,9	0,2	0,5
11 років	1,0	0,6	0,8	0,9	0,3	0,6	0,6	0,2	0,4	0,8	0,3	0,5
12 років	2,5	0,9	1,7	1,7	0,7	1,2	1,7	0,4	1,0	1,8	0,6	1,2
13 років	5,2	2,1	3,6	3,7	0,7	2,1	2,1	0,8	1,4	3,4	1,0	2,1
14 років	7,4	4,5	5,9	5,9	2,7	4,2	5,9	2,0	3,7	6,2	2,7	4,4
15 років	2,7	1,7	2,2	7,9	6,1	7,0	6,6	4,4	5,4	6,3	4,5	5,3
16 років або доросліше	0,5	0,5	0,5	4,1	2,3	3,2	10,1	7,3	8,6	5,6	4,1	4,8

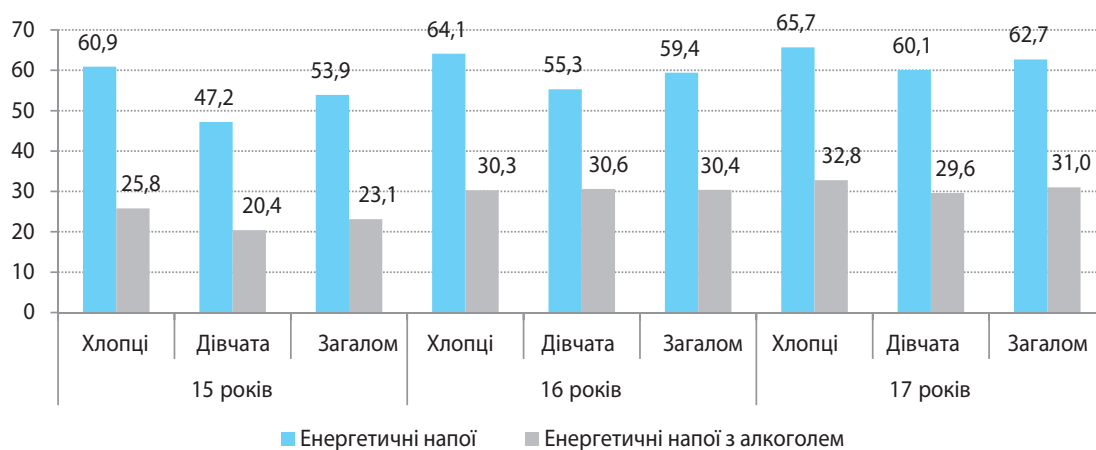
Серед тих, хто коли-небудь кури́в електронну сигарету, 94,3% указали, що таке вживання не перейшло у звичку. Показники на приблизно однаковому рівні в усіх вікових категоріях.

Уживання енергетичних напоїв

Енергетичний напій – це, як правило, безалкогольний сильногазований напій, який містить у своєму складі значний вміст кофеїну (або його аналогів: теофіліну, теоброміну, еуфіліну), нерідко таурин, екстракт гуарани, вітаміни, вуглеводи (глюкозу, сахарозу), адаптогени тощо. Виробники стверджують, що енергетичний напій позбавляє втоми, надає бадьорості, підвищує витривалість, концентрацію, швидкість реакції, покращує пильність та емоційний стан, стимулює обмін речовин. Уживання продукту рекомендоване в період підвищеного розумового та фізичного навантаження: при заняттях спортом, навчанні, роботі, під час активного відпочинку, вечірок, тривалих поїздок за кермом⁹. Енергетичні напої користуються неабияким попитом у підлітків, студентів у період сесій, молоді в нічних клубах, працівників, котрі працюють понаднормово або в нічний час, для підвищення працездатності й подолання сонливості. На ринку з'явилися також енергетичні напої, які містять алкоголь. Алкоголь та кофеїн мають кардинально різну дію – седативну та збуджуючу. Їх поєднання призводить до різкого розширення-звуження судин головного мозку та різного роду непередбачуваних впливів на центральну нервову систему людини, що може призвести споживача енергетиків до госпіталізації чи навіть смерті. У США, Швейцарії, Ірландії, Росії вже зафіксовані летальні випадки, пов'язані з уживанням енергетичних напоїв, зокрема разом з алкоголем. В Україні ж алко-енергетичні суміші вільно реалізуються й у точках продажу розташовані поряд з неалкогольними напоями.

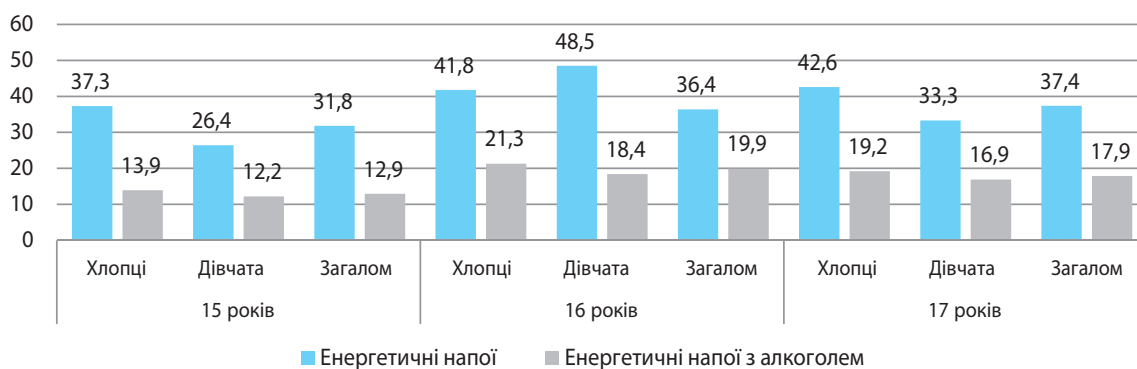
⁹ Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо запровадження заходів, направлених на зменшення споживання енергетичних напоїв)». – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=54543&pf35401=335283/>.

Загалом 40,3% учнів/студентів відповіли, що ніколи не вживали енергетичних напоїв. 32% уживали їх від одного до п'яти разів за все життя. Приблизно 17% серед усіх учнів уживали енергетичні напої від 10 до 40 разів і більше. Такі напої є дещо поширенішими серед хлопців, ніж серед дівчат (див. рис. 3.17). Серед усіх учнів/студентів, які взяли участь в опитуванні, близько 30% указали, що протягом життя вживали енергетичні напої разом з алкоголем (див. рис. 3.17).

Рис. 3.17. Рівень уживання енергетичних напоїв у чистому вигляді та разом з алкоголем протягом життя, за віком і статтю, %

Рівень уживання енергетичних напоїв у суміші з алкоголем протягом останнього року має значно нижчі показники (див. рис. 3.18). Так, 17,7% учнів уживали такі напої за останні 12 місяців: 9,2% уживали один-два рази, 7,8% вживали енергетичні напої з алкоголем більше трьох разів за останні 12 місяців.

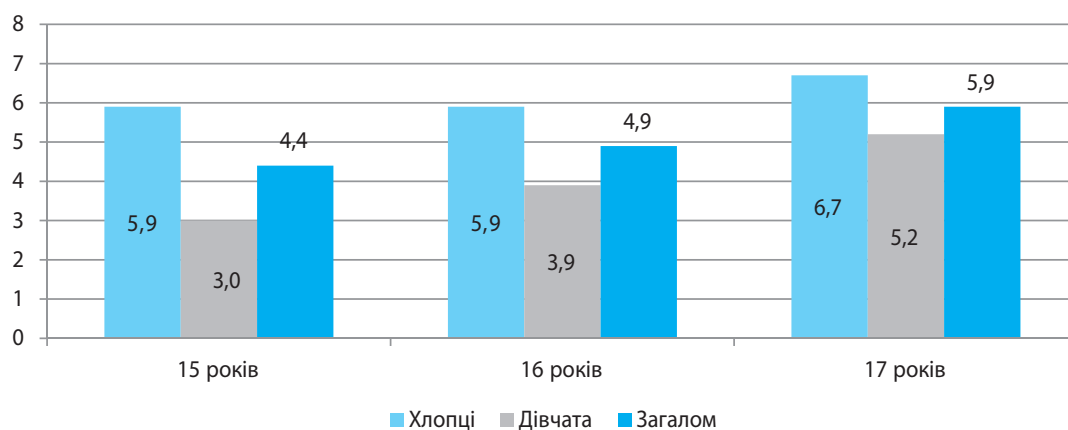
Рис. 3.18. Рівень уживання енергетичних напоїв у чистому вигляді та разом з алкоголем протягом останніх 12 місяців, за віком і статтю, %

Уживання нових психоактивних речовин

Крім того, що обіг наркотиків у світі регулюється й контролюється міжнародними організаціями та документами міжнародного права, кожна країна регулює його на законодавчому рівні. Це означає, що наркотичні речовини повинні бути буквально перелічені в законі¹⁰. Саме тому, коли з'являються нові речовини, вони мають пройти багато тестів, і їх шкідливий вплив має бути доведений. Тоді їх можна буде включити в перелік речовин на законодавчому рівні. У світі за останні десять років поширення таких речовин, як «спайс», «мікс», «сіль» зросло під гаслом, що раз не внесено до переліку для контролю, то можна продавати відкрито. Поява на ринку нової психоактивної речовини потребує оцінювання впливу й ризиків унаслідок її вживання та прийняття рішення щодо включення/невключення її до переліку заборонених. У Європі багатьма способами намагаються контролювати вживання цих речовин до моменту включення їх у перелік контролю, оскільки процес включення також є витратним по часу й фінансовим ресурсам. Таких речовин, які не підпадають під перелік контролю у світі, є дуже багато і стає дедалі більше. За 2014 рік у ЄС було внесено 101 нову речовину для контролю, у 2015 році – 60 речовин¹¹.

За результатами опитування, 89,4% учнів/студентів указали, що не вживали таких речовин (86,8% серед хлопців та 91,7% серед дівчат). Повідомили про вживання таких речовин 5,2% учнів, а 5,4% учнів відповіли, що не знають або не впевнені в тому, чи вживали вони такі речовини. Хлопці дещо частіше повідомляли про вживання нових речовин, ніж дівчата (див. *рис. 3.19*).

Рис. 3.19. Досвід уживання нових психоактивних речовин, за віком і статтю, %

Такі нові речовини можуть бути представлені у вигляді курильних сумішей, порошку, кристалів, пігулок, а також у вигляді рідин. Характеризуючи досвід уживання нових речовин протягом останніх 12 місяців, про вживання повідомили 5% опитаних (6,4% серед хлопців та 3,7% серед дівчат). Найчастіше підлітки вказували, що вживали їх у вигляді курильних сумішей – 3,7% (серед хлопців – 4,6%, серед дівчат – 2,8%). Слід наголосити, що 4,5% обрали відповідь *інше*, що означає досить високий рівень невпевненості щодо вживання нових психоактивних речовин (див. *табл. 3.6*).

¹⁰ New psychoactive substances in Europe: Innovative legal responses. EMCDDA. – Available at : <http://www.emcdda.europa.eu/publications/2015/innovative-laws>

¹¹ New psychoactive substances in Europe: Innovative legal responses. EMCDDA. – Available at : <http://www.emcdda.europa.eu/publications/2015/innovative-laws>.

Таблиця 3.6

Форма вживання нових речовин, за віком і статтю, %

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Я не вживав(ла) таких речовин протягом останніх 12 місяців	88,9	89,9	89,4	87,5	89,0	88,3	86,2	88,4	87,4	87,3	88,9	88,1
Курильні суміші з ефектом, схожим на наркотичний	2,8	1,8	2,3	4,5	2,6	3,5	5,8	3,6	4,6	4,6	2,8	3,7
Порошок, кристали або пігулки (таблетки) з ефектом, схожим на наркотичний	1,1	0,6	0,8	1,0	0,8	0,9	1,4	0,7	1,0	1,2	0,7	0,9
Рідини з ефектом, схожим на наркотичний	0,6	0,3	0,4	0,7	0,3	0,5	0,5	0,2	0,3	0,6	0,2	0,4
Інше	3,9	5,1	4,5	4,9	4,5	4,7	3,8	4,6	4,2	4,2	4,7	4,5
Немає відповіді	2,7	2,3	2,6	1,4	2,8	2,1	2,3	2,5	2,5	2,1	2,7	2,4

Судячи з результатів опитування, нові речовини набули певної поширеності серед української молоді. При цьому частка тих, хто не знає або не впевнений у тому, чи вживав він/вона такі речовини, наближена до частки тих, хто досить упевнено відповів про вживання. Це може слугувати тривожним знаком, оскільки молоді люди можуть не знати того, яку речовину вони вживають і наскільки вона шкідлива для здоров'я. Інформації про нові психоактивні речовини немає або зовсім мало. Отже, варто звернути увагу на інформаційні кампанії стосовно наявності нових психоактивних речовин.

Вік першої спроби наркотичних речовин

Важливим аспектом моніторингу вживання наркотиків серед населення, зокрема серед підлітків, є вік першої спроби різних наркотичних речовин. Численні дослідження показують, що ранній вік уживання дуже сильно впливає на стан здоров'я в більш дорослому віці, в тому числі на швидкий розвиток залежності від тих чи інших речовин.

У таблиці 3.7 подано середній вік знайомства з різними наркотичними речовинами серед тих підлітків 15–17 років, які повідомили про вживання.

Таблиця 3.7

Середній вік для 15–17-річних підлітків,
у якому відбувається знайомство з різними наркотиками, років

Наркотик	Хлопці	Дівчата	Загалом
Екстракт опію	12,3	11,6	12,1
Інгалянти (клей, аерозоль)	12,4	12,7	12,5
Кокаїн або крек	13,0	12,2	12,7
Екстазі	12,7	12,8	12,7
Алкоголь з таблетками, щоб «сп'яніти»	12,7	13,6	13,1
Транквілізатори або седативні препарати	13,0	13,7	13,4
Амфетаміни або метамфетаміни	13,2	13,7	13,4
Марихуана або гашиш	14,5	14,8	14,6

Сприйняття ризиків уживання наркотичних речовин

Аспект сприйняття ризику вживання тих чи інших наркотичних речовин є досить впливовим фактором на рівень уживання, а також на сприйняття вживання іншими друзями/знайомими, і, як наслідок, може вплинути на рівень поширеності вживання речовин. Результати дослідження показують, що залишається великою частка учнів/студентів, які вважають уживання багатьох речовин як одноразово, так і на більш регулярній основі неризикованою поведінкою (див. *рис. 3.20*). Регулярне вживання марихуани та екстазі значно більша частка підлітків визначає як ризиковану поведінку.

Рис. 3.20. Частка підлітків, які вважають ризикованими наведені види поведінки, за статтю, %

Висновки та рекомендації

Наркотичні речовини є досить доступними для українських підлітків, особливо марихуана та екстракти маку. П'ята частина підлітків указала на неодноразову можливість спробувати марихуану. Показники рівня поширеності вживання наркотичних речовин дещо збільшилися порівняно з результатами 2011 року. У підлітковій свідомості одно-дворазове вживання марихуани чи екстазі асоціюється з дуже слабким ризиком. Регулярне вживання марихуани як великий ризик оцінюють 64% хлопців та 78% дівчат. Регулярне вживання екстазі вважають великим ризиком 60% хлопців та 71% дівчат.

У молодіжному середовищі набувають популярності куріння кальяна, вживання електронних сигарет та енергетичних напоїв з умістом алкоголю.

Така ситуація вимагає формування в підлітків та молоді відповідального ставлення до власного здоров'я, що неможливе без конструктивної взаємодії навчальних закладів з батьками, без залучення самих підлітків до профілактичних інтервенцій, а також без агресивнішої політики з метою формування негативного іміджу людей (зокрема молоді, підлітків), які вживають психоактивні речовини.

У програмах підготовки та перепідготовки викладачів шкіл, ПТНЗ та вишів потрібно звертати особливу увагу на впровадження інтерактивних інноваційних методів і підходів до профілактики вживання психоактивних речовин.

Проте програми універсальної профілактики, спрямованої на населення загалом будуть, радше, малоефективними серед молодих людей, які вже ризиковано вживають нелегальні психоактивні речовини. Ті молоді люди, які мають проблеми в родині, поведінкові

труднощі тощо, найімовірніше, навіть не підпадають під такі програми через своє нерегулярне відвідування навчальних закладів. Це означає необхідність упровадження селективної профілактики (а саме спрямованої на групи ризику, на тих, хто вже пробував уживати психоактивні речовини, зокрема марихуану), необхідність урахувати не лише досвід уживання психоактивних речовин, а й родинне середовище, генетичні фактори ризику, поведінкові особливості дітей.

Програми мають бути спрямовані на сім'ю, формування відповідального батьківства, допомогу родинам у кризових ситуаціях та впроваджуватися не лише в школах, а й за місцем проживання та в зоні здійснення соціально-профілактичної роботи центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, установами й закладами, які працюють із дітьми та молоддю.

Особливу увагу важливо приділяти впровадженню профілактичних інтервенцій з тими підлітками, які належать до вразливих груп, проживають у сім'ях зі складними життєвими обставинами.

РОЗДІЛ 4. ПОЛІНАРКОМАНІЯ СЕРЕД УКРАЇНСЬКИХ ПІДЛІТКІВ

Уживання декількох речовин паралельно в підлітковому віці визначається як фактор ризику, що впливає на подальше вживання, в тому числі на розвиток залежності. За даними Європейського моніторингового центру за наркотиками та наркоманією 2009 року, комбіноване зловживання психоактивними речовинами є досить поширеним серед молоді¹². Одним з пояснень такого явища є те, що молодь схильна до експериментів і прагне відчувати комбінований або посилений ефект. Проте іншим поясненням слугує той факт, що дію однієї речовини молоді люди припиняють або послаблюють дією іншої. Так, наприклад, седативні препарати часто вживають після тривалої дії стимулюючих, коли виникають проблеми зі сном¹³.

Комбіноване зловживання психоактивними речовинами в підлітковому віці може мати особливо негативні наслідки, оскільки в цьому віці організм ще перебуває на стадії формування, а тому є більш уразливим до шкідливого впливу. Саме тому своєчасне виявлення полінаркоманії серед підлітків є дуже важливим у контексті впровадження інтервенцій та запобігання негативним наслідкам.

Визначення поняття «полінаркоманії» великою мірою залежить від мети дослідження: виявлення експериментального вживання на ранніх стадіях у підлітковому віці, тестування вихідної гіпотези вживання наркотичних речовин або зосередження уваги на серйознішому рівні наркозалежності. Оскільки в нашому дослідженні мова йде про підлітків, то важливо враховувати не лише кількість легальних або нелегальних психоактивних речовин, які особа вживала протягом життя, а й частоту вживання, разом з комбінаціями психоактивних речовин.

Дослідження ESPAD у своїй методології поєднує явище полінаркоманії з іншими формами девіантної поведінки. Таким чином, при аналізі комбінованого вживання враховується той факт, що вживання алкоголю та куріння є поширенішим явищем серед підлітків, ніж уживання наркотичних речовин. Саме тому встановлюються граничні точки для частоти куріння та вживання алкоголю для того, щоб виключити так звані «нормалізовані» практики і зосередитися на ризикованих практиках¹⁴.

Мета цього розділу полягає у визначенні явища полінаркоманії серед учнів/студентів, зокрема: 1) дослідженні рівня поширеності комбінованого зловживання психоактивними речовинами; 2) визначенні трендів полінаркоманії серед учнів/студентів 16 років; 3) аналізі моделей комбінування психоактивних речовин; 4) з'ясуванні зв'язку полінаркоманії з деякими формами девіантної поведінки, представленими в опитувальнику дослідження.

Дослідники проекту ESPAD розглядають «полінаркоманію» як комбіноване зловживання більш ніж однією речовиною та включають такі практики вживання: «куріння» – це куріння більше п'яти сигарет на день за останні 30 днів, «уживання алкоголю» – уживання 10 і більше разів за останні 30 днів, «уживання канабісу» – будь-яке вживання протягом останніх 30 днів, «уживання інших нелегальних наркотиків» – будь-яке вживання протягом життя та «уживання транквілізаторів/седативних препаратів без призначення лікаря» – будь-яке вживання протягом життя¹⁵.

¹² Polydrug Use[^] Patterns and Responses. EMCDDA 2009.

¹³ Polydrug Use[^] Patterns and Responses. EMCDDA 2009. – P. 8.

¹⁴ The 2011 ESPAD report substance use among students in 36 European countries. – <http://www.espad.org/en/Reports--Documents/ESPAD- Reports/>.

¹⁵ The 2011 ESPAD report substance use among students in 36 European countries. – <http://www.espad.org/en/Reports--Documents/ESPAD- Reports/>.

Поширеність полінаркоманії (2+ речовин) серед усіх становить 4%. Частка хлопців, котрі зловживають декількома речовинами, втричі більша, ніж дівчат: 6% і 2,1% відповідно (див. табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Уживання окремих речовин та полінаркоманія, за віком і статтю, %

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Куріння	4,9	1,5	3,2	10,3	3,1	6,6	12,8	2,9	7,4	10,1	2,7	6,2
Алкоголь	2,7	1,4	2,0	5,2	2,7	3,9	6,6	3,2	4,7	5,2	2,6	3,8
Транквілізатори	1,5	1,4	1,4	1,7	1,6	1,7	2,0	2,3	2,1	1,8	1,8	1,8
Канабіс	2,1	0,8	1,4	4,0	1,1	2,5	3,8	1,9	2,7	3,5	1,3	2,4
Інші наркотики, крім канабісу	2,6	1,8	2,2	5,0	2,6	3,8	4,9	3,4	4,1	4,4	2,8	3,6
0 речовин	90,6	95,5	93,1	83,3	91,9	87,7	79,6	90,8	85,7	83,5	92,1	88,0
1 речовина	6,4	3,2	4,8	9,6	6,3	7,9	13,8	6,5	9,8	10,5	5,8	8,0
2+ речовини	3,0	1,3	2,1	7,1	1,8	4,4	6,6	2,7	4,5	6,0	2,1	4,0
у тому числі:												
3+ речовини	1,1	0,7	0,9	1,5	0,7	1,1	2,0	1,0	1,5	1,6	0,8	1,2

- Куріння:** 5 і більше сигарет за останні 30 днів.
Алкоголь: 10 і більше разів за останні 30 днів.
Транквілізатори: будь-яке вживання протягом життя без призначення лікаря.
Канабіс: будь-яке вживання за останні 30 днів.
Інші наркотики, крім канабісу: будь-яке вживання протягом життя.

Якщо поглянути на рівень комбінованого зловживання в різних типах навчальних закладів, то можна побачити, що частка тих, хто вживає дві та більше речовин, є суттєво більшою серед учнів ПТНЗ – 8,9%, порівняно із часткою серед учнів ВНЗ I–II рівнів акредитації – 5,9% та серед учнів загальноосвітніх шкіл – 2,7%.

Таблиця 4.2

Уживання окремих речовин та полінаркоманія, за типом навчального закладу, %

	Навчальний заклад			
	Загальноосвітня школа	ПТНЗ після 9 класів	ВНЗ I–II рівнів акредитації	Серед усіх
Куріння	4,1	15,0	8,9	6,2
Алкоголь	2,9	8,3	4,6	3,8
Транквілізатори	1,9	1,4	1,5	1,8
Канабіс	1,8	4,6	3,3	2,4
Інші наркотики, крім канабісу	2,9	5,7	5,0	3,6
0 речовин	90,7	77,5	83,9	88,0
1 речовину	6,6	13,6	10,2	8,0
2+ речовини	2,7	8,9	5,9	4,0
у тому числі:				
3+ речовини	1,1	2,4	0,9	1,2

Загальна динаміка комбінованого зловживання психоактивними речовинами серед 16-річних підлітків показує тенденцію до спадання (див. *табл. 4.3*).

Таблиця 4.3

Динаміка вживання окремих речовин та полінаркоманія серед 15–16-річних, %

	Серед усіх		
	2007	2011	2015
Куріння	11,7	8,7	6,6
Алкоголь	8,2	7,9	3,9
Транквілізатори	4,1	2,2	1,7
Канабіс	2,5	3,0	2,5
Інші наркотики, крім канабісу	4,1	4,1	3,8
2+ речовини	5,8	5,5	4,4
<i>у тому числі:</i>			
3+ речовини	1,8	1,9	1,1

- Куріння:** 5 і більше сигарет за останні 30 днів.
- Алкоголь:** 10 і більше разів за останні 30 днів.
- Транквілізатори:** будь-яке вживання протягом життя без призначення лікаря.
- Канабіс:** будь-яке вживання за останні 30 днів.
- Інші наркотики, крім канабісу:** будь-яке вживання протягом життя.

Таким чином, за останні 8 років майже вдвічі скоротилася частка учнів, які викурювали п'ять сигарет на день за останні 30 днів: 11,7% у 2007 році та 6,6% у 2015 році. Удвічі менша частка учнів вживала алкоголь 10 і більше разів за останні 30 днів у 2015 році порівняно з 2007 роком: 3,9% та 8,2% відповідно. Вживання транквілізаторів також зменшилося: 4,1% у 2007 році, 2,2% у 2011 році та 1,7% у 2015 році. Якщо поглянути на ситуацію з уживанням канабісу та інших наркотиків, то вона залишилася практично незмінною. Рівень комбінованого зловживання психоактивними речовинами (2+ речовин) показує тенденцію до зниження, проте за останні 8 років частка учнів, які вживають дві та більше психоактивних речовин, знизилася лише на 1,4%.

Варто також звернути увагу на моделі комбінування при вживанні двох різних психоактивних речовин (див *табл. 4.4*). Найпоширенішими формами комбінування психоактивних речовин є куріння з уживанням алкоголю – 7,6%, куріння та вживання інших наркотиків, крім канабісу, – 6,4%, уживання канабісу та інших наркотиків, крім канабісу, – 5,9% та куріння й уживання канабісу – 5,8%. Найменш поширеною формою комбінування психоактивних речовин є вживання алкоголю і транквілізаторів – 1,9%.

Розглянемо також зв'язок між полінаркоманією та іншими формами девіантної поведінки серед учнів. У *таблиці 4.5* наведено силу зв'язку між такими змінними: полінаркоманія, рівень успішності в школі, гра в азартні ігри, проведення вільного часу в кафе, на дискотеці, вечірці тощо, прогули занять у школі. З таблиці видно, що наявний значущий зв'язок між обраними запитаннями, тому доцільно розглянути розподіл відповідей учнів на ці запитання залежно від того, чи практикує учень/учениця полінаркоманію, чи ні (див. *рис. 4.1*).

Таблиця 4.4.

Моделі комбінування двох різних психоактивних речовин, %

Речовини	Частка тих, хто вживав
Куріння + алкоголь	7,6
Куріння + інші наркотики, крім канабісу	6,4
Канабіс + інші наркотики, крім канабісу	5,9
Куріння + канабіс	5,8
Алкоголь + канабіс	4,3
Інші наркотичні речовини + транквілізатори	4,3
Алкоголь + інші наркотики, крім канабісу	4,0
Куріння + транквілізатори	3,0
Канабіс + транквілізатори	2,6
Алкоголь + транквілізатори	1,9

Таблиця 4.5

Статистична кореляція (Пірсона) між різними формами поведінки

	Полінаркоманія	Частота гри в азартні ігри за останні 12 місяців	Оцінки за останній семестр в школі	Проведення вечорів у кафе, на дискотеці, вечірці	Прогули в школі
Полінаркоманія	–	0,28(**)	0,08(**)	0,13(**)	0,21(**)
Частота гри в азартні ігри за останні 12 місяців		–	0,09(**)	0,13(**)	0,17(**)
Оцінки за останній семестр у школі			–	–0,03(*)	0,18(**)
Проведення вечорів у кафе, на дискотеці, вечірці				–	0,18(**)
Прогули в школі					–

* Кореляція значуща на рівні 0,05.

** Кореляція значуща на рівні 0,01.

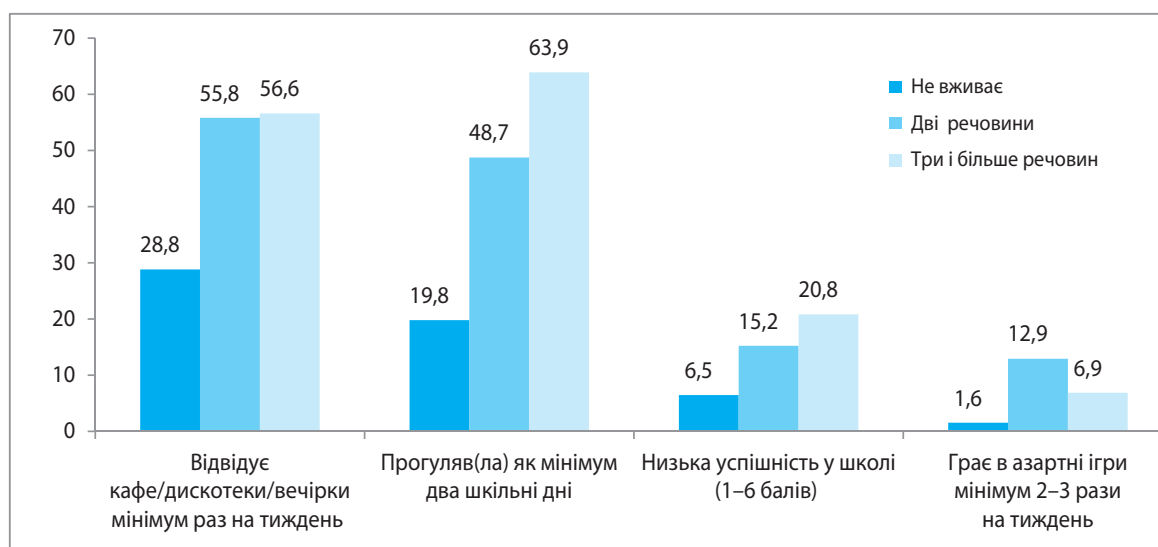

Рис. 4.1. Девіантна поведінка учнів залежно від полінаркоманії, %

Як можна побачити з рисунка, відвідують дискотеки, вечірки та кафе рівною мірою учні, які вживають дві речовини, та учні, які вживають три і більше речовин одночасно, – 55,8% та 56,6% відповідно, на відміну від учнів, котрі не вживають декілька речовин, – 28,8%. Результати показують також, що учні, які вживають дві речовини та три і більше речовин, більшою мірою схильні до прогулювання навчальних днів у школі. 48,7% учнів, котрі вживали дві речовини, і 63,9% учнів, що вживали три і більше речовин, указали, що прогуляли без поважної причини як мінімум два навчальні дні.

Полінаркоманія пов'язана також із низькою успішністю в школі: 15,2% учнів, які вживали дві речовини, та 20,8% учнів, котрі вживали три і більше речовин, мають оцінки за результатами останнього семестру від 1 до 6 балів.

Не менш важливим є спостереження, що учні, які комбіновано зловживають психоактивними речовинами також більшою мірою схильні до гри в азартні ігри. Так, 12,9% учнів, котрі вживали дві речовини, вказали, що грали в азартні ігри протягом останніх 12 місяців як мінімум 2–3 рази на тиждень. Частка постійних гравців в азартні ігри серед учнів, які вживали 3 і більше речовин, є вдвічі меншою – 6,9%, а частка учнів, які не вживали декілька речовин одночасно, становить 1,6%.

Обговорення

Отримані дані вказують на те, що загалом 4% учнів (або кожен 25-й учень) комбіновано зловживають психоактивними речовинами відповідно до визначеного раніше значення полінаркоманії. Це означає, що такі учні відповідають щонайменше двом критеріям з визначених п'яти: досить часто курили сигарети протягом останніх 30 днів, інтенсивно вживали алкоголь протягом останніх 30 днів, уживали канабіс протягом останніх 30 днів, вживали коли-небудь інші наркотики, крім канабісу, або коли-небудь уживали транквілізатори або седативні препарати без призначення лікаря. Рівень поширеності полінаркоманії дещо знизився за останні вісім років, на що вплинуло зменшення інтенсивного вживання більшості психоактивних речовин. Проте варто зазначити, що, починаючи з 2007 року, рівень уживання канабісу та інших наркотиків, крім канабісу, залишився незмінним. Слід також звернути увагу на те, що серед різних способів комбінації психоактивних речовин канабіс є однією з домінуючих речовин поряд з курінням та алкоголем. Тривожним сигналом є те, що інші нелегальні наркотики також часто вживають паралельно з курінням та вживанням канабісу. Вживання транквілізаторів разом з іншими речовинами, у свою чергу, є найменш поширеним. Така ситуація в Україні дещо відрізняється від ситуацій в інших країнах Європи, оскільки там тренд уживання транквілізаторів поступово підвищується, а вживання канабісу стає дедалі менш поширеним явищем¹⁶.

Наявність сильного зв'язку між полінаркоманією та іншими видами девіантної поведінки може вказувати на причинно-наслідковий зв'язок. Зокрема, учні, котрі вживали декілька речовин, частіше відвідували дискотеки, вечірки та кафе, де, ймовірно, вони й мали можливість уживати ці речовини. Зловживання психоактивними речовинами може також призводити до прогулів шкільних занять, що, у свою чергу, призводить до погіршення успішності. Зв'язок між комбінованим зловживанням та регулярною грою в азартні ігри підтверджує теорію проблематичної поведінки про те, що підлітки з однією проблематичною поведінкою схильні й до інших видів проблематичної поведінки¹⁷.

¹⁶ The 2011 ESPAD report substance use among students in 36 European countries. – (<http://www.espad.org/en/Reports-Documents/ESPAD-Reports/>). – P. 169.

¹⁷ The 2011 ESPAD report substance use among students in 36 European countries. – (<http://www.espad.org/en/Reports-Documents/ESPAD-Reports/>) – P. 170.

Висновки та рекомендації

Підсумовуючи сказане, варто зазначити, що в Україні рівень поширеності полінаркоманії є вищим, ніж рівень поширеності вживання інших наркотиків, крім канабісу. Це, у свою чергу, вказує на те, що інтервенції щодо комбінованого зловживання психоактивними речовинами повинні бути актуалізованими та акцентуалізованими серед громадськості та зацікавлених сторін. У межах шкільних профілактичних програм доцільно окрему увагу приділяти ризикам та шкідливому впливу від комбінування різних речовин.

Існують кілька обмежень для аналізу полінаркоманії в межах даного дослідження, які слід узяти до уваги. Передусім те, що кількість учнів, які вживали декілька речовин, є недостатньою для глибокого аналізу, ніж описовий. Тому доцільні подальші дослідження серед груп підлітків, які практикують комбіноване зловживання психоактивних речовин, для детальнішого вивчення цієї проблеми та визначення шляхів запобігання їй.

РОЗДІЛ 5. ХАРАКТЕРИСТИКА РИЗИКІВ УЖИВАННЯ МАРИХУАНИ

Відповідно до Доповіді міжнародного комітету з контролю за наркотиками, за даними 2014 року, канабіс залишається найпоширенішим наркотиком у Європейському Союзі, показник поширеності споживання протягом року якого становить, за оцінками Європейського моніторингового центру з наркотиків та наркоманії, 5,3 % серед дорослого населення, 11,2% – серед молоді віком 15–34 років і 13,9% – серед молоді віком 15–24 років. За оцінками, у Європі канабіс щодня або практично щодня вживає майже 1% дорослого населення. Нині саме зловживання канабісом найчастіше є причиною первинного звернення за наркологічною допомогою, причому кількість випадків такого звернення почала стабілізуватися у 2012 році після зростання, яке спостерігалось в період з 2006 по 2011 рік. У деяких країнах, де показники поширеності зловживання канабісом вищі, дедалі гострішою стає проблема звернення за невідкладною медичною допомогою у зв'язку з уживанням канабісу.

Як уже було показано, 4,8% опитаних учнів відповіли, що вживали канабіс протягом останнього року. Вищий цей показник серед учнів, які проживають в обласних центрах (6,8%), ніж серед мешканців сільської місцевості (2,9%). Серед учнів ПТНЗ частка тих, хто споживав канабіс за останній рік, дорівнює 7,3%, серед студентів ВНЗ I–II рівнів акредитації – 6,6%, а серед учнів загальноосвітніх шкіл – 4% (див. *табл. 5.1*).

Таблиця 5.1

**Питома вага тих, хто вживав канабіс протягом останнього року,
за типом навчального закладу і типом поселення, %**

	Тип навчального закладу			Тип поселення			Загалом
	Загальноосвітня школа	ПТНЗ після 9 класів	ВНЗ I–II рівнів акредитації	Обласний центр	Місто	Село	
Ні	96,0	92,7	93,4	93,2	95,6	97,1	95,2
Так	4,0	7,3	6,6	6,8	4,4	2,9	4,8

Загалом значно вища частка тих, хто вживав канабіс, серед хлопців: 7,2% на протилежну 2,7% серед дівчат. Значне залучення до вживання відбувається «на зламі» 15 та 16 років. Так, якщо в 15 років частка тих, хто вживав канабіс, становить 3%, то в 16-річних цей показник уже на рівні 5,1%, а в 17-річних 5,5%.

**Рис. 5.1. Зіставлення відповідей на різні запитання щодо кількості разів
уживання марихуани або гашишу та вживанням канабісу протягом року,
за віком і статтю, %**

Треба звернути увагу, що при порівнянні відповідей на запитання про вживання канабісу та про кількість разів, коли канабіс був ужитий, спостерігається різниця у рівні вживання. Так, на запитання: «Скільки разів ти вживав марихуану або гашиш за останні 12 місяців?», 6,7% опитаних відповіли, що один і більше разів, тоді як на пряме запитання про вживання канабісу протягом року ствердно відповіли 4,8% опитаних. Це може бути пов'язано з тим, що підліток може не знати, що марихуана, гашиш і канабіс – це одна й та сама рослина, або ж вважати одноразову спробу такою, що не варта уваги.

Проблемне вживання канабісу

Французьким моніторинговим центром наркотиків та наркотичної залежності (OFDT) був розроблений показник оцінки проблем, які виникають при вживанні канабісу (The Cannabis Abuse Screening Test – CAST). Показник розраховується, ґрунтуючись на оцінках підлітків за такими питаннями:

- Чи вживав ти канабіс (коноплю) у першій половині дня?
- Чи курив ти канабіс (коноплю), коли ти був на самоті?
- Чи були в тебе проблеми з пам'яттю, коли ти курив канабіс (коноплю)?
- Чи говорили тобі друзі або члени твоєї родини про те, що ти повинен зменшити або припинити вживання канабісу (коноплі)?
- Чи намагався ти зменшити або припинити вживання канабісу (коноплі), але без результатів?
- Чи мав ти проблеми через уживання канабісу (сварку, бійку, нещасний випадок, погані оцінки в школі тощо)?

Кожна відповідь має оцінку 0 або 1, залежно від того, виникали такі ситуації, чи ні. Відповідно, для кожного підраховується його особисте значення показника. Інтерпретація здійснюється таким чином:

- 0 – особи мають низький рівень ризику виникнення проблем, які викликає вживання канабісу;
- 1 – особи мають середній рівень ризику виникнення проблем, які викликає вживання канабісу;
- 2 і більше – особи перебувають у групі високого ризику виникнення проблем, які викликає вживання канабісу.

Ця методологія була закладена в інструментарії цьогорічної хвилі ESPAD. Погляньмо, які результати демонструє українська молодь. Спочатку розглянемо детальніше, які проблеми виникають при вживанні канабісу серед учнівської молоді.

Уживання канабісу в першій половині дня свідчить про проблеми, пов'язані із соціальним оточенням, навчанням та погіршення розумової здатності. Лише 55,7% опитаних не вживали канабіс. 26,9% відмітили, що вживають рідко в першій половині дня, кожний десятий (9,9%) указав, що час від часу практикує таке вживання, а 7,4% відповіли, що роблять це часто (3,9%) або дуже часто (3,5%). Більшою мірою про таку практику повідомили хлопці, учні міст і ПТНЗ (див. табл. 5.2 і 5.3).

Таблиця 5.2

**Уживання канабісу в першій половині дня,
за типом навчального закладу і типом поселення (серед споживачів), %**

	Тип навчального закладу			Тип поселення			Загалом
	Загальноосвітня школа	ПТНЗ після 9 класів	ВНЗ I–II рівнів акредитації	Обласний центр	Місто	Село	
Ніколи	58,8	49,7	52,0	56,3	52,4	63,7	55,8
Рідко	25,0	25,2	34,2	25,3	28,9	26,6	26,9
Час від часу	9,3	18,0	4,4	9,9	11,1	6,6	9,9
Часто	2,7	7,1	4,7	5,5	3,5	0	3,9
Дуже часто	4,2	0	4,7	3,0	4,1	3,1	3,5

Таблиця 5.3

**Уживання канабісу в першій половині дня,
за віком і статтю (серед споживачів), %**

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом
N, осіб	26	12	38	89	37	126	99	41	140	214	91	305
Ніколи	37,8	62,5	45,7	55,0	51,2	53,9	56,6	68,7	60,1	53,6	60,7	55,8
Рідко	47,4	27,1	40,9	25,7	29,6	26,8	24,0	21,3	23,2	27,6	25,5	26,9
Час від часу	7,4	5,2	6,7	12,6	13,3	12,8	7,4	10,0	8,2	9,6	10,6	9,9
Часто	7,4	0	5,0	3,4	3,8	3,5	5,7	0	4,0	4,9	1,6	3,9
Дуже часто	0	5,2	1,7	3,3	2,1	3,0	6,3	0	4,5	4,3	1,6	3,5

Куріння канабісу на самоті так чи інакше практикують 12,2% учнівської молоді, ще 13,5% обрали варіант «рідко». Тобто близько чверті опитаних утрачають соціальну складову, дистанціюються від оточення, що є одним з найсильніших індикаторів виникнення наркотичної залежності. Здебільшого така практика характерна для учнівської молоді міст (див. табл. 5.4 та 5.5).

Таблиця 5.4

**Уживання канабісу на самоті, за типом навчального закладу
та типом поселення (серед споживачів), %**

	Тип навчального закладу			Тип поселення			Загалом
	Загальноосвітня школа	ПТНЗ після 9 класів	ВНЗ I–II рівнів акредитації	Обласний центр	Місто	Село	
Ніколи	71,3	78,7	79,1	71,0	74,8	84,6	74,3
Рідко	14,6	15,0	9,1	17,3	10,7	8,3	13,5
Час від часу	9,7	2,6	2,4	6,5	7,7	5,2	6,8
Часто	2,3	0	7,0	2,1	4,1	1,9	2,9
Дуже часто	2,1	3,7	2,4	3,1	2,7	0	2,5

Таблиця 5.5

**Уживання канабісу на самоті,
за віком і статтю (серед споживачів), %**

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом
N, осіб	24	12	36	85	37	122	94	41	135	204	90	294
Ніколи	58,9	83,5	67,1	72,3	89,5	77,6	73,0	74,4	73,4	71,1	81,7	74,3
Рідко	32,9	11,0	25,6	18,2	4,2	14,0	10,4	8,7	9,9	16,3	7,2	13,5
Час від часу	5,5	5,5	5,5	5,0	4,2	4,7	9,4	8,2	9,0	7,1	6,2	6,8
Часто	2,7	0	1,8	1,8	0	1,2	2,8	8,7	4,6	2,3	4,0	2,9
Дуже часто	0	0	0	2,7	2,1	2,5	4,4	0	3,1	3,2	0,9	2,5

Проблеми з пам'яттю «час від часу» та «часто» виникають у 14,1% опитаних, ще 14,2% відповіли, що стикаються з такою проблемою рідко (див. табл. 5.6 та 5.7).

Таблиця 5.6

**Проблеми з пам'яттю при вживанні канабісу,
за типом навчального закладу й типом поселення (серед споживачів), %**

	Тип навчального закладу			Тип поселення			Загалом
	Загальноосвітня школа	ПТНЗ після 9 класів	ВНЗ I–II рівнів акредитації	Обласний центр	Місто	Село	
Ніколи	70,9	76,1	70,3	74,9	69,3	67,9	71,7
Рідко	14,0	10,1	18,3	14,2	13,2	17,2	14,2
Час від часу	7,7	7,5	6,8	4,2	10,4	9,8	7,5
Часто	5,3	2,6	2,3	3,6	5,2	3,2	4,2
Дуже часто	2,1	3,7	2,3	3,1	1,9	1,9	2,4

Таблиця 5.7

**Проблеми з пам'яттю при вживанні канабісу,
за віком і статтю (серед споживачів), %**

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом
N, осіб	24	12	36	88	37	125	96	41	137	209	90	299
Ніколи	65,4	83,5	71,2	67,6	79,8	71,2	71,7	73,7	72,3	69,3	77,4	71,7
Рідко	24,0	0	16,2	13,7	13,9	13,8	17,4	6,3	14,1	16,6	8,6	14,2
Час від часу	5,3	11,0	7,2	10,6	2,1	8,1	4,3	13,1	7,0	7,1	8,4	7,5
Часто	5,3	5,5	5,4	5,5	4,2	5,1	2,2	5,0	3,0	3,9	4,7	4,2
Дуже часто	0	0	0	2,6	0	1,8	4,4	1,9	3,6	3,1	0,9	2,4

Втручання друзів або членів родини з метою зменшення обсягів споживання канабісу – це ще один важливий індикатор соціальної відірваності. Тих, хто взагалі не стикався з такою ситуацією, – 69,3%, відповідь «рідко» надали 11,5%, а «дуже часто» (8,5%). Остання група суттєво вище середнього представлена серед учнів ПТНЗ (16,4%) і тих, хто мешкає в містах (крім обласних центрів), – 13,5%. Загалом серед дівчат менша частка тих, хто отримував поради покинути вживання канабісу (див. табл. 5.8 та 5.9).

Таблиця 5.8

**Втручання родини та друзів,
за типом навчального закладу і типом поселення (серед споживачів), %**

	Тип навчального закладу			Тип поселення			Загалом
	Загальноосвітня школа	ПТНЗ після 9 класів	ВНЗ I–II рівнів акредитації	Обласний центр	Місто	Село	
Ніколи	71,2	54,3	77,1	74,9	59,6	78,7	69,3
Рідко	10,4	20,4	7,0	10,8	13,5	8,4	11,5
Час від часу	5,3	3,7	8,9	7,1	4,6	5,0	5,8
Часто	5,7	5,2	2,3	1,5	8,8	4,7	4,9
Дуже часто	7,4	16,4	4,7	5,7	13,5	3,2	8,5

Таблиця 5.9

**Втручання родини та друзів,
за віком і статтю (серед споживачів), %**

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом
N, осіб	25	12	37	89	37	126	94	41	135	208	91	299
Ніколи	63,6	79,2	68,9	62,8	82,2	68,4	68,9	73,0	70,2	65,7	77,6	69,3
Рідко	18,2	10,4	15,6	13,9	2,1	10,5	15,0	3,2	11,4	14,9	3,7	11,5
Час від часу	7,8	0	5,2	8,0	5,6	7,3	4,2	5,6	4,6	6,2	4,8	5,8
Часто	7,8	10,4	8,6	6,5	5,9	6,3	2,2	3,2	2,5	4,7	5,3	4,9
Дуже часто	2,6	0	1,7	8,8	4,2	7,5	9,7	15,0	11,3	8,5	8,6	8,5

Безрезультатні спроби зменшити або завершити вживання канабісу – це індикатор стану залежності особи від уживання канабісу (див. *табл. 5.10* та *5.11*). Так, лише 59,7% серед тих, хто вживає канабіс, не намагалися відмовитися від нього. При цьому майже кожен десятий учень (9,5%) робить такі спроби дуже часто. Найвищий цей показник серед студентів ВНЗ I–II рівнів акредитації (18,7%). Хлопці частіше намагаються зменшити або припинити вживання, ніж дівчата (відповідь «дуже часто» втричі більша серед хлопців).

Таблиця 5.10

**Безрезультатні спроби зменшити або завершити вживання канабісу,
за типом навчального закладу і типом поселення (серед споживачів), %**

	Тип навчального закладу			Тип поселення			Загалом
	Загальноосвітня школа	ПТНЗ після 9 класів	ВНЗ I–II рівнів акредитації	Обласний центр	Місто	Село	
Ніколи	63,9	52,5	53,7	63,7	52,9	65,8	59,7
Рідко	15,9	30,2	9,1	16,3	18,7	14,6	17,0
Час від часу	7,1	2,7	11,5	7,2	7,0	8,3	7,3
Часто	4,8	11,9	7,0	3,2	11,0	4,8	6,5
Дуже часто	8,3	2,7	18,7	9,6	10,4	6,5	9,5

Таблиця 5.11

**Безрезультатні спроби зменшити або завершити вживання канабісу,
за віком і статтю (серед споживачів), %**

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом
N, осіб	24	12	36	87	33	120	96	41	137	207	86	294
Ніколи	52,9	83,5	63,2	47,4	58,9	50,4	65,4	69,9	66,8	56,3	67,5	59,7
Рідко	22,1	16,5	20,1	19,6	15,4	18,5	13,6	18,2	15,0	17,1	16,9	17,0
Час від часу	13,6	0	9,1	9,7	8,5	9,4	6,3	1,9	4,9	8,6	4,2	7,3
Часто	2,7	0	1,8	9,9	14,9	11,3	3,0	5,0	3,6	5,9	8,1	6,5
Дуже часто	8,7	0	5,8	13,4	2,3	10,4	11,7	5,0	9,7	12,1	3,3	9,5

Поява проблем через уживання канабісу, такі як сварки, бійки, нещасні випадки тощо, не торкнулися взагалі 79,1% опитаних. Ще 8% стикалися з ними рідко, а 8,2% – час від часу, 3,1% – часто і 1,5% – дуже часто (табл. 5.12 та 5.13). Найчастіше проблеми виникали у студентів ВНЗ, серед них обрали варіант відповіді «час від часу» 11,2% і по 2,3% – «часто» та «дуже часто». Крім того, очікувано, що значно більше проблем виникають у хлопців.

Таблиця 5.12

**Поява проблем через уживання канабісу,
за типом навчального закладу і типом поселення (серед споживачів), %**

	Тип навчального закладу			Тип поселення			Загалом
	Загальноосвітня школа	ПТНЗ після 9 класів	ВНЗ I–II рівнів акредитації	Обласний центр	Місто	Село	
Ніколи	79,9	81,5	74,9	79,6	77,2	83,5	79,2
Рідко	6,9	10,5	9,2	10,9	5,7	5,0	8,0
Час від часу	7,2	8,0	11,3	6,2	9,9	9,9	8,2
Часто	4,3	0	2,3	1,6	5,3	1,6	3,1
Дуже часто	1,7	0	2,3	1,7	1,9	0	1,5

Таблиця 5.13

**Поява проблем через уживання канабісу,
за віком і статтю (серед споживачів), %**

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом
N, осіб	24	12	36	89	35	124	95	41	136	209	88	297
Ніколи	70,6	94,5	78,4	73,1	93,4	78,7	76,0	88,2	79,6	74,1	91,0	79,2
Рідко	13,3	0	9,0	6,6	2,2	5,4	11,6	6,8	10,2	9,7	4,2	8,0
Час від часу	13,4	0	9,0	13,6	2,2	10,4	6,4	5,0	6,0	10,3	3,2	8,2
Часто	2,7	5,5	3,6	4,1	2,2	3,6	3,6	0	2,5	3,7	1,6	3,1
Дуже часто	0	0	0	2,6	0	1,9	2,4	0	1,7	2,2	0	1,5

Розрахований показник оцінки проблем, які виникають при вживанні канабісу (The Cannabis Abuse Screening Test – CAST), представлений у таблиці 5.14.

Таблиця 5.14

**Показник проблемного вживання канабісу (CAST),
за віком і статтю (серед споживачів), %**

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом
N, осіб	26	13	39	90	37	127	99	41	140	215	91	306
Низький рівень ризику:												
0 з 6	23,1	34,7	26,9	17,6	32,7	22,0	38,4	41,2	39,2	27,9	36,9	30,5
Середній рівень ризику:												
1 з 6	17,3	45,5	26,7	24,9	28,0	25,8	18,0	18,7	18,2	20,8	26,3	22,4
Високий рівень ризику:												
2 з 6	20,1	5,0	15,1	18,7	25,3	20,6	12,7	18,2	14,3	16,1	19,2	17,0
3 з 6	9,8	9,9	9,9	15,9	2,1	11,9	4,5	3,7	4,3	9,9	3,9	8,1
4 з 6	12,3	5,0	9,9	10,0	7,7	9,3	9,9	10,0	9,9	10,2	8,3	9,7
5 з 6	4,9	0	3,3	7,1	0	5,1	12,1	3,2	9,5	9,1	1,4	6,8
6 з 6	12,4	0	8,3	5,8	4,2	5,3	4,4	5,0	4,6	5,9	4,0	5,4
Усього (2+)	59,5	19,9	46,5	57,5	39,3	52,2	43,6	40,1	42,6	51,2	36,8	47,0

Група низького рівня ризику (0 з 6) складає 30,5% серед тих, хто вживав канабіс протягом останнього року (серед хлопців – 27,9%, серед дівчат – 36,9%).

Група середнього рівня ризику (1 з 6) складає 22,4% від загальної кількості тих, хто вживає канабіс. Так само, як і в попередній групі, частка серед дівчат (26,3%) більш, ніж серед хлопців (20,8%).

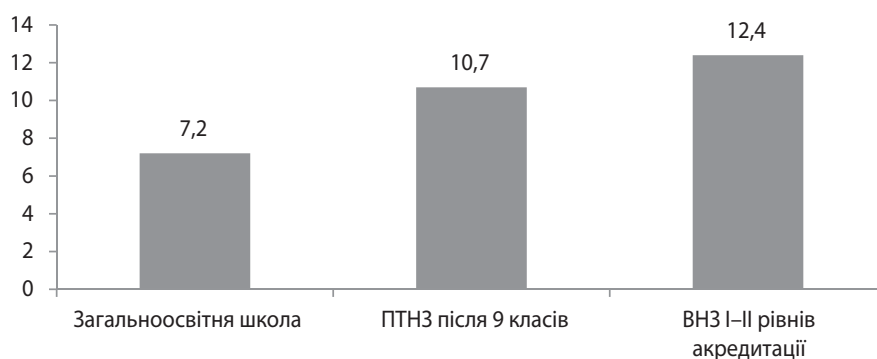
Група високого ризику (дві та більше проблем із шести можливих) складає майже половину (47,1%) споживачів канабісу. Вищим за середній є показник цієї групи серед 16-річних (52,2% серед усіх народжених у 1999 році: 57,5% серед хлопців та 39,3% серед дівчат). Певно, це той віковий пік, коли молодь активніше починає вживати канабіс, проте ще не вміє себе контролювати.

Вплив оточення на вживання канабісу

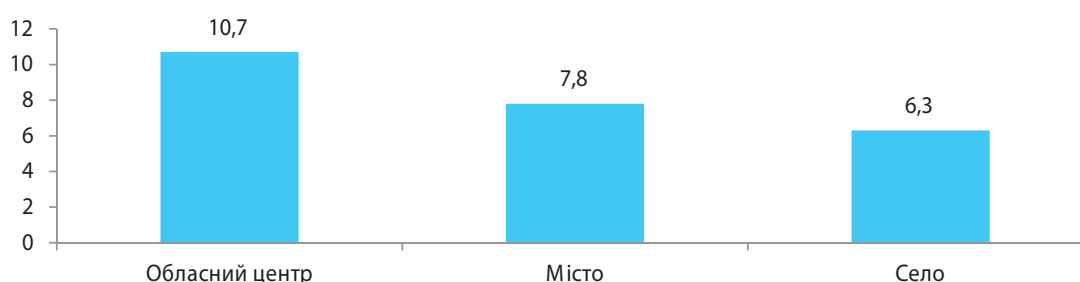
Попередньо ми розглянули, яким чином та якою мірою може відбуватися позитивний вплив оточення на зменшення кількості споживання канабісу серед учнівської молоді. Проте велике значення має не лише родина, а й оточення друзів. Вплив однолітків посилюється в підлітковому віці, відбувається копіювання зразків поведінки, поширених у середовищі друзів і товаришів.

На запитання: «Чи є ти частиною компанії, в якій при зустрічі практикують куріння канабісу (коноплі)?», 8,4% опитаних відповіли стверджено. Більшою мірою це притаманне студентам ВНЗ (12,4%) та ПТНЗ (10,7%). Місце проживання також має значення: для мешканців сільської місцевості цей показник перебуває на рівні 6,3%, тоді як для містян це 7,8%, а для мешканців обласних центрів – 10,7%.

Важливо враховувати також щільність зв'язків та кількість часу, проведеного в такій компанії (табл. 5.15). Частота зустрічі з компанією на рівні один-три рази на місяць або рідше рази на місяць, скоріше за все, означає, що така компанія перебуває поза життям навчального закладу, на що вказали 45,4% з тих, хто повідомив про спілкування з такими компаніями. Частіше спілкування (майже щодня та 3–4 рази на тиждень, про що повідомили 36% разом), найвірогідніше, навпаки, може означати, що компанія пов'язана

Рис. 5.2. Наявність компанії, в якій при зустрічі практикують куріння канабісу, за типом навчального закладу, %

Рис. 5.3. Наявність компанії, в якій при зустрічі практикують куріння канабісу, за типом поселення, %

Таблиця 5.15

Частота зустрічей з компанією, де практикують вживання канабісу, % за типом навчального закладу та типом поселення (серед тих, хто є частиною таких кампаній)

	Тип навчального закладу			Тип поселення			Загалом
	Загальноосвітня школа	ПТНЗ після 9 класів	ВНЗ I-II рівнів акредитації	Обласний центр	Місто	Село	
Майже щодня або щодня	18,9	30,9	22,6	21,5	20,1	25,3	21,7
3-4 рази на тиждень	13,4	17,6	14,9	17,8	11,2	13,9	14,4
1-2 рази на тиждень	16,4	18,2	24,7	13,2	25,2	16,1	18,5
1-3 рази на місяць	24,4	14,2	20,1	17,8	25,2	23,4	21,8
Менше ніж один раз на місяць	26,9	19,1	17,7	29,7	18,3	21,3	23,6

з навчальним закладом (однокласники, учні/студенти одного навчального закладу). Дані свідчать, що кожний другий учень ПТНЗ із числа споживачів канабісу (48,5%) зустрічається з компанією, де практикують уживання канабісу, майже щодня або 3-4 рази на тиждень. Про найбільш нерегулярне спілкування з такими компаніями повідомили споживачі – учні загальноосвітніх шкіл: 51,3% указали, що зустрічаються 1-3 рази на місяць і рідше.

Обговорення

Споживання канабісу у світі в цілому скорочується. Насамперед зменшення споживання канабісу відзначається в деяких країнах Західної та Центральної Європи. Разом з тим, у Сполучених Штатах унаслідок зниження рівня сприйняття ризику, пов'язаного зі споживанням канабісу, відбулося розширення масштабів його споживання. Водночас щорічно дедалі більше людей, які вживають канабіс, звертаються за медичною допомогою.

У світі та в Україні відбуваються акції, орієнтовані на легалізацію канабісу. Можна передбачати, що зниження рівня сприйняття ризику та розширення пропозиції призведуть до активізації споживання канабісу й залучення до нього молоді. І хоча податкові надходження від роздрібною торгівлі канабісом забезпечать додаткові державні доходи, однак їх слід ретельно зіставити з витратами на профілактику та охорону здоров'я, впровадження широкомасштабної інформаційної кампанії та вироблення правових норм, що оберігатимуть молодь від зростання споживання канабісу. Крім того, треба враховувати фактор злочинності. Протягом періоду 2003–2012 років у світі на тлі загальної тенденції до скорочення кількості майнових і насильницьких злочинів владою реєструвалося дедалі більше злочинів, пов'язаних з використанням наркотиків в особистих цілях і незаконним обігом наркотиків. Однак з урахуванням збільшення числа споживачів наркотиків протягом цього періоду частка наркозлочинців, котрі споживали наркотики і вчинили злочини, пов'язані з використанням наркотиків в особистих цілях, залишилася практично незмінною. У всьому світі переважна більшість злочинів, пов'язаних зі споживанням наркотиків, стосуються канабісу.

Висновки та рекомендації

Великі міста, зокрема обласні центри, є середовищем вищого ризику залучення до вживання канабісу. Значно більша частка тих, хто вживав канабіс, серед хлопців: 7,2% на противагу 2,7% серед дівчат. При цьому значний «стрибок» у вживанні підлітки роблять на зламі 15 та 16 років. Так, якщо в 15-річних частка тих, хто вживав канабіс, становить 3%, то в 16-річних цей показник уже на рівні 5,1%, а в 17-річних – 5,5%. Значну роль відіграє тип навчального закладу: серед учнів ПТНЗ після 9 класів частка тих, хто споживав канабіс за останній рік, дорівнює 7,3%, серед студентів ВНЗ I–II рівнів акредитації – 6,6%, а серед учнів загальноосвітніх шкіл – 4%.

Що стосується проблем, які виникають при вживанні канабісу, то найпоширенішими є вживання канабісу в першій половині дня та намагання кинути вживання канабісу взагалі, а найменш поширеними (за суб'єктивною оцінкою) є проблеми курінням на самоті та погіршення пам'яті. За показником проблемного вживання майже половина споживачів (47,1%) канабісу серед учнівської молоді перебуває в групі високого ризику розвитку проблем, пов'язаних з уживанням канабісу.

8,4% опитаних є частиною компанії, в якій при зустрічі практикують куріння канабісу. Більшою мірою це характеризує студентів ВНЗ (12,4%) та ПТНЗ (10,7%). Для мешканців села цей показник перебуває на рівні 6,3%, тоді як для містян це 7,8%, а для мешканців обласних центрів – 10,7%.

Отже, профілактична робота вимагає посилення та фокусування, особливо серед студентів ПТНЗ і ВНЗ. Необхідно урізноманітнити інформаційні кампанії та профілактичні програми для студентів ПТНЗ та ВНЗ I–II рівнів акредитації, оскільки там зафіксовані найвищий рівень проблематичного вживання канабісу. Крім індивідуальних форм роботи, доцільно вивчити досвід і впроваджувати роботу з групами споживачів канабісу, в тому числі й на базі навчальних закладів. Разом з тим, не знижується потреба в інформуванні батьків про перші ознаки вживання канабісу та способи боротьби зі звичкою та девіантною поведінкою.

РОЗДІЛ 6. ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД ІНТЕРНЕТУ, КОМП'ЮТЕРНИХ ТА АЗАРТНИХ ІГОР

Інтернет

З кожним роком Інтернет набуває дедалі більшої популярності серед широких верств населення. Лідером у користуванні всесвітньою мережею залишається молодь, яка швидко інтегрується в різні сфери мережевого життя. Не останню роль у цьому відіграло розширення можливостей користування Інтернетом за допомогою мобільних пристроїв – телефонів, смартфонів та планшетів. Запровадження українськими операторами мобільного зв'язку стандарту 3G суттєво додало можливостей користуватися мережевими ресурсами в середовищі підлітків.

Дані дослідження підтверджують наявні тенденції. Загалом лише 6,5% опитаних підлітків указали, що не користувалися Інтернетом протягом звичайного останнього тижня. При цьому найвища мережева активність учнівської молоді припадає на першу половину тижня: 72,3% респондентів зазначили, що у межах семи днів перед проведенням опитування користувалися Інтернетом у понеділок, 70,8% робили це у вівторок, а 71,4% – у середу. Ближче до закінчення тижня мережева активність респондентів зменшується – так, у четвер «всесвітнім павутинням» користувалися 68,8% опитаних, у п'ятницю – 67,5%, у суботу – 66,9%, а в неділю – 69,2%. Отримані дані демонструють, що така специфіка користування Інтернетом притаманна всім респондентам, незалежно від віку. Разом з тим, наявні певні особливості у статевому розподілі. Так, на початку тижня дівчата демонструють вищу активність, аніж хлопці, а ближче до кінця тижня різниця між респондентами чоловічої та жіночої статі скорочується (див. *табл. 6.1*).

Таблиця 6.1

**Рівень користування респондентами Інтернет-мережею за останній тиждень,
за віком і статтю, %**

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом
Жодного дня	9,8	5,3	7,5	8,3	5,6	6,9	6,7	4,4	5,5	8,0	5,1	6,5
Понеділок	69,0	76,4	72,7	70,2	74,5	72,4	70,4	73,2	72,0	70,0	74,4	72,3
Вівторок	65,9	74,3	70,1	67,3	72,8	70,1	69,0	74,2	71,8	67,7	73,6	70,8
Середа	66,6	74,9	70,7	68,9	73,4	71,3	72,1	71,8	71,9	69,6	73,0	71,4
Четвер	64,7	73,4	69,0	66,5	71,4	69,1	66,9	69,6	68,4	66,3	71,0	68,8
П'ятниця	65,1	71,4	68,3	63,6	69,3	66,6	66,9	68,7	67,8	65,2	69,5	67,5
Субота	62,6	71,3	66,9	64,5	68,0	66,3	68,2	66,6	67,4	65,5	68,1	66,9
Неділя	66,1	72,7	69,4	67,1	69,9	68,6	69,5	69,8	69,7	67,8	70,4	69,2

Розподіл відповідей за типом закладу, в якому навчається респондент, указує на те, що найактивнішими користувачами Інтернету є студенти ВНЗ I–II рівнів акредитації. Найнижчі показники користування демонструють учні ПТНЗ. Підлітки, які навчаються в загальноосвітніх школах, відображають середній рівень користування всесвітньою мережею порівняно з двома іншими групами.

У свою чергу, розподіл за типом поселення відображає цілком логічну картину лідерства в користуванні Інтернетом серед мешканців обласних центрів порівняно з мешканцями міст і сіл. Останні є найменш активними, що пояснюється більш обмеженим доступом до всесвітньої мережі, у порівнянні із однолітками, які проживають у містах.

Таблиця 6.2

Рівень користування респондентами Інтернет-мережею за останній тиждень, за типом навчального закладу і типом поселення, %

	Тип навчального закладу			Тип поселення			Загалом
	Загальноосвітня школа	ПТНЗ після 9 класів	ВНЗ I-II рівнів акредитації	Обласний центр	Місто	Село	
Жодного дня	6,3	8,6	5,5	6,1	5,7	8,3	6,5
Понеділок	72,7	64,9	76,6	76,2	72,5	66,5	72,3
Вівторок	71,7	60,9	74,9	74,6	71,1	65,0	70,8
Середа	72,1	62,4	75,4	75,2	72,4	64,5	71,4
Четвер	69,3	59,5	73,9	72,8	69,6	61,7	68,8
П'ятниця	68,2	59,1	70,6	70,0	69,4	60,4	67,5
Субота	67,6	57,5	71,2	69,8	68,4	60,0	66,9
Неділя	69,5	61,5	73,9	71,5	71,1	62,5	69,2

Попри те, що учнівська молодь більш схильна до користування Інтернетом протягом робочих днів, найбільша мережева активність (кількість годин користування) припадає на вихідні дні – суботу й неділю. Так, більше половини (58%) користувачів всесвітньої мережі в період з понеділка по п'ятницю проводять в Інтернеті не більше трьох годин на день, а 35% – більше чотирьох годин. У вихідні дні, навпаки: 52,3% – більше чотирьох годин, а 41,7% – не більше трьох годин. Така поведінка характерна для різних груп учнівської молоді (табл. 6.3). У всіх вікових групах дівчата виявилися більш активними користувачами всесвітньої мережі як у робочі, так і у вихідні дні.

Таблиця 6.3

Рівень користування респондентами Інтернет-мережею в робочі та вихідні дні останнього тижня, за віком і статтю, %

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом
У робочий день (понеділок – п'ятниця)												
Жодної години	11,1	3,6	7,4	8,6	4,5	6,4	7,7	4,2	5,8	8,8	4,3	6,4
Півгодини або менше	7,0	8,1	7,6	7,6	5,7	6,6	5,7	7,4	6,7	6,7	6,9	6,8
Близько 1 години	19,1	18,3	18,7	17,6	15,9	16,7	14,8	14,0	14,4	16,9	15,6	16,2
Близько 2–3 годин	34,8	34,9	34,8	34,8	33,6	34,2	37,9	34,5	36,0	36,0	34,2	35,0
Близько 4–5 годин	16,0	18,4	17,2	17,3	23,4	20,5	17,9	24,7	21,6	17,2	22,9	20,3
6 годин і більше	12,0	16,7	14,3	14,1	16,9	15,6	16,0	15,2	15,5	14,4	16,1	15,3
У вихідний день (суботу, неділю)												
Жодної години	9,4	4,1	6,8	7,9	4,3	6,0	7,6	4,0	5,5	8,1	4,2	6,0
Півгодини або менше	5,1	5,3	5,2	4,5	5,1	4,7	5,5	5,8	5,7	5,0	5,4	5,2
Близько 1 години	10,7	12,1	11,4	12,2	11,7	12,0	9,3	10,7	10,1	10,7	11,4	11,1
Близько 2–3 годин	26,2	29,0	27,6	24,8	24,6	24,7	24,9	25,2	25,1	25,2	25,7	25,4
Близько 4–5 годин	26,0	24,3	25,1	24,8	28,6	26,8	28,2	29,8	29,1	26,4	28,2	27,4
6 годин і більше	22,6	25,2	23,9	25,8	25,7	25,8	24,5	24,5	24,5	24,6	25,1	24,9

Розподіл відповідей респондентів за типом навчального закладу вказує на те, що найактивнішими користувачами всесвітньої мережі є студенти ВНЗ I–II рівнів акредитації. Найменш активно мережеві ресурси відвідують учні ПТНЗ.

Розподіл відповідей за типом поселення вказує на те, що найменш активно Інтернетом користується учнівська молодь, яка проживає в селах, а найбільш активними у всесвітній мережі є мешканці обласних центрів і міст (див. *табл. 6.4*).

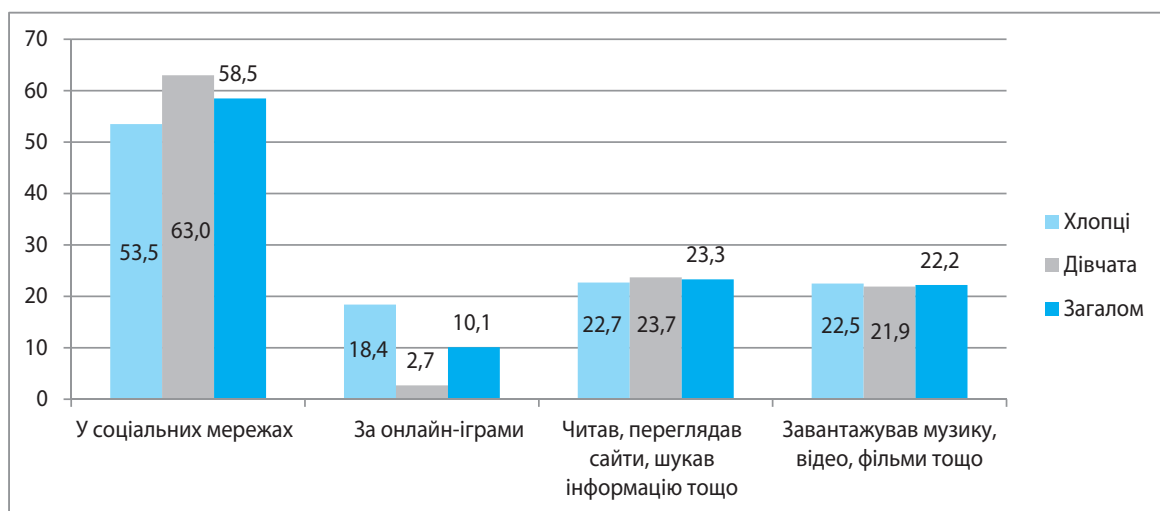
Таблиця 6.4

**Рівень користування респондентами Інтернет-мережею
в робочі та вихідні дні останнього тижня,
за типом навчального закладу і типом поселення, %**

	Тип навчального закладу			Тип поселення			Загалом
	Загальноосвітня школа	ПТНЗ після 9 класів	ВНЗ I–II рівнів акредитації	Обласний центр	Місто	Село	
У робочий день (понеділок – п'ятниця)							
Жодної години	6,2	10,9	3,5	4,2	6,1	10,0	6,4
Півгодини або менше	6,7	10,6	4,3	4,6	6,7	10,0	6,8
Близько 1 години	17,0	15,9	12,9	14,7	14,6	21,2	16,2
Близько 2–3 годин	35,8	30,8	34,6	33,9	37,0	33,1	35,0
Близько 4–5 годин	19,5	15,5	27,7	25,1	19,5	14,9	20,3
6 годин і більше	14,8	16,3	17,0	17,5	16,1	10,8	15,3
У вихідний день (суботу, неділю)							
Жодної години	6,3	9,0	2,6	4,2	5,6	9,3	6,0
Півгодини або менше	4,7	7,8	5,4	4,6	5,3	6,0	5,2
Близько 1 години	10,2	14,3	12,7	10,7	10,1	13,4	11,1
Близько 2–3 годин	27,0	19,9	22,4	24,5	24,7	28,1	25,4
Близько 4–5 годин	27,3	22,1	31,8	28,7	28,5	23,4	27,4
6 годин і більше	24,5	26,9	25,1	27,3	25,8	19,8	24,9

Дані, отримані під час дослідження, демонструють високий рівень користування соціальними мережами серед респондентів. Так, загалом більше половини опитаних (58,5%) зазначили, що проводили час за спілкуванням онлайн протягом усіх семи останніх днів перед проведенням опитування. Цей показник мало відрізняється в опитаних підлітків різного віку, дівчата є активнішими в онлайн-спілкуванні, ніж хлопці. Серед респондентів чоловічої статі значно популярнішими є онлайн-ігри. Загалом 67% опитаних указали, що не грали онлайн протягом останнього тижня. Серед хлопців 18,4% зазначили, що проводять час, граючи в ігри за комп'ютером, кожного дня (серед дівчат таку відповідь надали 2,7%). Переглядання сайтів та пошук інформації у всесвітній мережі за останні сім днів перед проведенням опитування зазначили 23,3% опитаних, завантажували музику, відео, фільми тощо – 22,2% (*рис. 6.1*).

Мережева активність респондентів протягом одного дня є вельми високою. Так, 27% опитаних зазначили, що за один день проводять у соціальних мережах шести годин і більше. 25,2% оцінюють цей час як дві-три години протягом одного дня. У свою чергу, близько 16% опитаних не користуються соціальними мережами більше однієї години на день. Приблизно така сама кількість опитаних спілкується з іншими людьми онлайн чотири-п'ять годин на добу.

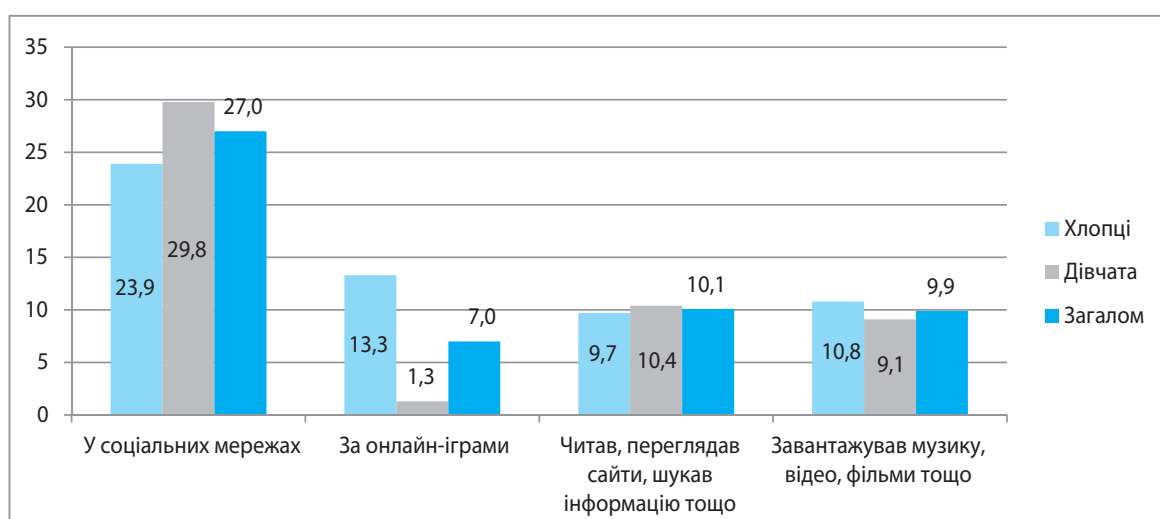

Рис. 6.1. Частка респондентів, які користувалися Інтернет-мережею щодня за останній тиждень, за окремими видами діяльності і статтю, %

Більше 30% респондентів (переважно чоловічої статі) є активними геймерами. Разом з тим, лише 7% опитаних зазначили, що витрачають на ігри більше 6 годин на добу. Відносно велика частка онлайн-гравців (8%) проводить не більше трьох годин на добу в іграх. Приблизно стільки ж респондентів (7,4%) грають на комп'ютері не більше однієї години на день.

Значно менше часу учнівська молодь витрачає на читання, перегляд веб-сайтів та пошук інформації у всесвітній мережі. Приблизно половина опитаних користується Інтернетом із цією метою не більше трьох годин на добу, з них 28,2% витрачають на перегляд веб-сайтів близько однієї години, а 22,6% – від двох до трьох годин кожного дня. Перегляд сайтів залишається прерогативою дівчат, хлопці витрачають на це заняття значно менше часу.

Найменше часу в підлітків займає завантаження музики, відео та фільмів зі «всесвітнього павутиння». Так, 47% опитаних зазначають, що не витрачають на це більше однієї години кожного дня, а 17,4% взагалі не завантажують медіа-контент із мережі.

Рис. 6.2. Частка респондентів, які користувалися Інтернет-мережею шість годин і більше в середньому в межах одного дня останнього місяця, за окремими видами діяльності і статтю, %

Спираючись на отримані під час дослідження дані, можемо вирахувати загальний показник Інтернет-залежності серед опитаних підлітків. Так, 81% респондентів мають помірну Інтернет-залежність, а 10,6% – сильну. Лише 8,4% респондентів не відчувають потреби в постійному користуванні всесвітньою мережею. Варто зазначити, що більш схильними до постійного перебування онлайн є дівчата – характер відповідей респонденток частіше має ознаки помірної Інтернет-залежності. Разом з тим, статева структура підлітків з високим рівнем залежності є збалансованою. Характерною є також відсутність зв'язку між потребою перебувати онлайн та віком опитаної молоді (табл. 6.5).

Таблиця 6.5

Показник Інтернет-залежності серед респондентів,
за віком і статтю, %

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом
Інтернет-залежність відсутня	11,4	5,1	8,3	10,4	5,6	7,9	11,3	7,0	8,9	10,9	6,1	8,4
Помірна Інтернет-залежність	79,6	84,1	81,8	79,2	81,9	80,6	79,2	82,4	81,0	79,3	82,5	81,0
Сильна Інтернет-залежність	9,0	10,8	9,9	10,4	12,5	11,5	9,5	10,6	10,1	9,8	11,4	10,6

Комп'ютерні та онлайн-ігри

Самооцінка рівня залежності від комп'ютерних ігор

Кожен п'ятий серед опитаних підлітків вважає, що проводить забагато часу за комп'ютерними іграми, – загалом 20,4% опитаних цілком або скоріше погоджуються із таким твердженням. Приблизно стільки ж опитаних (19,5%) надали неконкретну відповідь – «і так, і ні», що може свідчити як про помірний ступінь залучення до ігор, так і про суб'єктивне сприйняття кількості витраченого на них часу. Натомість 60,1% цілком або скоріше не погоджуються із тим, що забагато часу витрачають на ігри. Надмірне захоплення комп'ютерними іграми більше притаманне респондентам чоловічої статі – кількість тих, хто це визнає серед хлопців (28,2%), більш як удвічі перевищує аналогічний показник серед дівчат (13,3%). Аналіз за віком указує на дещо більший рівень залежності від комп'ютерних ігор респондентів наймолодшої групи.

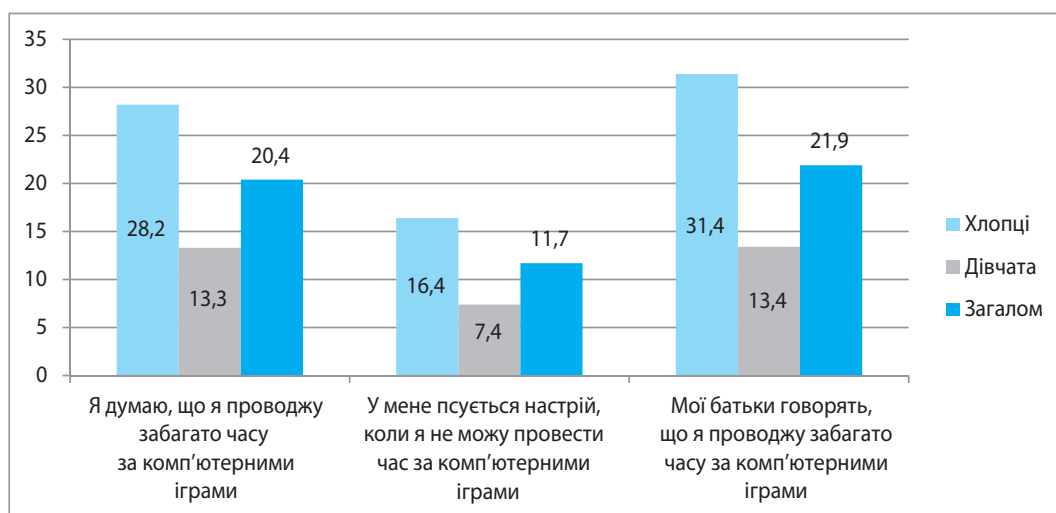

Рис. 6.3. Самооцінка рівня залежності від комп'ютерних ігор, за статтю, %

Результати опитування дають підстави констатувати залежність емоційного стану певної частки підлітків від можливості проводити час за комп'ютерними іграми – її відсутність є причиною зіпсованого настрою загалом для 11,7% опитаних. Водночас 72,5% респондентів категорично або скоріше не погоджуються із твердженням: «У мене псується настрій, коли я не можу провести час за комп'ютерними іграми».

Більш активного контролю з боку батьків зазнають підлітки молодшого віку – респонденти 2000 року народження частіше погоджуються із твердженням, що їхні батьки вказують їм на те, що вони проводять забагато часу за комп'ютерними іграми (26,4%; серед опитаних 1999 р. народження – 22,9%; 1998 р. народження – 18,8%).

Рівень залежності від онлайн-ігор

За рівнем залежності від онлайн-ігор¹⁸ респонденти умовно поділяються на три групи (див. *табл. 6.6*). Загалом близько половини підлітків не мають такої залежності (49,3%). Помірна залежність характеризує 47,3% опитаних і ще 3,4% перебувають у стані сильної залежності. Зазначений показник має істотні особливості за віком і статтю: чим молодшими є респонденти, тим більшою серед них є залежність від онлайн-ігор, а також значно частіше помірна та сильна залежність від онлайн-ігор спостерігається серед хлопців.

Таблиця 6.6

Проблематична гра в онлайн-ігри, %

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом
Залежність від онлайн-ігор відсутня	27,2	65,7	46,9	25,8	67,1	47,5	29,6	74,2	53,9	27,4	69,0	49,3
Помірна залежність від онлайн-ігор	66,4	33,1	49,3	67,7	32,3	49,1	64,7	24,7	42,9	66,4	30,0	47,3
Сильна залежність від онлайн-ігор	6,4	1,2	3,8	6,5	0,6	3,4	5,7	1,1	3,2	6,2	1,0	3,4
N, осіб	917	962	1879	1175	1300	2475	897	1069	1966	2989	3331	6320

Залежність від онлайн-ігор – це інтегральний показник, який вимірюється кількістю балів, отриманих у результаті оцінювання респондентами того, наскільки часто вони переживають певні відчуття або ситуації, сформульовані у 12 твердженнях, що стосуються онлайн-ігор¹⁹. Розгляньмо особливості розподілу відповідей респондентів окремо щодо кожного із зазначених тверджень, використаних у розрахунках (див. *табл. 6.7*).

Найпоширенішим індикатором залежності від онлайн-ігор серед підлітків є більша від запланованої витрата часу на гру – загалом 8,6% опитаних «часто» або «дуже часто» грають довше, ніж планували від самого початку. Однак не лише бажання пограти довше, ніж планувалося, а й власне втрата контролю над часом є свідченням високого рівня емоційного та психологічного занурення у гру: 6,8% респондентів визнали, що часто втрачають відлік часу, коли грають. Майже стільки ж опитаних (6,4%) відчувають, що їм варто витратити

¹⁸ <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3678653/>.

¹⁹ Шкала вимірювання проблематичної гри в онлайн-ігри (Problematic Online Gaming Questionnaire POGQ-ST): 12 тверджень у запитанні О16, кожне з яких оцінюється від «0» до «4». Загальні оцінки від 0 до 48. «Залежність від онлайн-ігор відсутня» – частка тих, хто отримав 0 балів за всі 12 тверджень; «Помірна залежність від онлайн-ігор» – частка тих, хто отримав від 1 до 24 балів за всі 12 тверджень; «Сильна залежність від онлайн-ігор» – частка тих, хто отримав від 25 до 48 балів за всі 12 тверджень. Це означає, що в нього/неї «часто» або «дуже часто» виникають ситуації, описані у твердженнях.

Таблиця 6.7

**Індикатори залежності від онлайн-ігор, частка респондентів,
які обрали варіанти відповіді «часто» або «дуже часто», %**

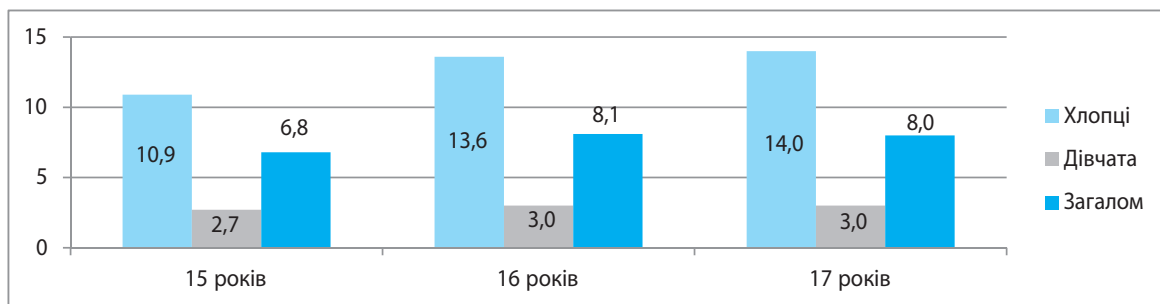
Як часто...	Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом
1. ...ти граєш в ігри довше, ніж планував від самого початку?	15,4	2,5	8,6
2. ...ти втрачаєш відлік часу, коли ти граєш в ігри?	12,4	1,9	6,8
3. ...ти відчуваєш, що тобі треба зменшити кількість часу, яку ти витрачаєш на ігри?	10,4	2,6	6,4
4. ...люди навколо тебе скаржаться, що ти граєш в ігри занадто багато?	8,8	1,8	5,1
5. ...коли ти не граєш в ігри, думаєш про них або про свої відчуття, якби грав(ла) в цю мить?	9,0	1,2	4,8
6. ...ти мрієш про ігри?	6,9	1,3	3,9
7. ...ти нехтуєш іншими заняттями заради того, щоб пограти в ігри?	5,9	1,1	3,3
8. ...ти не зустрічався(лась) з другом, тому що грав(ла) в ігри?	5,5	1,1	3,2
9. ...ти без успіху намагаєшся зменшити час, який ти витрачаєш на онлайн-ігри?	5,3	1,3	3,2
10. ...ти відчуваєшся пригніченим(ою) або роздратованим(ою), якщо не граєш в ігри, і це почуття зникає, коли ти починаєш грати?	5,0	1,3	3,1
11. ...ти відчуваєшся неспокійно або роздратовано, якщо не міг(могла) грати в ігри декілька днів?	5,1	0,8	2,9
12. ...ти сварився з батьками через ігри?	4,7	0,8	2,6

менше часу на ігри. Відчуття надмірності часу, витраченого на гру, є найхарактернішою ознакою залежності серед дівчат (2,6%), хоча загалом за всіма індикаторами залежності від онлайн-ігор кількість респондентів чоловічої статі значно домінує. Серед індикаторів, які стосуються негативного впливу онлайн-ігор на повсякденне життя підлітків у соціумі, досить поширеним є часте виникнення ситуацій, коли люди в оточенні підлітків скаржаться на їхню залежність (5,1%). Практики свідомого нехтування іншими заняттями та відмова від зустрічей з друзями заради гри поширені відповідно серед 3,3% та 3,2% опитаних. Сварки з батьками через ігри часто виникають у 2,6% опитаних, переважно хлопців (загалом це найменш поширений індикатор). Емоції та відчуття, які підлітки переживають безпосередньо під час гри, викликають психологічну залежність, що проявляється в різноманітних життєвих ситуаціях, змушують їх подумки повертатися до гри в обставинах, коли вони не мають можливості цього робити. Так, 4,8% опитаних часто думають про онлайн-ігри або про свої відчуття, якби грали в цю мить, 3,9% часто мріють про ігри. Найважчими проявами психологічної залежності слід вважати пригніченість або роздратованість підлітків до моменту, поки вони не почнуть грати (3,1%), а також почуття занепокоєння або роздратованості, якщо не могли грати в ігри декілька днів (2,9%).

Азартні ігри

Частота гри в азартні ігри

На запитання: «Як часто (якщо таке траплялося) ти грав(ла) в азартні ігри на гроші протягом останніх 12 місяців?», більшість опитаних відповіли, що не робили цього в указаний період (92,3%). Цей показник не має вираженої залежності від віку респондентів, але істотно різниться за статтю (97,1% серед дівчат та 86,8% серед хлопців). Із частотою два та більше разів на тиждень грає в азартні ігри порівняно незначуща частка опитаних підлітків – загалом 2,2% (серед хлопців така частка становить 3,9%). Ще 5,6% відповіли, що грають від одного до чотирьох разів на місяць.

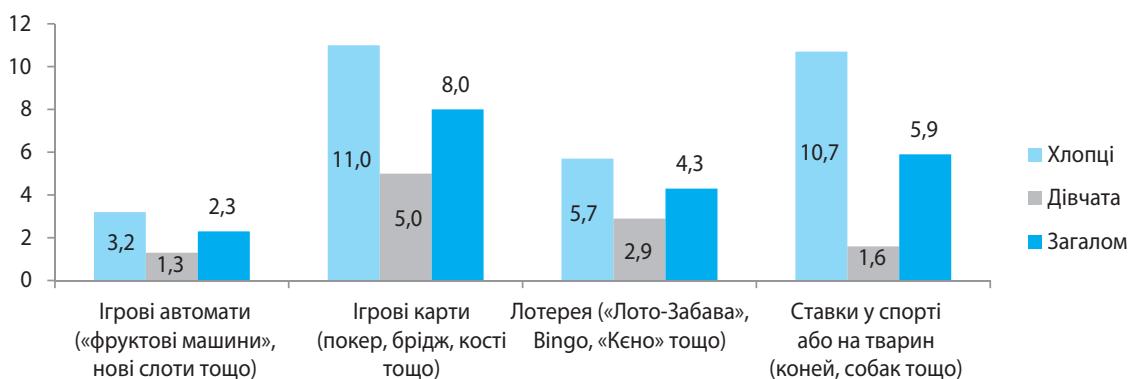
Рис. 6.4. Частка підлітків, які грали в азартні ігри хоча б один раз протягом останніх 12 місяців, за віком і статтю, %

Найбільша частка підлітків, яким доводилося протягом останніх 12 місяців грати в азартні ігри, у звичайний день витрачали на це до однієї години (4,1%). Тоді як гравців, котрі грали на гроші протягом двох, трьох або більше годин, разом налічується 2,4% (переважно це хлопці). Найчастіше (щодня або майже щодня) щонайменше двогодинна азартна гра поглинає 0,7% опитаних. 0,9% та 0,7% відповіли, що грали в азартні ігри більше ніж дві години за один раз і таке траплялося відповідно один раз на тиждень та один раз на місяць. Ще 2,5% опитаних робили це рідше, ніж один раз на місяць. Найбільша ж частка підлітків серед тих, хто грає, відповіли, що ніколи протягом останнього року не грали в азартні ігри більше ніж дві години за один раз.

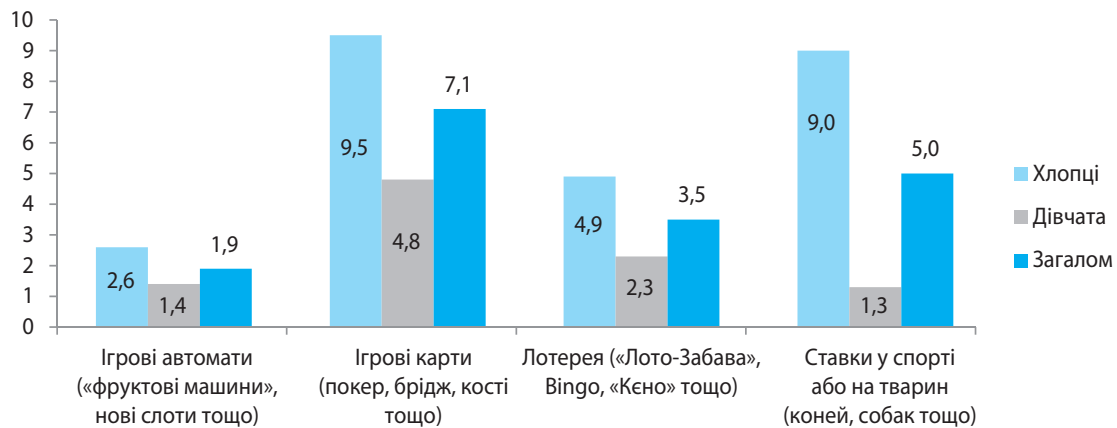
Типи азартних ігор

Найбільшою популярністю серед підлітків користуються ігрові карти (покер, бридж, кості тощо) – 7,1% опитаних грали в карти на гроші протягом останнього року в традиційних закладах, 8,0% респондентів були залучені до ігор цього типу в режимі онлайн (див. рис. 6.5 та 6.6). У цілому гра онлайн в азартні ігри всіх типів дещо поширеніша в середовищі підлітків. Можна припустити, що дається взнаки віковий ценз, якого дотримуються працівники традиційних закладів або принаймні тієї їх частини, які працюють легально.

Ставки у спорті або на тварин допомагають утамувати пристрасть до азартних ігор кожному двадцятому підлітку – 5% опитаних роблять ставки у традиційних закладах і 5,9% користуються для цього Інтернетом. Зауважимо, що до цього типу гри залучені переважно хлопці.

Рис. 6.5. Частка респондентів, які з певною частотою грали в азартні ігри протягом останніх 12 місяців онлайн, за типами азартних ігор, %

Рис. 6.6. Частка респондентів, які з певною частотою грали в азартні ігри протягом останніх 12 місяців в традиційних закладах, за типами азартних ігор, %

Гра в лотерею приваблює загалом 3,5% опитаних, які купують квитки у традиційних закладах. Частка тих, хто грає в лотерею онлайн, дещо більша і становить 4,3%. Найменш поширеним серед підлітків типом азартних ігор є ігрові автомати («фруктові машини», нові слоти тощо) – близько 2% опитаних грають в автомати онлайн або в традиційних закладах.

Рівень залежності від азартних ігор

Серед усіх респондентів 4,3% перебувають у залежності від азартних ігор, з них 1,1% мають проблематичну залежність²⁰ (див. *табл. 6.8*). Частка ігроманів-хлопців є набагато істотною (5–8% залежно від віку), ніж дівчат (1,3–2,3%).

Показник проблематичної гри в азартні ігри розраховується на основі двох індикаторів²¹ (див. *табл. 6.9*). А саме респондентам було поставлено запитання стосовно того, чи відчували вони коли-небудь потребу ставити все більше й більше грошей в азартній грі (2,6% відповідей «так») та чи доводилося їм брехати близьким про кількість витрачених на гру коштів (2,9% відповідей «так»).

Таблиця 6.8

Проблематична гра в азартні ігри, % за віком та статтю

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом	Хлопці	Дівчата	Разом
Відсутність проблем через азартні ігри	94,0	98,7	96,4	92,0	98,4	95,3	93,3	97,7	95,7	93,0	98,3	95,7
Залежність від азартних ігор	6,0	1,3	3,6	8,0	1,6	4,7	6,7	2,3	4,3	7,0	1,7	4,3
Проблематична залежність від азартних ігор	1,8	0,3	1,0	2,2	0,2	1,2	2,1	0,4	1,2	2,1	0,3	1,1

²⁰ Reference: Johnson, E.E., Hamer, R., Nora, R.M., Tan, B., Eistenstein, N., & Englehart, C. (1988). The lie/bet questionnaire for screening pathological gamblers. *Psychological Reports*, 80, 83–88.

²¹ Відсутність проблем через азартні ігри – частка тих, хто дав відповідь «Ні» на обидва запитання; залежність від азартних ігор – частка тих, хто хоча б на одне запитання дав відповідь «Так»; проблематична залежність від азартних ігор – частка тих, хто дав відповідь «Так» на обидва запитання. У сумі частки не становлять 100%, оскільки ті, хто відповів «Так» на обидва запитання, є частиною тих, хто відповів «Так» хоча б на одне запитання.

**Індикатори залежності від азартних ігор,
% ствердних відповідей респондентів за статтю**

	Хлопці	Дівчата	Разом
Чи ти коли-небудь відчував(ла) потребу ставити все більше і більше грошей в азартній грі?	4,4	1,0	2,6
Чи тобі коли-небудь доводилося говорити неправду (брехати) близьким людям про те, скільки грошей ти витратив на азартні ігри?	5,0	1,0	2,9

Обговорення

Всесвітня мережа дедалі більше інтегрується в пересічне життя українських підлітків та молоді і сьогодні майже неможливо уявити хлопця або дівчину, які не мали б мобільного телефону або планшета, що має функції, потрібні для доступу у мережу. Постійний технічний розвиток, прийнятні ціни роблять сучасні мобільні пристрої доступними практично для кожного.

В Інтернеті особливе місце посідають соціальні мережі, створені для спілкування з іншими людьми та обміну думками. За останні роки вони набули значного розвитку з метою максимального охоплення молодіжної аудиторії – з'явилися функції прослуховування музики, можливість дивитися фільми, найактивніші почали створювати публічні сторінки та невеликі клуби за інтересами, інтегровані в загальну мережу. Таким чином, нині соціальні мережі інтегровані якщо не в усі, то принаймні в більшість можливих напрямів інтересу учнівської молоді, і супроводжують їх протягом кожного дня.

Найактивнішими в користуванні соціальними мережами є дівчата, що є цілком логічним, адже хлопці традиційно більш схильні до персоніфікованого спілкування із друзями, спортивних занять, які вимагають перебування на вулиці серед однолітків, та, зрештою, до куріння, яке потребує відсутності поблизу батьків та знайомих.

У свою чергу, представники чоловічої статі виявляють більший інтерес до онлайн-ігор, що також не викликає жодного здивування. Умови змагання, можливість перемагати й потужна соціальна складова, побудована на принципах сили, цілком відповідають потребам юнаків, тож вони залишаються ключовою аудиторією виробників ігрової продукції.

Позитивним, попри високий рівень Інтернет-залежності серед учнівської молоді, можна вважати те, що поки що прайм-тайм «мережевого серфінгу» припадає на вихідні дні й не є ваговим фактором, що заважає навчанню. Утім, варто звернути увагу на те, що відсоток часу, який респонденти проводять в Інтернеті протягом робочих днів, є значним. Такий дисонанс може бути пояснений політикою навчальних закладів, які з розвитком мобільних пристроїв почали вводити активну заборону на їх використання спочатку на рівні вчителів, а потім і на рівні шкіл та ВНЗ.

Показники користування Інтернетом серед мешканців різних населених пунктів указують на те, що доступ до мережі в сільській місцевості має обмеження.

Запитання, які дали змогу визначити рівень залежності від Інтернету, від онлайн-ігор та залежності від азартних ігор, уперше включені до інструментарію дослідження і надали корисну інформацію, яка заслуговує на увагу та обговорення в середовищі педагогів, психологів, соціальних працівників, котрі опікуються підлітками та молоддю, а також батьків.

Висновки та рекомендації

Найвища активність «Інтернет-серфінгу» припадає на вихідні дні, при цьому найактивнішими в користуванні Інтернетом є дівчата. Разом з тим, дані, отримані під час опитування, вказують на те, що протягом дня респонденти витрачають чимало часу на Інтернет, переважно акцентуючи увагу на соціальних мережах, які містять значний обсяг контенту, цікавого для даної аудиторії. Важливе місце у структурі основних напрямів користування Інтернетом займають онлайн-ігри, які більшою мірою цікавлять хлопців, використання мережі для пошуку інформації зберігає другорядний характер. Незмінною залишається також тенденція більшого доступу до Інтернету серед мешканців міст порівняно з молоддю, яка проживає в сільській місцевості. Структура «Інтернет-серфінгу» вказує на мінімальний рівень участі респондентів у мережевих сервісах азартних ігор. Разом з тим, Інтернет-залежність, хоча й залишається на помірному рівні для більшості опитаних підлітків, усе ж охоплює більше 80% респондентів. Помірна залежність від онлайн-ігор характеризує 47,3% опитаних, і ще 3,4% перебувають у стані сильної залежності. 92,3% опитаних відповіли, що не грали в азартні ігри протягом останніх 12 місяців. Цей показник істотно різниться за статтю (97,1% серед дівчат і 86,8% серед хлопців). Серед усіх респондентів 4,3% перебувають у залежності від азартних ігор, з них 1,1% мають проблематичну залежність.

Можна прогнозувати посилення рівня Інтернет-залежності серед учнівської молоді в найближчі роки. При цьому шляхами виходу з даної ситуації є не заборона користування «всесвітнім павутинням», а розвиток альтернативних напрямів дозвілля для підлітків, урізноманітнення кола інтересів та занять підлітків, сприяння їхній реалізації в різноманітних сферах (спорт, навчання, творчість), що дасть змогу зменшити тривалість користування електронними пристроями та сприятиме різнобічному розвитку дітей.

Важливим є доведення до відома дітей правил безпечного користування електронними пристроями (тривалість користування, необхідна дистанція, постава тощо).

Необхідно також демонструвати підліткам позитивні можливості та функції комп'ютера й інших пристроїв (веб-дизайн, програмування, анімація, оброблення фото тощо), яке дасть можливість сформуванню повне уявлення про можливості цих пристроїв.

Крім того, дуже важливим є формування в підлітків критичного мислення та вміння відрізнити уявне від реального, корисне від шкідливого, дозволене від забороненого. Для цього педагогам, батькам доцільно переглядати відео разом з дітьми та обговорювати з ними побачене. Аналіз переглянутої телепрограми, фільму чи відео (удомачи в школі) разом з дорослими сприятиме формуванню в підлітків критичного мислення.

Крім того, батьки вдома можуть стежити за тим, як і скільки користуються їхні діти електронними пристроями. Для цього доцільно встановлювати комп'ютерне, телевізійне чи ігрове обладнання не в спальні підлітка, а в приміщенні спільного користування членів родини; встановити правила і регламент користування тим чи іншим електронним пристроєм та контролювати тематику споживаного медіа-продукту, залежно від віку й потреб підлітка.

РОЗДІЛ 7. СОЦІАЛЬНЕ ОТОЧЕННЯ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ПОВЕДІНКОВІ ПРАКТИКИ МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ

Батьківська сім'я

Майже кожен третій (28,3%) та кожен п'ятий (20,3%) опитаний заявив, що їхні мати та батько отримали повну вищу освіту відповідно. 13,7% підлітків не знають, який найвищий рівень освіти отримали їхні батьки (див. *табл. 7.1*).

Таблиця 7.1

Який найвищий рівень освіти отримав(ла)...

	...твій батько	...твоя мати
Початкова освіта (неповних 9 класів)	3,9	2,8
Базова (неповна) середня освіта (повних 9 класів)	8,5	7,5
Повна загальна середня освіта (11 класів)	11,7	14,3
Професійно-технічна освіта	25,8	22,0
Базова та неповна вища освіта (ВНЗ I–II рівнів акредитації, бакалавр)	7,9	12,2
Повна вища освіта (спеціаліст, магістр, ВНЗ III–IV рівнів акредитації)	20,4	28,4
Не знаю	15,4	12,0
Немає батька (не бачуся з батьком)	6,4	0,8

Половина неповнолітніх вважають, що рівень добробуту їхніх родини приблизно середній порівняно із іншими родинами в Україні, де ще більше 40% визначають рівень добробуту сім'ї як вищий за середній, набагато вищий та дуже високий, а близько 8% підлітків вважають, що рівень добробуту їхньої сім'ї нижчий, набагато нижчий за середній або дуже низький. Така тенденція зберігається з 1999 року – з першої хвилі опитування ESPAD (див. *табл. 7.2*) та не різниться залежно від типу поселення й типу навчального закладу, в якому навчаються респонденти.

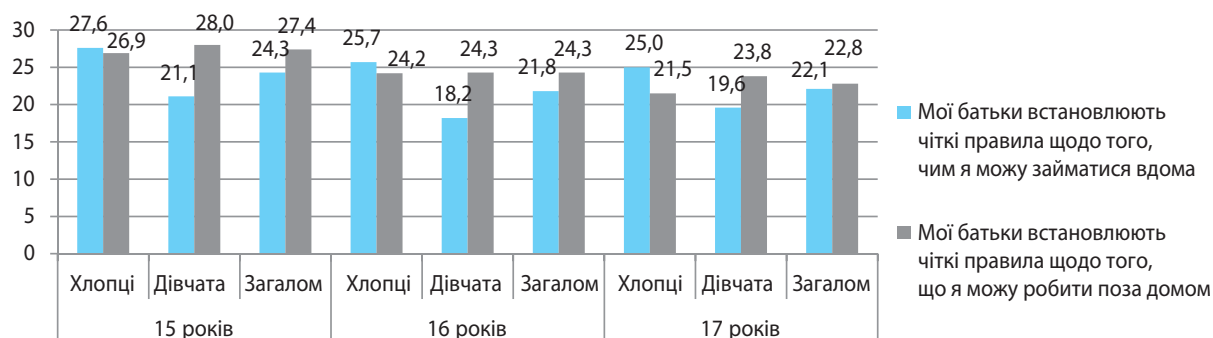
Таблиця 7.2

Оцінка підлітками рівня добробуту сімей (в динаміці), %

	Рік проведення опитування				
	1999	2003	2007	2011	2015
Дуже високий	11,4	3,2	6,1	5,4	7,7
Набагато вищий за середній	6,4	6,6	9,5	9,5	8,5
Вищий за середній	14,6	19,3	25,1	23,7	25,4
Приблизно середній	50,0	55,6	49,8	51,2	50,3
Нижчий за середній	12,2	11,1	6,9	7,7	6,0
Набагато нижчий за середній	3,4	2,7	1,4	1,7	1,1
Дуже низький	2,0	1,5	1,2	0,8	1,0

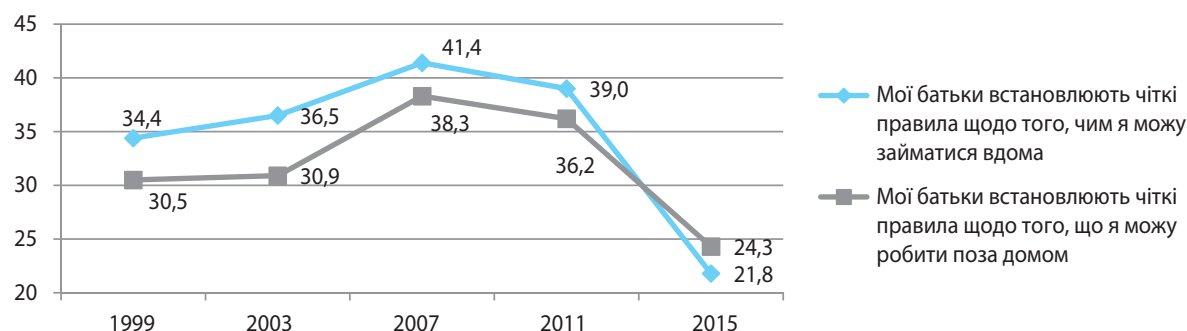
Сімейні правила

Кожен п'ятий (22,4%) опитаний заявив, що батьки «майже завжди» та «часто» встановлюють чіткі правила щодо того, чим молоді люди можуть займатися вдома (див. рис. 7.1). Половина опитаних у 2015 році молодих людей (52,6%) стверджує, що батьки майже ніколи або рідко встановлюють чіткі правила стосовно того, що вони можуть робити поза домом.

Рис. 7.1. Частка підлітків, яким батьки встановлюють правила щодо того, чим займатися вдома та поза домом (сума відповідей «майже завжди» та «часто»), за віком і статтю, %

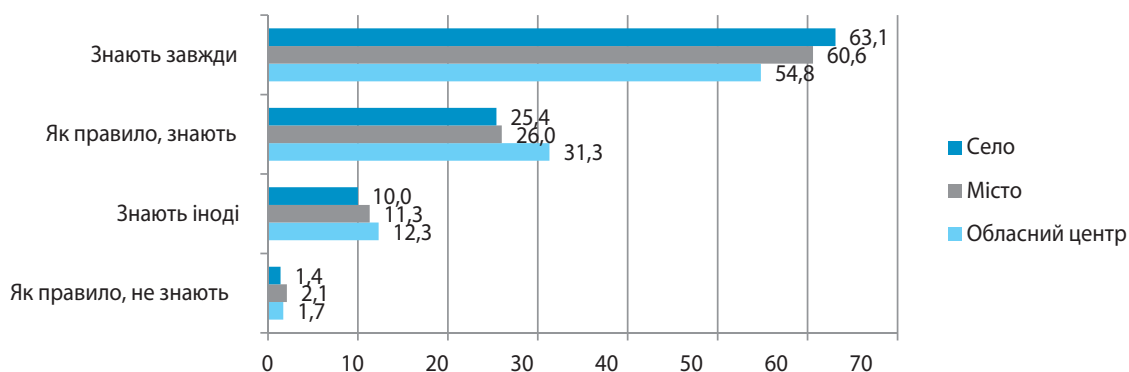
Динаміка відповідей учнівської молоді щодо встановлення правил з боку батьків (див. рис. 7.2) демонструє зниження вимог за останні роки (принаймні за суб'єктивними оцінками підлітків), що може характеризувати як зниження уваги батьків до того, яким чином організований вільний час їхніх дітей, так і зміну характеру спілкування, стосунків між батьками та підлітками на більш партнерські, коли правила встановлюються не декларативно, а шляхом спільної дії та на основі обговорення.

Рис. 7.2. Динаміка встановлення правил поведінки вдома та поза домом (сума відповідей «майже завжди» та «часто»), за віком і статтю, %

Більшість учнів стверджує, що їхні батьки знають, де та з ким вони проводять час вечорами. Так, 79,7% та 80,3% підлітків відмітили, що їх батьки «завжди» та «часто» знають, де та з ким вони проводять час вечорами. Ця тенденція зберігається з 1999 року та не залежить від типу поселення й типу навчального закладу, в яких навчаються молоді люди.

59,3% респондентів вважають, що їхні батьки завжди знають, де вони проводять суботні вечори. Важливо відмітити, що батьки дівчат більше обізнані про проведення часу своїх дітей у суботні вечори. Так, 66,9% дівчат і 50,7% юнаків стверджують, що їхні батьки «завжди знають», де вони проводять суботні вечори. Причому таких більше серед

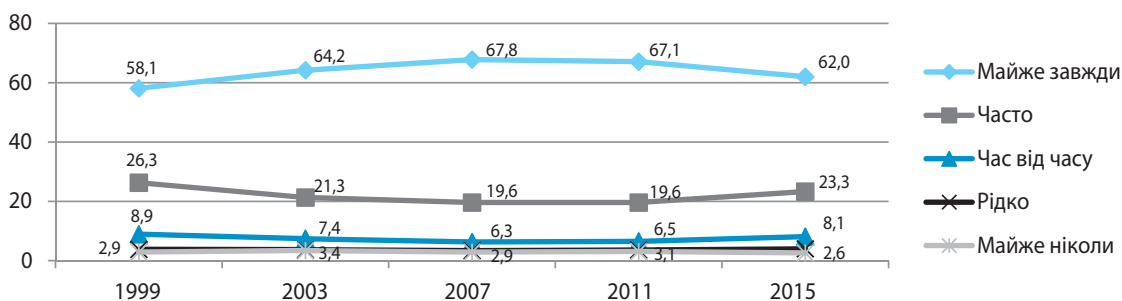

Рис. 7.3. Рівень обізнаності батьків щодо місць проведення суботніх вечорів, за типом поселення, %

тих, хто проживає в сільській місцевості (63,1%), ніж серед тих, хто проживає в обласному центрі (54,8%) (див. рис. 7.3).

Батьківська підтримка

61,3% підлітків майже завжди можуть відчувати тепло і турботу батьків. Причому дівчата відчувають цю підтримку дещо частіше, ніж юнаки. З 1995 року частка підлітків, які відчувають тепло й турботу батьків, практично не змінюється (див. рис. 7.4).

Рис. 7.4. Розподіл відповідей на запитання: «Як часто ти можеш відчути тепло та турботу своєї матері та/або батька?», в динаміці, %

Переважна більшість респондентів відчуває, що може легко розраховувати на моральну підтримку матері та/або батька: 82,5% опитаних учнів/студентів відчувають, що (майже завжди та часто) вони можуть легко розраховувати на моральну підтримку батьків. Найвищий рівень підтримки відчувають молоді люди, які навчаються у ВНЗ I–II рівнів акредитації (86,4%), а найменший – ті, хто навчається у ПТНЗ (80,7%).

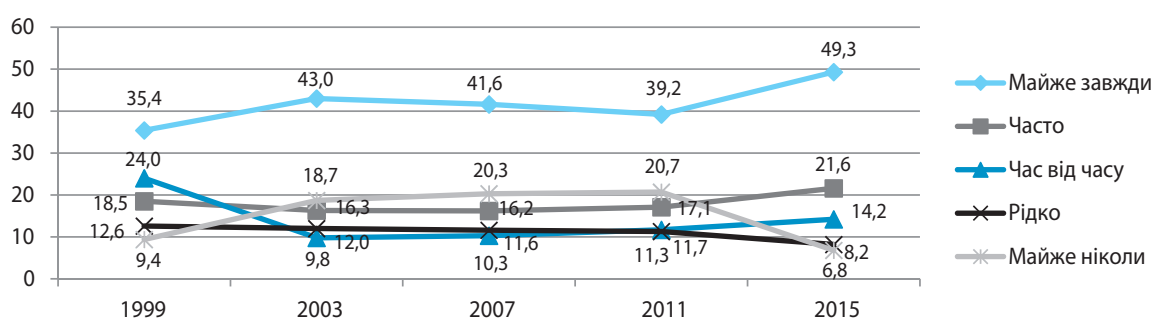
Більшість підлітків (71,1%) відчуває, що може «майже завжди» і «часто» легко позичити гроші в матері та/або в батька, причому серед дівчат таких дещо більше, ніж серед хлопців. 16,9% хлопців і 12,9% дівчат стверджують, що «рідко» або «майже ніколи» можуть легко позичити гроші в батьків (див. табл. 7.3).

Таблиця 7.3

**Характеристика підтримки з боку батьків: можливість позичити гроші,
за статтю, %**

	Хлопці	Дівчата	Загалом
Я можу легко позичити гроші в моєї матері і/або мого батька			
Майже завжди	44,1	53,6	49,2
Часто	22,1	21,7	21,9
Час від часу	16,9	11,8	14,2
Рідко	8,9	7,6	8,2
Майже ніколи	8,0	5,3	6,5
Я можу легко взяти гроші в моєї матері і/або мого батька			
Майже завжди	30,4	40,1	35,6
Часто	19,4	19,0	19,2
Час від часу	18,8	15,0	16,8
Рідко	13,7	11,9	12,7
Майже ніколи	17,7	14,0	15,7

З 1999 року частка тих, хто вважає, що їм легко позичити гроші, дещо збільшується з 53,9% у 1999 році до 70,9% у 2015 році (див. рис 7.5).

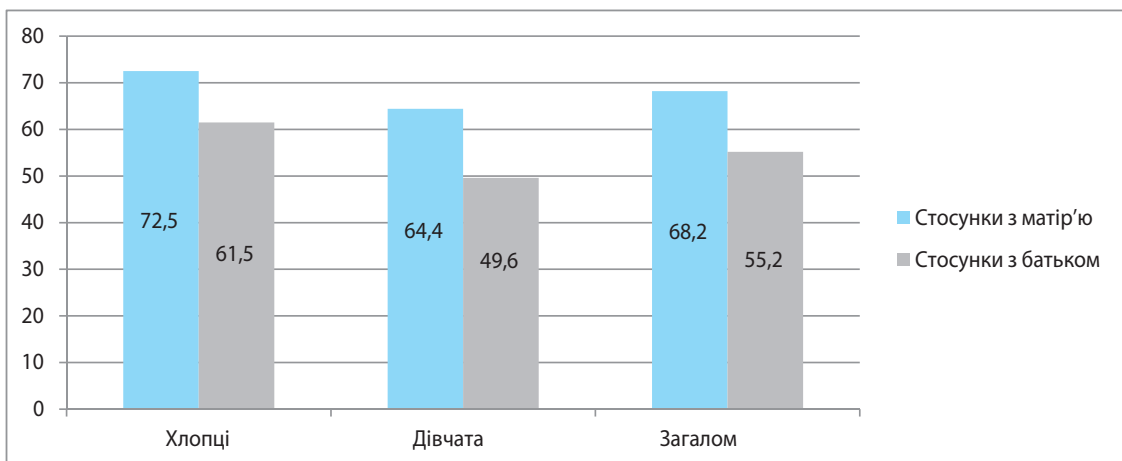
**Рис. 7.5. Розподіл відповідей на твердження:
«Я можу легко позичити гроші в моєї матері і/або мого батька», в динаміці, %**

Стосунки з батьками

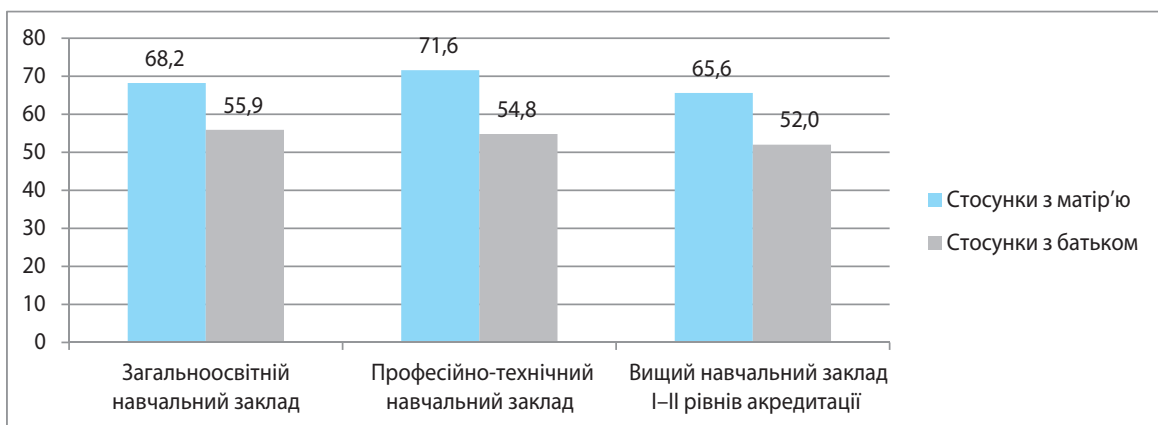
Більшість опитаних підлітків повністю задоволені своїми стосунками з батьками. Так, цілком задоволені своїми стосунками з матір'ю 68,2%, а з батьком – 55,2% (див. рис. 7.6).

Причому частка повністю задоволених стосунками з батьками вищий серед юнаків. Певні відмінності спостерігаються й серед респондентів залежно від типу навчального закладу і типу поселення. Так, найвищий відсоток повністю задоволених стосунками з матір'ю серед учнів ПТНЗ на базі неповної середньої освіти (71,6%) та серед підлітків – жителів сільської місцевості (71,5%). Найбільше повністю задоволених своїми стосунками з батьком серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів (55,9%) та серед респондентів із сільської місцевості (61,6%) (див. рис. 7.7, 7.8).

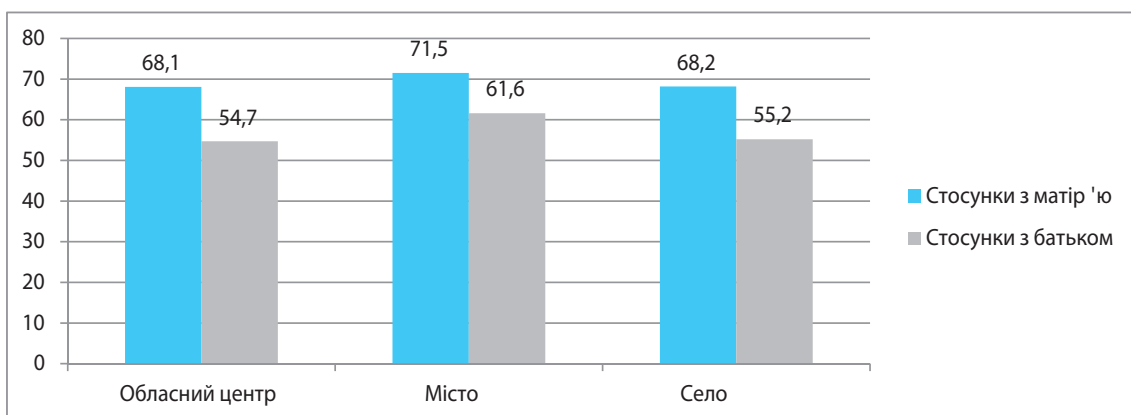
Під час опитування у 2015 році молодих людей запитали, якою була б реакція їхніх батьків (як матері, так і батька), якби вони напилися, вживали марихуану або вживали екстазі. Переважна більшість молодих людей незалежно від віку, статі, типу поселення та типу навчального закладу зазначила, що їхні батьки не дозволили б або були би проти подібної поведінки (див. табл. 7.4 та 7.5).

Рис. 7.6. Рівень задоволеності стосунками з батьками, за статтю, %

Рис. 7.7. Рівень задоволеності стосунками з батьками, за типом навчального закладу, %

Рис. 7.8. Рівень задоволеності стосунками з батьками, за типом поселення, %

Таблиця 7.4

Розподіл відповідей на запитання:
«Як ти вважаєш, якою була б реакція твоєї матері, якби ти...?»,
за статтю, %

	Хлопці	Дівчата	Разом
Напився(лась)			
Вона би не дозволила цього	52,4	53,4	52,9
Вона була би проти	35,3	36,4	35,9
Вона би не була проти	1,6	1,8	1,7
Вона би схвалила	0,6	0,4	0,5
Не знаю	10,1	8,0	9,0
Уживав(ла) марихуану або гашиш			
Вона би не дозволила цього	77,4	83,3	80,4
Вона була би проти	12,7	10,8	11,8
Вона би не була проти	0,5	0,3	0,4
Вона би схвалила	0,4	0,2	0,3
Не знаю	9,0	5,4	7,1
Уживав(ла) екстазі			
Вона би не дозволила цього	78,7	84,3	81,6
Вона була би проти	11,3	9,8	10,5
Вона би не була проти	0,3	0,2	0,3
Вона би схвалила	0,5	0,3	0,4
Не знаю	9,2	5,4	7,2

Таблиця 7.5

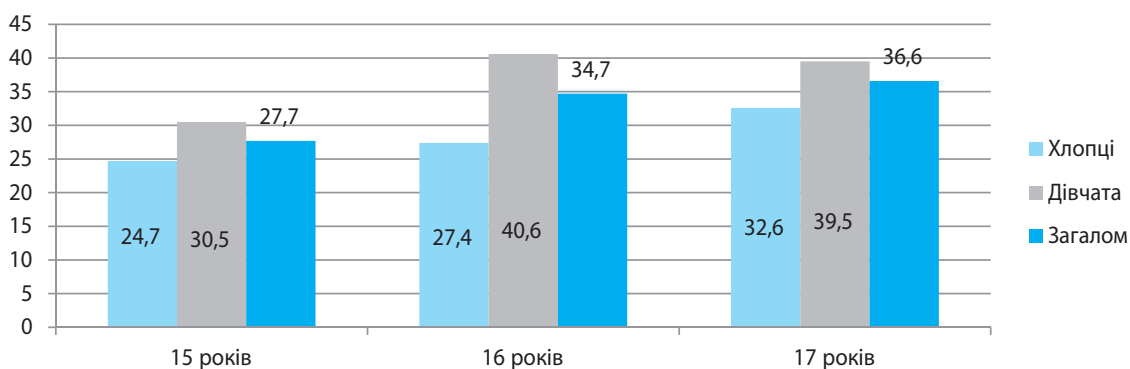
Розподіл відповідей на запитання:
«Як ти вважаєш, якою була б реакція твого батька, якби ти...?»,
за статтю, %

	Хлопці	Дівчата	Разом
Напився(лась)			
Він би не дозволив цього	54,1	59,0	56,7
Він був би проти	27,9	24,3	26,0
Він би не був проти	3,8	1,9	2,8
Він би схвалив	0,9	0,4	0,6
Не знаю	13,3	14,4	13,9
Уживав(ла) марихуану або гашиш			
Він би не дозволив цього	74,2	77,3	75,8
Він був би проти	11,1	9,6	10,3
Він би не був проти	0,8	0,4	0,6
Він би схвалив	0,5	0,1	0,3
Не знаю	13,4	12,6	13,0
Уживав(ла) екстазі			
Він би не дозволив цього	75,7	77,7	76,7
Він був би проти	10,1	9,0	9,5
Він би не був проти	0,6	0,3	0,4
Він би схвалив	0,6	0,1	0,4
Не знаю	13,0	12,9	13,0

Зловживання алкоголем

Більше третини (35,4%) опитаних учнів указали, що серед їхніх близьких є такі, хто зловживає алкоголем. Серед тих, хто вказав, що має близьких, які зловживають алкоголем, третина (34,1%) відмітила, що мала через це проблеми у власному житті. Причому дівчата частіше мали проблеми, ніж юнаки. Так, 38,3% дівчат та 28,8% юнаків зазначили, що мали проблеми через зловживання алкоголем близькими (див. рис. 7.9).

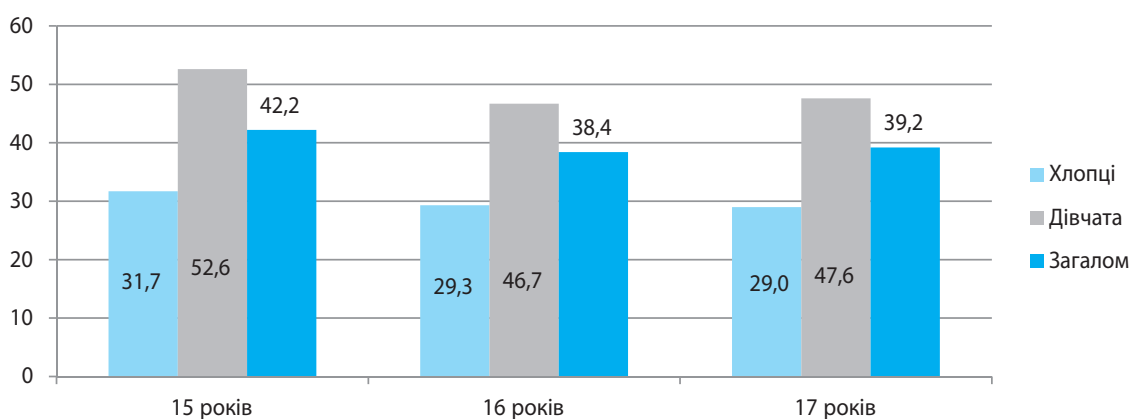

Рис. 7.9. Частка молодих людей, у яких виникали проблеми через те, що хтось із близьких зловживає алкоголем (серед тих, хто вказав, що має близьких, які зловживають), за віком і статтю, %

Дружнє оточення

Дружня підтримка

Більше третини (39,5%) респондентів стверджують, що майже завжди можуть легко відчути тепло й турботу кращого друга. Дівчата частіше відчувають підтримку з боку своїх друзів, ніж хлопці (відповідно 48,2% та 29,7%) (див. рис. 7.10).

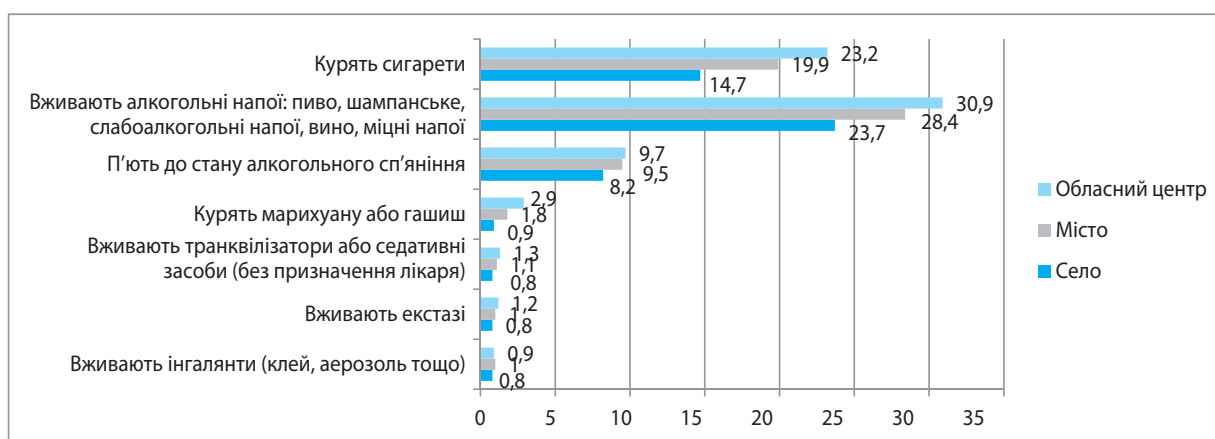

Рис. 7.10. Частка підлітків, які можуть легко (майже завжди) відчути тепло й турботу свого найкращого друга, за віком і статтю, %

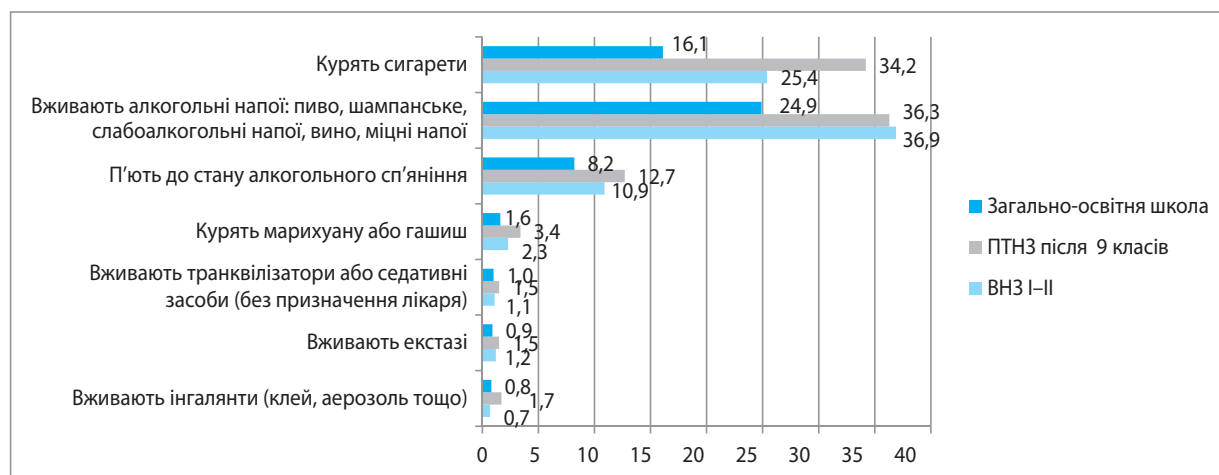
Загалом стосунками зі своїми друзями повністю або скоріше задоволена більшість опитаних (87,6% серед хлопців та 86,8% серед дівчат).

Звички друзів

Інструментарій опитування передбачає оцінювання підлітками оточення друзів шляхом виміру поширеності ризикованих поведінкових практик. Майже кожен п'ятий (17,7%) повідомив, що більшість друзів курить сигарети, а кожен четвертий (23,6%) сказав, що більшість друзів вживає алкогольні напої (пиво, шампанське, слабоалкогольні напої, вино, міцні напої). Важливо відмітити, що значної різниці між дівчатами та юнаками не спостерігається. Проте вище за середнє про таку поведінку серед друзів говорили учні навчальних закладів, розташованих в обласних центрах, а також студенти ПТНЗ (див. *рис 7.11* та *7.12*).

Рис. 7.11. Рівень уживання психоактивних речовин серед друзів респондентів (сума відповідей «більшість» та «всі»), за типом поселення, %

Рис. 7.12. Рівень уживання психоактивних речовин серед друзів респондентів (сума відповідей «більшість» та «всі»), за типом навчального закладу, %

Висновки та рекомендації

Роль родини в суспільстві за своїм значенням не можна порівняти із жодними іншими соціальними інститутами, оскільки саме в родині формується й розвивається особистість людини, відбувається оволодіння нею соціальними ролями, необхідними для нормальної адаптації людини в суспільстві. Авторитет батьків залежить від частоти і якості контактів з дитиною; інформованості про справи дитини; ступеня розуміння й рівня вирішення питань, які турбують дитину; активності в самовдосконаленні і вдосконаленні оточення. Сім'я виступає і як середовище, що впливає на дитину, і як суб'єкт виховного процесу. Її сукупні виховні можливості зумовлені різними чинниками, зокрема готовністю батьків до виховання дитини, рівнем загальної та педагогічної культури, можливостями їх реалізації (зокрема матеріальними та побутовими умовами, структурою і типом сім'ї, наявністю вільного часу, формами дозвілля, сімейною субкультурою тощо), характером взаєностосунків і ступенем взаємоузгодженості батьків у питаннях виховання, їхніми індивідуальними особливостями – темпераментом, моральними якостями, комунікативними здібностями, станом здоров'я, віком, а отже, й загальним та власним досвідом виховання дітей, ціннісними орієнтаціями та їхньою ієрархією.

Учні ПТНЗ уже котру хвилю демонструють нижчі показники якості сімейного середовища в більшій частині досліджуваних аспектів. Вочевидь, навчання в ПТНЗ не є чинником самим по собі, а акумулює спектр обставин. Так, саме учні цього типу навчального закладу недоотримують батьківську підтримку з тих чи інших обставин, а отже, потребують посиленої турботи з боку навчального закладу, його педагогічного колективу.

У підлітковому віці молодь поступово зміщує свою увагу з родинного кола на оточення, переважно однолітків, та проведення вільного від навчання часу поза домом та навчальним закладом. Дозвілля, проведене з друзями, починає займати дедалі більше часу та, відповідно, збільшує вплив на поведінку й формування підлітків.

Загалом стосовно поширеності шкідливих звичок в компанії друзів можна з певністю відзначити, що з віком долученість до тютюну, алкоголю і наркотиків зростає. Характеристика оточення друзів підтверджує висновки попередніх розділів щодо вищих показників куріння, вживання алкоголю, сп'яніння, спроби наркотичних речовин серед хлопців, серед учнів ПТНЗ, в обласних центрах.

Серед актуальних рекомендацій слід ще раз наголосити на важливості формування довірливих стосунків між батьками та дітьми, посилення взаємодії між навчальними закладами та батьками. Батькам важливо підвищувати рівень обізнаності про життя своїх дітей, особливо дітей старшого шкільного віку та учнів ПТНЗ.

РОЗДІЛ 8. ДОСВІД ЗВЕРНЕННЯ ЗА СОЦІАЛЬНИМИ ПОСЛУГАМИ ТА МЕДИЧНОЮ ДОПОМОГОЮ

Доступність медичної допомоги

Більше половини (57,6%) опитаних підлітків відповіли, що їм легко звертатися по медичну допомогу в будь-який медичний заклад, який їм доступний (наприклад, у навчальному закладі, у поліклініку тощо) без батьків. Орієнтовно кожен п'ятий респондент не зміг дати відповідь на це запитання (див. рис. 8.1).

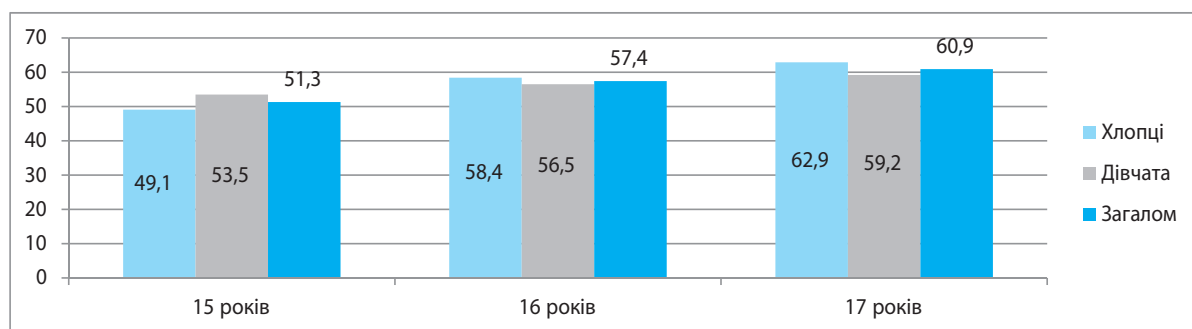

Рис. 8.1. Частка підлітків, яким легко звертатися по медичну допомогу в будь-який медичний заклад без батьків, за віком і статтю, %

Тестування на ВІЛ

Більшість опитаних (60,4%) знає, куди можна звернутися, щоб пройти тестування на ВІЛ. Хлопці в цьому питанні є дещо більше обізнані, ніж дівчата (61,6%, проти 59,2%) (див. рис. 8.2). Важливо відмітити, що студенти, які проживають у містах, більше обізнані щодо місць на тестування ВІЛ (хоча статистично важливих відмінностей за типом навчального закладу не виявлено).

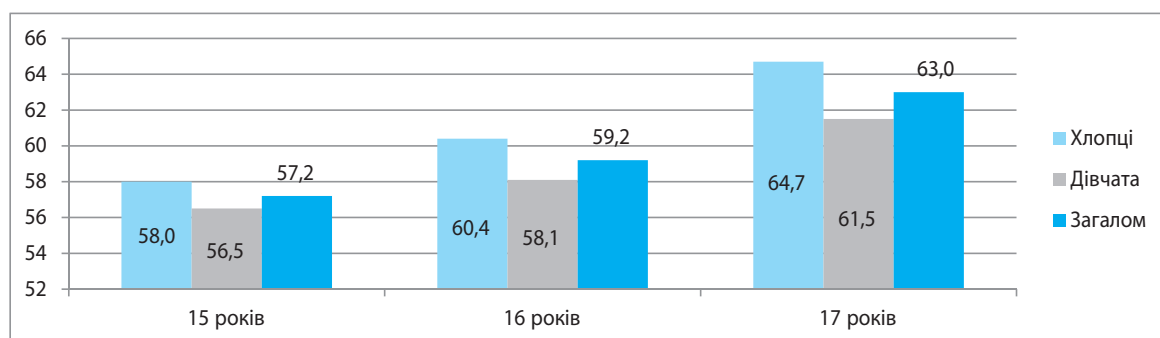

Рис. 8.2. Частка підлітків, які знають, куди звертатися при бажанні пройти тестування на ВІЛ, за віком і статтю, %

Звернення за консультаціями

Серед найбільш популярних організацій, до яких зверталися підлітки для отримання медичної та соціальної допомоги за останні 12 місяців, були: поліклініка/фельдшерсько-акушерський пункт/лікарська амбулаторія за місцем проживання (28,7%), клініка, дружня до молоді (27,3%), анонімний кабінет довіри (23,5%). Меншою мірою учнівська молодь зверталася до центрів профілактики та боротьби зі СНІД (17%); громадських організацій (16,9%); центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (16,2%); служб у справах дітей (15,5%) та на «гарячі лінії» (2,4%) (див. рис. 8.3).

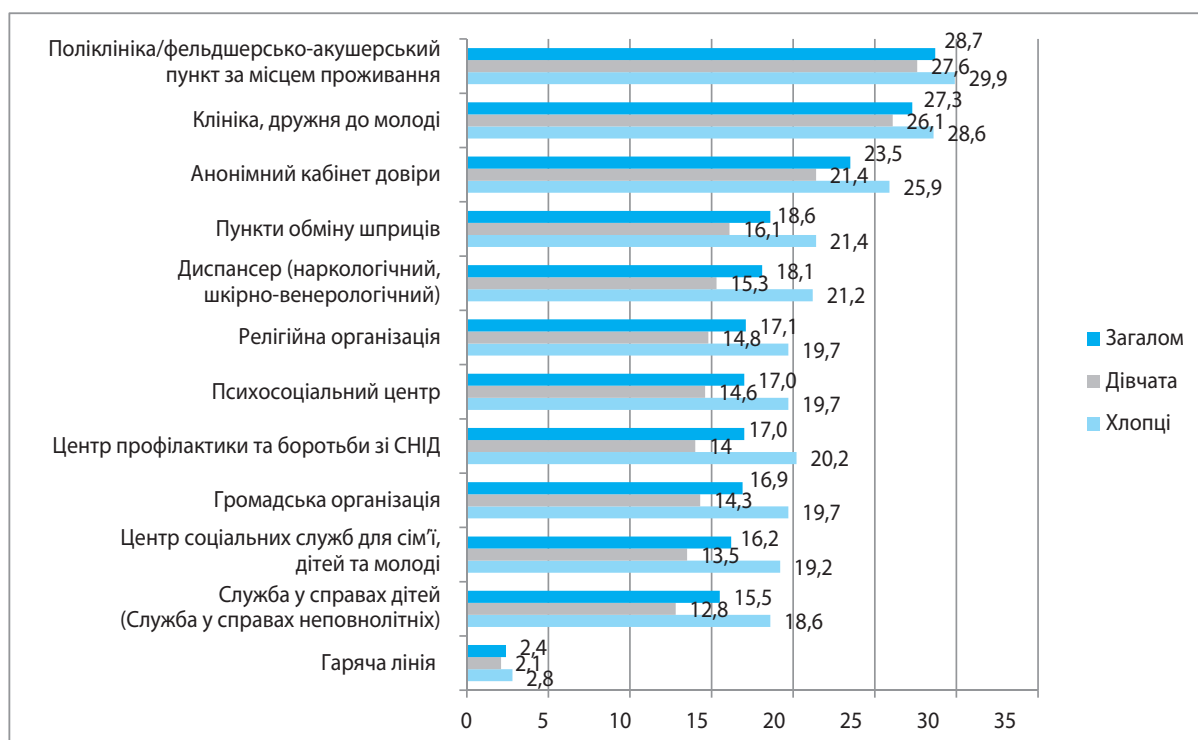

Рис. 8.3. Досвід звернення по медико-соціальної допомоги до різних установ (розподіл ствердних відповідей), за статтю, %

Висновки та рекомендації

Отримані дані дають підстави зробити висновок, що в країні формується політика надання підлітками дружніх послуг – більше половини (57,6%) опитаних підлітків відповіли, що їм легко звертатися по медичну допомогу в будь-який медичний заклад, який їм доступний (наприклад, у навчальному закладі, у поліклініку тощо) без батьків.

Інформаційна кампанія, орієнтована на підлітків та молодь з метою мотивації пройти тестування на ВІЛ, а також інші інтервенції з первинної профілактики ВІЛ, суттєво вплинули на підвищення рівня поінформованості підлітків щодо закладів, у яких можна пройти тестування на ВІЛ: більшість учнів (60,4%) за результатами опитування знають, куди можна звернутися, якщо є бажання пройти тестування на ВІЛ.

Разом з тим, інформаційна та профілактична робота з підлітками та молоддю повинна проводитися постійно, адаптуватися до нових вікових когорт, урахувати динамічні зміни інформаційного простору, нові потреби та запити цільових груп.

З метою успішної реалізації Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІД на 2014–2018 рр. важливим є усвідомлення, що навчальні заклади є ключовою ланкою у формуванні знань щодо шляхів передачі ВІЛ та індивідуальних засобів захисту. Важливими кроками у профілактиці ВІЛ-інфекції/СНІД ми вважаємо:

- залучення громадських організацій, медичних установ, у тому числі клінік, дружніх до молоді, у просвітництво підлітків з питань профілактики інфікування ВІЛ/СНІД;
- Інформування підлітків про місця, де можна пройти тестування на наявність ВІЛ або отримати необхідну інформацію щодо ВІЛ, ІПСШ, шляхів передачі, засобів запобігання. Включення показників рівня знань дітей та підлітків щодо шляхів передачі ВІЛ до Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації» та до Загальнодержавної соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІД;
- залучення молоді до спільної ініціативи ЮНЕЙДС та ЮНІСЕФ «All In» з метою надання молодим людям центральної ролі в міжнародному русі з поширення лікувальної, політичної та просвітницької діяльності у сфері ВІЛ;
- охоплення 100% підлітків програмами профілактики ВІЛ-інфекції/СНІД та формування здорового способу життя на основі життєвих навичок.

Подальшого розвитку потребує мережа дружніх до неповнолітніх соціальних та медичних послуг з різних аспектів здоров'я, включаючи їх залучення до формування навичок здорового способу життя, профілактики куріння сигарет, уживання алкоголю та наркотичних речовин. Планування розвитку такої мережі має орієнтуватися на інтегровані послуги, розвиток мобільних послуг і спиратися на вивчення потреб підлітків та молоді.

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

З метою успішного впровадження Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року²² як важливого кроку профілактики ризикованої поведінки в підлітковому та в молодіжному середовищі, пропонуємо:

- формування цілісної алкогольної та наркотичної політики, спрямованої на визначення обсягів соціальних та економічних втрат від уживання психоактивних речовин, зменшення поширеності такого вживання як серед населення загалом, так і серед молоді, зокрема дітей шкільного віку;
- проведення моніторингу та оцінювання ефективності виконання вже прийнятих законодавчих актів, наказів, постанов щодо заборони тютюнокуріння та вживання алкоголю в громадських місцях;
- розширення взаємодії фахівців мережі клінік, дружніх до молоді, експертів з неурядових організацій з працівниками навчальних закладів;
- формування та реалізацію заходів з проведення антинікотинової інформаційно-освітньої профілактичної роботи серед учнівської та студентської молоді, їхніх батьків та працівників навчальних закладів;
- упровадження селективної профілактики, яка б ураховувала не тільки досвід уживання психоактивних речовин, а й родинну ситуацію, генетичні фактори ризику, поведінкові особливості дітей;
- упровадження науково-доказових програм профілактики, лікування та зменшення шкоди від уживання психоактивних речовин, з урахуванням статевовікових особливостей підлітків і молоді;
- продовження, беручи до уваги успішне впровадження навчального курсу «Основи здоров'я», систематичної освітньої роботи з дітьми та підлітками в області зміцнення власного здоров'я та формування навичок здорового способу життя;
- реалізацію соціальних програм роботи з підлітками груп ризику та їх найближчим оточенням, роботу із сім'ями з дітьми, які опинилися в складних життєвих обставинах;
- посилення превентивної освіти з питань користування Інтернет-ресурсами;
- активне залучення молоді до громадського контролю за дотриманням нормативних актів та впровадженням програм, спрямованих на підтримку здорового способу життя, зокрема щодо заборони продажу тютюнових виробів неповнолітнім, куріння в громадських місцях тощо;
- підтримку та розвиток соціальних проектів і програм профілактики вживання алкоголю, ініційованих молодими людьми, з метою впливу на формування соціальної політики окремого населеного пункту, району, міста. Використання таких заходів: проведення акцій, направлення звернень, інформування державних службовців, які впливають на прийняття рішень;
- формування в підлітків та молоді відповідального ставлення до власного здоров'я в тісній співпраці з батьками, викладачами та іншими фахівцями навчального закладу;

²² Про схвалення Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року: Розпорядження КМУ від 28.08.2013 р. № 735-р: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/735-2013-%D1%80>.

- формування сталого свідомого неприйняття населенням, особливо молоддю, вживання алкоголю;
- звернення в програмах підготовки та перепідготовки працівників навчальних закладів особливої уваги на впровадження інтерактивних інноваційних методів і підходів до профілактики вживання психоактивних речовин, особливо алкоголю;
- здійснення контролю доступності алкоголю шляхом регулювання кількості офіційних пунктів продажу алкогольних напоїв, обмеження числа ліцензій та зменшення кількості годин або днів продажу алкоголю;
- посилення відповідальності за недотримання вимог чинного законодавства та правил торгівлі алкогольними напоями;
- загальноосвітнім навчальним закладам важливо розробити стратегію співпраці з батьками, активно залучати їх до життя класу, пропонувати форми спільного дозвілля за межами навчального закладу, інформувати про результати опитування учнівської молоді, звертаючи особливу увагу на оцінку з боку підлітків рівня обізнаності батьків;
- включення показників поширеності тютюнокуріння та вживання психоактивних речовин серед дітей та підлітків до Загальнодержавної програми «Здоров'я – 2020: український вимір».

Перелік використаних джерел

1. Всемирный доклад о наркотиках 2014. Резюме [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.narkotiki.ru/objects/narkotiki02/1403>.
2. Доклад Международного комитета по контролю над наркотиками за 2014 год, ООН, Нью-Йорк, 2015 год [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.narkotiki.ru/objects/narkotiki02/1425384831.pdf>.
3. Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори».
4. Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними».
5. Доручення Кабінету Міністрів України від 29.03.2005 № 14297/1/1-05 до листа Представництва ПРООН щодо проекту «Національна обсерваторія з питань алкоголю та наркотиків».
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770 «Про затвердження Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів».
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.06.2009 № 589 «Про затвердження Порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом».
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 13.05.2013 № 333 «Про затвердження Порядку придбання, перевезення, зберігання, відпуску, використання та знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у закладах охорони здоров'я».
9. Наказ МОЗ України від 11.05.2006 № 268 «Про організацію роботи з моніторингу алкогольної та наркотичної ситуації в Україні».
10. Наказ МОЗ від 21.01.2010 № 11 «Про затвердження Порядку обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів у закладах охорони здоров'я України». – <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3678653>.
11. The ESPAD Handbook. Coordination: Björn Hibell and Ulf Guttormsson, CAN, Sweden. Детальніше див.: www.espad.org.
12. Рівень і тенденції поширення тютюнокуріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед учнівської молоді України / О. М. Балакірева (кер. авт. кол.), Т. В. Бондар, Н. О. Рингач та ін. – К. : УІСД ім. О. Яременка, 2008. – 152 с.
13. Рівень поширення і тенденції вживання тютюну, алкогольних напоїв, наркотичних речовин серед учнівської молоді України: 2011 / О. М. Балакірева (кер. авт. кол.); Т. В. Бондар, Ю. П. Галіч та ін. Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка. – К. : ТОВ ВПК «ОБНОВА», 2011. – 176 с.
14. Swarzwelder, S., Wilson, W., Tayyeb, M. 1995. Age-Dependent Inhibition of Long-Term Potentiation by Ethanol in Immature Versus Mature Hippocampus. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*. – Vol. 19, No. 6: 1480–1485.
15. Brown, S., Tapert, S., Granholm, E. Delis, D. 2000. Neurocognitive Functioning of Adolescents: Effects of Protracted Alcohol Use. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*. – Vol. 24, No. 2: 164–169.
16. UNICEF (2013). Child well-being in rich countries. A comparative overview. Italy: UNICEF.
17. Copeland W.E, Angold A., Shanahan L., Dreyfuss J., Dlamini I., Costello E.J. Predicting persistent alcohol problems: a prospective analysis from the Great Smoky Mountain Study // *Psychol Med*. – 2012; 42(9): 1925–1935.

18. *Richmond M. J., Merelstein R. J., Metzger A.* Heterogeneous friendship affiliation, problem behaviors, and emotional outcomes among high-risk adolescents // *Prev Sci.* – 2012; 13(3): 267–277.
19. Контроль над тютюном в Україні. Другий Національний звіт. – К. : МОЗ України, ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України», 2014. – 128 с.
20. World Health Organization. Waterpipe tobacco smoking: health effects, research needs and recommended actions by regulators / World Health Organization. – Geneva, Switzerland: World Health Organization, 2005. – 12 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.njgasp.org/Hookah_WHO_Advisory_Note_2005.pdf.
21. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо запровадження заходів, направлених на зменшення споживання енергетичних напоїв)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/web_proc34?id=&pf3511=54543&pf35401=335283.
22. The 2011 ESPAD report substance use among students in 36 European countries [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.espad.org/en/Reports--Documents/ESPAD-Reports/>.
23. Polydrug Use^ Patterns and Responses. EMCDDA 2009.
24. *Johnson E. E., Hamer R., Nora R. M., Tan B., Eistenstein N., Englehart C.* (1988). The lie/bet questionnaire for screening pathological gamblers. *Psychological Reports*, 80, 83–88
25. Alcohol Concern (2010). Right time, right place. Alcohol-harm reduction strategies with children and young people. London: Alcohol Concern.
26. *Bellis M. A., Hughes K., Morleo M., Tocque K., Hughes S., Allen T., Harrison D., Fe-Rodriguez E.* (2007). Predictors of risky alcohol consumption in schoolchildren and their implications for preventing alcohol-related harm. *Substance Abuse. Treatment, Prevention, Policy*.
27. *Plant, M., Plant, M.* (2006). *Binge Britain: Alcohol and the National Response*. Oxford: Oxford University Press.
28. McInnes A., Blackwell D. Self-reported drinking behaviour of school age children in Sunderland over a fourteen-year period. *Education and Health.* – Vol. 31, No. 2, 2013.
29. *Granville-Garcia A., Clementino M., da Nóbrega Cesarino Gomes M., Firmino R., Lima G., Ribeiro A., Siqueira M.* Alcohol consumption among adolescents: attitudes, behaviours and associated factors. *Ciênc. saúde coletiva.* – Vol. 19 no. 1. – Rio de Janeiro. – Jan. 2014.

**SMOKING, ALCOHOL AND ILLEGAL DRUG USE
AMONG SCHOOL-AGED ADOLESCENTS:
level of consumption and trends in Ukraine**

**Report based on data collection
within the framework of international project
«European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs –
ESPAD»**

**This report has been produced with the financial assistance
of the European Union. The contents of this document
are the sole responsibility of the NGO «Ukrainian Institute
for Social Research after Oleksandr Yaremenko»
and can under no circumstances be regarded as reflecting
the position of the European Union**

**Prepared and published with the support of the United Nations
Children's Fund (UNICEF) in Ukraine**

Kyiv 2015

CONTENTS

INTRODUCTION	107
METHODOLOGY AND PROCEDURES	109
RESULTS	113
Smoking	113
Alcohol consumption	116
The drug use	119
Poly-drug use.....	122
Description of risks of the marijuana (cannabis) use	124
Internet, computer use and gambling	124
Social environment as an influence factor of young people’s behavioral practices	126
The experience of applying for social services and medical assistance	127
KEY RECOMMENDATIONS	128

INTRODUCTION

Presented report is prepared within the international research project «European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs – ESPAD», in which Ukraine participates since 1995 with the technical support of United Nations Children’s Fund (UNICEF). The survey is conducted every four years. Ukraine is represented in all the waves of the survey – 1995, 1999, 2003, 2007, 2011, and 2015. The target group of the international survey ESPAD are students of particular birth year, who will turn 16 or are 16 years old during the survey year. In 2015, the target group were students born in 1999.

The data not only focuses on the latest results of the sixth wave of the students’ survey, but also analyzes trends of tobacco, alcohol and drugs use since 1995.

The 2015 study in Ukraine was conducted in 449 schools, representing the age group of adolescents aged 15–17 years enrolled in secondary schools (grades 9–11), vocational schools (1–2 study year after basic secondary education) and higher educational institutions of I–II levels of accreditation (1–2 study year after basic secondary education).

The obtained data will be useful for adolescents, parents, teachers, the media, NGOs and all those who address problems of the younger generation and take care of their health.

The main objective of the student survey is to measure the prevalence of tobacco, alcohol and drugs use, track trends, determine factors of different behavioural patterns and study the connection of cigarettes, alcohol and drugs use with the features of the social environment (parental and peer influence).

The behavioural study among students is conducted through a survey in schools and other educational institutions. Selected research strategies are cost-effective (students self-complete questionnaires in the classroom), as of implementation – students are easily accessible part of the population. In addition, the age group of 15–17 year-olds are at the stage of trial and the initiation to smoking, alcohol and drugs use, which is the researchers’ focus and it allows to gather a fairly reliable information on the first engagement and its determining factors.

Public opinion polls are virtually the only source of aforementioned information because no statistical indicators reflect the behaviors of any groups, and do not allow measurement of the distribution of harmful habits, and quantitative characteristics of tobacco, alcohol and other psychoactive substances use.

Data collected after certain time intervals, creates a broad and multi-level information base for subsequent analysis, defines features for specific subgroups of adolescents, and factors that influence the relationship between different habits.

The authors would like to thank the staff of UISR after Oleksandr Yaremenko: Lidiya Romanovska, Yuliya Arabska, Yevgeniya Kulchitska, who effectively organized and performed the research project. The authors note that the study implementation in Ukraine was made possible only through the collaboration of the wide range of people, such as the local team leaders, local interviewers, staff of departments of education and science.

Research conducted in 2015 was supported by the Ministry of Education and Science of Ukraine, Ministry of Social Policy of Ukraine, the Department of ensuring activities of the Commissioner of the President of Ukraine for Children’s Rights.

Also, we would like to express gratitude to the European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction for the technical support of the project in Ukraine.

Special thanks go to United Nations Children’s Fund (UNICEF) in Ukraine, which supported the preparation of the report and its publication. Sincere gratitudes personally to Olena Sakovych (UNICEF Ukraine) and Giovanna Barberis (UNICEF Ukraine) as well as to the employees of the Ministry of Education and Science of Ukraine – Svitlana Fitsaylo and Yuriy Kononenko for their support in the implementation of the study.

The results provide significant amount of content information and reasonable grounds for the development and implementation of practical measures at the national level and at the level of particular regions and schools.

METHODOLOGY AND PROCEDURES

The research methodology is based on the international study protocol of «The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs – ESPAD»²³, which makes it possible to compare behavioral orientations of young people from various European countries.

The research toolkit uses questions, suggested by international study protocol, including mandatory items and questions for all participating countries, optional (additional) items with specific questions, as well as national questions.

Study target groups

School-aged children. The object of the study in 1995 were students of birth year of 1979, so at the time of the study (spring 1995) the respondents were 15–16 years old. The total number of respondents was 6680 people (3081 boys and 3599 girls).

The study of 2015 (the target groups of the international study were adolescents born in 1999) in Ukraine covered students of 1998–2000 birth years, so they were aged 15–17 years at the time of the study. Total amount of surveyed respondents was 5478 (2765 girls and 2713 boys).

The data of 1995 revealed that Ukrainian adolescents involve in smoking and alcohol use at early age, and another important fact revealed in 1995 was that after turning 15–16 years, a number of students change their educational establishment and social environment as well, which leads the change in behavior. Therefore, in subsequent waves of the survey, it was decided to additionally include in the Ukrainian national sample somewhat younger and older age groups.

In 1999 the students born in 1983 were included in the European survey. In Ukraine during this wave the respondents were born between 1981 and 1985, so they were aged 13 to 17 years. The total number of respondents – 10 386 (4837 boys and 5549 girls).

In 2003 the objects of the study were students born in 1987. In Ukraine the sample population included students born in 1985–1989. The total number of students surveyed was 5795 respondents (2656 boys and 3139 girls).

In 2007 the target group of the international research was youngsters born in 1991. In Ukraine the questionnaire was conducted with adolescents born in 1990–1992. A total of 5122 respondents (2354 boys and 2768 girls).

In 2011 the target group was students born in 1995. In Ukraine students born in 1994–1996 were surveyed – a total of 7512 respondents (3355 boys and 4157 girls).

Class teachers/groups supervisors. During the 2015 wave, as a part of the research project, class teachers/groups supervisors were included in the sample survey. In the absence of the class teacher/group supervisors other members of the teaching staff answered the questionnaire. The total amount of 449 class managers/groups supervisors was interviewed.

The data collection tools

School-aged youth. The questionnaire of each survey wave is agreed among researchers of all countries participating in the project, it consists of thematic sections, contains mandatory

---

²³ The ESPAD Handbook. Coordination: Björn Hibell and Ulf Guttormsson, CAN, Sweden. In detail see: www.espad.org.

questions and specific ones that each country can include. In addition, the research group of each country has the opportunity to include a small number of national items.

With the purpose of adapting the tools to national settings during the preparation for the field phase the piloting of questions among the representatives of target age groups was carried out. Piloting was performed using self-administrated questionnaires with follow-up focus group interviews involving 8 to 12 representatives of the target group. During these interviews the questionnaire was discussed in details.

Class teachers/group supervisors. The questionnaire for interviewing representatives of the educational institutions was designed to understand the process of health promotion in educational institutions and environment where Ukrainian youth is studying.

Sampling procedure

During the study of 2015 the stratified disproportional (according to size of a strata) sampling with systematic random selection was used. Stratification was done by the type of school.

During **the first step** the collection of the statistical information and calculation of the number of classes for the sample), the following activities were conducted:

- All educational institutions were conventionally divided into three types: secondary schools, vocational schools and higher educational institutions. Additionally, all secondary schools were classified as urban or rural.
- For the practical reasons, according to country specific characteristics all schools were stratified into 4 groups based on the type of school:
  - 1) urban secondary schools;
  - 2) rural secondary schools;
  - 3) vocational schools, which have 1st year based on the basic secondary education (after 9 grades);
  - 4) higher educational institutions of I–II accreditation level, which have 1st year based on the basic secondary education (after 9 grades).
- For each of the four groups, a list of educational institutions was compiled by region (i. e. covering all 25 administrative units (24 oblasts and Kiev city as ordered by governmental statistics), rayons (regions within oblasts) and type of settlement within rayons. Information about the number of target classes/groups was estimated according to the average number of students in class/group.
- Six lists of the classes/groups were organized:
  - all 9th grade classes of the secondary schools, urban;
  - all 9th grade classes of the secondary schools, rural;
  - all 10th grade classes of the secondary schools, urban;
  - all 10th grade classes of the secondary schools, rural;
  - all 1st grade groups of the vocational schools (after 9 school grades);
  - all 1st grade groups of the high schools I–II level accreditation (after 9 school grades).

Based on this information, the number of classes from each list was calculated for the sample.

Also, an extra sample for 17-year old students was calculated for the national purposes: among 11th grades of secondary school, 2nd year of vocational school and 2nd year of higher educational institution (I–II level of accreditation).

During **the second step** the selection of the classes/groups took place.

The selection of sample units (class/group) was done separately for each one of the six lists within the randomize method depending on the class/group size.

The researchers used questionnaire survey as the *polling method of students* in classes / study groups by administering formalized questionnaires to each respondent for individual filling in the classroom. The respondents inserted completed forms in individual envelopes.

Individual interviews using formalized questionnaires were used *to survey the administrators of educational establishments*.

Ethical considerations

To facilitate the study, the researchers obtained a Letter of Support from the Deputy Minister of Education and Science of Ukraine for oblast departments of education. The professional ethics committee of the Sociological Association of Ukraine (SAU) issued favorable conclusion confirming that the research methodology ensures necessary level of anonymity and confidentiality of data; the text of questionnaire is correct in terms of style and formulation, and ensures observance of human dignity and ethical standards in line with SAU Ethical Principles of Social Research involving Children and Adolescents, as well as provisions of the Helsinki Declaration, the European Convention on Human Rights, UN Convention on the Rights of the Child and relevant laws of Ukraine. The study also obtained a certificate CE #2640150 from the Ukrainian Scientific and Methodological Centre for Practical Psychology and Social Work at the National Academy of Pedagogical Sciences granting permission to conduct the survey in educational establishments of Ukraine pursuant to the Provisions on expertise of psychological and sociological tools.

Data collection procedure

Field stage of the study was carried out by the members of permanent interviewer network run by the Ukrainian Institute for Social Research after Olexandr Yaremenko. Interviewers in all oblasts were briefed on the specifics of survey to ensure adequate sampling and observe the research methodology.

Ensuring anonymity and confidentiality of students' responses was one of essential components of the research methodology requirements. Administrators of participating educational establishments were also notified that confidentiality principles also apply to their respective schools.

Prior to the survey the interviewers held preliminary meetings (or telephone conversations) with school administrations in order: to inform about the main goal of the study, emphasizing the importance of ethical principles of social research involving children and adolescents, and anonymity of obtained data; to explain why and how this particular school was selected for the survey (computer-based method of random numbers); to describe the research procedure; to notify the class teacher/group supervisor about potential refusals (if certain students in the class or group cannot participate in the survey due to religious beliefs or worldview attitudes, they are free to withdraw from the survey); to obtain consent from the headmaster to interview (either with him/her or with one of his/her deputies – school administrators); to secure consent of the head of educational establishment to conduct the survey in a specific class or study group (as highlighted in the letter); to decide that a teacher only introduces an interviewer and leaves the classroom until the survey is over; and to agree on the date and time of the survey. Interviewer-led surveys make it possible to «remove» teachers or school administrators from the classroom during polling. Therefore, each interviewer arrived to the participating school on previously agreed day and time, briefed the students, and administered blank questionnaire forms and individual envelopes where students had to put their filled questionnaires. After completion of the survey each student handed his or her sealed

envelope over to the interviewer, or inserted it in the large folder for the entire class. Students filled their questionnaires in classrooms in the presence of interviewers, who, if necessary, would consult students or explain unclear questions, words, notions and the like. The mandate of interviewers and necessary comments to specific questions in the form were set forth in relevant Guidelines for Interviewers. Following the survey in each class or study group an interviewer filled a reporting form for this class (separate document) and attached it to the class folder. All these folders were handed to the regional supervisor, who sent them to the Ukrainian Institute for Social Research after Oleksandr Yaremenko in Kyiv. UISR specialists were responsible for further data handling, which included coding, converting the data to digital form and statistical processing.

Data processing

Manual method was used for data entry. The process of coding was carried out in two stages:

- 1) Coding the common envelopes and classroom reports;
- 2) Questionnaire coding.

The first consisted of binding codes to the data taken from the common envelopes of the grade/group, that is:

- ordinal number of an envelope;
- oblast of survey;
- place (city, settlement, village) where the educational institution is located;
- type of educational institution;
- audience: grade/group/department.

At the first stage of coding the classroom reports are also checked and coded.

The data for student's availability was also checked: number of students not being present should be equal to the sum in the line «reasons for absence». As well as number of being available (total number of girls and boys being present) should correspond with the number of questionnaires being filled in and notified on a common (large) envelope and number of small envelopes with questionnaires being filled in.

At the first stage the remarks by the interviewers for the atmosphere in the audience during the survey: students' behaviors, their comments, remarks, etc. are coded.

At this stage the coders are preparing the questionnaires for another stage of coding, as well as opening envelopes and taking out questionnaires filled in by the respondents. Each questionnaire that is taken out from the common envelope of a certain grade/group is given the ordinal number; three codes are placed on the front page: (1) ordinal number of the main envelope, (2) code of the oblast, (3) code of the educational institution. That would be the end of the first stage of coding.

Second stage – immediate questionnaire coding is carried out with the open code list, which is complemented accordingly to the respondents' answers on the opened and semi-closed questions of the questionnaire. Also at this stage the questionnaires screening takes place.

The next stage of data processing is putting the coded questionnaires into PC, performed by the program SPSS.

RESULTS

The main objective of the project «European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs» – ESPAD is to collect comparative data about the use of different substances among 15–16 year old students in European countries; to monitor trends both within and between countries.

Prior to the survey the study team has received endorsement of the committee on professional ethics of the Sociological Association of Ukraine (SAU) stating that the technology research provides the necessary level of anonymity and confidentiality of the information received, the text of the questionnaire (in content and language style) is correct, ensures respect for human dignity, moral and ethical standards in accordance with the approved standards for ethical research among children and adolescents, the principles of the Helsinki Declaration of human rights, the European Convention on human rights, the UN Convention on the rights of the child and the relevant laws of Ukraine.

Additional instruments' expertise was received by the Ukrainian scientific-methodical center of practical psychology and social work of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (CE certificate number 2640150).

The survey was conducted in 449 schools among students of 9–11 grades of secondary schools, 1 and 2 study years of vocational schools and higher educational institutions of the I–II levels of accreditation (based on 9 years of secondary schools). School survey was implemented by self-administrative questionnaire formalized by a group survey in classrooms. Each student filled out the questionnaire anonymously, and then put the filled form in an individual envelope. During the survey, teachers, classroom managers/curators have left the classrooms.

The fieldwork was carried out by research interviewers of the permanent network of UISR after Oleksandr Yaremenko. Overall, in 2015, 3215 boys and 3459 girls in 449 schools located in 25 administrative-territorial units of Ukraine were interviewed. Students enrolled in educational institutions of the regional centers (oblast centers) are of 29.8% , 43.5% are representatives of other cities and towns, 26.6% – are representatives of rural areas.

The student's approachability level, compared with the total number of students enrolled in selected classes is 79.3% (78.3% – among boys, and 80.2% – among girls).

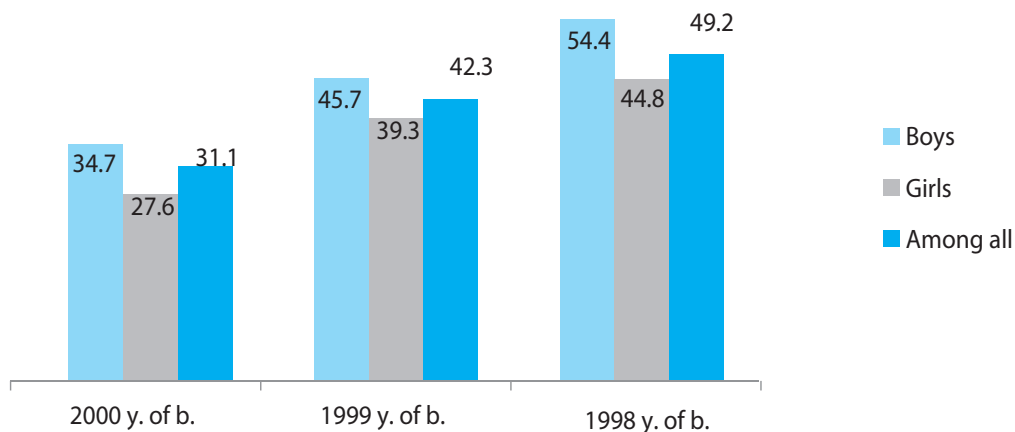
The data is analyzed by age, gender, type of institution and, in some cases, the locality type. The basic analysis is done of all respondents' age cohorts, that among young people aged 15–17 who are studying. The trend data analysis is presented in the target age group of international research – among boys and girls born in 1999, so that at the time of the survey they have turned 15–16 years of age.

Smoking

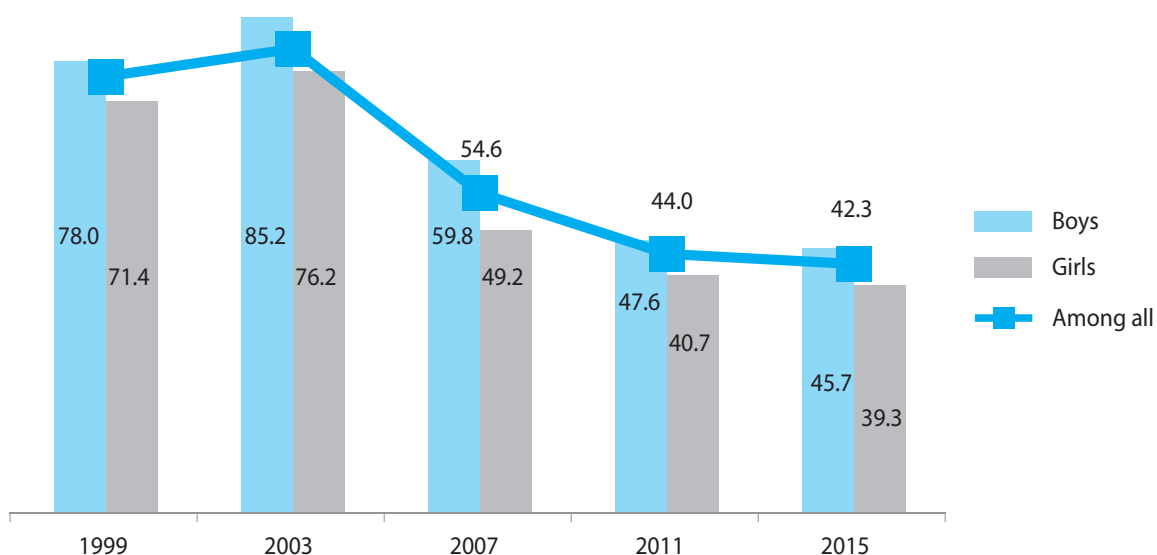
Every fifth respondent believes that he/she has easy access to cigarettes. The boy and girls often believe that they will not have any obstacles if they want to get cigarettes (28.2% and 17.8% respectively) (see *Figure 1*).

Since 1999, the rate of access to tobacco products fell by almost half – from 74.7% to 42.3% (see *Figure 2*).

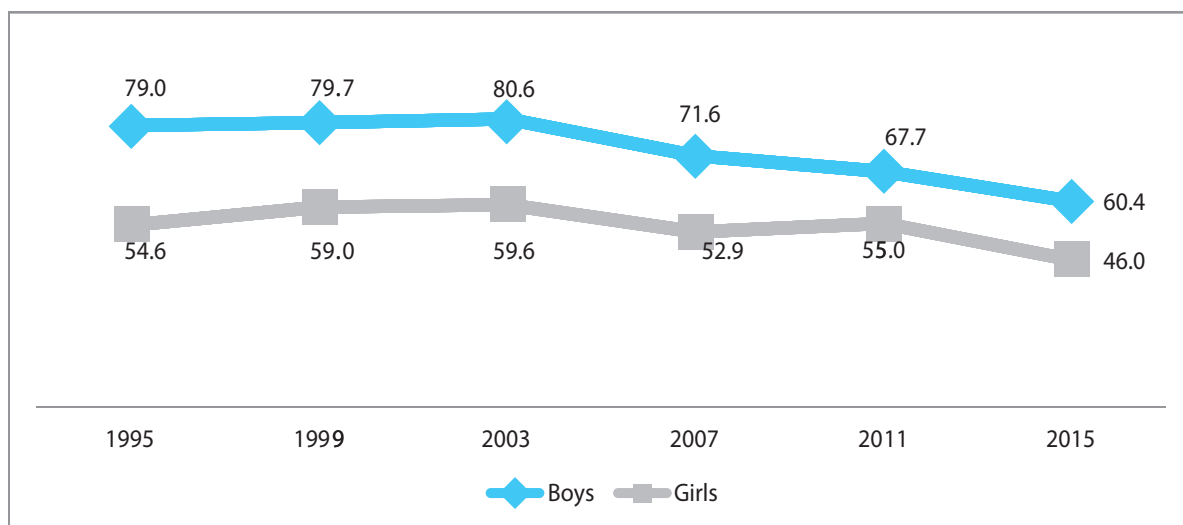
More than half of students reported the experience of smoking – 52.3%. The proportion of boys who smoked at least one time in their lifetime is significantly greater than the proportion of girls, and is 61.3% among boys and 44.3% among girls (see *Figure 3*).

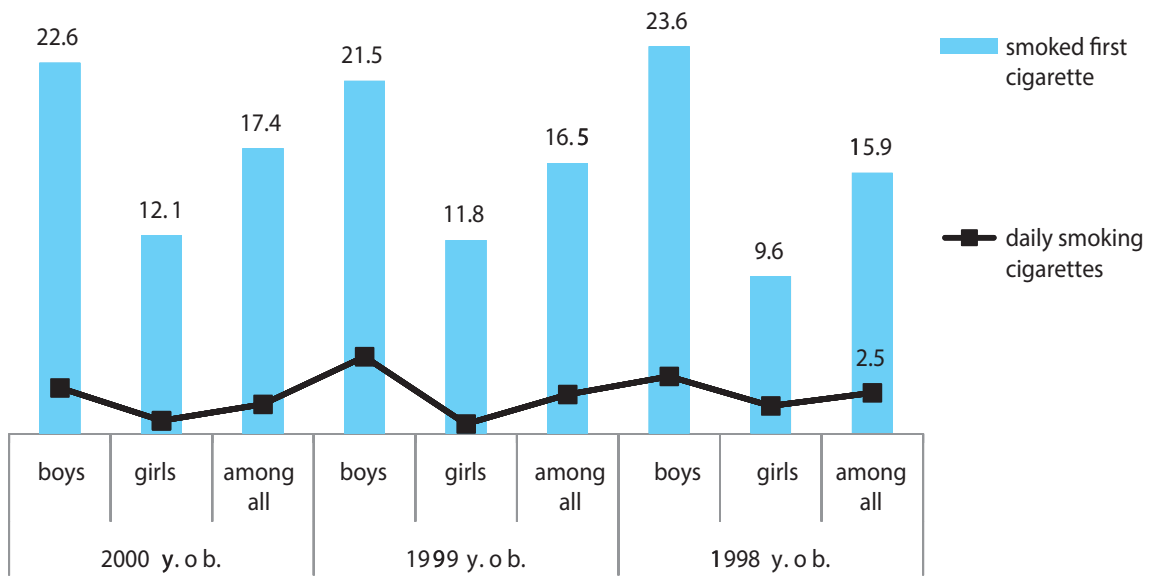
Figure 1. The level of access to cigarettes among youth (distribution of answers «very easy» and «rather easy»), by age and gender, %

Figure 2. The level of access to cigarettes among youth (distribution of answers «very easy» and «rather easy»), dynamics, %

Figure 3. The proportion of young people who smoked at least 1 time during lifetime, dynamics, %

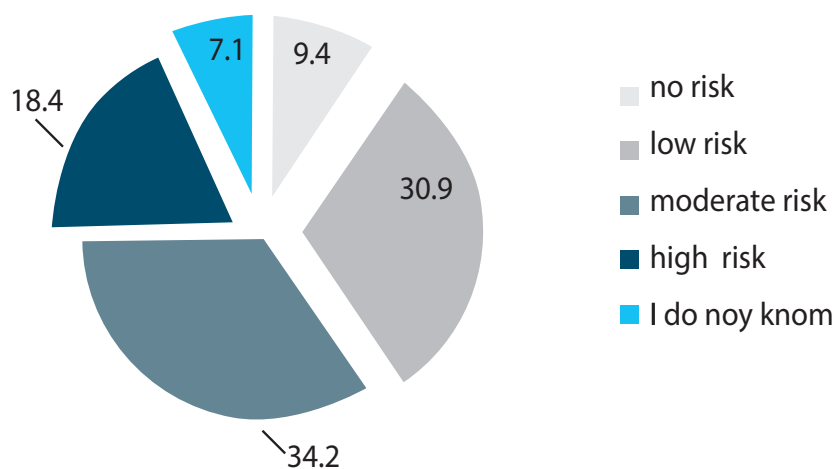
Figure 4. First attempt and the formation of habits at the age of 11 years and younger, by age and gender, %

The cases of smoking during the past 30 days were reported by 19.1% of respondents.

Daily smokers are 12.2% of students (18.1% among boys and 6.7% among girls) and about half (6.3%) of them noted that they smoke 6 or more cigarettes daily.

By the time of being 13 years of age, 29.9% of students had smoking experience, and 5.1% of respondents formed the habit of daily smoking. By the time of reaching 15 years of age – half of the students had smoking experience (49.1%), and 12.9% of the respondents formed the habit of daily smoking (see *Figure 4*).

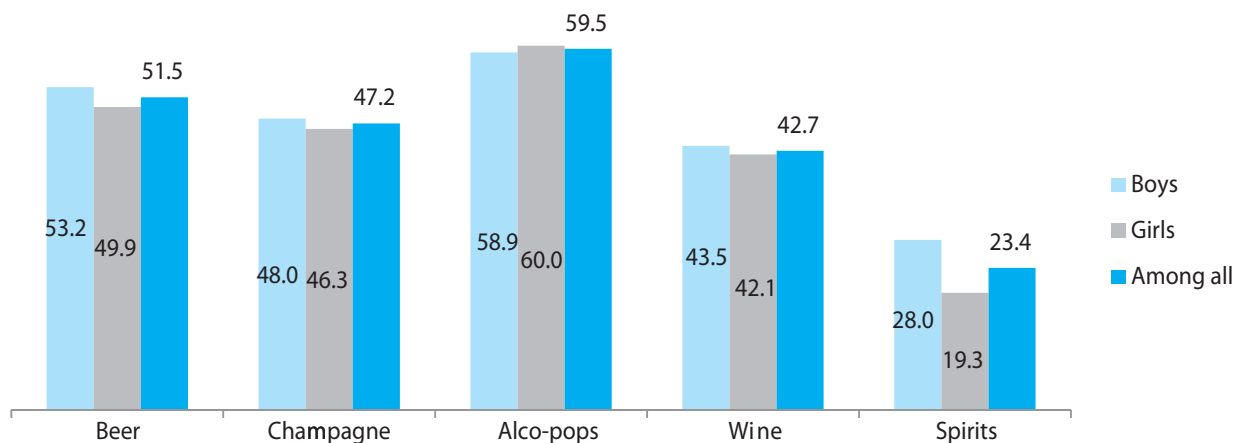
School-aged children are not fully aware of the health risks that smokers are exposed to. Only 18.4% of respondents indicated high risk with smoking cigarettes. Even with smoking one or more packs a day 4.8% do not see negative consequences and 7.8% see moderate health risk (see *Figure 5*).

Figure 5. The perception of risk of tobacco use, %

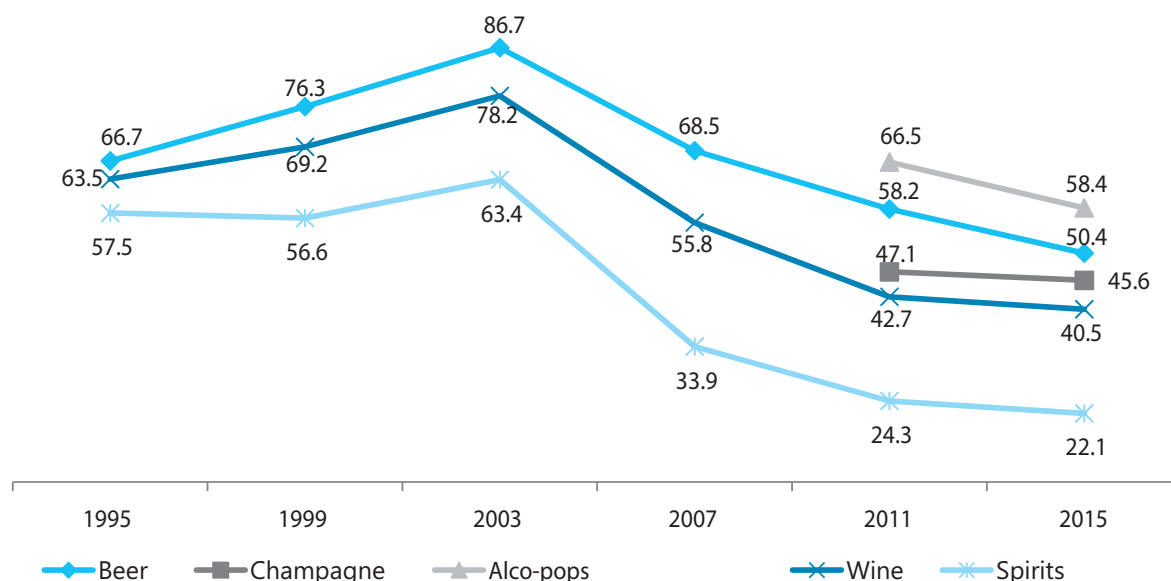
Alcohol consumption

More than a third of 15 year-old students reported that it was «easy» or «very easy» to purchase alcoholic beverages. Among respondents of the age 16 years, the number of those who mentioned that it was «easy» or «very easy» to purchase alcohol is 43.4%, and among 17 year olds this number is 51.7% (see *Figure 6*).

Figure 6. The level of access to alcoholic beverages among youth (sum of answers «very easy» and «rather easy»), by age and gender, %

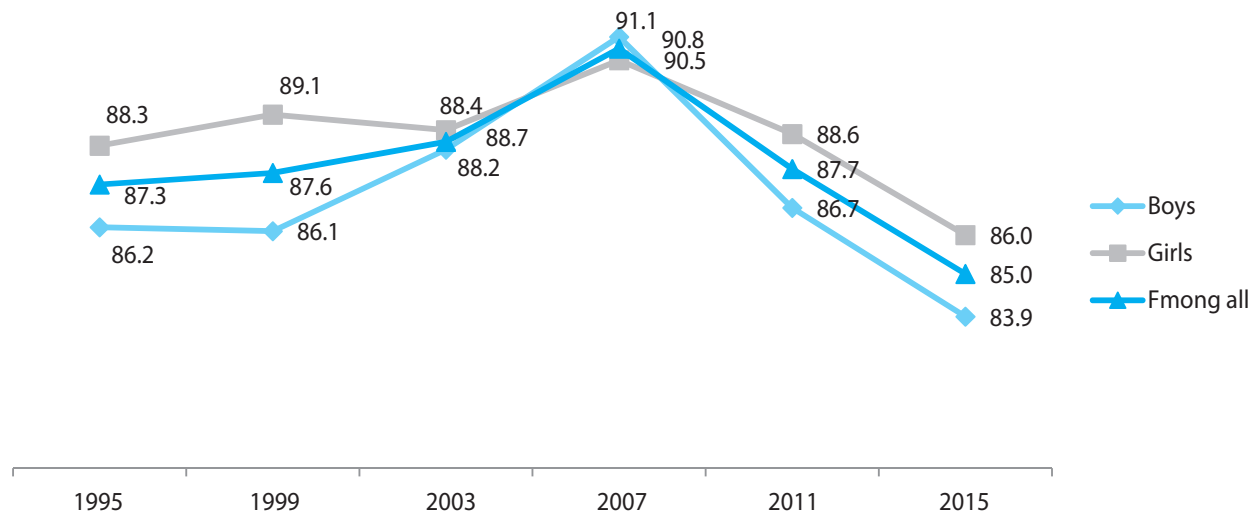
In the largest access are alco-pops (as reported 59.5% of the students), and beer (51.5%). The data shows a decrease in the accessibility of all alcoholic beverages. During the whole time of observation boys more often noted that it is easier for them to get alcoholic drinks than girls. With the exception of alco-pops, which girls noted to be more available than boys in the latter two waves of the study (2011 and 2015) (see *Figure 7*).

Figure 7. The proportion of young people, who indicated the availability of alcoholic beverages (sum of answers «very easy» and «rather easy»), dynamics, %

In 2015, the study showed that, on average, 83.4% of students had used any alcoholic beverages at least once during their lifetime: among 15 year-olds – 78.5%; among 16 years olds – 85%, among 17 year olds – 84,6%.

From 1995 to 2007, the number of 15–16 year olds who reported drinking alcoholic beverages at least 1 time during lifetime, gradually increased, reaching 90.8%, and the results of surveys in 2011 and 2015 has recorded a trend of slow decrease of this indicator up to 84.9%. The same trend goes for the consumption of 40 and more times during lifetime (see *Figure 8*).

Figure 8. The proportion of young people who consumed any alcoholic beverages 40 times or more during their lifetime, age and gender, %

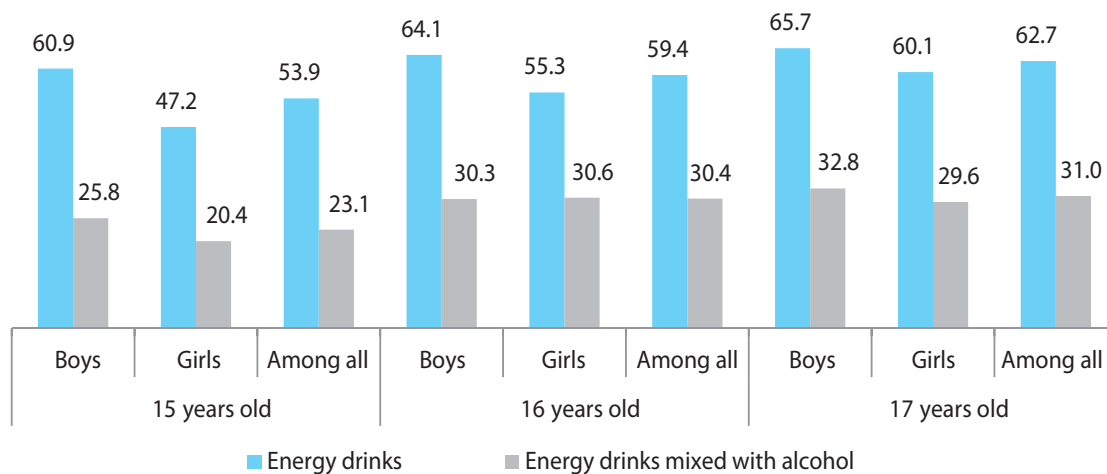
During the past 12 months alcoholic drinks were consumed by 70% of the students (71.1% among girls; 68.7% – among boys). The difference observed in the number of times of use. Thus, a greater number of girls rather than boys (27.3% and 22.8%, respectively) reported drinking alcoholic beverages 1–2 times during the mentioned period. The regular use (40 or more times during the past 12 months, which actually means the weekly drinking) reported 6.1% of boys and 2.8% girls.

In 2015 the consumption of alcoholic beverages during the last 12 months is the lowest for the entire 20 year study period and is 70.8% among 15–16 year-olds (the target group of a particular birth year).

32.1% of 15 year-olds, 41.9% among 16 year-olds and 47.4% 17 year-olds have consumed alcohol during the past 30 days. Most often in the past month the respondents drank wine (26.6%). Among all age categories a higher percentage of boys traditionally drink beer and spirits, and girls – alco-pops, champagne and wine. From 1995 to 2007 there was a gradual increase in the number of students who consumed alcohol during the past 30 days (from 54.7% in 1995 to 59.5% in 2007). In 2011 the process of reducing this number of students to 42% in 2015 among the project target age group.

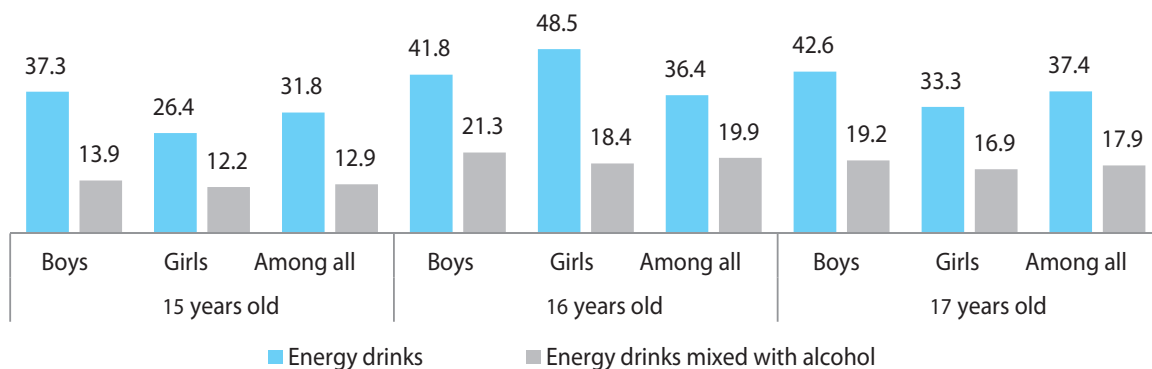
Describing recent use of alcohol 38.2% of the surveyed children indicated the beer, 21.8% – wine, 18.2% – alco-pops, 15.1% – champagne and 14.7% – spirits. Girls often mentioned wine (34.6%), champagne (23.2%) and alco-pops (21.9%). The beer spirits were indicated twice as less by girls (15.9% and 7.4%, respectively) than by boys.

Combining alcohol with energy drinks is one of the behaviors practices by Ukrainian adolescents. On average about one third of respondents have tried this mix during their lifetime (*Figure 9*).

Figure 9. The level of consumption of energy drinks alone and in conjunction with alcohol, during lifetime, by age and gender, %

With age the level of consumption of energy drinks in conjunction with alcohol increases. The data shows that during the last 12 months, around 17% of adolescents have used energy drinks mixed with alcohol. The most active users of the aforementioned drink mixture are 16 years olds (see *Figure 10*).

Figure 10. The level of consumption of energy drinks alone and in conjunction with alcohol, during last 12 months, by age and gender, %

On average, during the last drinking episode, those who drank beer, drank 3.5 standard drinks; consumers of champagne indicated consumption of 1.6 standard drinks; drinking of alco-pops is 3.2 standard drinks; wine – 2 standard drinks; spirits 5.7 standard drinks.

On the last day of alcohol consumption the 17 year-olds consumed an average of 6 standard drinks of alcohol, which is more than the consumption level among 15–16 year-olds.

The feeling of extreme intoxication during the last day of alcohol use was noted only by 1.4% of the surveyed students, while 35% mentioned that they did not feel the intoxication.

The majority of respondents (57.2%) indicated that they were in the state of alcoholic intoxication during lifetime, however, more than one fifth indicated that they had been in this state for three or more times. During the last 12 months 25.8% of respondents were intoxicated at least 1 time, during the past 30 days – 10.3%. According to the results of all waves of the survey the greatest experience of intoxication was indicated by the vocational schools students.

The average age of trying alcoholic beverages is 14 years old. This applies to beer, champagne, alco-pops and wine. For spirits, the average age of the first attempt is 15 years. Also, the highest proportion of students experienced drunkenness («were drunk») for the first time at the age of 14.

Young people mostly drink alcohol at someone’s home (27%) and at home (20.3%). Somewhat fewer adolescents indicated that they had consumed alcohol in the street, in a park or other open areas (16.4%). Less often young people drink alcohol in bars/pubs and restaurants (8.4% and 4.5%, respectively).

In general, students have the awareness of the risks of harming themselves because of alcohol use: 41.8% of respondents indicated a high risk to harm themselves, if one drinks 1–2 servings of alcohol daily; in case of daily use of 4–5 alcohol servings the high risk was indicated by 68.6% of the respondents.

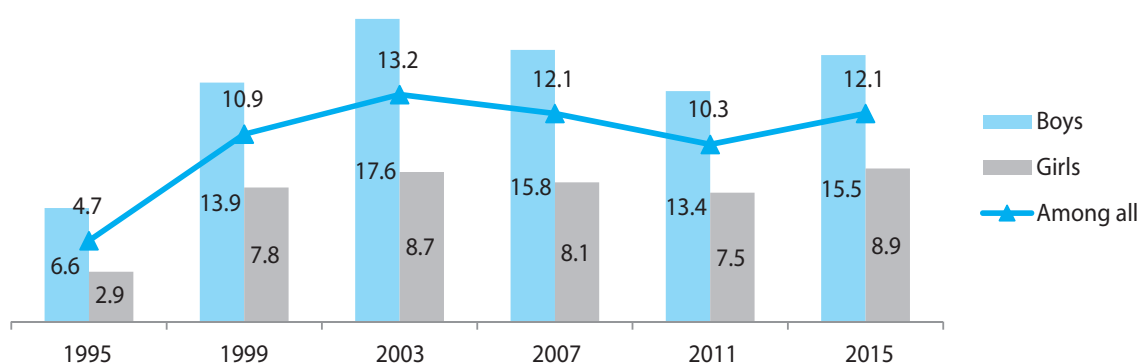
13.4% of respondents indicated that they took part in the fights caused by alcohol; 10.2% were participants of the fights; 7.8% indicated injuries or accidents; 4.1% had unprotected sex; 4% had problems with the police; 2.7% were theft victims. Nearly 2% indicated their admission/treatment by ambulance due to intoxication or injury, getting into an accident while driving, were the victims of sexual assault because of their own use of alcoholic beverages.

A slightly greater number of young people pointed to problems due to use of alcohol by other people. In particular, almost 30% indicated that they were scared of drunk people in the street; 26.2% suffered from persecution of drunk strangers; 5% of respondents were in one car with a drunk driver; 2.3% were involved in an accident due to drunk driver.

The drug use

12.1% of all respondents answered that they can easily get marijuana or hashish (cannabis). Data show that the availability of marijuana/hashish increased significantly over the period since 1995 (4.7% of respondents noted an «easy» and «rather easy» access) to 2003 (13.2%).

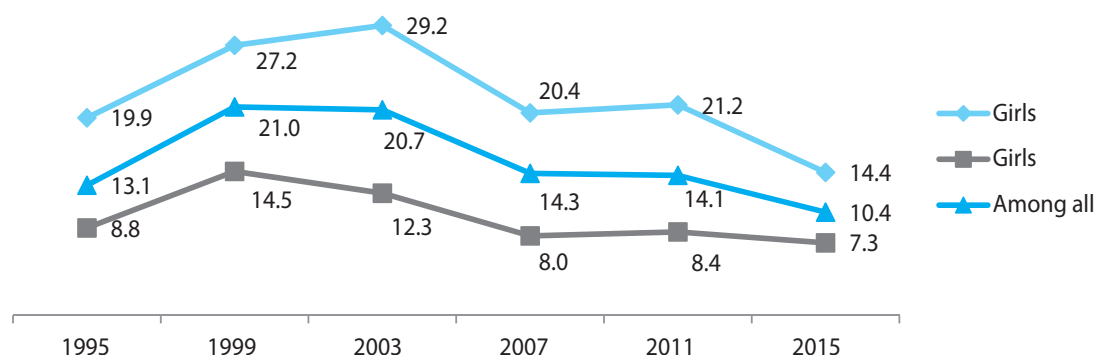
The relative decline of accessibility was recorded in 2007 (12.1%), in 2011 (10.3%), after which the study wave of 2015 showed an increase (see *Figure 11*).

Figure 11. The level of access to marijuana among youth (sum of answers «very easy» and «rather easy»), dynamics, %

Regarding the possibility to get other drugs, it should be noted that the high availability is stated with the respect to such stimulants as amphetamines and ecstasy – 3,9% of respondents, methamphetamines, cocaine and crack was mentioned by 2.7–3.2% and the most accessible, in the opinion of young people is the extract of the poppy (5.1%).

11.3% of 15–17 years old students have the experience of using any drugs (15.4% among boys and 7.9% among girls). At least once during the lifetime 10.6% of respondents (among children 14.5%, and among girls 7%) have tried marijuana or hashish (see *Figure 12*).

Figure 12. Dynamics of consumption of any drugs during lifetime, by gender, %

Every second of those who have used marijuana or hashish, used drug 1–2 times.

Among adolescents 3.6% had used other drugs besides marijuana (4.6% among boys and 2.9% among girls).

The prevalence of marijuana or hashish use during the last 12 months among 15–17 year-olds is 3.2% (4.3% among boys and 2.2% girls).

3.2% of students (4.8% among boys and 1.5% girls) admitted using marijuana or hashish during the past 30 days.

Dynamics of drug use prevalence among the adolescents of a particular birth year, which at the time of the survey were 15–16 years of age, shows that the peak prevalence of use of marijuana or hashish during lifetime was observed in 2003 (29.2% among boys and 12% among girls, overall – 20.7%). The results of the survey in 2007 showed a significant decline – to 13.1% (18.9% among boys and 7.4% among girls). Slight decrease to 11% (among boys is 16.3%, and among girls – 6.3%) was recorded in 2011. Data of 2015 on the experience marijuana/hashish use during lifetime is close to the data of the previous wave of 2011.

During ESPAD, the Cannabis Abuse Screening Test (CAST) was used. The indicator is calculated based on the adolescents' answers to the following questions (see *Table 1*):

- Have you smoked cannabis before midday?
- Have you smoked cannabis when you were alone?
- Have you had memory problems when you smoked cannabis?
- Have friends or members of your family told you that you ought to reduce your cannabis use?
- Have you tried to reduce or stop your cannabis use without succeeding?
- Have you had problems because of your use of cannabis (argument, fight, accident, bad result at school, etc.)?

Each answer has a value of 0 (No) or 1 (Yes).

Interpretation:

0 – individuals have low risk of problems caused by the use of cannabis;

1 – individuals have moderate risk of problems caused by the use of cannabis;

2 or more – individuals are at high risk of problems, caused by the use of cannabis.

Table 1

CAST, by age and gender, %

	2000 birth year			1999 birth year			1998 birth year			Among all		
	M	F	Total	M	F	Total	M	F	Total	M	F	Total
N	26	13	39	90	37	127	99	41	140	215	91	306
0 out of 6	23.2	34.5	26.8	17.6	32.7	22.0	38.4	41.2	39.2	27.9	36.9	30.6
1 out of 6	17.3	45.5	26.7	24.9	28.0	25.8	18.0	18.7	18.2	20.9	26.3	22.4
2 out of 6	20.1	5.1	15.1	18.7	25.3	20.6	12.7	18.2	14.3	16.1	19.2	17.0
3 out of 6	9.8	9.9	9.9	15.9	2.1	11.9	4.5	3.7	4.3	9.9	3.9	8.1
4 out of 6	12.3	5.0	9.9	10.0	7.7	9.3	9.9	10.0	9.9	10.2	8.3	9.7
5 out of 6	4.9	0	3.3	7.1	0	5.1	12.1	3.2	9.5	9.1	1.4	6.8
6 out of 6	12.4	0	8.3	5.8	4.2	5.3	4.4	5.0	4.6	5.9	4.0	5.4
High risk (2+)	59.5	19.9	46.5	57.5	39.3	52.2	43.6	40.1	42.6	51.2	36.8	47.0

Trend analysis of the marijuana/hashish use during the last 12 months and the last 30 days follows the prevalence growth trend since 1995 to 2003, with a subsequent significant reduction in 2007, a slight decrease in 2011, and a slight growth in 2015.

The dynamics of the use during lifetime of other drugs except marijuana/hashish among 15–16 year old students looks somewhat different. The data shows a fairly stable level during the period of 1995–1999–2003 survey waves (2.6%, 1.8%, 2.4% respectively), with a significant increase in 2007 (5.1%), and a significant decrease in 2011 (2.7%), and new growth in 2015 (3.9%).

Virtually unchanged remains prevalence of injecting drug use among 15–16 year olds (0.6% (0.9% – among boys and 0.3% among females) during the whole period of surveys (from 1995 to 2015).

23.4% of the respondents indicated that 1–2 times in their lifetime, they had the opportunity to try marijuana or hashish, but has not used the chance to do so (19.5% women and 27.8% among boys).

During their lifetime 1.8% of the respondents have used alcohol together with pills for the purpose of intoxication. The number of boys exceeds the number of girls on average by 1.5 times in each age category.

Tranquilizers or sedatives without prescription were ever used by 1.8% of students. Hallucinogenic mushrooms were used by 1.4% of respondents (the number for boys are 2 times higher than among girls). The proportion of 15–17 year old students, who reported the use of anabolic steroids, is 1.2% (1.6% among young men and 0.6% among women).

A significant proportion of 15–17 year olds students have been smoking hookah – 38,8% (boys – 43%, girls – 35,1%). Hookah smoking during the past 30 days was reported by 11.3% of respondents (13.3% of boys and 9.5% among girls).

The situation, which describes the use of electronic cigarettes, is as follows: 80.5% of students have never smoked electronic cigarettes (72.6% boys and 87.5% girls). During the past 30 days 7.7% of boys and 3.7% girls (overall 5.5%) smoked electronic cigarettes (see *Figure 13*).

Regarding new psychoactive substances, which can be in the form of smoking mixtures, powders, crystals, tablets, and liquids. Among those who had used such substances during the last 12 months, the highest percentage was used as smoking mixtures – 3.7% (4.6% boys and 2.8% girls). Another 5.4% of students do not know or are not sure whether they had used such substances.

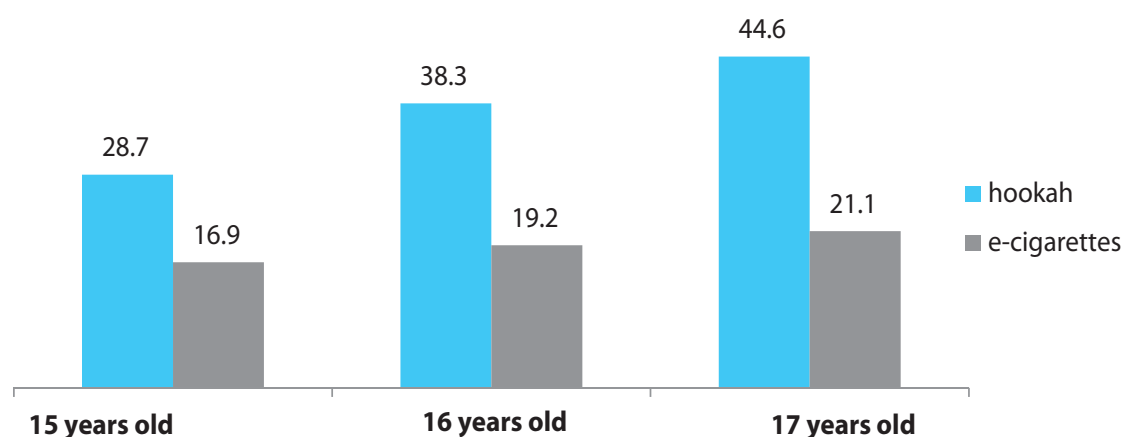

Figure 13. The experience of hookah smoking and e-cigarettes, by age, %

Attempts for the use of opium extract, on average, occur at young age – 12.1 years. The marijuana use has the highest prevalence, but the first attempt of marijuana occurs at an older age – an average of 14.6 years (see Table 2).

Table 2

The average age for 15–17 year olds to try different drugs, in years

Drug	Boys	Girls	Among all
Extract of opium	12.3	11.6	12.1
Inhalants (glue, aerosol)	12.4	12.7	12.5
Cocaine or crack	13.0	12.2	12.7
Ecstasy	12.7	12.8	12.7
Alcohol and pills «to get drunk»	12.7	13.6	13.1
Tranquilizers or sedatives	13.0	13.7	13.4
Amphetamine or methamphetamine	13.2	13.7	13.4
Marijuana or hashish	14.5	14.8	14.6

In greater risk to harm themselves if they smoke marijuana or hashish once or twice, believes 38.4% of respondents (35.7% of boys and 40.8% of girls).

Poly-drug use

The prevalence level analysis of the combined use of different psychoactive substances and smoking during the last 30 days shows that the proportion of boys, who abuse different psychoactive substances is three times higher than the proportion of girls. This applies to most psychoactive substances except tranquilizers and sedatives, where the proportion of boys and girls is virtually identical.

There is a tendency for increase with age in the proportion of students with a substance abuse problem. The situation is common for guys and girls, and for smoking a lot of cigarettes during the day and repeated use of alcohol during the last 30 days.

Among those who abuse multiple substances, predominates the proportion of students who attend vocational schools – 8.9%. Slightly smaller is the proportion students enrolled in higher education institutions of I–II accreditation levels is 5.9% and the lowest share is among students of secondary schools – 2.7%.

General dynamics of the combined substance abuse among 16 year-olds shows a tendency to fall from 5.8% in 2007, to 5.5% in 2011 and to 4.4% in 2015 (see Table 3). The most common forms of combining psychoactive drugs (use during the last 30 days) are:

- 1) smoking and alcohol consumption – 7.6% ;
- 2) smoking and use of other drugs except cannabis – 6.4% ;
- 3) the use of cannabis and other drugs, except cannabis – 5.9% and;
- 4) smoking and use of cannabis – 5.8% .

The least common form of the combination of psychoactive substances is the use of alcohol and tranquilizers (1.9%).

Table 3

Dynamics of the use of certain substances and poly-drug use among 15–16 year-olds, %

	2007	2011	2015
Smoking (Smoking 5 or more cigarettes during the past 30 days)	11.7	8.7	6.6
Alcohol (The alcohol use for 10 and more times during the last 30 days)	8.2	7.9	3.9
Tranquilizers (Tranquilizers: during the lifetime without doctor's prescription)	4.1	2.2	1.7
Cannabis (Cannabis: use during the past 30 days)	2.5	3.0	2.5
Other drugs except cannabis (Other drugs except cannabis: use during the lifetime)	4.1	4.1	3.8
2+ substances	5.8	5.5	4.4
3+ substances	1.8	1.9	1.1

Among the «poly-drug users» a large proportion of students have poor academic performance, tend to skip school days, often attend discos/parties and gamble at least 2–3 times a week (Figure 14).

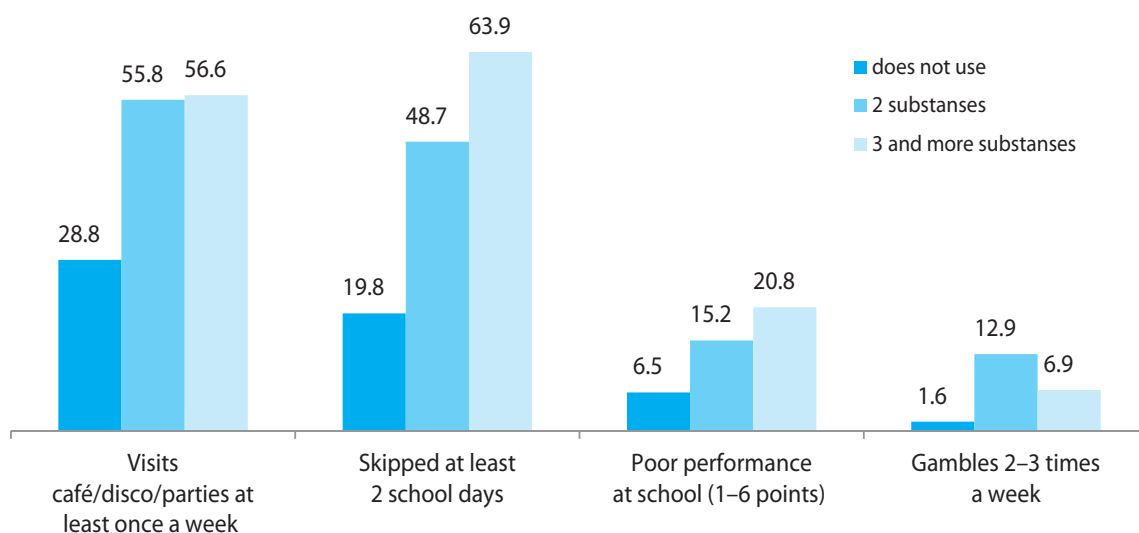

Figure 14. Behavioral practices according to the poly-drug experience, %

Description of risks of the marijuana (cannabis) use

4.8% of all respondents answered that they had used cannabis during the past year.

Most of those who used it live in regional (oblast) centers (6.8%), which is almost 2.5 times higher than among those who live in rural area.

A significant role is played by the type of school: the percentage of those, who used cannabis over the past year among vocational school students, is equal to 7.3%, among students of universities of I–II levels of accreditation – 6.6%, and among the students of secondary schools is 4%.

A significantly greater percentage of those who used cannabis is among the boys (7.2%) compared to 2.7% among girls. Thus, a significant «leap» in the use, adolescents make at the turn of 15 and 16 years. So, if among 15 years olds the proportion of those who used cannabis is 3%, among 16 years olds it is 5.1%, and among 17 years olds it is 5.5%.

8.4% of the respondents are part of the company where peers practice cannabis smoking during meetings. In most cases, this environment is for university students (12.4%) and vocational schools students (10.7%). For those who live in rural areas, this figure stands at 6.3%, while for townspeople it is 7.8%, and for residents of the regional (oblast) centers – 10.7%.

Among those who use cannabis, more than half (about 55%) meet with the company weekly and more frequently, where cannabis use is practiced; and 21.6% respondents reported daily meetings.

Internet, computer use and gambling

Students demonstrated a very high level of Internet use – only 6.5% of respondents indicated that they did not use the Internet during a typical work days (8% among boys and 5.1% among girls) (see *Table 4*).

The highest activity of «Internet surfing» is on the weekend days, while the most active users of the Internet are girls. However, the data obtained in the survey indicates that during the day respondents spend a lot of time on the Internet, mainly focusing on social networks that can hold a significant amount of content, interesting for the audience.

Important place in the structure of the main Internet activities hold online games, which are more interesting for boys, while using the network to search for information keeps a secondary character. Also the trend of greater access to Internet among urban residents compared with young people living in rural areas remains unchanged.

The structure of «Internet surfing» shows the minimum participation level of respondents in the network gambling services.

Data indicates that 81% of students have Internet addiction at a moderate level, 10.6% have a strong Internet addiction. 20.4% of adolescents agreed with the statement that they spend too much time playing computer games. The number of those who recognize that their time on computer games among the older boys (28.2%) more than twofold exceeds a similar indicator among girls (13.3%).

Table 4

**Internet use during weekdays and weekends during the last week,
% by year of birth and gender**

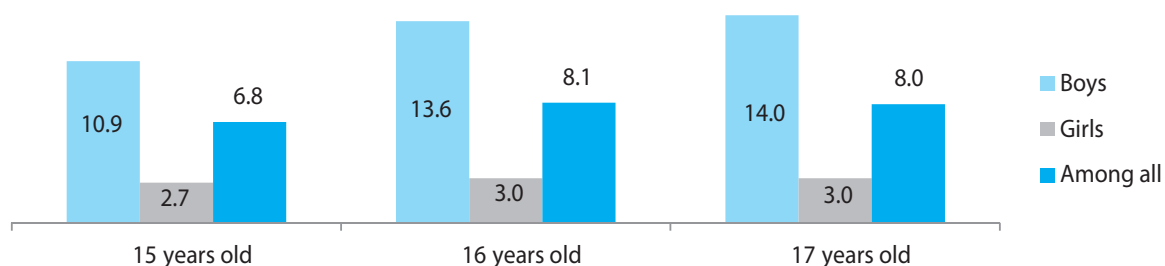
	2000 y. o. b.			1999 y. o. b.			1998 y. o. b.			Among all		
	Boys	Girls	Among all	Boys	Girls	Among all	Boys	Girls	Among all	Boys	Girls	Among all
Typical workday (Monday – Friday)												
None	11.1	3.6	7.4	8.6	4.5	6.4	7.7	4.2	5.8	8.8	4.3	6.4
Half an hour or less	7.0	8.1	7.6	7.6	5.7	6.6	5.7	7.4	6.7	6.7	6.9	6.8
About 1 hour	19.1	18.3	18.7	17.6	15.9	16.7	14.8	14.0	14.4	16.9	15.6	16.2
About 2–3 hours	34.8	34.9	34.8	34.8	33.6	34.2	37.9	34.5	36.0	36.0	34.2	35.0
About 4–5 hours	16.0	18.4	17.2	17.3	23.4	20.5	17.9	24.7	21.6	17.2	22.9	20.3
6 hours and more	12.0	16.7	14.3	14.1	16.9	15.6	16.0	15.2	15.5	14.4	16.1	15.3
Typical weekend day (Saturday, Sunday)												
None	9.4	4.1	6.8	7.9	4.3	6.0	7.6	4.0	5.6	8.0	4.2	6.0
Half an hour or less	5.1	5.3	5.2	4.5	5.1	4.7	5.5	5.8	5.7	5.0	5.4	5.2
About 1 hour	10.7	12.1	11.4	12.2	11.7	12.0	9.3	10.7	10.1	10.7	11.4	11.1
About 2–3 hours	26.2	29.0	27.6	24.8	24.6	24.7	24.9	25.2	25.1	25.3	25.7	25.4
About 4–5 hours	26.0	24.3	25.1	24.8	28.6	26.8	28.2	29.8	29.1	26.4	28.2	27.4
6 hours and more	22.6	25.2	23.9	25.8	25.7	25.8	24.5	24.5	24.5	24.6	25.1	24.9

Moderate dependence on online games characterizes 47.3% of respondents and another 3.4% are in a condition of strong dependence. These figures are significantly higher among boys than among girls: a moderate dependence on online games among the boys is 66.4% and among girls is 30.1%, but a strong dependence show 6.2% and 1.0% respectively.

92.3% of respondents said they did not gamble during the last 12 months. This indicator significantly varies by gender (97.1% among girls and 86.8% among boys) (see *Figure 15*).

With a frequency of two or more times per week 2.2% of interviewed adolescents gamble (among the boys this percentage is 3.9%).

Among all respondents, 4.3 percent are dependent on gambling, 1.1 percent have a problematic addiction.

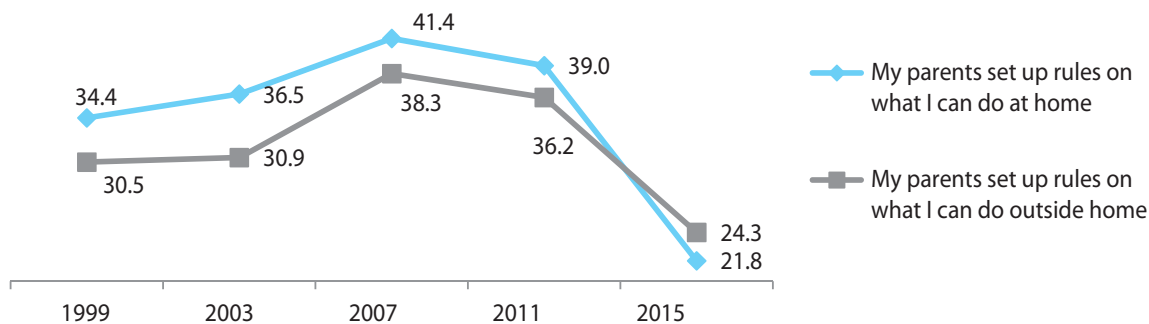

Figure 15. The proportion of adolescents, who gambled at least 1 time during the last 12 months, % by age and gender

Social environment as an influence factor of young people's behavioral practices

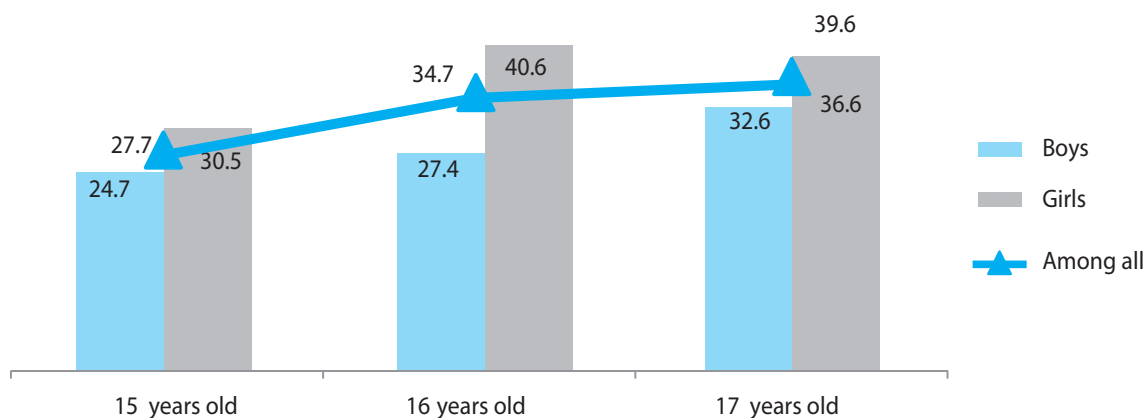
Every fifth respondent (22.4%) indicated that parents «almost always» and «often» establish clear rules about what young people can do at home. Every fourth answered that parents «almost always» and «often» establish clear rules about what they can do outside the home (see *Figure 16*).

Figure 16. Dynamics of establishing rules of behavior at home and outside the home (the sum of the answers «almost always» and «often»), %

About 80% of adolescents noted that their parents «always» and «often» know where and with whom they spend time in the evenings.

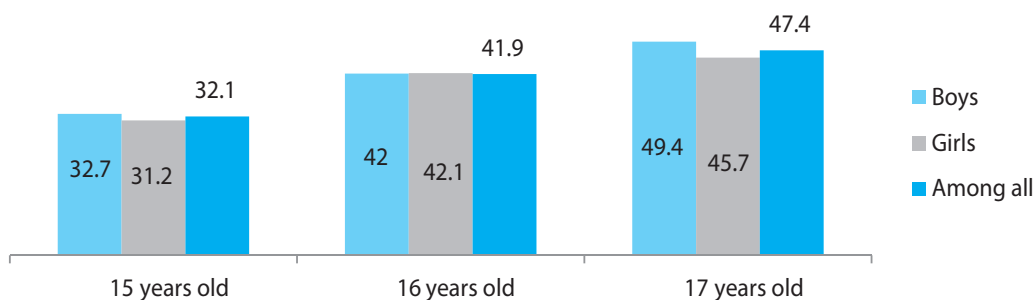
More than a third of respondents (35.4%) believe that among their relatives there are those who abuse alcohol. 38,3% girls and 28.8 boys, mentioned that had problems because of alcohol abuse by the loved ones (see *Figure 17*).

Figure 17. The proportion of young people who have had problems due to the fact that someone close to them abuses alcohol, % by age and gender

More than a third of the respondents (39.5%) claim that almost always can easily feel the warmth and care of the best friend (see *Figure 18*).

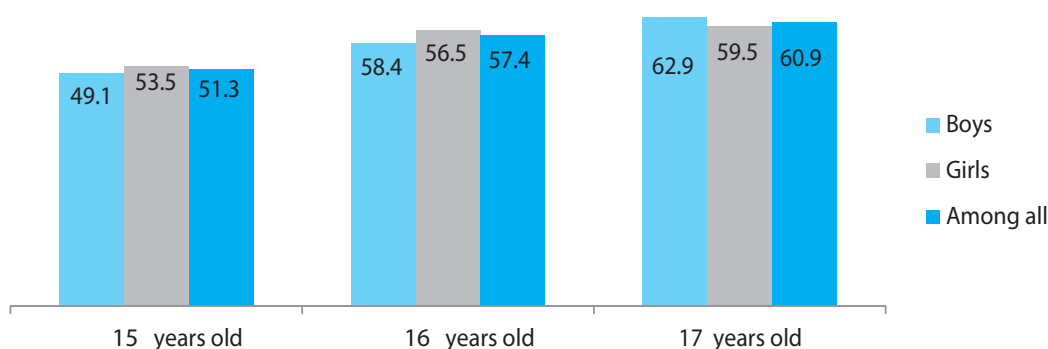
Almost every fifth (17.7%) and every fourth (23.6%) respondent said that most of their friends smoke cigarettes and drink alcoholic beverages.

Figure 18. The proportion of young people who can easily feel the warmth and care of their best friend, % by age and gender

The experience of applying for social services and medical assistance

More than a half (57.6%) of the surveyed adolescents said that they can easily seek medical care without parental supervision at any medical institution, which is available to them (e.g., school, clinic, etc.) (see *Figure 19*).

Figure 19. The percentage of young people who easily seek medical care in any medical institution without parents, % by age and gender

The majority of respondents (60.4%) know where to go if they want to take an HIV test.

Most popular organizations which are addressed by respondents to receive medical and social care during the last 12 months were: clinic/first-aid station/medical clinic according to the place of residence (28.7%), the youth-friendly clinic (27.3%); the anonymous trust cabinet (23.5%). The least popular place among respondents is the «Hot line» – only 2.4% addressed their issues there.

KEY RECOMMENDATIONS

For the successful implementation of the Strategy of drug policy for the period until 2020 and as the important steps for the prevention of risky behavior, we suggest the following:

- the formation of a comprehensive alcohol and drug policy, aimed at identifying social and economic costs of substance use, reducing the prevalence of drug use among the general population and among young people, in particular, among school-aged children;
- on-going monitoring and evaluation of implementation of already adopted legislation, orders, regulations prohibiting smoking and drinking alcohol in public places;
- expansion of the interaction network of Youth Friendly Clinics, non-governmental organizations experts with school staff;
- formation and implementation of measures to conduct antinicotine informational and educational campaign for students, parents and professionals;
- taking into account successful implementation of the educational course «Health Basics», continue systematic educational work with children and adolescents in the area of health promotion;
- the implementation of social programs for MARA and their immediate environment, work with families in difficult life circumstances;
- strengthening preventive education on the use of Internet resources;
- general educational establishments need to develop a strategy for cooperation with parents, to actively involve them in the school life, offer common forms of entertainment on campus, to inform about the results of the school surveys with a focus on the adolescents' assessment of the parents' awareness level;
- the active involvement of youth in public control over the regulations observance and implementation of programs designed to support health promotion, including a ban on the sale of alcohol to minors, their use in public places, etc.;
- youth participation in the joint initiative of UNAIDS and UNICEF «All In» to ensure young people with a central role in the international movement to spread medical, political and educational activities in the area of HIV.

---

²⁴ On approval of the Strategy of drug policy for the period to 2020 : Order of CMU from 28.08.2013, № 735-p [Electronic resource]. – Access to: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/735-2013-%D1%80>.

ДОДАТКИ

Додаток 1

«Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин» у межах міжнародного проекту «European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs» (ESPAD)

Таблиці, що презентують дані опитування цільової вікової групи учнівської молоді міжнародного проекту за окремими показниками у динаміці: 1995, 1999, 2003, 2007, 2011 та 2015 роки.

Цільові групи дослідження:

Об'єктом дослідження в 1995 р. виступали учні 1979 року народження, тобто на момент дослідження (весна 1995 р.) респондентам було 15–16 років. Загальна кількість опитаних становила 6680 осіб (3081 хлопець та 3599 дівчат).

У 1999 році до цільової групи європейського опитування були включені учні 1983 року народження, яким на період анкетування (весна 1999 р.) виповнилося 15–16 років. В Україні під час цієї хвилі були опитані учні 1981–1985 років народження, тобто віком від 13 до 17 років. Загальна кількість опитаних – 10 386 (4837 хлопців та 5549 дівчат).

У 2003 році об'єктом європейського дослідження виступали учні 1987 року. В Україні до вибіркової сукупності були включені учні 1985–1989 років народження, тобто 13–17 років. Загальна кількість опитаних 5795 учнів (2656 хлопців та 3139 дівчат).

У 2007 році (цільова група міжнародного дослідження – народжені 1991 року) в Україні опитано учнів 1990–1992 років народження, тобто 15–16 років. Усього опитано 5122 учні (2354 хлопці та 2768 дівчат).

У 2011 році (цільова група – народжені 1995 року) в Україні опитано учнів 1994–1996 років народження, тобто віком 15–17 років. Усього опитано 7512 осіб (з них 4157 дівчат та 3355 хлопців).

Опитуванням 2015 року (цільова група міжнародного дослідження – народжені 1999 року) в Україні було охоплено учнів 1998–2000 років народження, тобто віком 15–17 років. Усього опитано 6674 респондентів (з них 3459 дівчат та 3215 хлопців).

Таблиці цього додатку, які презентують динаміку поведінкових практик щодо куріння, вживання алкогольних напоїв та наркотичних речовин, спираються на дані цільової вікової когорти міжнародного дослідницького проекту ESPAD, а саме – серед 15–16-річних юнаків та дівчат певного року народження: у 1995 р. – 1979 р. н., у 1999 р. – 1983 р. н., у 2003 р. – 1987 р. н., у 2007 р. – 1991 р. н., у 2011 р. – 1995 р. н., у 2015 р. – 1999 р. н.

С05. Як ти вважаєш, наскільки складно тобі буде дістати сигарети, якби ти захотів(ла)?
(сума відповідей «дуже легко» і «скоріше легко»)

	Хлопці						Дівчата						Серед усіх					
	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015
«Дуже легко» або «скоріше легко»	–	78,0	85,2	59,8	47,6	45,7	–	71,4	76,2	49,2	40,7	39,3	–	74,7	80,8	54,6	44,0	42,3

С06. Скільки разів у житті (якщо таке траплялося) ти курив(ла) сигарети?

	Хлопці						Дівчата						Серед усіх					
	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015
0	21,0	20,3	19,4	28,4	32,3	39,6	45,4	41,0	40,4	47,1	44,8	54,1	34,1	30,1	29,7	37,4	38,9	47,1
1–2	13,8	14,2	14,6	20,5	20,0	19,8	14,7	16,2	16,5	19,6	19,7	20,8	14,3	15,0	15,5	20,1	19,8	20,3
3–5	7,7	7,2	9,3	8,4	8,9	7,4	7,2	8,5	7,5	6,8	9,0	7,4	7,4	7,6	8,4	7,7	9,0	7,4
6–9	4,6	6,4	6,3	6,1	5,2	4,5	5,4	4,7	6,1	5,2	4,5	4,3	5,0	5,5	6,2	5,6	4,8	4,4
10–19	5,5	6,7	6,3	5,9	5,1	6,1	5,0	5,8	5,8	3,9	4,6	3,7	5,3	6,2	6,0	4,9	4,9	4,8
20–39	6,0	5,9	6,6	4,2	3,4	2,8	4,8	5,6	4,8	3,9	3,8	2,3	5,3	5,6	5,8	4,1	3,6	2,5
40 і більше	41,4	39,3	37,5	26,5	25,1	19,8	17,5	18,2	18,9	13,5	13,4	7,5	28,6	28,8	28,4	20,2	18,9	13,4

С07. Як часто ти курив(ла) сигарети протягом ОСТАННІХ 30 ДНІВ?

	Хлопці						Дівчата						Серед усіх					
	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015
Не курив(ла) взагалі	49,4	49,7	50,7	62,9	64,8	74,4	72,3	71,1	71,8	77,6	75,8	86,8	61,8	60,3	61,1	70,2	70,6	80,9
Менше однієї сигарети на тиждень	–	–	–	–	–	4,5	–	–	–	–	–	3,9	–	–	–	–	–	4,2
Менше однієї сигарети на день	13,8	8,6	13,4	5,5	11,4	2,8	14,7	9,2	12,1	6,2	11,5	2,9	14,3	8,9	12,7	5,9	11,4	2,9
1–5 сигарет на день	19,9	17,2	16,3	3,5	10,3	8,0	9,6	8,5	9,7	3,8	7,0	3,3	14,3	5,4	13,1	3,6	8,6	5,5
6–10 сигарет на день	9,8	9,9	10,7	11,7	7,4	5,1	1,9	3,6	4,0	6,6	3,5	2,0	5,5	12,9	7,4	9,2	5,3	3,5
11–20 сигарет на день	3,5	3,7	4,8	8,7	3,4	3,3	0,6	1,1	1,2	3,0	1,2	0,4	2,0	6,8	3	5,9	2,3	1,8
Більше 20 сигарет на день	3,6	5,3	4,1	3,7	2,7	2,0	0,8	1,3	1,2	1,4	1,0	0,7	2,1	2,4	2,7	2,5	1,8	1,3

C08. У якому віці (якщо таке траплялося) ти ВПЕРШЕ...?

	Хлопці						Дівчата						Серед усіх					
	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015
Викури(ла) першу сигарету																		
Ніколи	24,7	24,0	21,8	28,2	32,1	39,0	45,2	41,6	40,0	45,4	44,8	53,9	35,8	32,7	30,7	36,7	38,7	46,8
9 років і молодше	–	–	–	18,4	18,1	11,3	–	–	–	7,2	7,3	5,3	–	–	–	12,9	12,4	8,2
10 років	–	–	–	7,9	7,2	6,0	–	–	–	3,1	3,5	2,6	–	–	–	5,5	5,3	4,2
11 років	29,0	32,3	32,5	4,6	5,2	4,2	6,8	8,7	10,8	3,2	3,4	3,9	17,0	20,6	21,8	3,9	4,2	4,1
12 років	11,3	10,1	12,0	7,9	7,4	8,6	6,9	8,3	8,6	5,5	5,5	5,6	8,9	9,2	10,3	6,7	6,4	7,0
13 років	12,0	11,8	12,6	10,1	10,4	8,0	10,5	12,1	11,7	8,8	9,4	7,3	11,2	11,9	12,2	9,5	9,9	7,6
14 років	11,8	13,2	10,3	12,1	10,9	11,8	14,7	15,1	13,7	12,6	12,5	8,9	13,4	14,2	12	12,3	11,8	10,3
15 років	9,3	7,9	8,0	8,7	6,7	8,2	13,6	12,6	11,0	10,5	9,6	11,0	11,6	10,2	9,5	9,6	8,2	9,7
16 років і старше	1,9	0,7	2,8	2,1	2,0	2,9	2,3	1,6	4,2	3,7	4,0	1,5	2,1	1,2	3,5	2,9	3,1	2,1
Щодня кури(ла) сигарети																		
Ніколи	60,4	62,7	58,0	64,5	72,0	74,6	80,8	81,3	79,6	81,3	83,3	88,2	71,6	72,0	68,6	72,7	77,9	81,7
9 років і молодше	–	–	–	3,8	2,2	1,6	–	–	–	0,8	0,5	0,2	–	–	–	2,3	1,3	0,8
10 років	–	–	–	1,7	1,1	1,6	–	–	–	0,6	0,3	0,3	–	–	–	1,2	0,7	0,9
11 років	4,7	4,7	4,6	1,4	0,8	1,5	0,6	1,0	0,6	0,3	0,5	0,1	2,4	2,8	2,6	0,9	0,7	0,7
12 років	3,3	3,6	4,6	1,9	1,8	1,9	1,3	1,1	1,7	0,9	0,8	0,2	2,2	2,4	3,2	1,4	1,3	1,0
13 років	6,2	6,4	6,4	4,3	3,1	2,2	2,0	3,2	3,0	2,3	2,2	1,0	3,9	4,8	4,7	3,3	2,6	1,6
14 років	9,9	9,3	10,7	7,7	6,4	4,2	6,0	5,4	6,9	4,7	3,9	2,5	7,8	7,3	8,8	6,2	5,1	3,3
15 років	12,2	11,3	10,7	9,7	6,5	8,3	7,5	6,7	5,5	6,0	4,8	4,7	9,6	9,0	8,2	7,9	5,6	6,4
16 років і старше	3,3	2,0	5,0	5,0	6,1	4,2	1,8	1,3	2,7	3,1	3,7	2,8	2,5	1,7	3,9	4,1	4,8	3,4

C09. Як ти вважаєш, наскільки складно тобі буде дістати такі алкогольні напої, якби ти захотів(ла)? (сума відповідей «дуже легко» і «скоріше легко»)

	Хлопці						Дівчата						Серед усіх					
	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015
Пиво (крім безалкогольного)																		
«Дуже легко» або «скоріше легко»	74,2	77,3	88,0	70,8	58,4	52,3	60,2	75,1	85,3	66,1	57,9	48,6	66,7	76,3	86,7	68,5	58,2	50,4
Шампанське																		
«Дуже легко» або «скоріше легко»	–	–	–	–	47,7	46,3	–	–	–	–	46,6	44,8	–	–	–	–	47,1	45,6
Слабоалкогольні напої (промислового виробництва, що мають міцність 4–6, такі як «Шейк», «Лонгер», «Реве», «Кінгз Брідж», «Бренді-колу», «Ром-колу», «Джин-тонік», «Бірмакс» тощо)																		
«Дуже легко» або «скоріше легко»	–	–	–	–	64,3	57,8	–	–	–	–	68,5	58,9	–	–	–	–	66,5	58,4
Вино																		
«Дуже легко» або «скоріше легко»	67,4	70,2	78,9	57,1	44,4	40,3	60,2	68,2	77,4	54,7	41,2	40,7	63,5	69,2	78,2	55,8	42,7	40,5
Міцні напої (горілку, віскі, коньяк, ром, лікер, самогон тощо, у тому числі коктейлі, зроблені на їх основі)																		
«Дуже легко» або «скоріше легко»	61,2	59,7	66,6	37,9	27,9	25,8	54,2	53,5	60,1	29,9	21,1	18,7	57,5	56,6	63,4	33,9	24,3	22,1

С10. Скільки разів (якщо таке траплялося) ти вживав(ла) які-небудь алкогольні напої?

	Хлопці						Дівчата						Серед усіх					
	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015
Протягом життя																		
0	13,8	13,9	11,8	8,9	13,3	16,2	11,6	10,9	11,3	9,5	11,4	14,0	12,6	11,8	11,6	9,2	12,3	15,1
1–2	13,3	12,7	11,4	13,9	12,8	16,1	12,6	13,9	11,6	12,5	11,8	16,1	12,9	12,7	11,4	13,2	12,3	16,1
3–5	15,4	14,1	11,9	10,6	11,8	17,0	15,1	12,5	13,3	13,6	14,8	17,1	15,2	12,7	12,6	12,1	13,4	17,1
6–9	14,5	12,5	12,1	12,1	10,3	12,1	16,3	14,6	13,5	15,0	13,0	15,7	15,5	12,9	12,8	13,5	11,7	13,9
10–19	17,7	16,6	16,1	15,5	14,2	13,1	20,0	18,4	18,3	16,7	16,8	17,9	18,9	16,6	17,2	16,1	15,6	15,6
20–39	9,8	11,8	12,5	14,3	11,4	8,6	11,8	11,7	13,1	14,6	13,5	9,9	10,9	11,2	12,8	14,4	12,5	9,3
40 і більше	15,5	18,4	24,2	24,7	26,2	17,0	12,5	18,0	18,9	18,1	18,7	9,3	13,9	18,2	21,6	21,5	22,2	13,0
За останні 12 місяців																		
0	23,5	21,2	16,7	18,3	23,9	31,3	19,2	16,2	15,2	17,3	20,2	27,3	21,2	18,6	15,9	17,8	22,0	29,2
1–2	22,1	24,3	22,6	19,5	20,5	24,5	23,9	24,6	23,5	23,5	23,5	28,3	23,1	24,5	23	21,6	22,1	26,5
3–5	19,5	19,2	14,9	15,3	14,2	15,0	21,1	21,8	20,9	17,4	17,9	17,8	20,4	20,5	17,9	16,3	16,1	16,5
6–9	14,3	13,3	15,2	14,6	12,4	9,8	16,8	15,0	15,4	15,3	14,1	12,6	15,7	14,2	15,3	14,9	13,3	11,3
10–19	11,0	12,0	14,6	13,2	11,5	10,1	11,3	12,0	14	14,7	11,9	7,6	11,2	12,0	14,3	13,9	11,7	8,8
20–39	4,9	5,9	7,7	9,4	7,5	4,0	4,4	6,2	6,2	7,0	6,7	2,9	4,7	6,0	7	8,2	7,1	3,4
40 і більше	4,7	4,1	8,3	9,7	10,0	5,2	3,2	4,2	4,8	4,8	5,7	3,5	3,9	4,2	6,6	7,3	7,7	4,3
За останні 30 днів																		
0	48,4	46,6	41,4	38,9	46,5	58,0	42,8	40,9	42	42,2	46,3	58,0	45,3	43,9	41,7	40,5	46,4	58,0
1–2	30,4	31,9	28,3	28,0	23,6	22,1	36,5	35,5	33,9	30,3	27,8	27,4	33,7	33,6	31	29,1	25,8	24,8
3–5	12,6	12,2	15,8	14,6	13,0	10,4	14,1	13,5	14,3	13,9	11,9	8,7	13,4	12,9	15,2	14,3	12,5	9,5
6–9	5,0	5,1	8,3	8,6	7,9	4,0	4,4	6,3	5,7	7,6	7,2	3,2	4,7	5,7	7	8,1	7,5	3,6
10–19	2,0	2,6	3,2	6,3	5,5	3,1	1,6	2,9	3,2	4,2	4,7	1,6	1,8	2,7	3,2	5,3	5,1	2,3
20–39	0,9	0,7	1,1	1,5	1,7	0,5	0,3	0,7	0,5	1,0	1,4	0,9	0,6	0,7	0,8	1,2	1,6	0,7
40 і більше	0,7	0,9	1,9	2,1	1,7	1,9	0,4	0,2	0,4	0,8	0,7	0,3	0,5	0,5	1,1	1,5	1,2	1,0

C15. Скільки разів (якщо таке траплялося) ти відчував(ла) стан алкогольного сп'яніння, наприклад, у тебе була нетверда хода, не міг (не могла) говорити, блював(ла) або не пам'ятав(ла), що сталося?

	Хлопці						Дівчата						Серед усіх					
	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015
Протягом життя																		
0	49,1	29,8	19,8	46,9	39,9	52,9	59,4	33,0	24,8	54,9	44,1	60,1	54,7	30,4	22,2	50,8	42,1	56,7
1–2	28,1	22,7	21,8	29,4	28,5	26,7	27,2	26,8	27,9	29,8	30,6	28,1	27,6	24,0	24,9	29,6	29,6	27,4
3–5	11,1	13,9	13,2	9,6	12,9	9,0	8,0	14,3	16,2	7,9	13,3	7,5	9,4	13,6	14,8	8,7	13,1	8,2
6–9	5,3	9,4	9,0	4,9	6,2	5,7	2,7	9,3	11,0	3,9	5,3	2,1	3,9	9,0	9,9	4,4	5,7	3,8
10–19	3,1	8,3	12,3	4,2	5,1	3,1	1,4	6,4	8,5	2,0	2,9	0,9	2,2	7,3	10,4	3,1	3,9	2,0
20–39	1,2	7,1	10,3	1,9	2,5	0,7	0,6	5,1	5,3	0,8	1,8	0,7	0,9	5,9	7,8	1,4	2,1	0,7
40 і більше	2,2	8,8	13,6	3,2	5,0	1,8	0,6	5,1	6,3	0,7	2,0	0,6	1,3	6,7	10,0	1,9	3,4	1,2
За останні 12 місяців																		
0	65,0	39,4	29,4	63,8	57,6	70,9	74,6	46,4	38,5	72,0	64,1	76,9	70,2	42,9	33,9	67,9	61,1	74,1
1–2	23,3	27,3	26,3	21,8	25,4	19,3	19,7	27,3	29,6	20,4	23,1	17,3	21,3	27,3	27,9	21,1	24,2	18,3
3–5	6,2	12,9	13,7	5,9	6,9	5,0	3,5	11,1	14,2	4,3	7,2	3,4	4,7	12,0	14,0	5,2	7,0	4,1
6–9	2,7	8,5	13,3	3,4	3,9	2,7	1,1	6,0	8,8	1,8	2,4	1,2	1,8	7,4	11,0	2,6	3,1	1,9
10–19	1,5	6,0	8,1	2,3	3,0	1,2	0,6	6,1	5,0	0,9	1,9	0,7	1,0	6,0	6,6	1,6	2,4	0,9
20–39	0,7	3,9	5,3	0,8	1,5	0,5	0,2	2,0	3,1	0,2	0,7	0,1	0,4	2,9	4,2	0,5	1,1	0,2
40 і більше	0,6	2,0	3,9	1,9	1,8	0,5	0,2	1,1	0,8	0,3	0,6	0,4	0,4	1,5	2,4	1,1	1,1	0,4
За останні 30 днів																		
0	83,5	62,2	56,4	82,3	78,6	88,4	89,2	67,8	67,1	89,2	83,9	91,2	86,5	65,1	61,7	85,6	81,4	89,9
1–2	12,7	24,7	24,8	11,6	13,6	8,0	9,4	22,6	22,1	8,0	12,1	7,0	10,9	23,6	23,5	9,8	12,8	7,5
3–5	2,0	7,5	9,4	2,9	4,1	1,8	0,9	5,7	6,1	1,8	2,6	1,1	1,4	6,6	7,8	2,4	3,3	1,4
6–9	0,9	3,3	5,7	1,3	1,6	0,3	0,2	2,5	3,4	0,6	0,9	0,5	0,5	2,9	4,5	1,0	1,2	0,4
10–19	0,5	1,1	2,4	0,7	1,0	0,5	0,2	1,1	1,0	0,2	0,2	0,1	0,3	1,1	1,7	0,5	0,6	0,3
20–39	0,2	0,6	0,4	0,3	0,4	0,5	0,1	0,3	0,1	0,1	0,2	0	0,1	0,4	0,2	0,2	0,3	0,2
40 і більше	0,2	0,6	0,9	0,9	0,7	0,6	0	0	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	0,3	0,6	0,5	0,4	0,4

С16. У якому віці (якщо таке траплялося) ти ВПЕРШЕ зробив(ла) таке?

	Хлопці						Дівчата						Серед усіх					
	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015
Випив(ла) пиво (хоча б 1 пляшку/банку)																		
Ніколи	12,3	12	8,5	12,6	17,6	31,1	20,3	19,4	14,8	21,5	24,1	49,4	16,6	15,7	11,6	16,8	20,8	40,7
9 років і молодше	–	–	–	18,3	16,2	8,8	–	–	–	13,9	11,6	3,6	–	–	–	16,2	13,8	6,1
10 років	–	–	–	9,1	9,3	5,1	–	–	–	6,4	7,3	3,5	–	–	–	7,8	8,3	4,2
11 років	35,6	40,3	36,5	6,3	6,1	5,1	32,4	30,9	27,6	5,4	5,5	3,3	33,9	35,7	32,1	5,9	5,8	4,1
12 років	17,8	12,7	20,6	11,6	11,1	7,2	14,8	11,9	17,8	8,6	9,8	6,0	16,1	12,3	19,2	10,1	10,4	6,5
13 років	13,6	12,9	13,5	13,4	13,9	10,3	12,1	13,7	15,2	13,4	12,1	8,5	12,8	13,3	14,3	13,4	12,9	9,4
14 років	12,8	13,7	12,6	16,2	15,7	16,2	12,2	13,6	13,4	15,9	15,9	12,9	12,5	13,6	13	16,1	15,8	14,5
15 років	7,0	7,7	6,4	10,4	7,7	12,5	7,4	9,2	8,8	12,0	9,9	10,5	7,2	8,4	7,6	11,2	8,9	11,4
16 років і старше	0,9	0,7	1,9	2,1	2,4	3,7	0,8	1,3	2,4	2,9	3,8	2,4	0,9	1,0	2,2	2,5	3,3	3,0
Випив(ла) шампанське (хоча б 1 бокал)																		
Ніколи	–	–	–	–	23,1	28,8	–	–	–	–	16,2	19,4	–	–	–	–	19,4	23,9
9 років і молодше	–	–	–	–	15,7	10,8	–	–	–	–	12,1	4,0	–	–	–	–	13,8	7,2
10 років	–	–	–	–	10,9	6,3	–	–	–	–	8,4	6,2	–	–	–	–	9,6	6,2
11 років	–	–	–	–	7,1	6,1	–	–	–	–	7,1	5,2	–	–	–	–	7,1	5,6
12 років	–	–	–	–	10,6	9,0	–	–	–	–	12,1	11,1	–	–	–	–	11,4	10,1
13 років	–	–	–	–	11,2	11,4	–	–	–	–	14,2	15,0	–	–	–	–	12,8	13,3
14 років	–	–	–	–	12,6	13,9	–	–	–	–	15,9	18,5	–	–	–	–	14,3	16,3
15 років	–	–	–	–	6,6	10,6	–	–	–	–	10,0	17,7	–	–	–	–	8,4	14,3
16 років і старше	–	–	–	–	2,2	3,1	–	–	–	–	4,0	2,9	–	–	–	–	3,2	3,0
Випив(ла) слабоалкогольний напій (хоча б 1 пляшку)																		
Ніколи					28,6	39,4					22,1	38,9					75,3	39,1
9 років і молодше	–	–	–	–	8,9	6,4	–	–	–	–	5,3	2,9	–	–	–	–	7,0	4,6
10 років	–	–	–	–	6,2	5,0	–	–	–	–	4,9	2,4	–	–	–	–	5,5	3,7
11 років	–	–	–	–	7,8	4,4	–	–	–	–	6,0	3,3	–	–	–	–	6,9	3,8
12 років	–	–	–	–	9,8	7,1	–	–	–	–	10,1	7,8	–	–	–	–	9,9	7,5
13 років	–	–	–	–	13,6	12,2	–	–	–	–	16,9	13,7	–	–	–	–	15,3	13,0
14 років	–	–	–	–	14,7	13,2	–	–	–	–	19,2	15,8	–	–	–	–	17,1	14,6
15 років	–	–	–	–	7,8	8,8	–	–	–	–	11,4	12,9	–	–	–	–	9,7	10,9
16 років і старше	–	–	–	–	2,6	3,3	–	–	–	–	4,1	2,4	–	–	–	–	3,3	2,9
Випив(ла) вино (хоча б 1 бокал)*																		
Ніколи	14,1	17,2	12,7	23,4	30,1	34,6	10,3	13,1	13,3	16,2	25,4	25,2	12,1	15,2	12,8	19,9	27,5	29,7
9 років і молодше	–	–	–	12,8	10,5	7,0	–	–	–	10,5	6,2	3,2	–	–	–	11,7	8,2	5,0
10 років	–	–	–	9,6	6,4	4,9	–	–	–	6,9	5,6	3,2	–	–	–	8,3	6,0	4,0
11 років	18,0	21,2	23,8	6,9	5,8	4,3	13,4	15,5	14,7	5,9	5,2	2,6	15,5	18,4	19,4	6,4	5,5	3,4
12 років	17,9	15,3	19,9	9,3	9,3	8,5	16,3	15,1	16,3	11,2	8,3	9,3	17,0	15,2	18,2	10,2	8,8	8,9
13 років	17,9	15,5	16,3	11,7	11,9	9,2	19,4	18,1	20,9	14,3	13,1	13,1	18,7	16,8	18,6	13,0	12,6	11,2
14 років	18,6	18,5	15,8	13,5	13,7	14,1	21,9	21,2	19,3	17,9	18,0	20,5	20,4	19,8	17,5	15,6	16,0	17,4
15 років	11,4	10,6	8,5	9,5	8,9	13,5	16,7	14,9	11,3	13,1	12,3	17,6	14,3	12,7	9,9	11,3	10,7	15,7
16 років і старше	2,1	1,7	3	3,3	3,4	3,9	2,0	2,1	4,2	4,0	5,9	5,4	2,0	1,9	3,6	3,6	4,7	4,7

* У 1995–2007 рр. пропонувався варіант відповіді щодо вина та шампанського разом – «Випив(ла) вино (шампанське) (хоча б 1 бокал)».

	Хлопці						Дівчата						Серед усіх					
	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015
Випив міцний напій (хоча б 1 чарку)																		
Ніколи	18,0	27,5	24,2	45,2	50,5	53,9	15,8	32,9	34,3	54,4	57,6	66,7	16,8	30,1	29,2	49,8	54,3	60,6
9 років і молодше	–	–	–	4,8	4,1	3,2	–	–	–	2,4	1,7	0,8	–	–	–	3,6	2,8	2,0
10 років	–	–	–	2,2	1,9	1,0	–	–	–	1,0	1,0	0,3	–	–	–	1,7	1,4	0,6
11 років	6,3	8,8	7,3	2,6	2,1	1,2	3,0	4,0	3,8	1,3	1,5	0,2	4,5	6,5	5,6	1,9	1,8	0,6
12 років	8,7	7,7	8,3	4,9	3,7	1,8	6,4	5,1	5,3	3,5	2,4	0,9	7,4	6,4	6,8	4,2	3,0	1,3
13 років	14,5	14,1	15,4	7,9	6,6	4,5	14,6	11,7	11,3	4,7	5,6	3,5	14,6	12,9	13,4	6,3	6,0	4,0
14 років	24,1	19,3	21	14,4	12,3	9,2	25,1	19,6	18,4	12,4	11,3	8,0	24,7	19,5	19,7	13,4	11,8	8,6
15 років	24,0	18,6	15,5	12,4	11,4	16,4	29,5	21,4	18	14,1	12,3	13,1	27,0	20,0	16,7	13,2	11,9	14,6
16 років і старше	4,4	4,0	8,3	5,6	7,4	8,9	5,6	5,3	8,9	6,2	6,6	6,5	5,0	4,6	8,6	5,9	7,0	7,6
Напився(лася)																		
Ніколи	63,0	30,9	22,4	47,6	56,3	57,2	72,2	35,2	29,6	56,5	63,6	68,3	68,0	33,0	26,0	52,0	60,3	63,0
9 років і молодше	–	–	–	2,9	1,8	1,2	–	–	–	1,0	0,5	0,5	–	–	–	2,0	1,1	0,9
10 років	–	–	–	1,3	1,0	1,2	–	–	–	0,5	0,2	0,1	–	–	–	0,9	0,6	0,6
11 років	1,2	9,6	8,9	1,7	0,9	1,1	0,1	3,6	3,3	1,1	0,6	0,2	0,6	6,7	6,2	1,4	0,7	0,6
12 років	1,7	6,1	8,7	4,3	2,8	1,1	0,6	4,1	5	1,9	1,7	1,4	1,1	5,1	6,8	3,1	2,2	1,2
13 років	4,5	9,9	15,2	6,9	5,4	3,7	2,7	10,2	11,1	4,4	3,9	3,0	3,5	10,0	13,2	5,7	4,6	3,3
14 років	10,2	19,9	19,6	14,6	12,5	9,3	7,8	19,8	19,4	12,4	10,1	6,9	8,9	19,9	19,5	13,5	11,2	8,0
15 років	15,6	20,0	16,7	13,5	11,6	14,9	13,6	22,5	21	14,6	12,1	13,1	14,5	21,2	18,8	14,0	11,8	14,0
16 років і старше	3,8	3,6	8,5	7,2	7,7	10,3	3,0	4,6	10,6	7,6	7,3	6,5	3,4	4,1	9,5	7,4	7,5	8,3

С21. Як ти вважаєш, наскільки складно тобі буде дістати марихуану або гашиш (коноплю), якби ти захотів(ла)? (сума відповідей «дуже легко» і «скоріше легко»)

	Хлопці						Дівчата						Серед усіх					
	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015
«Дуже легко» або «скоріше легко»	6,6	13,9	17,6	15,8	13,4	15,5	2,9	7,8	8,7	8,1	7,5	8,9	4,7	10,9	13,2	12,1	10,3	12,1

С22. Скільки разів (якщо таке траплялося) ти вживав(ла) марихуану або гашиш (коноплю)?

	Хлопці						Дівчата						Серед усіх					
	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015
Протягом життя																		
0	80,1	73,6	70,8	81,1	83,8	84,3	91,4	87,3	88,0	92,6	93,6	93,1	86,2	79,3	79,3	86,9	89,0	88,9
1–2	10,5	11,4	13,4	9,6	7,7	6,6	5,3	7,2	6,9	4,6	3,7	3,8	7,7	9,2	10,2	7,1	5,6	5,1
3–5	3,5	4,6	5,5	3,5	3,1	2,3	1,5	1,7	2,1	1,5	0,9	1,4	2,4	3,1	3,8	2,5	1,9	1,9
6–9	1,9	2,8	2,7	1,8	1,4	2,7	0,8	1,7	1,5	0,4	0,8	0,5	1,3	2,2	2,1	1,1	1,1	1,6
10–19	1,5	3,5	2,8	0,9	1,4	1,0	0,4	0,9	0,5	0,4	0,4	0,5	0,9	2,2	1,7	0,6	0,9	0,8
20–39	0,9	2,2	1,9	1,1	0,8	1,1	0,3	0,7	0,5	0,1	0,1	0,2	0,6	1,5	1,2	0,6	0,4	0,6
40 і більше	1,6	1,9	2,9	2,0	1,9	2,0	0,4	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3	1,0	1,2	1,7	1,2	1,1	1,1
За останні 12 місяців																		
0	87,8	82,1	82,2	88,2	90,3	89,2	94,8	92,2	93,7	95,8	96,5	95,3	91,7	87,0	87,7	92,0	93,6	92,4
1–2	6,6	8,2	8,8	5,7	4,6	4,0	3,4	4,4	3,7	3,2	2,0	2,9	4,8	6,3	6,4	4,4	3,2	3,4
3–5	1,7	3,6	3,3	2,1	1,6	2,4	0,7	1,6	1,2	0,4	0,8	0,9	1,2	2,7	2,3	1,2	1,2	1,6
6–9	1,6	2,5	1,6	1,0	1,0	1,6	0,4	0,9	0,6	0,3	0,4	0,6	0,9	1,7	1,1	0,6	0,7	1,1
10–19	0,9	1,6	1,7	1,2	1,1	0,8	0,4	0,5	0,3	0,1	0,1	0	0,6	1,0	1,0	0,7	0,6	0,4
20–39	0,5	1,3	0,9	0,6	0,4	0,6	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	0,8	0,5	0,4	0,2	0,4
40 і більше	1,0	0,7	1,5	1,2	1,1	1,4	0,1	0,2	0,4	0,1	0,1	0,1	0,5	0,5	1,0	0,7	0,6	0,7
За останні 30 днів																		
0	94,3	92,7	92,4	94,2	95,3	94,5	97,6	97,2	98,4	98,9	98,9	98,5	96,1	95,0	95,3	96,6	97,2	96,6
1–2	3,6	4,2	3,2	2,9	2,1	2,9	1,6	2,0	1,1	0,7	0,8	1,2	2,5	3,1	2,2	1,8	1,4	2,0
3–5	0,9	1,2	1,3	0,8	0,7	0,7	0,4	0,4	0,3	0,1	0,1	0,2	0,6	0,8	0,8	0,4	0,4	0,4
6–9	0,5	0,9	1,1	0,5	0,7	0,8	0,2	0,1	0,1	0,1	0	0,1	0,3	0,5	0,5	0,3	0,3	0,4
10–19	0,3	0,6	0,7	0,7	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0	0	0,2	0,3	0,4	0,4	0,2	0,1
20–39	0,2	0,2	0,4	0,2	0,3	0,1	0	0,1	0,1	0	0	0	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0
40 і більше	0,3	0,2	0,9	0,7	0,6	0,9	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,6	0,4	0,3	0,4

С23. У якому віці (якщо таке траплялося) ти ВПЕРШЕ спробував(ла) марихуану або гашиш (коноплю)?

	Хлопці						Дівчата						Серед усіх					
	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015
Ніколи	93,4	96,8	80,9	81,2	83,8	85,1	97,3	93,7	93,8	93	93,5	92,5	95,6	89,8	87,2	87,5	89	89,0
9 років і молодше	–	–	–	1,5	0,8	0,6	–	–	–	0,3	0,2	0,1	–	–	–	0,3	0,5	0,3
10 років	–	–	–	0,3	0,4	0,1	–	–	–	0	0	0,1	–	–	–	0,2	0,2	0,1
11 років	0,4	0,3	1,1	0,7	0,2	0,7	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0	0,2	0,2	0,7	0,4	0,1	0,4
12 років	0,3	0,3	1,2	1,2	0,5	0,6	0	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,5	0,7	0,7	0,3	0,3
13 років	0,8	0,5	2,3	2,3	1,4	1,0	0,3	0,9	0,8	0,6	0,7	0,2	0,5	1,7	1,5	1,5	1,0	0,6
14 років	1,8	0,6	5,4	4,9	4,5	3,9	0,8	1,8	1,5	1,9	1,7	2,3	1,2	3,3	3,5	3,5	3,0	3,1
15 років	2,6	1,3	5,3	5,3	5,4	5,0	1,3	3,0	2,1	2,5	2,5	3,3	1,9	3,8	3,7	3,9	3,9	4,1
16 років і старше	0,7	0,2	3,8	2,6	3,0	3,0	0,2	0,4	1,5	1,4	1,2	1,4	0,4	0,7	2,7	2,0	2,0	2,2

С26. Скільки разів (якщо таке траплялося) ти вживав(ла) екстазі?

	Хлопці						Дівчата						Серед усіх					
	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015
Протягом життя																		
0	99,8	97,3	98,5	95,6	95,3	97,2	99,9	98,8	99,6	98,4	98,2	99,4	99,8	94,8	99	97,0	96,8	98,4
1–2	0,2	1,7	0,9	2,4	2,5	1,1	0	0,9	0,2	1,0	1,3	0,4	0,1	1,3	0,6	1,7	1,9	0,8
3–5	0	0,4	0,1	0,7	0,7	0,2	0	0,3	0	0,2	0,1	0	0	0,4	0	0,5	0,4	0,1
6–9	0	0,3	0	0,3	0,2	0,2	0	0	0,1	0,1	0,2	0,1	0	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1
10–19	0,1	0	0	0,3	0,5	0,3	0	0	0	0,2	0,1	0	0	0	0	0,2	0,3	0,1
20–39	0	0	0	0,1	0,3	0,1	0	0	0,1	0	0	0,1	0	0	0	0,1	0,1	0,1
40 і більше	0	0,2	0,5	0,6	0,4	0,9	0,1	0	0	0,1	0,2	0,1	0	0,1	0,3	0,3	0,3	0,4
За останні 12 місяців																		
0	–	–	–	96,9	97,0	98,1	–	–	–	99,2	98,9	99,6	–	–	–	98,0	98,0	98,9
1–2	–	–	–	1,6	1,5	0,6	–	–	–	0,4	0,6	0,2	–	–	–	1,0	1,0	0,4
3–5	–	–	–	0,5	0,6	0,3	–	–	–	0,2	0,2	0,1	–	–	–	0,3	0,4	0,2
6–9	–	–	–	0,2	0,2	0	–	–	–	0,2	0,1	0,1	–	–	–	0,2	0,2	0
10–19	–	–	–	0,1	0,3	0,2	–	–	–	0	0	0	–	–	–	0,1	0,1	0,1
20–39	–	–	–	0,2	0,1	0,1	–	–	–	0	0	0	–	–	–	0,1	0,1	0
40 і більше	–	–	–	0,5	0,3	0,8	–	–	–	0	0,1	0	–	–	–	0,3	0,2	0,4

С27. Скільки разів (якщо таке траплялося) ти вживав(ла) амфетаміни?

	Хлопці						Дівчата						Серед усіх					
	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015
Протягом життя																		
0	99,8	98,4	98,6	97,6	97,1	97,5	99,8	99,7	99,1	99,4	99,0	98,6	99,8	95,7	98,9	98,4	98,1	98,0
1–2	0,1	1,2	0,6	1,1	1,5	1,3	0,1	0,2	0,5	0,4	0,8	1,1	0,1	0,6	0,5	0,8	1,1	1,2
3–5	0	0,1	0,1	0,6	0,6	0,2	0	0,1	0,1	0	0,2	0	0	0,1	0,1	0,3	0,4	0,1
6–9	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0	0	0,1	0	0	0,2	0	0,1	0,1	0	0,1	0,1
10–19	0	0	0	0	0,2	0,1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,1	0,1	0,1
20–39	0	0,1	0	0,3	0,1	0,1	0	0	0,1	0	0	0	0	0,1	0,1	0,2	0,1	0
40 і більше	0	0,1	0,6	0,3	0,3	0,8	0,1	0	0,1	0	0,1	0,1	0	0,1	0,3	0,2	0,2	0,4

С29. Скільки разів (якщо таке траплялося) ти вживав(ла) кокаїн?

	Хлопці						Дівчата						Серед усіх					
	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015
Протягом життя																		
0	99,4	99,3	99,2	98,6	98,2	98,0	99,7	99,3	99,9	99,9	99,5	99,1	99,5	96,1	99,5	99,2	98,9	98,6
1–2	0,4	0,4	0,3	0,4	0,7	1,0	0,3	0,4	0	0,1	0,3	0,7	0,3	0,3	0,2	0,3	0,5	0,9
3–5	0,1	0,2	0	0,2	0,3	0,1	0	0,2	0	0	0,1	0	0	0,1	0,1	0,1	0,2	0
6–9	0,1	0	0,1	0	0,3	0,1	0	0	0	0	0,1	0	0	0	0	0	0,2	0,1
10–19	0	0	0	0,2	0,1	0,1	0	0	0	0	0,1	0	0	0	0	0,1	0	0,1
20–39	0	0	0	0,2	0,1	0,2	0	0	0,1	0	0	0	0	0,1	0	0,1	0,1	0,1
40 і більше	0	0,1	0,4	0,4	0,4	0,5	0,1	0,1	0	0	0,1	0,1	0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3

С30. Скільки разів (якщо таке траплялося) ти вживав(ла) крэк?

	Хлопці						Дівчата						Серед усіх					
	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015
Протягом життя																		
0	99,7	99,6	98,8	98,4	98,4	98,3	99,8	99,6	99,8	99,8	99,8	99,4	99,8	96,3	99,3	99,0	99,1	98,9
1–2	0,2	0,2	0,5	0,5	0,6	0,8	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,4	0,1	0,2	0,3	0,4	0,3	0,6
3–5	0	0	0,1	0,2	0,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,1	0,1	0,2	0
6–9	0,1	0,1	0	0,1	0	0,2	0	0,1	0	0	0	0,1	0	0	0	0	0	0,1
10–19	0	0	0	0,1	0,2	0,1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,1	0,1	0
20–39	0	0	0	0,3	0,1	0	0	0	0,1	0	0	0	0	0	0	0,2	0	0
40 і більше	0	0,1	0,6	0,4	0,3	0,7	0,1	0,1	0	0	0,1	0,2	0	0,1	0,3	0,2	0,2	0,4

СЗ1. Скільки разів (якщо таке траплялося) ти нюхав(ла) інгалянти (клей, аерозоль тощо), щоб «сп'яніти»?

	Хлопці						Дівчата						Серед усіх					
	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015
Протягом життя																		
0		92,0	91,4	95,3	95,4	95,0	–	96,7	96,1	98,1	97,6	95,1	94,9	91,4	93,7	96,6	96,6	95,1
1–2		3,6	5,5	2,9	2,9	3,3	–	1,9	3	1,5	1,7	3,5	3,4	2,7	4,2	2,2	2,3	3,4
3–5		2,1	1,0	0,6	0,6	0,3	–	0,6	0,4	0,1	0,3	0,6	0,6	1,3	0,7	0,4	0,4	0,5
6–9		0,6	0,6	0,3	0,4	0,2	–	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,3	0,4	0,4	0,2	0,3	0,2
10–19		0,9	0,3	0,2	0,2	0,3	–	0,3	0,3	0,1	0	0,1	0,3	0,6	0,3	0,2	0,1	0,2
20–39		0,6	0,4	0,2	0,2	0,2	–	0,1	0	0	0	0,2	0,2	0,3	0,3	0,1	0,1	0,2
40 і більше		0,2	0,8	0,5	0,3	0,7	–	0,1	0	0,1	0,1	0,3	0,2	0,1	0,4	0,3	0,2	0,5
За останні 12 місяців																		
0	96,9	94,6	96,5	97,9	97,7	97,5	99	96,3	98,7	99,2	99,1	98,2	98,0	95,4	97,6	98,4	98,5	97,9
1–2	1,9	3,4	2,0	0,9	1,1	1,2	0,7	2,4	1,0	0,5	0,4	1,1	1,2	2,9	1,5	0,7	0,7	1,1
3–5	0,5	0,5	0,5	0,2	0,4	0,3	0,1	0,7	0,1	0,1	0,2	0,3	0,3	0,6	0,3	0,2	0,3	0,3
6–9	0,3	0,9	0,4	0,2	0,4	0,2	0,1	0,4	0,1	0	0	0,1	0,2	0,6	0,3	0,1	0,2	0,2
10–19	0,2	0,1	0,2	0,3	0,1	0,1	0	0	0	0,1	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1
20–39	0,1	0,4	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0	0	0,1	0,1	0,3	0	0,1	0,1	0,1
40 і більше	0,2	0,1	0,4	0,4	0,3	0,6	0,1	0,1	0	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,3	0,2	0,4
За останні 30 днів																		
0	98,4	97,6	98,3	98,3	98,6	98,4	99,5	97,5	99,6	99,5	99,5	98,9	99,0	97,6	98,9	99,2	99,1	98,7
1–2	1,1	1,5	1,0	0,5	0,6	0,6	0,4	1,8	0,3	0,2	0,2	0,5	0,7	1,6	0,7	0,1	0,4	0,5
3–5	0,2	0,5	0,1	0,2	0,1	0,2	0	0,5	0	0,1	0,1	0,2	0,1	0,5	0	0,2	0,1	0,2
6–9	0,2	0,2	0,1	0,1	0,3	0,2	0	0	0	0	0	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
10–19	0,1	0	0	0,2	0,1	0	0	0,1	0,1	0,1	0	0	0,1	0	0	0,1	0,1	0
20–39	0	0,1	0	0,2	0	0,1	0	0	0	0	0	0,1	0	0,1	0	0,1	0	0,1
40 і більше	0	0,1	0,5	0,5	0,3	0,6	0,1	0,1	0	0,1	0,1	0,2	0	0,1	0,3	0,2	0,2	0,4

С32. Скільки разів у житті (якщо таке траплялося) ти вживав(ла) які-небудь з перелічених наркотиків?

	Хлопці						Дівчата						Серед усіх					
	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015
Транквілізатори або седативні засоби (без призначення лікаря)																		
0	97,0	97,2	97,8	96,7	97,5	98,2	97,0	97,7	98,6	95,2	98,1	98,4	97,0	95,4	98,2	95,8	97,8	98,3
1–2	1,8	1,5	1	1,9	1,4	0,9	1,8	1,4	0,6	3,4	1,4	1,0	1,8	1,4	0,8	2,7	1,4	1,0
3–5	0,5	0,9	0,1	0,6	0,5	0,2	0,7	0,3	0,3	0,7	0,2	0,2	0,6	0,6	0,2	0,6	0,3	0,2
6–9	0,4	0,1	0,4	0,2	0,1	0,1	0,2	0,3	0,2	0,3	0,1	0,1	0,3	0,2	0,3	0,3	0,1	0,1
10–19	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0	0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1
20–39	0,1	0,1	0,1	0	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
40 і більше	0,2	0,1	0,5	0,4	0,4	0,3	0,2	0	0	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,3	0,3	0,2	0,2
ЛСД або інші галюциногени																		
0	99,1	97,5	98,6	97,9	97,2	98,1	99,6	97,5	99,5	99,1	99,1	99,1	99,4	95,0	99	98,5	98,2	98,6
1–2	0,6	1,6	0,5	0,7	1,7	1,2	0,3	1,6	0,4	0,5	0,8	0,7	0,4	1,1	0,4	0,6	1,2	0,9
3–5	0,1	0,3	0,2	0,4	0,3	0,3	0,1	0,3	0	0,2	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,2	0,2
6–9	0	0,2	0,1	0,2	0,3	0	0,1	0,2	0	0,1	0	0	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0
10–19	0	0,2	0,2	0,3	0,1	0,1	0	0,2	0	0	0	0	0	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1
20–39	0	0,1	0	0,2	0,1	0,1	0	0,1	0,1	0	0	0	0	0,1	0,1	0,1	0	0,1
40 і більше	0,1	0,1	0,4	0,3	0,4	0,3	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
Релевін																		
0	99,8	99,6	99,4	98,7	98,5	99,0	99,9	100	99,9	100	99,8	99,6	99,9	96,2	99,6	99,2	99,2	99,3
1–2	0,1	0,1	0	0,3	0,4	0,2	0,1	0	0	0	0,1	0,4	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3
3–5	0	0,1	0	0,2	0,4	0	0	0	0	0	0	0	0	0,1	0	0,1	0,2	0
6–9	0,1	0	0,1	0,1	0,2	0,2	0	0	0	0	0	0,1	0	0	0	0,1	0,1	0,1
10–19	0	0	0,0	0,2	0,1	0,3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,1	0	0,1
20–39	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0	0	0,1	0	0	0	0	0	0,1	0,1	0	0
40 і більше	0	0,1	0,4	0,4	0,3	0,3	0,1	0	0,0	0	0,1	0	0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1
Героїн																		
0	99,4	97,7	99,6	98,5	98,2	98,8	99,7	97,7	99,9	99,8	99,7	99,6	99,6	94,3	99,7	99,1	99,0	99,2
1–2	0,4	1,6	0,1	0,6	0,8	0,6	0,2	1,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	1,3	0,1	0,3	0,4	0,4
3–5	0	0,3	0,1	0,1	0,2	0,1	0	0,6	0	0	0	0,1	0	0,4	0	0,1	0,1	0,1
6–9	0	0,2	0	0,1	0,2	0	0	0,2	0	0	0	0,1	0	0,2	0	0	0,1	0
10–19	0	0,2	0	0,1	0,2	0,2	0	0,2	0	0	0	0	0	0,2	0	0,1	0,1	0,1
20–39	0,1	0	0	0,2	0,2	0	0	0,1	0	0,1	0	0	0	0	0,1	0,2	0,1	0
40 і більше	0	0,2	0,2	0,4	0,3	0,3	0,1	0,1	0	0	0,1	0,1	0	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
Галюциногенні гриби																		
0	–	99,3	98,7	97,8	97,5	97,6	–	99,7	99,7	99,8	99,7	99,3	–	96,1	99,2	98,7	98,7	98,5
1–2	–	0,5	0,6	1,1	1,0	1,3	–	0,2	0,2	0,2	0,2	0,6	–	0,4	0,4	0,7	0,6	0,9
3–5	–	0	0,1	0,4	0,5	0,2	–	0	0,1	0	0	0	–	0	0,1	0,2	0,2	0,1
6–9	–	0	0,1	0,1	0,2	0,3	–	0,1	0	0	0	0	–	0	0	0,1	0,1	0,1
10–19	–	0	0,1	0,1	0,2	0,2	–	0	0	0	0	0	–	0	0	0	0,1	0,1
20–39	–	0	0	0,1	0,2	0,2	–	0	0	0	0	0	–	0	0	0,1	0,1	0,1
40 і більше	–	0,2	0,4	0,4	0,4	0,3	–	0	0	0	0,1	0,1	–	0,1	0,3	0,2	0,2	0,2

Продовження таблиці

	Хлопці						Дівчата						Серед усіх					
	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015
Оксибутират натрію (або «бутират», «оксик»)																		
0	–	–	99,3	99,0	98,5	99,3	–	–	100	99,8	99,8	99,9	–	–	99,6	99,3	99,1	99,6
1–2	–	–	0,2	0,2	0,6	0,2	–	–	0	0,2	0,1	0,1	–	–	0,1	0,2	0,4	0,1
3–5	–	–	0,1	0	0,2	0,1	–	–	0	0	0	0	–	–	0	0	0,1	0
6–9	–	–	0	0,2	0,1	0	–	–	0	0	0	0	–	–	0	0,1	0,1	0
10–19	–	–	0	0,2	0,2	0,1	–	–	0	0	0	0	–	–	0	0,1	0,1	0
20–39	–	–	0	0,1	0,2	0,1	–	–	0	0	0	0	–	–	0,1	0,1	0,1	0,1
40 і більше	–	–	0,4	0,3	0,3	0,3	–	–	0	0	0,1	0	–	–	0,2	0,2	0,2	0,1
Анаболічні стероїди																		
0	96,6	98,1	98,2	98,2	97,9	98,2	98,9	99,8	99,7	99,9	99,6	99,7	97,9	95,4	98,9	99,1	98,8	99,0
1–2	2,3	0,5	0,6	0,8	1,1	0,8	0,6	0,2	0,2	0,1	0,2	0,3	1,4	0,3	0,5	0,5	0,7	0,6
3–5	0,3	0,4	0,1	0,2	0,2	0,3	0,2	0	0	0	0,1	0	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
6–9	0,2	0,1	0	0,2	0,2	0	0	0	0	0	0	0	0,1	0,1	0	0,1	0,1	0
10–19	0,3	0,2	0,4	0,1	0,1	0,2	0,1	0	0	0	0	0	0,2	0,1	0,2	0	0	0,1
20–39	0,1	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0	0	0,1	0	0	0	0,1	0,1	0	0,1	0,1	0,1
40 і більше	0,2	0,2	0,5	0,2	0,4	0,2	0,1	0	0	0	0,1	0	0,1	0,1	0,3	0,1	0,2	0,1
Наркотики, які вводяться за допомогою шприца (наприклад, героїн, кокаїн або амфетаміни)																		
0	99,5	99,1	99,3	98,7	98,8	98,9	99,7	99,6	99,7	99,9	99,7	99,7	99,8	95,4	99,5	99,5	99,3	99,3
1–2	0,2	0,6	0,1	0,2	0,2	0,5	0,2	0,3	0,2	0,1	0,2	0,1	0,2	0,4	0,2	0,1	0,2	0,3
3–5	0,1	0,1	0,1	0,3	0,3	0,1	0	0	0	0	0	0,1	0	0,1	0	0,1	0,1	0,1
6–9	0	0	0,1	0,2	0,1	0,1	0	0	0,1	0	0	0	0	0	0,1	0,1	0,1	0,1
10–19	0	0	0	0,1	0,1	0,1	0	0	0	0	0	0,1	0	0	0	0	0,1	0,1
20–39	0,1	0,1	0	0,1	0,1	0,1	0	0	0	0	0	0	0	0,1	0	0	0,1	0
40 і більше	0	0,1	0,4	0,4	0,4	0,2	0,1	0,1	0	0	0,1	0,1	0	0	0,2	0,2	0,2	0,1
Алкоголь разом з таблетками (ліками), щоб «сп'яніти»																		
0	95,5	96,5	96	97,6	97,4	97,4	96,6	97	96,5	98,9	99,6	98,6	95,8	93,3	96,2	98,1	98,0	98,0
1–2	4,2	2,3	2,4	1,3	1,1	1,4	2,8	2,4	2,6	0,9	0,2	1,2	3,4	2,3	2,5	1,1	1,1	1,3
3–5	0,4	0,8	0,5	0,4	0,5	0,2	0,4	0,3	0,4	0,1	0,1	0,1	0,4	0,5	0,4	0,3	0,3	0,2
6–9	0,1	0,1	0,2	0,1	0,4	0,2	0	0	0,2	0	0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1
10–19	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0	0,2	0,1	0	0	0	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1
20–39	0,1	0	0,2	0	0,1	0,1	0	0,1	0,1	0,1	0	0	0	0,1	0,2	0,1	0,1	0
40 і більше	0,1	0,2	0,5	0,4	0,4	0,4	0,1	0	0,1	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,2	0,2	0,2

С47. Який найвищий рівень освіти отримав твій батько?

	Хлопці						Дівчата						Серед усіх					
	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015
Початкова освіта (неповних 9 класів)	2,4	1,4	2,2	1,8	1,1	5,0	1,7	1,9	1,1	0,7	0,9	3,2	2,0	1,7	1,6	1,3	1,0	4,1
Базова (неповна) середня освіта (повних 9 класів)	7,9	5,0	3,2	2,3	2,4	7,9	6,1	5,1	2,4	2,6	2,4	9,6	6,9	5,0	2,8	2,4	2,4	8,8
Повна загальна середня освіта (11 класів)	46,0	41,7	39,3	33,9	31,6	11,4	47,4	41,1	43,4	34,7	35,3	11,2	46,7	41,4	41,3	34,2	33,6	11,3
Професійно-технічна освіта	X					23,7	X					25,8	X					24,8
Базова та неповна вища освіта (ВНЗ I–II рівнів акредитації, бакалавр)	4,4	6,5	9,0	8,4	11,5	7,5	3,9	6,9	6,8	8,6	9,0	9,7	4,1	6,7	7,9	8,5	10,2	8,6
Повна вища освіта (спеціаліст, магістр, ВНЗ III–IV рівнів акредитації)	28,0	30,0	30,9	34,8	33,4	21,5	25,7	25,9	27,3	30,8	30,5	18,3	26,7	28,0	28,7	32,9	31,8	19,8
Не знаю	11,3	15,4	16,3	18,8	20,1	17,8	15,2	19,1	19,1	22,6	22,0	14,4	13,4	17,2	17,7	20,7	21,1	16,0
Немає батька (не бачуся з батьком)	X					5,2	X					7,7	X					6,5

С48. Який найвищий рівень освіти отримала твоя мати?

	Хлопці						Дівчата						Серед усіх					
	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015
Початкова освіта (неповних 9 класів)	1,5	1,1	1,1	1,9	0,5	3,8	1,3	0,8	1,1	0,5	1,0	2,7	1,4	0,9	1,1	1,2	0,8	3,2
Базова (неповна) середня освіта (повних 9 класів)	7,1	3,1	2,3	1,6	2,0	6,9	5,3	4,0	2,7	2,3	2,7	8,6	6,2	3,6	2,5	2,0	2,4	7,8
Повна загальна середня освіта (11 класів)	44,4	38,9	34,6	29,5	29,7	15,5	50,4	43,7	42,8	33,9	33,6	15,7	47,7	41,3	38,7	31,7	31,8	15,6
Професійно-технічна освіта	X					19,2	X					23,1	X					21,2
Базова та неповна вища освіта (ВНЗ I–II рівнів акредитації, бакалавр)	6,2	7,9	9,3	10,1	11,0	11,5	5,5	7,4	8,1	10,4	12,1	14,2	5,8	7,7	8,7	10,3	11,6	12,9
Повна вища освіта (спеціаліст, магістр, ВНЗ III–IV рівнів акредитації)	31,5	38,1	42,6	43,7	44,3	27,7	27,1	32,9	36,7	41,2	40,7	25,4	29,1	35,6	39,7	42,3	42,4	26,5
Не знаю	9,2	10,9	10,0	13,2	12,5	14,5	10,3	11,2	8,7	11,7	9,9	8,9	9,8	10,9	9,4	12,5	11,1	11,6
Немає матері (не бачуся з матір'ю)	X					0,8	X					1,4	X					1,1

С49. Який рівень добробуту (статку) твоєї родини порівняно з іншими родинами в Україні?

	Хлопці					Дівчата					Серед усіх				
	1999	2003	2007	2011	2015	1999	2003	2007	2011	2015	1999	2003	2007	2011	2015
Дуже високий	13,7	4,5	8,7	6,8	10,5	8,9	1,8	3,5	3,8	5,1	11,4	3,2	6,1	5,4	7,7
Набагато вищий за середній	7,8	7,8	10,6	10,7	9,8	4,9	5,4	8,3	8,5	7,3	6,4	6,6	9,5	9,5	8,5
Вищий за середній	16,4	20,3	26,0	24,9	24,4	12,8	18,3	24,1	22,7	26,3	14,6	19,3	25,1	23,7	25,4
Приблизно середній	47,6	52,6	45,3	46,9	47,6	52,5	58,5	54,7	55,1	52,7	50,0	55,6	49,8	51,2	50,3
Нижчий за середній	10,8	10,3	6,4	7,9	5,2	13,6	12	7,3	7,6	6,8	12,2	11,1	6,9	7,7	6,0
Набагато нижчий за середній	2,2	2,6	1,3	1,8	1,4	4,7	2,8	1,4	1,5	0,9	3,4	2,7	1,4	1,7	1,1
Дуже низький	1,5	1,9	1,7	1,0	1,1	2,6	1,2	0,7	0,7	0,9	2,0	1,5	1,2	0,8	1,0

С50. З ким ти постійно проживаєш?

	Хлопці						Дівчата						Серед усіх					
	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015
Живу один(а)	5,1	0,7	0,9	3,0	1,2	1,7	2,8	0,1	0,4	1,2	0,5	1,1	3,8	0,4	0,6	2,1	0,8	1,4
З батьком	70,4	69,9	68,8	65,9	65,4	66,5	72,3	69,4	68,8	65,7	63,7	63,8	71,5	69,6	68,8	65,8	64,5	65,1
З вітчимом	5,0	5,5	55,7	7,7	7,8	9,1	6,2	7,5	6,2	8,5	10	9,5	5,6	6,5	5,9	8,1	9,0	9,3
З матір'ю	81,8	84,0	83,6	81,5	83,7	83,3	86,9	88,8	88,6	86,4	87,7	87,7	84,5	86,4	86,1	83,9	85,8	85,6
З мачухою	0,9	0,6	0,8	1,4	1,1	0,5	0,8	1,2	0,8	0,7	1,0	1,2	0,8	0,9	0,8	1,1	1,0	0,8
З братом (братами)	–	–	–	28,6	26,8	30,5	–	–	–	29,6	29,3	34,8	–	–	–	29,1	33,0	32,8
Із сестрою (сестрами)	–	–	–	24,6	32,1	28,8	–	–	–	27,6	33,8	33,3	–	–	–	26,1	28,1	31,2
З братом (братами) і (або) сестрою (сестрами)*	59,6	50,9	51,0	–	–	–	63,0	51,9	55,6	–	–	–	61,4	51,4	53,3	–	–	–
З бабусяю і (або) дідусем	18,3	15,0	18,1	22,1	25,0	26,0	17,8	14,2	18,0	22,1	24,9	27,3	18,0	14,6	18,1	22,1	25,0	26,7
З іншими родичами	3,2	1,8	3,5	3,3	3,1	3,8	3,3	1,8	3,1	2,6	3,1	3,6	3,2	1,8	3,3	3,0	3,1	3,7
Не з родичами	0,9	1,4	1,4	1,6	1,5	1,4	1,3	1,0	2,1	1,4	1,3	1,6	1,1	1,2	1,7	1,5	1,4	1,5

*У 1995–2003 рр. пропонувався варіант відповіді «З братом (братами) і (або) сестрою (сестрами)» разом, у 2007–2015 рр. пропонувалися варіанти «З братом (братами)» та «Із сестрою (сестрами)» окремо.

С51. Як часто наведені нижче твердження стосуються тебе?

	Хлопці					Дівчата					Серед усіх				
	1999	2003	2007	2011	2015	1999	2003	2007	2011	2015	1999	2003	2007	2011	2015
Мої батьки встановлюють чіткі правила щодо того, чим я можу займатися вдома															
Майже завжди	18,2	22,8	24,1	19,4	11,7	16,5	20,1	21,2	18,3	8,7	17,4	21,4	22,7	18,8	10,1
Часто	18,1	17,0	20,2	21,1	14,0	15,9	13,2	17,1	19,4	9,5	17,0	15,1	18,7	20,2	11,7
Час від часу	24,5	17,1	14,7	17,9	26,1	22,7	15,3	14,7	19,0	24,0	23,6	16,2	14,7	18,5	25,0
Рідко	16,0	19,8	18,3	22,2	26,5	18,4	21,3	20,3	21,3	30,6	17,2	20,5	19,3	21,6	28,6
Майже ніколи	23,2	23,3	22,7	19,7	21,8	26,5	30,2	26,7	22,0	27,2	24,8	26,7	24,6	20,9	24,6
Мої батьки встановлюють чіткі правила щодо того, що я можу робити поза домом															
Майже завжди	12,1	14,8	18,9	15,5	9,2	16,1	18,2	19,5	17,5	9,3	14,1	16,5	19,2	16,6	9,3
Часто	15,1	14,7	19,4	20,4	15,0	17,7	14,1	18,9	18,9	15,0	16,4	14,4	19,1	19,6	15,0
Час від часу	20,8	16,6	15,2	18,0	21,4	21,2	17,1	16,5	18,9	24,9	21,0	16,9	15,8	18,5	23,3
Рідко	21,4	21,5	21,5	22,0	27,7	17,2	21,6	19,9	23,7	28,5	19,3	21,6	20,7	22,9	28,1
Майже ніколи	30,6	32,3	25,0	24,1	26,8	27,8	29,1	25,2	21,0	22,2	29,2	30,8	25,2	22,4	24,4
Мої батьки знають, з ким я проводжу час вечорами															
Майже завжди	39,9	16,9	47,4	46,2	43,4	54,1	59,1	60,9	62,6	66,5	47,9	53,0	54,2	54,9	55,5
Часто	18,7	7,4	19,1	22,3	25,4	20,3	18,3	17,7	17,8	21,0	19,5	17,8	18,4	19,9	23,1
Час від часу	16,6	12,7	11,5	13,0	15,9	13,8	10,2	8,7	9,4	7,0	15,2	11,4	10,1	11,1	11,2
Рідко	12,9	11,5	10,7	9,7	8,9	7,2	7,4	6,9	6,1	3,2	10,1	9,5	8,8	7,7	6,0
Майже ніколи	11,9	11,5	11,3	8,8	6,5	4,6	5,0	5,8	4,1	2,3	8,3	8,3	8,5	6,3	4,3
Мої батьки знають, де я проводжу час вечорами															
Майже завжди	42,2	48,7	48,3	46,2	45,2	55,4	61,5	61,4	61,3	68,2	48,7	55,0	55,0	54,3	57,2
Часто	19,2	18,9	19,2	22,2	25,9	21,8	18,5	18,8	18,7	19,7	20,5	18,7	19,0	20,3	22,7
Час від часу	19,0	12,8	12,1	13,7	14,3	13,0	10,1	8,7	9,9	6,7	16,0	11,5	10,4	11,6	10,3
Рідко	10,2	11,2	9,7	9,6	8,5	6,1	6,4	5,9	6,1	3,4	8,2	8,8	7,8	7,7	5,8
Майже ніколи	9,4	8,4	10,7	8,3	6,2	3,7	3,5	5,2	4,1	1,9	6,6	6,0	7,8	6,0	3,9
Я можу легко відчутти тепло і турботу моєї матері та/або мого батька															
Майже завжди	60,4	67,7	67,2	65,5	60,2	55,8	61,0	68,4	68,6	63,7	58,1	64,2	67,8	67,1	62,0
Часто	26,1	22,2	17,9	20,5	24,6	26,4	22,5	21,3	18,8	22,1	26,3	21,3	19,6	19,6	23,3
Час від часу	7,7	6,1	7,3	6,8	8,7	10,1	8,7	5,4	6,2	7,5	8,9	7,4	6,3	6,5	8,1
Рідко	3,0	2,6	3,6	3,3	4,0	4,6	4,8	3,2	3,9	4,0	3,8	3,7	3,4	3,6	4,0
Майже ніколи	2,8	4,1	4,0	3,9	2,5	3,1	2,6	1,7	2,4	2,6	2,9	3,4	2,9	3,1	2,6
Я можу легко розраховувати на моральну підтримку моєї матері та/або мого батька															
Майже завжди	63,6	69,7	68,1	65,3	63,1	54,6	62,6	66,5	64,7	63,0	59,1	66,2	67,4	65,0	63,1
Часто	19,0	17,2	16,5	19,3	22,1	23,7	17,0	20,0	19,7	21,8	21,4	17,2	18,2	19,5	21,9
Час від часу	8,9	5,6	6,4	7,1	8,6	11,2	10,2	6,6	7,4	7,6	10,1	7,9	6,5	7,3	8,1
Рідко	4,5	2,6	4,2	4,0	3,7	5,6	6,6	3,9	4,9	3,9	5,1	4,6	4,0	4,4	3,8
Майже ніколи	4,0	4,9	4,8	4,4	2,4	4,9	3,5	3,0	3,2	3,7	4,4	4,2	3,9	3,8	3,1
Я можу легко позичити гроші в моєї матері та/або мого батька															
Майже завжди	34,9	42,1	38,7	35,2	43,6	36,0	44,4	44,5	42,7	54,6	35,4	43,0	41,6	39,2	49,3
Часто	18,5	17,7	17,4	18,2	21,1	18,5	14,9	15,0	16,2	22,0	18,5	16,3	16,2	17,1	21,6
Час від часу	25,3	9,9	11,4	21,1	16,5	22,7	9,6	9,1	11,4	12,0	24,0	9,8	10,3	11,7	14,2
Рідко	11,7	11,9	11,4	12,2	10,3	13,6	12,1	11,9	10,4	6,2	12,6	12,0	11,6	11,3	8,2
Майже ніколи	9,6	18,4	21,1	22,3	8,5	9,2	19,0	19,5	19,3	5,1	9,4	18,7	20,3	20,7	6,8

Продовження таблиці

	Хлопці					Дівчата					Серед усіх				
	1999	2003	2007	2011	2015	1999	2003	2007	2011	2015	1999	2003	2007	2011	2015
Я можу легко взяти гроші в моєї матері та/або мого батька															
Майже завжди	16,9	34,5	30,4	37,9	29,5	13,3	39,6	34,4	46,5	40,0	15,1	37,0	32,4	42,5	35,0
Часто	9,4	15,7	15,0	18,6	17,6	9,0	15,1	14,8	17,2	20,5	9,2	15,4	14,9	17,9	19,1
Час від часу	13,9	9,7	9,3	11,0	19,8	14,7	9,6	8,7	9,7	15,0	14,3	9,6	9,0	10,3	17,3
Рідко	15,5	12,8	12,7	10,1	14,5	17,7	11,8	13,4	8,8	10,5	16,6	12,3	13,1	9,4	12,4
Майже ніколи	44,4	27,3	32,4	22,4	18,5	45,3	23,9	28,7	17,9	14,0	44,8	25,6	30,8	20,0	16,2
Я можу легко відчутти тепло і турботу мого кращого друга															
Майже завжди	20,2	27,5	30,2	34,5	29,3	35,0	39,1	48,3	50,1	46,7	27,6	33,0	39,2	42,8	38,4
Часто	22,5	26,7	27,9	29,3	27,7	26,2	24,6	25,7	25,9	29,3	24,3	25,6	26,8	27,4	28,5
Час від часу	27,3	20,1	19,0	18,0	23,4	20,0	17,3	12,7	13,1	13,2	23,7	18,7	15,9	15,4	18,1
Рідко	16,6	15,2	12,7	10,4	11,4	10,9	12,2	7,9	7,2	6,9	13,7	13,7	10,3	8,7	9,1
Майже ніколи	13,4	10,4	10,2	7,9	8,1	7,9	6,9	5,4	3,8	3,9	10,7	8,7	7,8	5,7	5,9
Я можу легко розраховувати на моральну підтримку мого кращого друга															
Майже завжди	35,0	45,4	49,1	46,1	42,8	41,6	47,4	57,1	56,4	53,0	39,3	46,4	53,1	51,6	48,1
Часто	24,7	23,9	24,3	26,2	29,4	24,7	21,9	22,3	23,7	25,1	24,7	22,9	23,3	24,9	27,1
Час від часу	22,3	13,7	11,9	14,6	15,0	17,4	13,9	10,6	10,2	12,7	19,9	13,8	11,3	12,2	13,8
Рідко	10,6	8,7	8,1	7,3	7,8	9,3	10,3	6,2	6,4	5,3	9,9	9,5	7,1	6,8	6,5
Майже ніколи	7,4	8,3	6,6	5,9	5,0	7,0	6,5	3,8	3,3	4,0	7,2	7,4	5,2	4,5	4,5

С52. Чи знають твої батьки, де ти проводиш суботні вечори?

	Хлопці					Дівчата					Серед усіх				
	1999	2003	2007	2011	2015	1999	2003	2007	2011	2015	1999	2003	2007	2011	2015
Знають завжди	44,5	47,7	44,6	42,5	51,5	50,0	56,0	53,5	54,8	68,2	47,2	51,7	49,0	49,0	60,2
Як правило, знають	25,2	26,3	29,1	29,9	28,9	28,6	28,0	29,1	27,7	25,0	26,8	27,2	29,1	28,7	26,9
Знають іноді	24,8	20,4	20,8	23,1	16,7	18,4	13,5	15,2	15,1	5,9	21,7	17,0	18,0	18,9	11,1
Як правило, не знають	5,5	5,6	5,5	4,6	2,9	3,0	2,5	2,2	2,4	0,9	4,3	4,1	3,9	3,4	1,9

С53. Якби ти вживав(ла) марихуану або гашиш (коноплю), чи сказав(ла) б ти про це, заповнюючи дану анкету?

	Хлопці						Дівчата						Серед усіх					
	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015	1995	1999	2003	2007	2011	2015
Уже відповів(ла), що вживав(ла)	11,2	16,2	12,3	11,1	9,8	10,0	5,5	8,3	4,9	5,1	5,6	6,3	8,1	12,2	8,7	8,1	7,6	8,0
Звичайно, так	40,2	41,4	44,3	42,3	43,2	43,4	45,5	56,9	56,4	51,3	47,8	52,3	43,1	49,1	50,2	46,8	45,7	48,1
Напевно, так	26,9	22,1	24,8	22,8	25,3	23,4	33,3	26,1	29,1	28,1	30,7	24,7	30,4	24,1	26,9	25,4	28,2	24,1
Напевно, ні	7,5	4,4	7,3	8,8	9,9	10,3	5,8	2,1	4,8	7,6	8,6	7,9	6,6	3,3	6,1	8,2	9,2	9,1
Звичайно, ні	14,2	15,9	11,3	15,0	11,8	12,9	9,9	6,6	4,8	7,9	7,2	8,8	11,9	11,3	8,1	11,5	9,4	10,7

U1. Яку хатню роботу ти зазвичай виконуєш?

	Хлопці					Дівчата					Серед усіх				
	1999	2003	2007	2011	2015	1999	2003	2007	2011	2015	1999	2003	2007	2011	2015
Роблю покупки	39,0	52,8	45,0	49,5	57,8	33,8	53	48,9	55,3	62,1	36,5	52,9	46,9	52,6	60,1
Піклуюся про молодших сестру/брата	20,8	15,8	14,8	24,1	28,2	21,8	19	20,6	28,9	37,8	21,3	17,4	17,6	26,6	33,2
Піклуюся про домашніх тварин	37,3	42,5	31,8	41,0	37,9	35,6	42,8	40,5	48,4	47,4	36,4	42,6	36,0	44,9	42,8
Готую їжу	15,4	20,3	15,6	17,3	21,5	40,1	56	49,0	51,0	57,1	27,5	37,8	31,9	35,1	40,0
Прибираю в будинку/квартирі	56,6	65,3	59,1	60,7	66,3	87,1	91,9	86,9	87,9	90,1	71,6	74,8	72,7	75,0	78,7
Перу	7,2	9	8,1	8,2	5,5	35,1	50,4	41,6	33,3	25,6	20,9	29,3	24,4	21,4	16,0
Мию посуд	35,4	44	38,8	40,8	42,5	80,4	86,2	81,2	82,9	84,7	57,6	64,7	59,5	63,0	64,5
Працюю на земельній ділянці (у саду)	51,2	51,4	40,8	46,9	42,6	43,8	48,3	41,9	40,2	40,7	47,5	49,9	41,4	43,4	41,6
Доглядаю тварин у господарстві (на фермі)	–	25,2	18,6	22,7	23,1	–	20,1	14,6	14,5	14,0	–	22,7	16,6	18,3	18,4
Піклуюся про старших членів родини	15,8	15,6	9,8	13,3	12,2	14,3	16,7	13,5	17,1	16,9	15,0	16,1	11,6	15,3	14,6
Виношу сміття	56,7	65,9	53,7	59,0	61,1	47,8	57,3	50,3	53,4	56,2	52,3	61,7	52,0	56,1	58,5
Я зазвичай не виконую ніякої хатньої роботи	2,5	1,9	3,1	1,7	2,6	1,1	0,7	1,2	0,9	1,1	1,8	1,3	2,2	1,3	1,8

U3. Чи мав(ла) ти коли-небудь сексуальні стосунки (статевий контакт)?

	Хлопці		Дівчата		Серед усіх	
	2011	2015	2011	2015	2011	2015
Так	36,0	29,4	24,0	11,4	30,0	20,1

U8. До яких організацій ти звертався(лась) для отримання медичної та соціальної допомоги за ОСТАННІ 12 МІСЯЦІВ?

	Хлопці		Дівчата		Серед усіх	
	2011	2015	2011	2015	2011	2015
Поліклініка/фельдшерсько-акушерський пункт/лікарська амбулаторія за місцем проживання						
Так	53,5	34,0	66,0	40,6	60,4	37,5
Клініка, дружня до молоді						
Так	6,2	16,1	4,5	17,2	5,3	16,7
Анонімний кабінет довіри						
Так	3,0	15,7	2,3	13,4	2,6	14,5
Диспансер (наркологічний, шкірно-венерологічний, туберкульозний)						
Так	5,3	12,4	3,1	11,4	4,1	11,9
Центр профілактики та боротьби зі СНІД						
Так	3,2	12,1	2,0	8,9	2,6	10,4
Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді						
Так	3,7	12,6	3,2	10,7	3,4	11,6
Громадська організація						
Так	3,4	13,2	2,6	11,0	3,0	12,1
Релігійна організація						
Так	4,1	13,0	2,9	10,1	3,4	11,5
Пункти обміну шприців						
Так	2,1	13,6	0,8	10,0	1,4	11,7
Психосоціальний центр						
Так	2,7	13,4	1,7	9,4	2,1	11,3
Служба у справах дітей (служба у справах неповнолітніх)						
Так	2,9	11,7	2,0	8,2	2,4	9,9
«Гаряча лінія»						
Так	–	1,7	–	1,8	–	1,8

«Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин» у межах міжнародного проекту «European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs» (ESPAD)

ТАБЛИЦІ ВІДПОВІДЕЙ РЕСПОНДЕНТІВ НА ЗАПИТАННЯ АНКЕТИ за статтю і віком (роком народження) (у відсотках)

Кількість респондентів за віком:	Стандартні відхилення при достовірних 95 відсотках і співвідношенні змінних від 0,1 : 0,9 до 0,5 : 0,5 становлять:
2000 р. н. – 2010 осіб (1004 дівчат, 1006 хлопців)	1,34 – 2,24 відсотка
1999 р.н – 2602 особи (1345 дівчат, 1257 хлопців)	1,18 – 1,96 відсотка
1998 р. н. – 2062 особи (1110 дівчат, 952 хлопці)	1,33 – 2,21 відсотка
Загалом 6674 особи (дівчат, хлопців)	0,74 – 1,23 відсотка

С03. Як часто ти робиш таке?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Граш у комп'ютерні ігри												
Ніколи	3,3	17,0	10,2	5,1	18,7	12,2	3,9	22,3	13,9	4,3	19,9	12,5
Декілька разів на рік	3,6	19,7	11,6	4,6	22,2	13,7	7,1	27,1	18,0	5,3	23,8	15,0
1 або 2 рази на місяць	10,0	20,4	15,2	12,4	19,5	16,1	12,7	20,1	16,7	12,0	19,9	16,2
Хоча б 1 раз на тиждень	25,2	22,9	24,1	24,6	22,1	23,3	26,8	20,1	23,2	25,6	21,4	23,4
Майже щодня	57,8	20,0	39,0	53,3	17,5	34,7	49,5	10,4	28,2	52,8	15,0	33,0
Займаєшся спортом, фізкультурою або фізичними вправами												
Ніколи	0,6	1,7	1,1	1,6	0,7	1,1	1,6	2,2	1,9	1,4	1,5	1,4
Декілька разів на рік	0,9	2,1	1,5	0,9	3,2	2,1	1,9	3,0	2,5	1,3	2,9	2,1
1 або 2 рази на місяць	3,4	9,0	6,2	4,4	11,8	8,3	6,0	11,2	8,8	4,8	11,0	8,1
Хоча б 1 раз на тиждень	21,7	29,6	25,7	26,9	35,9	31,6	29,3	40,0	35,1	26,7	36,4	31,8
Майже щодня	73,4	57,6	65,4	66,2	48,4	56,9	61,2	43,6	51,6	65,8	48,2	56,6
Читаш книжки (крім обов'язкової шкільної програми)												
Ніколи	12,1	5,3	8,7	15,2	7,2	11,0	15,9	7,9	11,5	14,8	7,1	10,7
Декілька разів на рік	19,4	18,5	19,0	25,2	22,3	23,7	25,1	22,6	23,7	23,9	21,7	22,7
1 або 2 рази на місяць	28,3	23,2	25,8	25,6	25,7	25,6	25,7	29,3	27,7	26,2	26,7	26,5
Хоча б 1 раз на тиждень	30,1	27,9	29,0	24,6	25,5	25,1	23,2	20,4	21,7	25,3	23,9	24,5
Майже щодня	10,1	25,1	17,6	9,4	19,3	14,6	10,1	19,8	15,4	9,8	20,6	15,5
Проводиш вечір у кафе, на дискотеці, вечірці тощо												
Ніколи	22,1	19,2	20,6	19,8	16,5	18,1	17,4	13,1	15,1	19,4	15,6	17,4
Декілька разів на рік	27,9	28,9	28,4	24,9	24,1	24,5	23,0	25,8	24,5	24,8	25,7	25,3
1 або 2 рази на місяць	24,2	28,4	26,3	25,2	29,3	27,3	26,9	29,0	28,0	25,6	29,0	27,4
Хоча б 1 раз на тиждень	21,7	21,7	21,7	24,8	27,8	26,4	26,3	29,0	27,8	24,7	27,1	26,0
Майже щодня	4,2	1,8	3,0	5,3	2,3	3,7	6,3	3,2	4,6	5,4	2,6	3,9
Інші захоплення (гра на музичних інструментах, співи, малювання, літературна творчість тощо)												
Ніколи	32,4	12,9	22,7	31,6	13,0	21,9	30,2	16,4	22,6	31,2	14,4	22,4
Декілька разів на рік	15,4	9,8	12,6	18,9	15,5	17,1	15,4	16,2	15,8	16,8	14,7	15,7
1 або 2 рази на місяць	15,2	17,7	16,5	14,6	16,2	15,5	17,8	18,1	18,0	16,0	17,3	16,7
Хоча б 1 раз на тиждень	18,9	25,5	22,2	16,8	25,4	21,3	19,0	24,8	22,2	18,1	25,2	21,8
Майже щодня	18,1	34,1	26,1	18,1	29,9	24,2	17,5	24,5	21,4	17,9	28,5	23,5
Прогулюєшся з друзями торговими центрами, вулицями, парками тощо												
Ніколи	4,4	3,2	3,8	5,4	2,7	4,0	3,8	2,6	2,6	4,6	2,7	3,6
Декілька разів на рік	7,3	6,2	6,8	5,1	4,8	5,0	7,3	5,8	5,8	6,4	5,5	5,9
1 або 2 рази на місяць	17,9	17,3	17,6	19,7	17,4	18,5	18,4	16,7	16,7	18,8	17,1	17,9
Хоча б 1 раз на тиждень	38,6	39,5	39,1	35,0	39,5	37,3	37,0	42,2	42,2	36,5	40,6	38,7
Майже щодня	31,7	33,7	32,7	34,9	35,5	35,2	33,5	32,7	32,7	33,7	34,0	33,8
Використовуєш Інтернет для розваги (чати, музика, ігри, соціальні мережі, відео тощо)												
Ніколи	2,6	1,2	1,9	2,4	1,2	1,8	1,5	1,9	1,8	2,1	1,5	1,8
Декілька разів на рік	1,9	1,0	1,4	1,2	1,7	1,5	0,8	1,7	1,3	1,2	1,6	1,4
1 або 2 рази на місяць	3,8	4,5	4,2	4,3	3,8	4,0	4,8	4,1	4,4	4,4	4,1	4,2
Хоча б 1 раз на тиждень	15,9	12,1	14,0	13,5	9,8	11,6	15,7	12,5	13,9	14,9	11,3	13,0
Майже щодня	75,9	81,2	78,5	78,5	83,5	81,1	77,2	79,8	78,6	77,4	81,5	79,6
Граш на ігрових автоматах (де можна виграти гроші)												
Ніколи	88,7	95,6	92,1	89,5	95,1	92,4	89,9	96,4	93,5	89,5	95,7	92,8
Декілька разів на рік	6,7	3,2	5,0	6,8	3,5	5,1	5,8	2,4	3,9	6,4	3,0	4,6
1 або 2 рази на місяць	2,2	0,7	1,4	1,8	0,6	1,2	1,8	0,4	1,0	1,8	0,5	1,1
Хоча б 1 раз на тиждень	1,4	0,2	0,8	0,7	0,2	0,4	1,0	0,3	0,6	0,9	0,3	0,6
Майже щодня	1,1	0,3	0,7	1,2	0,6	0,9	1,6	0,5	1,0	1,4	0,5	0,9

С04. ЗА ОСТАННІ 30 ДНІВ скільки було днів, коли ти пропустив(ла) один або більше уроків?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Через хворобу												
Жодного	40,0	37,0	38,5	41,7	37,7	39,7	41,5	36,6	38,8	41,3	37,1	39,1
1 день	8,4	8,7	8,5	8,1	8,9	8,5	8,1	9,1	8,6	8,2	8,9	8,6
2 дні	11,5	10,8	11,1	10,9	10,8	10,9	11,3	11,0	11,2	11,2	10,9	11,0
3–4 дні	16,4	17,8	17,1	16,5	16,2	16,3	17,4	15,8	16,5	16,8	16,4	16,6
5–6 днів	10,2	13,2	11,7	10,2	13,8	12,0	9,9	13,9	12,1	10,0	13,7	12,0
7 днів і більше	13,5	12,5	13,0	12,6	12,6	12,6	11,9	13,6	12,8	12,5	13,0	12,8
Прогули												
Жодного	73,8	73,1	73,4	63,9	68,4	66,3	57,7	61,5	59,8	63,7	66,4	65,1
1 день	11,1	11,2	11,2	13,8	14,2	14,0	16,2	13,5	14,7	14,2	13,3	13,7
2 дні	6,3	6,3	6,3	10,9	8,1	9,5	8,3	10,8	9,7	8,9	8,9	8,9
3–4 дні	4,2	5,3	4,7	4,9	5,0	4,9	9,2	7,4	8,2	6,4	6,1	6,2
5–6 днів	1,3	2,0	1,7	2,8	2,5	2,7	3,7	4,1	3,9	2,9	3,1	3,0
7 днів і більше	3,3	2,0	2,7	3,6	1,8	2,7	4,8	2,7	3,7	4,0	2,2	3,1
З інших причин												
Жодного	41,6	33,4	37,5	44,2	41,2	42,6	37,3	37,0	37,1	40,9	37,9	39,3
1 день	18,2	23,0	20,6	19,4	21,2	20,3	20,5	21,0	20,8	19,6	21,5	20,6
2 дні	19,2	23,5	21,4	15,9	18,3	17,2	19,2	19,0	19,1	17,9	19,6	18,8
3–4 дні	13,1	13,3	13,2	10,8	12,9	11,9	11,8	13,5	12,8	11,7	13,2	12,5
5–6 днів	3,8	3,5	3,6	4,4	3,7	4,0	6,4	5,4	5,9	5,0	4,4	4,7
7 днів і більше	4,1	3,3	3,7	5,3	2,8	4,0	4,8	4,1	4,4	4,9	3,4	4,1

С05. Як ти вважаєш, наскільки складно тобі буде дістати сигарети, якщо би ти захотів(ла)?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Неможливо	12,8	16,2	14,5	10,6	11,1	10,8	7,4	10,3	9,0	9,9	11,8	10,9
Дуже складно	9,6	9,1	9,3	6,1	6,2	6,1	4,0	5,4	4,8	6,1	6,4	6,2
Скоріше, складно	8,0	9,5	8,8	7,1	9,1	8,1	5,9	9,2	7,7	6,9	9,2	8,1
Скоріше, легко	14,5	15,2	14,8	18,6	21,6	20,1	20,4	24,3	22,6	18,4	21,5	20,0
Дуже легко	20,2	12,4	16,3	27,1	17,7	22,2	34,0	20,5	26,6	28,2	17,8	22,8
Не знаю	34,9	37,6	36,2	30,5	34,4	32,6	28,1	30,4	29,4	30,6	33,4	32,0

С06. Скільки разів у житті (якщо таке траплялося) ти курив(ла) сигарети?

Кількість разів	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
0	47,3	68,1	57,7	39,6	54,1	47,1	33,0	51,3	43,0	38,7	55,7	47,7
1–2	25,4	17,9	21,7	19,8	20,8	20,3	19,5	20,2	19,9	20,9	19,9	20,4
3–5	7,5	4,2	5,8	7,4	7,4	7,4	8,7	8,8	8,8	7,9	7,4	7,6
6–9	4,0	1,8	2,9	4,5	4,3	4,4	6,3	4,1	5,1	5,1	3,7	4,4
10–19	3,6	1,8	2,7	6,1	3,7	4,8	6,0	4,4	5,1	5,5	3,6	4,5
20–39	2,2	1,8	2,0	2,8	2,3	2,5	3,0	3,1	3,1	2,7	2,5	2,6
40 і більше	10,0	4,4	7,2	19,8	7,5	13,4	23,6	8,1	15,1	19,1	7,1	12,8

C07. Як часто ти кури(ла) сигарети протягом ОСТАННІХ 30 ДНІВ?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Не кури(ла) взагалі	85,1	92,4	88,7	74,4	86,8	80,9	68,3	84,0	76,9	74,4	86,8	80,9
Менше однієї сигарети на тиждень	4,6	2,7	3,6	4,5	3,9	4,2	4,2	4,8	4,5	4,4	4,0	4,2
Менше однієї сигарети на день	2,1	1,1	1,6	2,8	2,9	2,9	4,0	2,8	3,3	3,1	2,5	2,8
1–5 сигарет на день	3,3	2,4	2,9	8,0	3,3	5,5	10,7	5,5	7,8	8,0	4,0	5,9
6–10 сигарет на день	3,2	0,6	1,9	5,1	2,0	3,5	6,9	2,0	4,2	5,4	1,7	3,5
11–20 сигарет на день	1,1	0,5	0,8	3,3	0,4	1,8	3,5	0,3	1,8	2,9	0,4	1,6
Більше 20 сигарет на день	0,6	0,4	0,5	2,0	0,7	1,3	2,5	0,6	1,5	1,8	0,6	1,2

C08. У якому віці (якщо таке траплялося) ти ВПЕРШЕ ...?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Викури(ла) першу сигарету												
Ніколи	47,1	67,3	57,2	39,0	54,0	46,8	32,3	49,9	41,9	38,2	54,9	47,0
9 років і молодше	11,9	6,0	8,9	11,3	5,3	8,2	11,8	4,6	7,9	11,6	5,1	8,2
10 років	5,5	3,4	4,5	6,0	2,6	4,2	7,3	2,4	4,6	6,4	2,7	4,4
11 років	5,2	2,7	4,0	4,2	3,9	4,1	4,5	2,6	3,4	4,5	3,1	3,8
12 років	7,7	4,5	6,1	8,6	5,6	7,0	6,7	4,7	5,6	7,7	5,0	6,3
13 років	9,2	5,1	7,2	8,0	7,3	7,6	6,9	6,7	6,8	7,8	6,6	7,2
14 років	10,5	9,6	10,1	11,8	8,9	10,3	11,3	9,2	10,2	11,3	9,2	10,2
15 років	2,3	1,3	1,8	8,2	11,0	9,7	10,9	12,9	12,0	7,9	9,9	9,0
16 років і старше	0,5	0,1	0,3	2,9	1,5	2,1	8,4	7,0	7,7	4,5	3,5	4,0
Щодня кури(ла) сигарети												
Ніколи	85,9	93,0	89,4	74,6	88,2	81,7	68,2	86,1	78,1	74,7	88,3	81,9
9 років і молодше	1,1	0,2	0,6	1,6	0,2	0,8	1,4	1,0	1,2	1,4	0,5	0,9
10 років	1,1	0,3	0,7	1,6	0,3	0,9	1,3	0,3	0,7	1,4	0,3	0,8
11 років	0,6	0,3	0,5	1,5	0,1	0,7	0,8	0,4	0,6	1,0	0,3	0,6
12 років	1,6	0,6	1,1	1,9	0,2	1,0	2,0	0,8	1,3	1,9	0,5	1,2
13 років	2,7	0,8	1,8	2,2	1,0	1,6	2,6	0,6	1,5	2,5	0,8	1,6
14 років	4,2	3,0	3,6	4,2	2,5	3,3	5,2	1,1	2,9	4,6	2,0	3,2
15 років	2,0	1,7	1,9	8,3	4,7	6,4	5,9	2,9	4,3	6,0	3,4	4,6
16 років і старше	0,8	0,1	0,5	4,2	2,8	3,4	12,5	6,8	9,4	6,6	3,9	5,2

С09. Як ти вважаєш, наскільки складно тобі буде дістати такі алкогольні напої, якщо би ти захотів(ла)?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Пиво (крім безалкогольного)												
Неможливо	15,3	17,9	16,6	12,7	12,1	12,4	10,2	9,8	10,0	12,3	12,3	12,3
Дуже складно	14,5	9,8	12,1	7,4	5,6	6,5	4,8	5,7	5,3	8,0	6,5	7,2
Скоріше, складно	11,3	14,6	12,9	10,2	14,1	12,2	9,4	10,1	9,8	10,1	12,5	11,4
Скоріше, легко	21,0	22,3	21,6	26,4	28,8	27,6	26,5	32,5	29,8	25,2	29,0	27,2
Дуже легко	20,7	15,5	18,1	25,9	19,8	22,8	34,3	24,4	28,9	28,0	20,9	24,3
Не знаю	17,3	19,9	18,6	17,3	19,6	18,5	14,7	17,5	16,2	16,3	18,8	17,6
Шампанське												
Неможливо	14,1	14,5	14,3	12,0	10,1	11,0	9,7	6,7	8,1	11,6	9,6	10,5
Дуже складно	14,1	10,7	12,4	9,6	7,2	8,4	4,3	7,0	5,8	8,6	7,8	8,2
Скоріше, складно	15,6	16,5	16,0	14,1	18,3	16,2	12,7	16,9	15,0	13,9	17,4	15,7
Скоріше, легко	20,4	24,3	22,3	21,1	27,9	24,7	24,8	30,0	27,6	22,3	28,1	25,4
Дуже легко	16,2	12,5	14,4	25,2	16,9	20,9	31,6	22,2	26,5	25,7	18,2	21,8
Не знаю	19,7	21,4	20,6	18,0	19,5	18,8	16,9	17,2	17,1	18,0	18,9	18,5
Слабоалкогольні напої (промислового виробництва, що мають міцність 4–6, такі як «Шейк», «Лонгер», «Рево», «Кінгз Брідж», «Бренді-колу», «Ром-колу», «Джин-тонік», «Бірімкс» тощо)												
Неможливо	13,9	13,3	13,6	11,3	9,9	10,6	9,1	9,2	9,1	11,0	10,3	10,6
Дуже складно	9,2	8,4	8,8	5,6	4,2	4,9	3,3	3,9	3,6	5,5	4,9	5,2
Скоріше, складно	11,0	10,8	10,9	8,9	10,0	9,5	7,8	8,1	8,0	8,9	9,4	9,2
Скоріше, легко	22,0	24,8	23,4	25,6	29,8	27,8	24,6	31,0	28,1	24,4	29,3	27,0
Дуже легко	27,7	25,2	26,4	32,2	29,1	30,6	40,7	34,7	37,5	34,5	30,7	32,5
Не знаю	16,2	17,5	16,9	16,6	16,9	16,8	14,4	13,1	13,7	15,7	15,5	15,6
Вино												
Неможливо	18,9	18,4	18,6	14,0	12,3	13,1	9,2	9,4	9,3	13,2	12,3	12,7
Дуже складно	16,7	13,9	15,3	10,6	9,4	10,0	6,6	8,4	7,6	10,4	9,9	10,1
Скоріше, складно	15,9	17,6	16,7	17,0	20,0	18,6	14,4	19,6	17,3	15,8	19,4	17,7
Скоріше, легко	16,6	19,2	17,9	19,1	24,5	21,9	25,0	29,6	27,5	20,8	25,6	23,3
Дуже легко	14,6	11,5	13,0	21,2	16,2	18,6	28,8	19,3	23,6	22,7	16,5	19,4
Не знаю	17,3	19,5	18,4	18,1	17,7	17,9	16,0	13,6	14,7	17,1	16,3	16,7
Міцні напої (горілку, віскі, коньяк, ром, лікер, самогон тощо, у тому числі коктейлі, зроблені на їх основі)												
Неможливо	36,0	39,3	37,7	25,9	28,1	27,1	18,0	25,4	22,1	25,1	29,2	27,3
Дуже складно	18,0	17,3	17,7	15,1	16,6	15,9	11,7	16,3	14,2	14,4	16,6	15,6
Скоріше, складно	11,2	12,3	11,8	14,4	18,0	16,3	16,9	17,8	17,4	14,6	16,8	15,8
Скоріше, легко	8,3	6,3	7,3	11,4	10,7	11,0	14,9	12,2	13,4	12,1	10,5	11,2
Дуже легко	9,4	6,6	8,0	14,4	8,0	11,1	21,2	10,6	15,5	15,9	8,8	12,2
Не знаю	17,0	18,1	17,6	18,8	18,5	18,6	17,2	17,7	17,5	17,8	18,1	17,9

С10. Скільки разів (якщо таке траплялося) ти вживав(ла) які-небудь алкогольні напої?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Протягом життя												
0	20,1	23,2	21,6	16,2	14,0	15,1	16,8	14,3	15,5	17,3	16,0	16,6
1–2	22,2	21,0	21,6	16,1	16,1	16,1	12,4	12,7	12,6	16,0	15,7	15,8
3–5	13,9	18,7	16,3	17,0	17,1	17,1	10,5	12,0	11,4	13,9	15,3	14,6
6–9	12,9	13,0	13,0	12,1	15,7	13,9	12,2	17,9	15,3	12,3	16,1	14,3
10–19	13,5	10,8	12,2	13,1	17,9	15,6	14,3	18,1	16,4	13,7	16,6	15,2
20–39	6,9	7,0	7,0	8,6	9,9	9,3	10,5	11,8	11,2	9,0	10,1	9,6
40 і більше	10,4	6,3	8,4	17,0	9,3	13,0	23,2	13,2	17,7	17,9	10,3	13,9
За останні 12 місяців												
0	39,1	37,3	38,2	31,3	27,3	29,2	26,9	26,3	26,5	31,3	28,9	30,0
1–2	24,5	32,1	28,3	24,5	28,3	26,5	20,0	24,1	22,3	22,8	27,3	25,2
3–5	14,8	15,0	14,9	15,0	17,8	16,5	15,2	20,5	18,1	15,1	18,4	16,8
6–9	9,8	7,6	8,7	9,8	12,6	11,3	12,8	13,1	13,0	11,0	11,8	11,4
10–19	6,9	5,1	6,0	10,1	7,6	8,8	11,3	9,1	10,1	9,8	7,7	8,7
20–39	2,8	1,8	2,3	4,0	2,9	3,4	4,5	3,9	4,2	3,9	3,1	3,5
40 і більше	2,1	1,1	1,6	5,2	3,5	4,3	9,3	2,9	5,8	6,1	2,8	4,4
За останні 30 днів												
0	67,2	68,7	68,0	58,0	58,0	58,0	50,7	54,3	52,7	57,2	58,6	57,9
1–2	18,7	21,9	20,3	22,1	27,4	24,8	25,8	29,7	28,0	22,8	27,3	25,1
3–5	7,9	5,9	6,9	10,4	8,7	9,5	11,3	8,2	9,6	10,2	8,0	9,0
6–9	3,4	2,0	2,7	4,0	3,2	3,6	5,3	4,5	4,9	4,4	3,5	3,9
10–19	1,7	1,0	1,4	3,1	1,6	2,3	3,2	2,3	2,7	2,8	1,8	2,3
20–39	0,6	0,1	0,4	0,5	0,9	0,7	1,3	0,6	0,9	0,8	0,6	0,7
40 і більше	0,4	0,3	0,4	1,9	0,3	1,0	2,5	0,4	1,3	1,8	0,3	1,0

С11. Згадай ОСТАННІ 30 ДНІВ. Скільки разів (якщо таке було) ти вживав(ла) які-небудь з перелічених напоїв?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Пиво (крім безалкогольного)												
0	67,6	80,2	73,9	59,1	74,7	67,2	51,4	69,3	61,2	58,0	73,5	66,2
1–2	20,6	14,0	17,3	22,1	16,6	19,2	24,4	19,4	21,7	22,7	17,2	19,8
3–5	4,8	2,8	3,8	8,3	5,1	6,7	10,9	6,3	8,4	8,6	5,1	6,8
6–9	3,3	1,2	2,2	3,5	2,1	2,8	5,9	2,7	4,2	4,4	2,2	3,2
10–19	1,4	0,8	1,1	3,3	0,7	1,9	2,7	1,5	2,0	2,7	1,0	1,8
20–39	1,0	0,6	0,8	2,0	0,3	1,1	1,6	0,4	1,0	1,6	0,4	1,0
40 і більше	1,3	0,5	0,9	1,6	0,6	1,1	2,9	0,5	1,6	2,1	0,5	1,2
Шампанське												
0	81,6	76,4	79,0	82,1	76,2	79,1	80,3	73,5	76,6	81,3	75,2	78,1
1–2	12,1	18,1	15,1	12,0	19,0	15,6	12,3	19,0	16,0	12,2	18,8	15,7
3–5	3,4	3,2	3,3	2,5	2,9	2,7	3,5	3,4	3,5	3,1	3,2	3,1
6–9	1,6	1,5	1,5	1,5	1,0	1,2	2,0	2,5	2,3	1,7	1,7	1,7
10–19	0,6	0,5	0,6	0,5	0,2	0,4	0,7	0,6	0,6	0,6	0,4	0,5
20–39	0,5	0,1	0,3	0,7	0,4	0,5	0,1	0,6	0,4	0,4	0,4	0,4
40 і більше	0,2	0,2	0,2	0,7	0,2	0,4	1,0	0,3	0,6	0,7	0,2	0,4

Продовження таблиці

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Слабоалкогольні напої (промислового виробництва, що мають міцність 4–6, такі як «Шейк», «Лонгер», «Рево», «Кінгз Брідж», «Бренді-колу», «Ром-колу», «Джин-тонік», «Бірімкс» тощо)												
0	72,2	73,9	73,1	73,8	66,1	69,8	68,4	67,2	67,8	71,4	68,1	69,7
1–2	16,4	18,1	17,3	13,3	22,3	18,0	15,9	20,1	18,2	15,0	20,5	17,9
3–5	6,1	4,1	5,1	6,2	6,5	6,4	7,7	6,6	7,1	6,8	6,1	6,4
6–9	2,3	1,8	2,0	3,6	3,4	3,5	3,4	3,2	3,3	3,3	3,0	3,1
10–19	1,4	1,3	1,3	1,2	1,0	1,1	2,2	1,9	2,0	1,6	1,4	1,5
20–39	0,7	0,5	0,6	1,0	0,4	0,7	0,7	0,5	0,6	0,8	0,5	0,6
40 і більше	0,9	0,3	0,6	0,9	0,3	0,6	1,5	0,5	0,9	1,1	0,4	0,7
Вино												
0	69,9	65,8	67,9	67,4	59,9	63,5	66,1	53,3	59,1	67,5	58,4	62,7
1–2	22,0	25,2	23,6	21,6	31,7	26,9	21,9	32,9	27,9	21,8	30,9	26,6
3–5	4,3	5,9	5,1	6,6	4,9	5,7	6,3	8,6	7,6	6,0	6,6	6,3
6–9	1,4	1,6	1,5	1,9	1,6	1,8	2,8	2,5	2,6	2,1	2,0	2,0
10–19	1,5	0,7	1,1	1,4	1,2	1,3	0,9	1,6	1,3	1,2	1,3	1,3
20–39	0,8	0,2	0,5	0,3	0,4	0,3	0,5	0,6	0,5	0,5	0,4	0,4
40 і більше	0,2	0,6	0,4	0,9	0,2	0,6	1,5	0,5	1,0	1,0	0,4	0,7
Міцні напої (горілку, віскі, коньяк, лікер, самогон тощо, у тому числі коктейлі, зроблені на їх основі)												
0	85,1	90,5	87,8	77,3	85,5	81,5	70,6	83,8	77,8	76,4	85,8	81,3
1–2	10,2	6,9	8,6	13,3	9,7	11,4	14,7	10,5	12,4	13,1	9,5	11,2
3–5	1,7	1,2	1,4	4,0	2,7	3,3	7,2	3,3	5,1	4,7	2,6	3,6
6–9	0,8	0,5	0,6	2,0	1,0	1,5	2,6	1,0	1,8	2,0	0,9	1,4
10–19	1,2	0,4	0,8	1,5	1,0	1,2	1,8	0,8	1,2	1,5	0,8	1,1
20–39	0,4	0,1	0,2	0,7		0,3	1,2	0,2	0,7	0,8	0,1	0,4
40 і більше	0,6	0,4	0,5	1,3	0,1	0,7	1,9	0,4	1,1	1,4	0,3	0,8

С12. Коли останнього разу ти вживав(ла) алкоголь?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Я ніколи не вживаю алкоголю	22,2	24,1	23,2	18,1	15,7	16,9	17,2	15,3	16,1	18,6	17,2	17,9
1–7 днів тому	18,2	18,7	18,4	28,2	26,6	27,4	31,3	29,1	30,1	27,2	26,1	26,6
8–14 днів тому	8,7	8,6	8,7	6,9	8,9	8,0	12,2	11,0	11,6	9,4	9,7	9,6
15–30 днів тому	12,5	10,9	11,7	13,8	15,2	14,5	13,9	14,4	14,2	13,6	14,0	13,8
1 місяць – 1 рік тому	23,8	28,5	26,1	21,1	24,6	22,9	16,2	22,0	19,4	19,8	24,3	22,2
Більше ніж 1 рік тому	14,6	9,2	11,9	11,8	9,0	10,4	9,2	8,2	8,6	11,4	8,7	10,0

С13. Згадай ОСТАННІЙ ДЕНЬ, коли ти вживав(ла) який-небудь алкоголь.**Які з перелічених напоїв ти вживав(ла) того дня?**

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Я ніколи не вживаю алкоголю	25,3	26,1	25,7	21,2	16,9	19,0	19,4	17,6	18,4	21,4	19,0	20,2
Пиво (крім безалкогольного)	32,5	11,6	22,1	38,3	16,9	27,2	41,3	17,0	28,0	38,2	15,9	26,5
Шампанське	17,1	26,7	21,9	16,2	24,8	20,7	12,8	19,9	16,7	15,1	23,2	19,3
Слабоалкогольні напої (промислового виробництва, що мають міцність 4–6, такі як «Шейк», «Лонгер», «Рево», «Кінгз Брідж», «Бренді-колу», «Ром-колу», «Джин-тонік», «Бірімкс» тощо)	18,7	20,3	19,5	17,3	24,4	21,0	18,7	28,4	20,4	18,2	21,9	20,1
Вино	22,7	28,3	25,5	21,2	33,9	27,8	21,9	38,3	30,8	21,8	34,6	28,5
Міцні напої (горілку, віскі, коньяк, лікер, самогон тощо, у тому числі коктейлі, зроблені на їх основі)	9,0	5,6	7,3	14,9	7,1	10,8	17,7	8,6	12,7	14,7	7,4	10,9

С13а. Якщо ти пив(ла) пиво (крім безалкогольного) останнього дня, коли вживав(ла) алкоголь, то скільки ти випив(ла)?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Я ніколи не п'ю пива	42,5	61,4	52,0	33,7	53,1	43,7	32,1	51,7	42,9	35,1	54,3	45,2
Я не пив(ла) пиво останнього дня, коли вживав(ла) алкоголь	14,0	17,5	15,7	13,6	19,9	16,9	11,3	20,2	16,2	12,8	19,5	16,3
Менше ніж 500 мл	27,4	16,9	22,1	29,2	20,3	24,7	28,5	21,7	24,8	28,5	20,3	24,2
500–1000 мл	11,6	3,2	7,4	15,0	5,6	10,1	17,2	5,4	10,7	15,1	5,0	9,8
1010–2000 мл	2,5	0,5	1,5	4,8	0,8	2,7	5,4	0,4	2,6	4,5	0,5	2,4
Більше ніж 2000 мл	2,0	0,5	1,3	3,7	0,3	1,9	5,5	0,6	2,8	4,0	0,4	2,1

ОС13б. Якщо ти пив(ла) шампанське останнього дня, коли вживав(ла) алкоголь, то скільки ти випив(ла)?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Я ніколи не п'ю шампанського	44,6	35,0	39,8	45,5	28,5	36,7	45,1	29,0	36,3	45,1	30,0	37,2
Я не пив(ла) шампанське останнього дня, коли вживав(ла) алкоголь	21,1	22,2	21,7	23,3	30,8	27,3	25,7	35,7	31,2	23,8	31,2	27,7
Менше ніж 100 мл – 1 келих	23,5	32,5	28,0	21,4	31,1	26,4	19,0	26,1	22,9	20,9	29,3	25,3
200–300 мл – 2–3 келихи	8,0	8,6	8,3	7,0	8,4	7,7	8,3	7,6	7,9	7,7	8,1	7,9
400–500 мл – 4–5 келихів	1,7	0,8	1,2	1,3	0,9	1,1	1,0	1,0	1,0	1,3	0,9	1,1
Більше ніж 500 мл – більше 5 келихів	1,1	0,9	1,0	1,4	0,3	0,8	1,0	0,6	0,7	1,2	0,5	0,8

ОС13с. Якщо ти пив(ла) слабоалкогольні напої (промислового виробництва, що мають міцність 4–6, такі як «Шейк», «Лонгер», «Рево», «Кінгз Брідж», «Бренді-колу», «Ром-колу», «Джин-тонік», «Бірімкс» тощо) останнього дня, коли вживав(ла) алкоголь, то скільки ти випив(ла)?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Я ніколи не вживаю слабоалкогольних напоїв	48,4	50,8	49,6	48,9	40,5	44,5	46,6	40,9	43,6	47,9	42,8	45,1
Я не пив(ла) слабоалкогольних напоїв останнього дня, коли вживав(ла) алкоголь	19,4	21,0	20,2	20,9	25,7	23,4	22,8	27,4	25,3	21,3	25,5	23,5
Менше ніж 500 мл	22,2	20,7	21,5	20,7	27,4	24,2	18,1	23,6	21,1	20,0	24,5	22,4
500–1000 мл	7,0	6,0	6,5	6,9	5,9	6,4	9,1	6,6	7,7	7,8	6,2	7,0
1010–2000 мл	2,2	0,8	1,5	1,5	0,4	0,9	1,9	0,8	1,3	1,8	0,6	1,2
Більше ніж 2000 мл	0,8	0,7	0,7	1,1	0,1	0,6	1,5	0,7	1,0	1,2	0,4	0,8

ОС13д. Якщо ти пив(ла) вино останнього дня, коли вживав(ла) алкоголь, то скільки ти випив(ла)?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Я ніколи не п'ю вина	44,7	41,8	43,3	41,8	27,8	34,6	36,5	26,7	31,1	40,4	30,1	35,0
Я не пив(ла) вина останнього дня, коли вживав алкоголь	19,6	18,9	19,3	22,4	27,1	24,8	26,7	23,8	25,1	23,5	24,1	23,8
Менше ніж 100 мл – 1 келих	24,6	28,9	26,7	23,1	31,5	27,4	20,5	32,9	27,3	22,4	31,6	27,2
200–300 мл – 2–3 келихи	7,6	8,2	7,9	8,2	10,8	9,6	12,1	13,5	12,9	9,6	11,4	10,5
400–500 мл – 4–5 келихів	2,0	1,1	1,5	1,9	2,1	2,0	2,7	2,1	2,4	2,2	1,9	2,1
Більше ніж 500 мл – більше 5 келихів	1,5	1,1	1,3	2,6	0,7	1,6	1,5	1,0	1,2	1,9	0,9	1,4

ОС13е. Якщо ти пив(ла) міцні напої (горілка, віскі, коньяк, лікер, самогон тощо, у тому числі коктейлі, зроблених на їх основі) останнього дня, коли вживав(ла) алкоголь, то скільки ти випив(ла)?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Я ніколи не п'ю міцних напоїв	68,5	78,3	73,4	57,3	68,7	63,3	48,0	62,0	55,6	56,2	67,7	62,3
Я не пив(ла) міцних напоїв останнього дня, коли вживав(ла) алкоголь	13,6	11,8	12,7	16,9	18,5	17,7	19,7	22,8	21,4	17,3	19,0	18,2
Менше ніж 40 мл – 1 чарка	8,3	4,6	6,5	10,2	5,0	7,5	9,0	6,9	7,9	9,3	5,7	7,4
80–120 мл – 2–3 чарки	4,0	2,6	3,3	6,1	3,8	4,9	7,5	4,3	5,8	6,2	3,8	4,9
160–200 мл – 4–5 чарок	2,0	0,9	1,4	3,5	1,5	2,4	7,3	1,5	4,1	4,6	1,4	2,9
Більше ніж 200 мл – більше ніж 5 чарок	3,6	1,8	2,7	6,0	2,5	4,2	8,5	2,5	5,2	6,4	2,4	4,3

**ОС13ф. Будь ласка, познач на умовній шкалі від 1 до 10 ступінь твого сп'яніння в останній день, коли ти вживав(ла) алкоголь.
(Якщо ти взагалі не відчував(ла) сп'яніння, потрібно позначити «1»)**

		2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
		Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Не відчував(ла) сп'яніння взагалі	1	37,3	43,7	40,5	33,0	40,7	37,0	28,1	35,8	32,3	32,1	39,2	35,8
	2	14,6	14,3	14,5	13,0	17,7	15,4	12,2	18,5	15,6	13,0	17,3	15,3
	3	11,5	8,1	9,8	13,4	12,3	12,9	15,3	13,1	14,1	13,7	11,8	12,7
	4	6,4	4,9	5,7	9,7	6,3	7,9	9,3	7,1	8,1	8,8	6,4	7,5
	5	3,3	3,5	3,4	6,7	5,0	5,8	6,9	5,4	6,0	6,0	4,8	5,4
	6	3,1	1,8	2,4	2,9	2,1	2,5	5,0	3,0	3,9	3,7	2,4	3,0
	7	1,4	0,9	1,1	2,8	1,5	2,1	2,9	1,9	2,4	2,5	1,6	2,0
	8	1,3	0,9	1,1	1,1	0,8	0,9	1,7	0,9	1,3	1,4	0,8	1,1
	9	0,7	0,6	0,6	0,4	0,5	0,5	1,0	0,8	0,9	0,7	0,6	0,7
Сильне сп'яніння, наприклад, неспроможність згадати, що сталося	10	1,4	0,4	0,9	2,3	0,3	1,3	3,1	0,6	1,7	2,4	0,5	1,4
Я ніколи не пив(ла) алкогольних напоїв		19,0	20,9	20,0	14,8	12,9	13,8	14,5	13,0	13,7	15,6	14,5	15,1

С14. Згадай ОСТАННІ 30 ДНІВ. Скільки разів (якщо таке траплялося) ти випивав(ла) п'ять чи більше порцій поспіль?

(«Порція» – це склянка/келих/пляшка/банка **пива** (близько 330 мл) або пляшка/банка **слабоалкогольного напою** промислового виробництва, що має міцність 4–6 (близько 330 мл), або келих **вина** чи **шампанського** (близько 100 мл), або чарка **міцного напою** (близько 40 мл))

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Такого не було жодного разу	69,2	78,3	73,8	63,4	72,3	68,0	55,6	68,8	62,8	61,7	72,1	67,1
1 раз	17,4	13,5	15,4	16,5	17,1	16,8	20,6	17,0	18,6	18,3	16,3	17,2
2 рази	7,5	4,0	5,8	9,7	5,7	7,6	10,0	7,7	8,7	9,3	6,2	7,7
3–5 разів	3,4	3,2	3,3	6,2	3,0	4,6	8,7	4,0	6,2	6,5	3,5	4,9
6–9 разів	1,4	0,4	0,9	2,5	1,1	1,8	2,4	1,6	2,0	2,2	1,2	1,7
10 і більше разів	1,1	0,5	0,8	1,7	0,8	1,2	2,6	0,8	1,6	1,9	0,8	1,3

С15. Скільки разів (якщо таке траплялося) ти відчував(ла) стан алкогольного сп'яніння, наприклад, у тебе була нетверда хода, не міг (не могла) говорити, блював(ла) або не пам'ятав(ла), що сталося?

Кількість разів	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Протягом життя												
0	63,4	73,3	68,4	52,9	60,1	56,7	48,4	55,3	52,1	53,5	60,7	57,3
1–2	22,4	18,9	20,6	26,7	28,1	27,4	26,7	28,9	27,9	25,7	26,6	26,2
3–5	8,3	4,7	6,5	9,0	7,5	8,2	11,4	8,5	9,8	9,8	7,3	8,5
6–9	2,3	1,7	2,0	5,7	2,1	3,8	4,6	3,5	4,0	4,5	2,6	3,5
10–19	2,0	0,9	1,5	3,1	0,9	2,0	4,3	2,2	3,2	3,3	1,5	2,4
20–39	0,9	0,1	0,5	0,7	0,7	0,7	1,6	0,9	1,2	1,1	0,7	0,9
40 і більше	0,7	0,4	0,6	1,8	0,6	1,2	3,0	0,8	1,8	2,0	0,6	1,3
За останні 12 місяців												
0	77,8	83,7	80,8	70,9	76,9	74,1	66,6	74,7	71,0	70,7	77,3	74,3
1–2	16,6	12,4	14,5	19,3	17,3	18,3	22,1	18,5	20,1	19,8	16,8	18,2
3–5	3,0	2,6	2,8	5,0	3,4	4,1	5,0	3,5	4,2	4,6	3,2	3,9
6–9	1,3	0,8	1,0	2,7	1,2	1,9	2,6	1,9	2,2	2,3	1,4	1,8
10–19	0,6	0,2	0,4	1,2	0,7	0,9	1,6	0,6	1,0	1,2	0,6	0,9
20–39	0,2	0,2	0,2	0,5	0,1	0,2	1,3	0,5	0,8	0,7	0,3	0,5
40 і більше	0,4	0,1	0,3	0,5	0,4	0,4	0,9	0,5	0,7	0,7	0,3	0,5
За останні 30 днів												
0	90,8	94,5	92,7	88,4	91,2	89,9	84,4	91,3	88,2	87,4	91,9	89,8
1–2	6,8	4,6	5,7	8,0	7,0	7,5	10,7	6,1	8,2	8,8	6,2	7,4
3–5	1,4	0,5	0,9	1,8	1,1	1,4	2,5	1,2	1,8	2,0	1,0	1,5
6–9	0,4	0,2	0,3	0,3	0,5	0,4	1,2	0,5	0,8	0,7	0,4	0,6
10–19	0,3	0,2	0,3	0,5	0,1	0,3	0,3	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3
20–39	0,2	0	0,1	0,5	0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,1	0,2
40 і більше	–	–	–	0,6	0,2	0,4	0,7	0,2	0,4	0,5	0,1	0,3

С16. У якому віці (якщо таке траплялося) ти ВПЕРШЕ зробив(ла) таке?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Випив(ла) пиво (хоча б 1 пляшку/банку)												
Ніколи	40,1	59,4	49,8	31,1	49,4	40,7	28,6	43,1	36,5	32,2	48,8	40,9
9 років і молодше	9,0	5,4	7,2	8,8	3,6	6,1	8,0	3,4	5,5	8,5	3,9	6,1
10 років	4,9	3,1	4,0	5,1	3,5	4,2	6,4	2,7	4,4	5,6	3,0	4,2
11 років	5,0	2,8	3,9	5,1	3,3	4,1	4,0	2,9	3,4	4,6	3,0	3,8
12 років	7,8	4,3	6,0	7,2	6,0	6,5	8,8	4,9	6,7	7,9	5,2	6,5
13 років	12,3	9,2	10,7	10,3	8,5	9,4	7,8	7,1	7,4	9,8	8,0	8,9
14 років	15,8	11,7	13,7	16,2	12,9	14,5	14,7	11,9	13,2	15,5	12,3	13,8
15 років	5,1	4,3	4,7	12,5	10,5	11,4	12,1	16,0	14,2	10,7	11,5	11,1
16 років і старше	–	–	–	3,7	2,4	3,0	9,6	8,1	8,8	5,2	4,3	4,7
Випив(ла) шампанське (хоча б 1 бокал)												
Ніколи	32,8	27,0	29,9	28,8	19,4	23,9	30,1	18,5	23,8	30,3	20,5	25,1
9 років і молодше	10,7	5,5	8,1	10,8	4,0	7,2	9,9	4,1	6,7	10,4	4,3	7,2
10 років	7,5	5,2	6,3	6,3	6,2	6,2	8,5	4,1	6,1	7,4	5,1	6,2
11 років	7,0	5,9	6,4	6,1	5,2	5,6	5,0	4,4	4,7	5,9	5,0	5,4
12 років	10,4	10,9	10,6	9,0	11,1	10,1	7,9	8,9	8,5	8,9	10,2	9,6
13 років	12,7	18,6	15,7	11,4	15,0	13,3	8,4	12,7	10,7	10,5	14,8	12,8
14 років	14,6	20,7	17,6	13,9	18,5	16,3	12,9	16,7	14,9	13,6	18,2	16,0
15 років	4,5	6,3	5,4	10,6	17,7	14,3	10,3	18,3	14,7	9,1	15,7	12,6
16 років і старше	–	–	–	3,1	2,9	3,0	6,9	12,3	9,9	3,9	6,2	5,1
Випив(ла) слабоалкогольний напій (хоча б 1 пляшку)												
Ніколи	43,7	49,1	46,4	39,4	38,9	39,1	36,5	34,0	35,1	39,1	38,9	39,0
9 років і молодше	6,9	2,8	4,8	6,4	2,9	4,6	5,1	1,8	3,3	6,0	2,4	4,2
10 років	5,3	3,7	4,5	5,0	2,4	3,7	4,7	1,4	2,9	5,0	2,2	3,5
11 років	4,3	4,1	4,2	4,4	3,3	3,8	5,8	3,8	4,7	4,9	3,7	4,3
12 років	8,7	5,9	7,3	7,1	7,8	7,5	7,9	5,7	6,7	7,8	6,5	7,1
13 років	10,3	11,4	10,9	12,2	13,7	13,0	7,9	12,2	10,2	10,1	12,6	11,4
14 років	16,3	17,9	17,1	13,2	15,8	14,6	14,7	16,2	15,5	14,5	16,4	15,5
15 років	4,5	5,0	4,8	8,8	12,9	10,9	9,8	15,3	12,8	8,3	12,4	10,4
16 років і старше	–	–	–	3,3	2,4	2,9	7,7	9,6	8,7	4,3	4,9	4,6
Випив(ла) вино (хоча б 1 бокал)												
Ніколи	39,9	38,2	39,0	34,6	25,2	29,7	31,1	22,0	26,1	34,3	26,4	30,1
9 років і молодше	7,1	4,1	5,6	7,0	3,2	5,0	7,0	2,3	4,4	7,0	3,0	4,9
10 років	4,9	3,7	4,3	4,9	3,2	4,0	5,4	2,0	3,5	5,1	2,8	3,9
11 років	6,1	3,0	4,6	4,3	2,6	3,4	3,7	3,7	3,7	4,5	3,1	3,8
12 років	7,6	6,9	7,2	8,5	9,3	8,9	6,9	7,5	7,2	7,7	8,1	7,9
13 років	10,8	14,5	12,7	9,2	13,1	11,2	9,6	8,1	8,7	9,7	11,3	10,5
14 років	17,9	21,9	19,9	14,1	20,5	17,4	12,1	17,4	15,0	14,2	19,5	17,0
15 років	5,7	7,7	6,7	13,5	17,6	15,7	13,8	20,0	17,2	11,9	16,6	14,4
16 років і старше	–	–	–	3,9	5,4	4,7	10,5	17,0	14,1	5,6	9,2	7,5
Випив міцний напій (хоча б 1 чарку)												
Ніколи	67,3	78,5	72,9	53,9	66,7	60,6	45,5	58,9	52,9	53,6	65,9	60,0
9 років і молодше	3,2	0,6	1,9	3,2	0,8	2,0	2,2	1,1	1,6	2,8	0,9	1,8
10 років	1,3	0,2	0,7	1,0	0,3	0,6	1,6	0,3	0,9	1,3	0,3	0,8
11 років	1,5	0,2	0,8	1,2	0,2	0,6	1,4	0,5	0,9	1,3	0,3	0,8
12 років	2,7	1,5	2,1	1,8	0,9	1,3	2,0	0,9	1,4	2,1	1,0	1,5
13 років	5,2	3,6	4,4	4,5	3,5	4,0	4,3	1,8	2,9	4,6	2,8	3,7
14 років	12,4	10,3	11,3	9,2	8,0	8,6	10,9	5,3	7,8	10,5	7,3	8,8
15 років	6,4	5,1	5,8	16,4	13,1	14,6	12,5	9,9	11,1	12,7	10,2	11,4
16 років і старше	–	–	–	8,9	6,5	7,6	19,7	21,2	20,5	11,1	11,3	11,2

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Напився(лася)												
Ніколи	73,0	80,9	77,0	57,2	68,3	63,0	51,5	61,4	56,9	58,5	67,9	63,5
9 років і молодше	1,4	0,6	1,0	1,2	0,5	0,9	2,1	0,4	1,2	1,6	0,5	1,0
10 років	1,2	0,1	0,6	1,2	0,1	0,6	0,9	0,3	0,6	1,1	0,2	0,6
11 років	0,7	0,4	0,6	1,1	0,2	0,6	0,8	0,6	0,7	0,9	0,4	0,6
12 років	1,7	0,4	1,0	1,1	1,4	1,2	2,2	0,9	1,5	1,6	1,0	1,3
13 років	4,1	3,4	3,7	3,7	3,0	3,3	2,7	2,0	2,3	3,4	2,6	3,0
14 років	11,9	8,9	10,4	9,3	6,9	8,0	6,3	4,9	5,6	8,7	6,5	7,5
15 років	6,0	5,3	5,6	14,9	13,1	14,0	13,3	9,8	11,4	12,3	10,2	11,2
16 років і старше	–	–	–	10,3	6,5	8,3	20,1	20,0	20,0	11,8	10,8	11,3

С17. Як часто за ОСТАННІ 12 МІСЯЦІВ з тобою траплялось таке ЧЕРЕЗ УЖИВАННЯ АЛКОГОЛЮ?

Серед тих, хто вживав алкоголь протягом останніх 12 місяців

Кількість разів	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Бійка												
0	78,4	94,5	86,2	74,1	92,4	83,5	72,8	92,2	83,4	74,5	92,7	84,0
1–2	13,0	4,0	8,6	15,0	5,7	10,2	17,5	5,2	10,8	15,6	5,2	10,2
3–5	4,3	1,0	2,7	5,0	1,2	3,1	3,5	1,4	2,3	4,2	1,2	2,7
6–9	1,4	0	0,7	2,4	0,4	1,4	2,2	0,6	1,4	2,1	0,4	1,2
10–19	1,4	0,2	0,8	1,6	0,2	0,9	1,2	0,3	0,7	1,4	0,2	0,8
20–39	0,9	0	0,5	0,2	0	0,1	0,6	0	0,3	0,5	0	0,2
40 і більше	0,6	0,3	0,5	1,8	0,1	0,9	2,1	0,3	1,1	1,7	0,2	0,9
Нещасний випадок чи травма												
0	87,6	91,9	89,7	85,8	91,2	88,6	87,3	92,1	89,9	86,8	91,7	89,4
1–2	8,5	7,3	7,9	9,1	7,1	8,1	8,8	6,3	7,5	8,9	6,8	7,8
3–5	2,8	0,8	1,8	2,7	1,4	2,1	2,1	0,9	1,5	2,5	1,1	1,8
6–9	0,3	0	0,2	0,8	0,1	0,4	0,9	0,5	0,7	0,7	0,3	0,5
10–19	0,2	0	0,1	0,3	0,2	0,3	0,3	0	0,2	0,3	0,1	0,2
20–39	0,5	0	0,2	0,4	0	0,2	0,4	0	0,2	0,4	0	0,2
40 і більше	0,3	0	0,2	0,8	0	0,4	0,2	0,1	0,1	0,4	0,1	0,2
Пошкодження або втрата речей чи одягу												
0	88,8	89,5	89,1	85,9	90,4	88,2	84,1	88,3	86,4	85,8	89,3	87,7
1–2	8,1	9,4	8,7	8,8	8,3	8,5	12,0	8,9	10,3	9,9	8,8	9,3
3–5	1,9	0,8	1,3	2,7	1,1	1,9	2,8	1,5	2,1	2,6	1,2	1,9
6–9	0,6	0,3	0,5	1,0	0,2	0,6	0,8	0,6	0,7	0,8	0,4	0,6
10–19	0,2	0	0,1	0,3	0	0,1	0,2	0,4	0,3	0,2	0,2	0,2
20–39	0,3	0	0,2	0,2	0	0,1	0	0,1	0	0,1	0	0,1
40 і більше	0,2	0	0,1	1,1	0	0,5	0,2	0,1	0,1	0,5	0,1	0,3
Серйозні сварки												
0	85,6	84,5	85,1	80,7	83,0	81,9	78,6	78,6	78,6	80,9	81,4	81,2
1–2	10,0	12,8	11,4	11,7	12,9	12,3	14,4	15,9	15,2	12,4	14,2	13,4
3–5	2,3	1,6	2,0	3,7	2,2	2,9	3,8	3,0	3,4	3,5	2,4	2,9
6–9	0,6	1,0	0,8	1,3	0,8	1,0	2,0	1,8	1,9	1,4	1,2	1,3
10–19	0,5	0	0,2	1,0	0,8	0,9	0,3	0,4	0,3	0,6	0,5	0,5
20–39	0,5	0	0,3	0,3	0,2	0,2	0,5	0,3	0,4	0,4	0,2	0,3
40 і більше	0,5	0	0,2	1,2	0,3	0,7	0,2	0	0,1	0,7	0,1	0,4

Продовження таблиці

Кількість разів	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Тебе пограбували або у тебе щось вкрали												
0	94,6	98,1	96,3	95,6	97,1	96,4	95,7	97,2	96,5	95,4	97,3	96,4
1–2	4,8	1,9	3,4	2,2	2,5	2,4	3,0	2,3	2,6	3,0	2,3	2,7
3–5	0,3	0	0,2	0,8	0,3	0,6	0,5	0,2	0,4	0,6	0,2	0,4
6–9	0	0	0	0,4	0	0,2	0,5	0,1	0,3	0,3	0,1	0,2
10–19	0	0	0	0,1	0	0	0,2	0,1	0,1	0,1	0	0,1
20–39	0,2	0	0,1	0,2	0	0,1	0,2	0	0,1	0,2	0	0,1
40 і більше	0,2	0	0,1	0,8	0	0,4	0	0	0	0,3	0	0,2
Проблеми з міліцією												
0	94,0	98,6	96,2	91,7	96,7	94,3	90,3	96,5	93,7	91,6	97,0	94,4
1–2	4,3	1,0	2,7	5,1	3,0	4,0	6,8	2,7	4,6	5,6	2,5	4,0
3–5	0,9	0	0,5	1,4	0,1	0,7	1,2	0,6	0,9	1,2	0,3	0,7
6–9	0,2	0	0,1	0,4	0,3	0,4	0,9	0	0,4	0,6	0,1	0,3
10–19	0,2	0,2	0,2	0,3	0	0,1	0,6	0	0,3	0,4	0	0,2
20–39	0,2	0,2	0,2	0,4	0	0,2	0	0,1	0	0,2	0,1	0,1
40 і більше	0,3	0	0,2	0,7	0	0,4	0,2	0,1	0,2	0,4	0,1	0,2
Госпіталізація чи звернення по швидку допомогу внаслідок важкої інтоксикації												
0	97,7	99,0	98,4	96,9	98,9	97,9	96,3	98,0	97,2	96,8	98,5	97,7
1–2	1,5	0,6	1,1	1,1	0,9	1,0	1,8	1,4	1,6	1,5	1,1	1,3
3–5	0,5	0,2	0,3	0,5	0	0,3	0,7	0	0,3	0,6	0	0,3
6–9	0	0,2	0,1	0,1	0,3	0,2	0,7	0,4	0,5	0,3	0,3	0,3
10–19	0	0	0	0,3	0	0,1	0,3	0	0,1	0,2	0	0,1
20–39	0,2	0	0,1	0,4	0	0,2	0,3	0	0,2	0,3	0	0,1
40 і більше	0,2	0	0,1	0,7	0	0,3	0	0,2	0,1	0,3	0,1	0,2
Госпіталізація чи звернення по швидку допомогу через нещасний випадок чи травму												
0	96,2	98,7	97,4	96,0	98,9	97,5	95,8	98,5	97,3	95,9	98,7	97,4
1–2	3,2	1,3	2,3	2,4	0,5	1,4	2,6	0,8	1,6	2,6	0,8	1,7
3–5	0,5	0	0,3	0,5	0,3	0,4	0,9	0,4	0,6	0,7	0,3	0,5
6–9	0	0	0	0,2	0,2	0,2	0,2	0	0,1	0,1	0,1	0,1
10–19	0	0	0	0,1	0	0	0,3	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1
20–39	0,2	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0	0,1	0,2	0	0,1
40 і більше	0	0	0	0,7	0	0,4	0	0,1	0,1	0,3	0,1	0,2
Статевий контакт без презерватива												
0	92,8	98,7	95,7	86,2	97,3	92,0	84,9	95,5	90,7	87,1	96,8	92,2
1–2	4,0	0,8	2,4	5,6	1,7	3,6	8,1	3,2	5,4	6,2	2,2	4,1
3–5	0,9	0	0,5	2,3	0,3	1,2	1,9	0,1	0,9	1,8	0,2	1,0
6–9	0,5	0	0,3	1,9	0	0,9	1,6	0,3	0,9	1,5	0,1	0,8
10–19	0,3	0,2	0,2	0,4	0,1	0,3	1,4	0,4	0,8	0,8	0,2	0,5
20–39	0,5	0,2	0,3	0,6	0	0,3	0,3	0,1	0,2	0,5	0,1	0,3
40 і більше	1,1	0,2	0,6	2,9	0,6	1,7	1,7	0,4	1,0	2,1	0,4	1,2
Став(ла) жертвою небажаних сексуальних контактів												
0	98,5	99,0	98,7	95,5	99,3	97,5	95,2	98,4	96,9	96,0	98,9	97,5
1–2	0,9	0,3	0,6	1,2	0,5	0,9	2,1	0,9	1,4	1,5	0,6	1,0
3–5	0,3	0,2	0,2	1,2	0,1	0,6	0,9	0,4	0,6	0,9	0,2	0,5
6–9	0,2	0,5	0,3	0,3	0	0,2	0,6	0	0,3	0,4	0,1	0,2
10–19	0	0	0	0	0,1	0	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1
20–39	0,2	0	0,1	0,5	0	0,2	0,3	0	0,2	0,3	0	0,2
40 і більше	0	0	0	1,3	0	0,6	0,8	0,2	0,5	0,8	0,1	0,4

Кількість разів	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Навмисно завдав(ла) собі шкоди												
0	94,0	97,1	95,5	92,1	94,9	93,5	92,8	96,7	94,9	92,8	96,1	94,5
1–2	4,3	2,3	3,3	4,7	4,1	4,4	4,6	2,1	3,3	4,6	2,9	3,7
3–5	0,9	0,3	0,6	1,4	0,6	1,0	1,2	0,7	0,9	1,2	0,6	0,9
6–9	0,5	0,2	0,3	0,4	0,2	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3
10–19	0,2	0	0,1	0,4	0,2	0,3	0,6	0,1	0,3	0,4	0,1	0,3
20–39	0,2	0	0,1	0,1	0	0	0	0	0	0,1	0	0
40 і більше	0	0,2	0,1	1,0	0	0,5	0,3	0	0,2	0,5	0	0,3
Був(ла) за кермом мопеда, автомобіля або іншого транспортного засобу												
0	84,6	94,6	89,5	80,9	94,0	87,7	78,7	93,5	86,8	80,8	93,9	87,7
1–2	7,2	3,4	5,4	8,3	3,4	5,7	10,6	4,3	7,2	9,0	3,8	6,3
3–5	2,9	1,2	2,1	4,0	1,5	2,7	3,5	1,2	2,2	3,6	1,3	2,4
6–9	1,1	0,2	0,6	0,9	0,5	0,7	3,1	0,4	1,6	1,8	0,4	1,1
10–19	0,8	0,3	0,5	1,4	0,1	0,7	0,4	0,4	0,4	0,9	0,2	0,5
20–39	1,1		0,5	0,8	0,4	0,6	0,4	0,3	0,3	0,7	0,3	0,5
40 і більше	2,4	0,3	1,4	3,7	0,1	1,8	3,2	0	1,5	3,3	0,1	1,6
Потрапив(ла) у ДТП, коли був(ла) за кермом транспортного засобу												
0	97,3	99,7	98,4	96,5	99,0	97,8	94,2	98,6	96,6	95,8	98,9	97,4
1–2	1,4	0	0,7	1,6	1,0	1,3	3,2	0,7	1,8	2,2	0,7	1,4
3–5	0,6	0	0,3	0,7	0	0,4	0,8	0,4	0,6	0,7	0,2	0,4
6–9	0,3	0,2	0,2	0,3	0	0,1	0,5	0,1	0,3	0,4	0,1	0,2
10–19	0,2	0	0,1	0,3	0	0,1	0,9	0	0,4	0,5	0	0,2
20–39	0,2	0,2	0,2	0	0	0	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
40 і більше	0,2	0	0,1	0,6	0	0,3	0,2	0,1	0,1	0,3	0	0,2

С18. Чи виникали у тебе такі проблеми за ОСТАННІ 12 МІСЯЦІВ через те, що хтось інший вживав алкоголь?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Чи переслідувала або турбувала тебе особа у нетверезому стані на вечірці чи у когось вдома?												
Ні	76,8	79,9	78,4	74,1	74,3	74,2	72,9	71,9	72,3	74,2	74,4	74,3
Так, незнайомий	13,6	9,5	11,5	13,8	14,2	14,0	13,9	15,3	14,7	13,8	13,7	13,7
Так, друг або знайомий	6,5	8,4	7,4	9,9	8,7	9,3	10,3	13,9	10,0	9,3	9,2	9,2
Так, близька мені людина	1,7	1,7	1,7	1,9	3,2	2,5	1,7	3,0	2,4	1,7	2,8	2,3
Чи переслідувала або турбувала тебе особа у нетверезому стані на вулиці чи в іншому громадському місці?												
Ні	74,4	70,9	72,6	70,5	65,4	67,8	69,5	63,5	66,2	70,9	65,7	68,2
Так, незнайомий	20,5	25,2	22,9	22,6	30,3	26,6	23,7	30,9	27,6	22,6	29,5	26,2
Так, друг або знайомий	2,3	2,5	2,4	5,0	2,8	3,8	4,3	3,3	3,8	4,1	3,0	3,5
Так, близька мені людина	0,7	0,3	0,5	0,7	0,8	0,7	0,6	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7
Чи завдавала тобі коли-небудь фізичної шкоди особа у нетверезому стані?												
Ні	89,9	93,5	91,7	87,8	90,6	89,2	84,8	90,9	88,1	87,1	91,3	89,3
Так, незнайомий	4,7	1,4	3,0	6,7	2,4	4,4	7,6	2,8	5,0	6,6	2,4	4,4
Так, друг або знайомий	2,2	1,6	1,9	3,0	2,1	2,6	4,8	2,5	3,5	3,5	2,2	2,8
Так, близька мені людина	1,2	1,9	1,5	1,0	3,2	2,2	0,7	2,1	1,5	0,9	2,5	1,7
Чи пошкоджувала твій одяг або інші речі особа у нетверезому стані?												
Ні	90,3	93,8	92,0	88,3	90,7	89,6	85,1	89,8	87,7	87,5	91,0	89,3
Так, незнайомий	5,3	1,2	3,2	5,8	3,5	4,6	7,4	2,8	4,8	6,3	2,7	4,4
Так, друг або знайомий	1,8	2,2	2,0	4,3	2,9	3,6	4,3	3,8	4,1	3,8	3,1	3,4
Так, близька мені людина	0,5	1,2	0,8	0,4	1,0	0,7	0,8	1,4	1,1	0,6	1,2	0,9

Продовження таблиці

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Чи була коли-небудь особа у нетверезому стані відповідальною за ДТП, у яку ти потрапив(ла)?												
Ні	94,0	96,8	95,4	93,8	96,2	95,0	92,7	94,8	93,8	93,4	95,7	94,6
Так, незнайомий	2,8	1,3	2,1	2,5	1,3	1,9	3,8	2,1	2,9	3,1	1,6	2,3
Так, друг або знайомий	0,6	0,5	0,6	1,2	1,0	1,1	1,4	1,0	1,2	1,2	0,9	1,0
Так, близька мені людина	0,4	0,1	0,2	1,1	0,2	0,6	0,4	0,6	0,5	0,7	0,3	0,5
Чи був(ла) ти коли-небудь пасажиром в автомобілі з нетверезим водієм?												
Ні	83,0	84,4	83,7	78,5	78,3	78,4	77,1	75,4	76,2	78,9	78,3	78,6
Так, незнайомий	4,9	3,9	4,4	5,5	4,2	4,8	6,3	4,9	5,5	5,7	4,4	5,0
Так, друг або знайомий	5,6	6,2	5,9	10,0	11,7	10,9	11,8	12,7	12,2	9,7	11,0	10,4
Так, близька мені людина	5,1	3,8	4,5	4,7	4,9	4,8	3,5	5,9	4,8	4,3	5,1	4,7
Чи налякала тебе коли-небудь особа у нетверезому стані, яку ти зустрів(ла) на вулиці?												
Ні	78,9	55,8	67,4	80,4	50,2	64,7	83,6	50,5	65,5	81,3	51,4	65,6
Так, незнайомий	16,8	40,4	28,6	15,3	44,0	30,2	12,9	44,9	30,3	14,7	43,7	29,9
Так, друг або знайомий	1,7	2,1	1,9	2,0	3,9	3,0	1,1	3,0	2,1	1,6	3,2	2,4
Так, близька мені людина	0,6	0,7	0,6	0,9	1,4	1,1	0,6	0,7	0,6	0,7	0,9	0,8

С19. Як ти вважаєш, чи зловживає алкоголем хто-небудь з твоїх близьких?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Ні	65,8	64,6	65,2	67,6	62,9	65,2	66,8	61,3	63,8	66,9	62,6	64,6
Так	34,2	35,4	34,8	32,4	37,1	34,8	33,2	38,7	36,2	33,1	37,4	35,4

С19а. Якщо ти вважаєш, що хто-небудь з твоїх близьких зловживає алкоголем, то чи виникали через це проблеми у твоєму житті?*Серед тих, хто вказав, що хто-небудь з близьких зловживає алкоголем*

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Ні	75,3	69,5	72,3	72,6	59,4	65,3	67,4	60,5	63,4	71,2	61,7	65,9
Так	24,7	30,5	27,7	27,4	40,6	34,7	32,6	39,5	36,6	28,8	38,3	34,1

С20. Чи вживав(ла) ти коли-небудь транквілізатори або седативні засоби за призначенням лікаря?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Ні, ніколи	94,6	96,2	95,4	96,2	96,4	96,3	96,1	94,2	95,1	95,8	95,4	95,6
Так, менше ніж 3 тижні	4,6	3,1	3,9	3,0	2,9	3,0	2,8	4,5	3,7	3,3	3,6	3,5
Так, протягом 3 тижнів і більше	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	1,1	1,3	1,2	0,9	0,9	0,9

С21. Як ти вважаєш, наскільки складно тобі буде дістати марихуану або гашиш (коноплю), якби ти захотів(ла)?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Неможливо	52,2	54,1	53,2	43,5	50,7	47,3	37,6	46,3	42,4	43,2	49,5	46,5
Дуже складно	13,2	11,7	12,5	11,9	14,2	13,1	13,5	14,7	14,2	12,8	13,9	13,4
Скоріше, складно	6,6	5,3	6,0	8,4	6,2	7,3	9,4	9,1	9,2	8,4	7,2	7,8
Скоріше, легко	6,0	4,6	5,3	8,8	7,3	8,0	9,1	8,0	8,5	8,3	7,0	7,6
Дуже легко	3,4	2,9	3,2	6,7	1,6	4,1	6,3	2,7	4,3	5,8	2,3	4,0
Не знаю	18,5	21,4	20,0	20,6	20,1	20,4	24,0	19,3	21,5	21,5	20,1	20,7

C22. Скільки разів (якщо таке траплялося) ти вживав(ла) марихуану або гашиш (коноплю)?

Кількість разів	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Протягом життя												
0	91,0	96,7	93,9	84,3	93,1	88,9	83,3	91,4	87,7	85,4	93,1	89,5
1–2	5,4	1,7	3,6	6,6	3,8	5,1	7,6	4,9	6,1	6,7	3,9	5,2
3–5	1,2	0,6	0,9	2,3	1,4	1,9	4,0	1,2	2,5	2,7	1,2	1,9
6–9	0,2	0,2	0,2	2,7	0,5	1,6	1,3	0,6	0,9	1,6	0,5	1,0
10–19	1,0	0,2	0,6	1,0	0,5	0,8	1,3	1,0	1,1	1,1	0,6	0,9
20–39	0,2	0,2	0,2	1,1	0,2	0,6	0,9	0,1	0,5	0,8	0,2	0,5
40 і більше	0,9	0,4	0,7	2,0	0,3	1,1	1,7	0,8	1,2	1,6	0,6	1,1
За останні 12 місяців												
0	94,3	98,2	96,2	89,2	95,3	92,4	90,0	94,8	92,7	90,6	95,6	93,3
1–2	4,0	0,7	2,3	4,0	2,9	3,4	4,8	2,3	3,4	4,3	2,2	3,2
3–5	0,2	0,4	0,3	2,4	0,9	1,6	1,7	1,4	1,5	1,6	1,0	1,3
6–9	0,4		0,2	1,6	0,6	1,1	1,3	0,3	0,7	1,2	0,4	0,8
10–19	0,4	0,2	0,3	0,8		0,4	0,6	0,6	0,6	0,6	0,3	0,5
20–39	0,4	0,2	0,3	0,6	0,2	0,4	0,9	0,1	0,5	0,7	0,2	0,4
40 і більше	0,3	0,3	0,3	1,4	0,1	0,7	0,7	0,5	0,6	0,9	0,3	0,6
За останні 30 днів												
0	97,3	98,9	98,1	94,5	98,5	96,6	94,9	97,9	96,6	95,3	98,3	96,9
1–2	1,8	0,3	1,0	2,9	1,2	2,0	3,1	1,0	1,9	2,7	0,9	1,8
3–5	0,1	0,4	0,3	0,7	0,2	0,4	0,6	0,2	0,4	0,5	0,2	0,4
6–9	0,1	0	0,1	0,8	0,1	0,4	0,1	0	0	0,4	0	0,2
10–19	0,5	0,1	0,3	0,2	0	0,1	0,7	0,3	0,5	0,5	0,1	0,3
20–39	0,2	0	0,1	0,1	0	0	0,3	0	0,1	0,2	0	0,1
40 і більше	0	0,3	0,2	0,9	0,1	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,3	0,4

C23. У якому віці (якщо таке траплялося) ти ВПЕРШЕ спробував(ла) марихуану або гашиш (коноплю)?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Ніколи	91,0	96,2	93,6	85,1	92,5	89,0	82,9	91,5	87,7	85,6	92,8	89,4
9 років і молодше	0,7	0,1	0,4	0,6	0,1	0,3	0,5	0,3	0,4	0,6	0,2	0,4
10 років	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1
11 років	0,2	0,1	0,1	0,7	0	0,4	0,3	0	0,1	0,5	0	0,2
12 років	0,3	0,1	0,2	0,6	0,1	0,3	0,2	0,1	0,2	0,4	0,1	0,2
13 років	1,2	0,9	1,1	1,0	0,2	0,6	0,9	0,1	0,5	1,0	0,3	0,6
14 років	4,3	1,6	2,9	3,9	2,3	3,1	2,1	1,1	1,5	3,3	1,7	2,4
15 років	1,6	0,5	1,1	5,0	3,3	4,1	4,3	1,8	2,9	4,0	2,1	3,0
16 років і старше	0,6	0,4	0,5	3,0	1,4	2,2	8,5	5,0	6,5	4,6	2,7	3,6

C24. Чи мав(ла) ти коли-небудь можливість спробувати марихуану або гашиш (коноплю), але не скористався(лася) нею?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Ні	80,8	86,3	83,6	72,0	81,5	76,9	67,6	76,8	72,6	72,2	80,5	76,6
Так	19,2	13,7	16,4	28,0	18,5	23,1	32,4	23,2	27,4	27,8	19,5	23,4

C24a. Якщо ти мав(ла) коли-небудь можливість спробувати марихуану або гашиш (коноплю) і не скористався нею, то скільки разів таке траплялось у твоєму житті? Серед тих, хто мав коли-небудь можливість спробувати марихуану або гашиш (коноплю), але не скористався нею

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
1–2 рази	11,2	8,3	9,7	13,3	10,5	11,8	16,0	13,3	14,5	13,9	11,2	12,5
3–5 разів	3,6	3,2	3,4	7,0	4,2	5,5	6,6	5,8	6,2	6,1	4,7	5,3
6–9 разів	2,1	1,0	1,5	2,8	1,9	2,4	3,9	1,3	2,5	3,1	1,5	2,2
10–19 разів	1,1	0,5	0,8	2,3	0,8	1,5	2,8	1,1	1,9	2,3	0,9	1,5
20–39 разів	0,3	0	0,1	0,6	0,3	0,4	0,9	0,7	0,8	0,6	0,4	0,5
40 і більше разів	0,6	0,6	0,6	1,6	0,5	1,0	1,9	0,4	1,1	1,5	0,5	0,9

C25. Як ти вважаєш, наскільки складно тобі буде дістати нижчеперелічене, якби ти захотів(ла)?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Амфетаміни												
Неможливо	68,5	63,0	65,7	63,1	63,7	63,4	58,8	61,2	60,1	62,6	62,5	62,6
Дуже складно	10,7	9,5	10,1	10,6	9,6	10,1	10,7	12,8	11,9	10,7	10,9	10,8
Скоріше, складно	3,9	4,5	4,2	4,7	4,8	4,7	4,7	5,9	5,4	4,5	5,2	4,9
Скоріше, легко	1,9	2,0	1,9	2,7	3,0	2,9	2,7	2,9	2,8	2,5	2,8	2,7
Дуже легко	1,6	1,6	1,6	1,4	0,5	0,9	1,7	0,7	1,1	1,6	0,8	1,2
Не знаю	13,3	19,5	16,4	17,5	18,4	18,0	21,4	16,4	18,7	18,1	17,8	17,9
Метамфетаміни												
Неможливо	67,7	64,8	66,2	62,8	64,9	63,9	58,1	60,8	59,6	62,1	63,2	62,6
Дуже складно	11,0	8,7	9,9	10,6	9,4	10,0	11,7	13,8	12,8	11,1	11,1	11,1
Скоріше, складно	3,9	4,5	4,2	4,1	4,6	4,3	4,4	4,5	4,5	4,2	4,6	4,4
Скоріше, легко	1,6	1,4	1,5	2,5	1,8	2,1	2,3	2,4	2,3	2,2	1,9	2,1
Дуже легко	1,5	1,0	1,2	1,5	0,4	0,9	1,6	0,7	1,1	1,5	0,6	1,1
Не знаю	14,3	19,6	17,0	18,6	18,9	18,8	21,9	17,8	19,7	18,9	18,6	18,8
Транквілізатори чи седативні засоби												
Неможливо	65,6	61,4	63,5	60,2	59,7	59,9	56,6	55,7	56,1	60,0	58,4	59,2
Дуже складно	9,9	9,7	9,8	10,0	9,2	9,6	10,7	13,3	12,1	10,2	11,0	10,6
Скоріше, складно	5,1	5,3	5,2	5,8	6,9	6,3	5,5	7,7	6,7	5,5	6,9	6,3
Скоріше, легко	3,0	2,9	3,0	3,5	4,6	4,1	2,2	4,7	3,6	2,9	4,3	3,6
Дуже легко	1,8	1,9	1,8	1,5	0,9	1,2	2,1	1,4	1,7	1,8	1,3	1,5
Не знаю	14,5	18,7	16,6	19,1	18,7	18,9	22,8	17,2	19,7	19,5	18,1	18,8
Екстазі												
Неможливо	67,5	65,5	66,5	62,2	63,7	63,0	57,5	60,0	58,9	61,6	62,5	62,1
Дуже складно	9,9	7,9	8,9	9,8	9,6	9,7	11,0	12,8	12,0	10,3	10,6	10,4
Скоріше, складно	4,1	4,8	4,5	4,4	4,2	4,3	5,1	5,7	5,4	4,6	5,0	4,8
Скоріше, легко	2,7	2,4	2,5	2,7	3,3	3,0	2,1	2,9	2,6	2,5	3,0	2,7
Дуже легко	1,1	1,0	1,0	1,4	0,4	0,9	1,8	1,3	1,5	1,5	0,9	1,2
Не знаю	14,7	18,5	16,6	19,5	18,8	19,1	22,5	17,3	19,6	19,6	18,1	18,8
Кокаїн												
Неможливо	71,1	66,1	68,6	63,7	65,2	64,5	60,5	61,4	61,0	64,1	63,8	63,9
Дуже складно	8,2	10,1	9,2	9,5	9,3	9,4	9,7	13,5	11,8	9,3	11,2	10,3
Скоріше, складно	4,3	3,5	3,9	3,4	4,2	3,9	4,5	5,7	5,1	4,0	4,7	4,4
Скоріше, легко	1,2	1,6	1,4	2,0	2,3	2,2	0,8	1,5	1,2	1,4	1,8	1,6
Дуже легко	1,3	0,9	1,1	1,8	0,5	1,1	1,9	0,7	1,2	1,7	0,6	1,2
Не знаю	13,9	17,8	15,9	19,5	18,5	19,0	22,6	17,3	19,7	19,5	17,8	18,6

Продовження таблиці

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Крек												
Неможливо	70,6	67,9	69,2	64,0	66,1	65,1	60,7	62,6	61,7	64,2	65,0	64,6
Дуже складно	8,5	8,1	8,3	9,2	8,4	8,8	9,1	12,2	10,8	9,0	9,9	9,5
Скоріше, складно	3,9	3,0	3,5	4,2	3,8	4,0	4,1	5,3	4,8	4,1	4,3	4,2
Скоріше, легко	1,2	1,0	1,1	1,8	1,8	1,8	1,7	1,4	1,5	1,6	1,5	1,6
Дуже легко	1,5	0,9	1,2	1,5	0,2	0,8	1,7	0,8	1,2	1,6	0,6	1,1
Не знаю	14,3	19,0	16,7	19,3	19,6	19,5	22,7	17,7	20,0	19,5	18,7	19,1
Екстракти маку («ширка»)												
Неможливо	67,3	65,3	66,3	60,8	62,0	61,4	58,7	59,5	59,1	61,4	61,6	61,5
Дуже складно	8,4	7,2	7,8	9,5	9,4	9,4	8,9	11,4	10,3	9,0	9,8	9,4
Скоріше, складно	4,6	4,4	4,5	4,5	4,9	4,7	4,1	5,6	4,9	4,4	5,1	4,8
Скоріше, легко	3,0	3,0	3,0	3,4	3,2	3,3	2,6	4,1	3,4	3,0	3,5	3,3
Дуже легко	2,0	1,7	1,8	1,7	1,2	1,5	2,8	1,4	2,0	2,2	1,4	1,8
Не знаю	14,6	18,4	16,5	20,0	19,3	19,7	22,8	17,9	20,1	19,9	18,6	19,2

С26. Скільки разів (якщо таке траплялося) ти вживав(ла) екстазі?

Кількість разів	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Протягом життя												
0	98,2	99,1	98,6	97,2	99,4	98,4	97,3	98,7	98,1	97,5	99,0	98,3
1–2	1,1	0,5	0,8	1,1	0,4	0,8	1,3	0,7	1,0	1,2	0,6	0,9
3–5	0,4	0,1	0,2	0,2	0	0,1	0,2	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2
6–9	0,1	0	0	0,2	0,1	0,1	0,2	0	0,1	0,2	0	0,1
10–19	0,2	0,3	0,2	0,3	0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0	0,1
20–39	98,2	99,1	98,6	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1
40 і більше	1,1	0,5	0,8	0,9	0,1	0,4	0,5	0,1	0,3	0,6	0,1	0,3
За останні 12 місяців												
0	99,2	99,5	99,3	98,1	99,6	98,9	98,1	99,1	98,7	98,4	99,4	98,9
1–2	0,5	0,2	0,4	0,6	0,2	0,4	0,6	0,4	0,5	0,6	0,3	0,4
3–5	0,2	0	0,1	0,3	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
6–9	0,1	0	0,1	0	0,1	0	0,2	0	0,1	0,1	0	0,1
10–19	0	0,3	0,2	0,2	0	0,1	0,3	0,1	0,2	0,2	0	0,1
20–39	99,2	99,5	99,3	0,1	0	0	0,2	0,1	0,2	0,1	0	0,1
40 і більше	0,5	0,2	0,4	0,8	0	0,4	0,3	0,1	0,2	0,4	0,1	0,3

С27. Скільки разів (якщо таке траплялося) ти вживав(ла) амфетаміни?

Кількість разів	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Протягом життя												
0	98,5	99,1	98,8	97,5	98,6	98,0	97,7	98,2	98,0	97,8	98,5	98,2
1–2	1,0	0,7	0,8	1,3	1,1	1,2	1,3	0,8	1,0	1,2	0,9	1,1
3–5	0,1	0	0	0,2	0	0,1	0,3	0,3	0,3	0,2	0,1	0,2
6–9	0	0	0	0,1	0,2	0,1	0,3	0,3	0,3	0,1	0,2	0,2
10–19	0,1	0	0	0,1	0	0,1	0,1	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1
20–39	0	0	0	0,1	0	0	0,1	0,2	0,1	0	0,1	0,1
40 і більше	0,3	0,2	0,2	0,8	0,1	0,4	0,2	0	0,1	0,5	0,1	0,3

Продовження таблиці

Кількість разів	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
За останні 12 місяців												
0	99,1	99,3	99,2	98,5	98,8	98,7	98,3	98,6	98,5	98,6	98,8	98,7
1–2	0,4	0,5	0,5	0,6	0,9	0,8	0,7	0,9	0,8	0,6	0,8	0,7
3–5	0,1	0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2
6–9	0	0	0	0	0,1	0	0,3	0,1	0,2	0,1	0	0,1
10–19	0	0	0	0,2	0	0,1	0,1	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1
20–39	0	0	0	0	0	0	0,2	0	0,1	0	0	0
40 і більше	0,4	0,2	0,3	0,5	0,1	0,2	98,3	98,6	98,5	0,4	0,1	0,2

C28. Скільки разів (якщо таке траплялося) ти вживав(ла) метамфетаміни?

Кількість разів	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Протягом життя												
0	99,2	99,4	99,3	98,3	99,6	99,0	98,4	98,9	98,7	98,5	99,3	98,9
1–2	0,5	0,3	0,4	0,8	0,3	0,6	0,6	0,5	0,5	0,6	0,4	0,5
3–5	0,1	0	0	0,3	0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
6–9	0	0	0	0,1	0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0	0,1
10–19	0	0	0	0,1	0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
20–39	0	0	0	0	0	0	0,1	0,1	0,1	0	0	0
40 і більше	0,2	0,3	0,2	0,3	0,1	0,2	0,4	0,1	0,2	0,3	0,1	0,2
За останні 12 місяців												
0	99,5	99,6	99,5	98,9	99,8	99,4	98,6	99,1	98,9	98,9	99,5	99,2
1–2	0,1	0,2	0,2	0,4	0,1	0,2	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3
3–5	0,1	0	0,1	0,1	0	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0	0,1
6–9	0	0	0	0,1	0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
10–19	0,1	0	0,1	0,1	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0	0,1
20–39	0	0	0	0	0,1	0	0,1	0	0,1	0	0	0
40 і більше	0,2	0,2	0,2	0,3	0	0,2	0,4	0,1	0,2	0,3	0,1	0,2

C29. Скільки разів (якщо таке траплялося) ти вживав(ла) кокаїн?

Кількість разів	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Протягом життя												
0	99,1	99,5	99,3	98,0	99,1	98,6	98,5	98,9	98,7	98,4	99,1	98,8
1–2	0,5	0,1	0,3	1,0	0,7	0,9	0,9	0,3	0,6	0,8	0,4	0,6
3–5	0,2	0	0,1	0,1	0	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0	0,1
6–9	0,1	0,1	0,1	0,1	0	0,1	0,2	0,4	0,3	0,2	0,2	0,2
10–19	0	0	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
20–39	0	0	0	0,2	0	0,1	0	0	0	0,1	0	0
40 і більше	0,1	0,3	0,2	0,5	0,1	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,1	0,2
За останні 12 місяців												
0	99,3	99,7	99,5	98,5	99,5	99,0	98,9	99,1	99,0	98,8	99,4	99,1
1–2	0,3	0	0,2	0,6	0,5	0,5	0,6	0,2	0,4	0,5	0,3	0,4
3–5	0,1	0	0,1	0	0	0	0,1	0,2	0,1	0	0,1	0,1
6–9	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2
10–19	0	0	0	0,1	0	0	0	0,1	0,1	0	0	0
20–39	0	0	0	0,2	0	0	0	0	0	0,1	0	0
40 і більше	0,2	0,2	0,2	0,4	0	0	0,2	0,2	0,2	0,3	0,1	0,2

С30. Скільки разів (якщо таке траплялося) ти вживав(ла) крек?

Кількість разів	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Протягом життя												
0	98,9	99,3	99,1	98,3	99,4	98,9	98,6	99,4	99,1	98,5	99,4	99,0
1–2	0,5	0,3	0,4	0,8	0,4	0,6	0,7	0,3	0,4	0,7	0,3	0,5
3–5	0,3	0,1	0,2	0	0	0	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
6–9	0	0	0	0,2	0,1	0,1	0,2	0	0,1	0,1	0	0,1
10–19	0	0	0	0,1	0	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0	0
20–39	0	0	0	0	0	0	0,1	0	0,1	0	0	0
40 і більше	0,3	0,3	0,3	0,7	0,2	0,4	0,3	0,2	0,2	0,5	0,2	0,3
За останні 12 місяців												
0	99,1	99,7	99,4	98,9	99,6	99,3	99,0	99,6	99,3	99,0	99,6	99,3
1–2	0,4	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,1	0,2	0,3	0,2	0,2
3–5	0,3	0	0,2	0	0,1	0,1	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
6–9	0	0	0	0,4	0	0,2	0,2	0	0,1	0,2	0	0,1
10–19	0	0	0	0	0	0	0,1	0,1	0,1	0	0	0
20–39	0	0	0	0	0	0	0,1	0	0,1	0	0	0
40 і більше	0,2	0,1	0,2	0,4	0,1	0,2	0,3	0,2	0,2	0,3	0,1	0,2

С31. Скільки разів (якщо таке траплялося) ти нюхав(ла) інгалянти (клей, аерозоль тощо), щоб «сп'яніти»?

Кількість разів	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Протягом життя												
0	95,8	95,3	95,6	95,0	95,1	95,1	96,9	96,7	96,8	95,9	95,8	95,9
1–2	2,8	3,2	3,0	3,3	3,5	3,4	1,2	2,4	1,9	2,4	3,0	2,7
3–5	0,8	0,4	0,6	0,3	0,6	0,5	0,8	0,3	0,5	0,6	0,5	0,5
6–9	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,3	0	0,1	0,3	0,1	0,2
10–19	0,1	0,3	0,2	0,3	0,1	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2
20–39	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0	0	0,1	0,1	0,1
40 і більше	0,2	0,5	0,3	0,7	0,3	0,5	0,4	0,2	0,3	0,5	0,3	0,4
За останні 12 місяців												
0	98,4	98,2	98,3	97,5	98,2	97,9	98,4	98,9	98,6	98,0	98,5	98,3
1–2	1,0	1,0	1,0	1,2	1,1	1,1	0,4	0,6	0,5	0,8	0,9	0,9
3–5	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,4	0	0,2	0,3	0,2	0,2
6–9	0,1	0	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0	0	0,1	0	0,1
10–19	0,1	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2
20–39	0,1	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
40 і більше	0,1	0,3	0,2	0,6	0,2	0,4	0,4	0,2	0,2	0,4	0,2	0,3
За останні 30 днів												
0	98,9	99,2	99,0	98,4	98,9	98,7	99,0	99,2	99,1	98,7	99,1	98,9
1–2	0,8	0,4	0,6	0,6	0,5	0,5	0,3	0,3	0,3	0,5	0,4	0,4
3–5	0	0	0	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
6–9	0	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0	0,1	0,1	0,1	0,1
10–19	0,1	0	0,1	0	0	0	0,2	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1
20–39	0,1	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0	0	0	0	0	0
40 і більше	0,1	0,3	0,2	0,6	0,2	0,4	0,4	0,2	0,2	0,4	0,2	0,3

СЗ2. Скільки разів у житті (якщо таке траплялося) ти вживав(ла) які-небудь з перелічених наркотиків?

Кількість разів	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Транквілізатори або седативні засоби (без призначення лікаря)												
0	98,5	98,6	98,6	98,2	98,4	98,3	98,0	97,7	97,9	98,2	98,2	98,2
1-2	1,1	0,7	0,9	0,9	1,0	1,0	1,2	1,5	1,4	1,1	1,2	1,1
3-5	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
6-9	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0	0,1	0,1	0	0,1
10-19	0	0,1	0	0,2	0	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
20-39	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
40 і більше	0	0,1	0	0,3	0,2	0,2	0,3	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2
ЛСД або інші галюциногени												
0	97,9	98,7	98,3	98,1	99,1	98,6	97,1	98,0	97,6	97,7	98,6	98,1
1-2	1,5	0,9	1,2	1,2	0,7	0,9	2,3	1,5	1,8	1,7	1,1	1,4
3-5	0,3	0,1	0,2	0,3	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,1	0,2
6-9	0,2	0,1	0,1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10-19	0,1	0	0	0,1	0	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
20-39	0	0	0	0,1	0	0,1	0,1	0	0,1	0,1	0	0
40 і більше	0	0,2	0,1	0,3	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Релевін												
0	99,2	99,6	99,4	99,0	99,6	99,3	99,5	99,5	99,5	99,2	99,5	99,4
1-2	0,6	0,1	0,3	0,2	0,4	0,3	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
3-5	0	0,1	0	0	0	0	0	0,3	0,2	0	0,1	0,1
6-9	0,1	0	0	0,2	0,1	0,1	0,1	0	0,1	0,1	0	0,1
10-19	0,1	0,1	0,1	0,3	0	0,1	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
20-39	0	0	0	0,1	0	0	0,1	0	0,1	0,1	0	0
40 і більше	0	0,1	0	0,3	0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0	0,1
Героїн												
0	99,4	99,3	99,4	98,8	99,6	99,2	99,3	99,0	99,1	99,1	99,3	99,2
1-2	0,4	0,3	0,3	0,6	0,2	0,4	0,2	0,4	0,3	0,4	0,3	0,4
3-5	0	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0	0,3	0,1	0	0,2	0,1
6-9	0,1	0	0	0	0,1	0	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
10-19	0	0	0	0,2	0	0,1	0	0,1	0,1	0,1	0	0,1
20-39	0	0	0	0	0	0	0,1	0	0,1	0	0	0
40 і більше	0,1	0,2	0,1	0,3	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2
Галюциногенні гриби												
0	98,8	99,7	99,3	97,6	99,3	98,5	98,3	98,9	98,6	98,2	99,2	98,7
1-2	0,8	0,1	0,4	1,3	0,6	0,9	1,1	0,6	0,8	1,1	0,5	0,8
3-5	0,2	0	0,1	0,2	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1
6-9	0,1	0	0	0,3	0	0,1	0	0	0	0,1	0	0,1
10-19	0	0,1	0	0,2	0	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
20-39	0	0	0	0,2	0	0,1	0	0,1	0,1	0,1	0	0,1
40 і більше	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1	0,2	0,4	0,1	0,2	0,3	0,1	0,2
Оксибутират натрію (або «бутират», «оксик»)												
0	99,0	99,6	99,3	99,3	99,9	99,6	99,2	99,2	99,2	99,2	99,6	99,4
1-2	0,6	0,1	0,3	0,2	0,1	0,1	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2
3-5	0	0,1	0	0,1	0	0	0,1	0,1	0,1	0	0,1	0,1
6-9	0,2	0,1	0,1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10-19	0	0	0	0,1	0	0	0,1	0,1	0,1	0	0	0
20-39	0	0	0	0,1	0	0,1	0,3	0,2	0,2	0,1	0	0,1
40 і більше	0,2	0,1	0,1	0,3	0	0,1	0,3	0,2	0,2	0,3	0,1	0,2

Продовження таблиці

Кількість разів	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Анаболічні стероїди												
0	98,4	99,5	99,0	98,2	99,7	99,0	98,4	99,1	98,7	98,3	99,4	98,9
1–2	1,1	0,1	0,6	0,8	0,3	0,6	0,7	0,4	0,5	0,8	0,3	0,6
3–5	0,4	0,1	0,2	0,3	0	0,1	0,2	0,1	0,2	0,3	0,1	0,2
6–9	0	0,2	0,1	0	0	0	0	0,1	0	0	0,1	0
10–19	0,1	0	0	0,2	0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0	0,1
20–39	0	0	0	0,2	0	0,1	0,1	0	0,1	0,1	0	0,1
40 і більше	0	0,1	0	0,2	0	0,1	0,4	0,2	0,3	0,2	0,1	0,2
Наркотики, що вводяться за допомогою шприца (наприклад, героїн, кокаїн або амфетаміни)												
0	99,6	99,6	99,6	98,9	99,7	99,3	99,4	99,5	99,4	99,2	99,6	99,4
1–2	0,2	0	0,1	0,5	0,1	0,3	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1	0,2
3–5	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
6–9	0	0	0	0,1	0	0,1	0,1	0	0,1	0,1	0	0
10–19	0	0,1	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
20–39	0	0	0	0,1	0	0	0	0,1	0,1	0	0	0
40 і більше	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1
Алкоголь разом з таблетками (ліками), щоб «сп'яніти»												
0	98,8	99,3	99,1	97,4	98,6	98,0	98,0	97,8	97,9	98,0	98,4	98,2
1–2	0,8	0,4	0,6	1,4	1,2	1,3	1,0	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1
3–5	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,4	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2
6–9	0	0	0	0,2	0,1	0,1	0,2	0	0,1	0,2	0	0,1
10–19	0,1	0,1	0,1	0,2	0	0,1	0,1	0,5	0,3	0,2	0,2	0,2
20–39	0,1	0	0	0,1	0	0	0,1	0	0,1	0,1	0	0
40 і більше	0	0,1	0	0,4	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2
Знеболюючі, щоб «сп'яніти»												
0	99,0	99,0	99,0	98,1	99,2	98,7	98,3	98,7	98,5	98,4	99,0	98,7
1–2	0,9	0,7	0,8	0,7	0,5	0,6	0,7	0,8	0,7	0,8	0,6	0,7
3–5	0	0	0	0,3	0,2	0,2	0,3	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2
6–9	0	0,2	0,1	0,3	0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2
10–19	0	0	0	0	0	0	0,1	0,1	0,1	0	0	0
20–39	0	0,1	0	0,2	0,1	0,1	0,1	0	0,1	0,1	0	0,1
40 і більше	0,1	0	0,1	0,5	0,1	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,1	0,2
Екстракти маку («ширка»)												
0	99,1	99,3	99,2	98,9	99,3	99,1	98,8	99,2	99,0	98,9	99,3	99,1
1–2	0,4	0,4	0,4	0,5	0,6	0,5	0,6	0,3	0,4	0,5	0,4	0,5
3–5	0,1	0	0	0	0,1	0	0,1	0,4	0,2	0	0,2	0,1
6–9	0,3	0,1	0,2	0,1	0	0,1	0	0	0	0,1	0	0,1
10–19	0,1	0	0	0,2	0	0,1	0	0,1	0,1	0,1	0	0,1
20–39	0	0	0	0	0	0	0,1	0	0,1	0	0	0
40 і більше	0	0,2	0,1	0,3	0,1	0,2	0,4	0,1	0,2	0,3	0,1	0,2

СЗЗ. У якому віці (якщо таке траплялось) ти ВПЕРШЕ ...?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Спробував(ла) транквілізатори чи седативні засоби (без призначення лікаря)												
Ніколи	98,6	98,5	98,6	98,2	98,2	98,2	98,3	97,7	98,0	98,3	98,1	98,2
9 років і молодше	0,2	0,1	0,1	0,4	0,4	0,4	0,5	0,2	0,3	0,4	0,2	0,3
10 років	0,1	0,2	0,2	0	0,1	0	0	0,1	0,1	0	0,1	0,1
11 років	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12 років	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
13 років	0,3	0,4	0,3	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2
14 років	0,4	0,6	0,5	0,3	0,6	0,5	0,1	0,3	0,2	0,2	0,5	0,4
15 років	0,3	0,1	0,2	0,2	0,4	0,3	0,5	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3
16 років і старше	–	–	–	0,6	0,2	0,4	0,1	1,2	0,7	0,3	0,6	0,4
Спробував(ла) амфетаміни або метамфетаміни												
Ніколи	98,8	99,1	99,0	98,0	98,8	98,4	98,1	98,6	98,4	98,2	98,8	98,5
9 років і молодше	0,3	0,1	0,2	0,5	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,1	0,2
10 років	0	0,1	0	0,2	0,1	0,1	0,3	0	0,1	0,2	0	0,1
11 років	0	0	0	0	0	0	0,1	0,3	0,2	0	0,1	0,1
12 років	0,1	0	0	0	0,1	0,1	0,1	0	0	0	0	0
13 років	0,3	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0	0	0	0,1	0,1	0,1
14 років	0,4	0,4	0,4	0,4	0,2	0,3	0,1	0,1	0,1	0,3	0,2	0,2
15 років	0,1	0,1	0,1	0,4	0,5	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
16 років і старше	–	–	–	0,4	0,2	0,3	1,0	0,7	0,8	0,5	0,4	0,4
Спробував(ла) кокаїн чи крэк												
Ніколи	99,3	99,4	99,4	98,5	99,1	98,8	98,2	99,2	98,7	98,6	99,2	98,9
9 років і молодше	0,1	0,3	0,2	0,3	0,4	0,4	0,4	0,1	0,3	0,3	0,3	0,3
10 років	0	0	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
11 років	0,1	0	0	0,1	0	0	0,1	0	0,1	0,1	0	0
12 років	0,3	0,1	0,2	0,1	0	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
13 років	0	0,1	0	0,2	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
14 років	0	0	0	0,2	0,1	0,1	0,1	0	0	0,1	0	0,1
15 років	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,4	0	0,2	0,3	0,1	0,2
16 років і старше	–	–	–	0,4	0,2	0,3	0,5	0,3	0,4	0,4	0,2	0,3
Спробував(ла) екстазі												
Ніколи	98,8	99,4	99,1	98,3	99,2	98,8	97,9	99,1	98,6	98,3	99,2	98,8
9 років і молодше	0,1	0,1	0,1	0,7	0,1	0,4	0,6	0,1	0,3	0,5	0,1	0,3
10 років	0	0	0	0,1	0	0	0,1	0	0	0,1	0	0
11 років	0	0,2	0,1	0,1	0,3	0,2	0	0,2	0,1	0	0,2	0,1
12 років	0,2	0,1	0,1	0,1	0	0	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
13 років	0,5	0	0,2	0,1	0	0,1	0	0,1	0,1	0,2	0	0,1
14 років	0,2	0	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
15 років	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0	0,1	0,2	0,1	0,1
16 років і старше	–	–	–	0,3	0,2	0,2	0,9	0,2	0,6	0,5	0,2	0,3
Спробув(ла) інгалянти (клей, аерозоль тощо), щоб «сп'яніти»												
Ніколи	98,6	98,2	98,4	97,6	98,0	97,8	97,6	98,5	98,1	97,8	98,2	98,0
9 років і молодше	0,1	0,2	0,1	0,8	0,2	0,5	0,5	0,2	0,3	0,5	0,2	0,4
10 років	0,1	0,3	0,2	0,1	0,4	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,3	0,2
11 років		0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1
12 років	0,3	0,3	0,3	0,3	0,1	0,2	0,3	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2
13 років	0,4	0,3	0,3	0,1	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
14 років	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3
15 років	0,2	0,1	0,1	0,4	0,3	0,3	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2
16 років і старше	–	–	–	0,3	0,1	0,2	0,7	0,4	0,6	0,4	0,2	0,3

Продовження таблиці

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Уживав(ла) алкоголь з таблетками, щоб «сп'яніти»												
Ніколи	98,7	99,0	98,8	97,8	98,4	98,1	97,6	97,8	97,7	97,9	98,3	98,1
9 років і молодше	0,1	0,1	0,1	0,5	0,2	0,4	0,8	0,2	0,4	0,5	0,2	0,3
10 років	0	0,1	0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1
11 років	0	0	0	0,1	0,2	0,1	0,1	0	0	0,1	0,1	0,1
12 років	0,4	0,4	0,4	0,2	0	0,1	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2
13 років	0,2	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
14 років	0,4	0,3	0,3	0,5	0,4	0,4	0,1	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3
15 років	0,2	0,1	0,2	0,5	0,2	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3
16 років і старше	–	–	–	0,3	0,2	0,2	0,7	1,1	0,9	0,4	0,5	0,5
Уживав(ла) екстракт опію												
Ніколи	99,6	99,6	99,6	99,0	99,6	99,3	98,7	99,4	99,1	99,0	99,5	99,3
9 років і молодше	0,2	0,1	0,1	0,2	0	0,1	0,2	0,3	0,2	0,2	0,1	0,2
10 років	0	0	0	0,2	0,1	0,1	0,1	0	0	0,1	0	0,1
11 років	0	0	0	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
12 років	0,2	0,1	0,1	0	0	0	0,4	0	0,2	0,2	0	0,1
13 років	0	0	0	0,1	0	0	0	0,1	0,1	0	0	0
14 років	0	0,1	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0	0,1	0,1	0	0,1
15 років	0	0,1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16 років і старше	–	–	–	0,3	0,1	0,2	0,4	0,1	0,2	0,3	0,1	0,2

С34. Нові речовини імітують ефект незаконних наркотиків (таких як конопля або екстазі). Їх інколи називають «курильними сумішами», «спайсами», «попсами», «міксами» «сіллю». Вони можуть бути представлені в різних формах, наприклад, у вигляді трав'яних сумішей, порошоків, кристалів, пігулок або рідин.

Чи вживав(ла) ти коли-небудь такі речовини?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Так, я вживав(ла) такі речовини	5,9	3,0	4,4	5,9	3,9	4,9	6,7	5,2	5,9	6,2	4,3	5,2
Ні, я ніколи не вживав(ла) таких речовин	87,2	92,6	89,9	88,2	91,8	90,1	85,0	91,2	88,4	86,8	91,7	89,4
Не знаю/не впевнений(а)	7,0	4,4	5,7	5,8	4,2	5,0	8,2	3,6	5,7	7,0	4,0	5,4

С35. У вигляді чого були нові речовини, які ти вживав(ла) протягом ОСТАННІХ 12 МІСЯЦІВ?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Я не вживав(ла) таких речовин протягом останніх 12 місяців	88,9	89,9	89,4	87,5	89,0	88,3	86,2	88,4	87,4	87,3	88,9	88,1
Курильні суміші з ефектом, схожим на наркотичний	2,8	1,8	2,3	4,5	2,6	3,5	5,8	3,6	4,6	4,6	2,8	3,7
Порошок, кристали або пігулки (таблетки) з ефектом, схожим на наркотичний	1,1	0,6	0,8	1,0	0,8	0,9	1,4	0,7	1,0	1,2	0,7	0,9
Рідини з ефектом, схожим на наркотичний	0,6	0,3	0,4	0,7	0,3	0,5	0,5	0,2	0,3	0,6	0,2	0,4
Інше	3,9	5,1	4,5	4,9	4,5	4,7	3,8	4,6	4,2	4,2	4,7	4,5

СЗ6. Як ти вважаєш, наскільки люди РИЗИКУЮТЬ нашкودити собі (фізично або ще як-небудь), якщо вони...?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
іноді курять сигарети												
Відсутній ризик	10,8	7,7	9,3	10,9	7,1	8,9	11,0	8,9	9,9	10,9	8,0	9,4
Слабкий ризик	26,5	31,4	29,0	28,6	32,7	30,8	33,7	30,5	32,0	30,1	31,5	30,9
Помірний ризик	32,6	37,2	34,9	33,3	34,9	34,1	31,1	36,3	33,9	32,3	35,9	34,2
Великий ризик	20,7	19,1	19,9	17,8	20,2	19,1	15,5	18,2	17,0	17,6	19,1	18,4
Не знаю	9,4	4,6	7,0	9,3	5,1	7,1	8,7	6,1	7,3	9,1	5,4	7,1
вигорюють одну або більше пачок сигарет на день												
Відсутній ризик	7,4	4,1	5,7	6,8	3,0	4,8	5,6	3,1	4,3	6,5	3,3	4,8
Слабкий ризик	7,9	7,0	7,4	9,0	5,6	7,2	9,8	7,7	8,6	9,1	6,7	7,8
Помірний ризик	21,6	24,5	23,1	22,9	22,9	22,9	24,2	23,6	23,9	23,1	23,5	23,3
Великий ризик	54,1	60,0	57,1	51,8	63,2	57,7	49,7	60,0	55,3	51,5	61,2	56,6
Не знаю	9,0	4,4	6,7	9,4	5,3	7,3	10,7	5,7	7,9	9,8	5,3	7,4
майже щодня випивають 1–2 порції алкоголю												
Відсутній ризик	6,9	3,0	5,0	6,2	2,3	4,2	7,2	2,8	4,8	6,7	2,7	4,6
Слабкий ризик	14,7	10,0	12,4	14,5	9,7	12,0	13,7	9,3	11,3	14,3	9,6	11,8
Помірний ризик	30,9	30,7	30,8	30,2	35,1	32,8	31,2	34,9	33,2	30,7	34,2	32,5
Великий ризик	36,6	49,7	43,1	37,4	46,4	42,1	35,3	45,5	40,9	36,4	46,7	41,8
Не знаю	11,0	6,5	8,8	11,6	6,5	8,9	12,6	7,4	9,8	11,9	6,9	9,2
майже щодня випивають 4–5 порцій алкоголю												
Відсутній ризик	5,1	2,4	3,8	5,3	2,1	3,6	5,4	2,0	3,6	5,3	2,1	3,6
Слабкий ризик	3,0	2,3	2,6	4,3	1,6	2,9	4,0	2,4	3,1	3,9	2,0	2,9
Помірний ризик	19,9	15,4	17,6	16,7	13,9	15,3	19,1	14,0	16,3	18,3	14,2	16,2
Великий ризик	60,3	74,7	67,5	62,9	75,9	69,7	59,7	75,2	68,2	61,1	75,4	68,6
Не знаю	11,7	5,3	8,5	10,8	6,5	8,6	11,9	6,3	8,8	11,4	6,2	8,7
кожні вихідні випивають 5 і більше порцій алкоголю												
Відсутній ризик	5,7	2,9	4,3	5,0	2,2	3,5	6,5	2,0	4,0	5,7	2,3	3,9
Слабкий ризик	3,9	2,5	3,2	6,9	3,5	5,1	5,4	4,4	4,8	5,6	3,7	4,6
Помірний ризик	20,7	17,8	19,3	18,0	20,5	19,3	17,4	19,2	18,4	18,4	19,4	18,9
Великий ризик	56,3	69,1	62,7	56,9	65,3	61,2	56,9	66,9	62,3	56,8	66,7	62,0
Не знаю	13,4	7,6	10,5	13,2	8,6	10,8	13,9	7,5	10,4	13,5	7,9	10,6
1–2 рази спробували курити марихуану або гашиш (коноплю)												
Відсутній ризик	9,2	4,8	7,0	11,1	4,9	7,9	13,4	5,4	9,1	11,6	5,1	8,2
Слабкий ризик	15,2	16,5	15,8	19,9	17,5	18,6	20,6	18,1	19,2	19,1	17,5	18,3
Помірний ризик	18,7	24,6	21,7	18,2	27,9	23,2	17,7	24,8	21,5	18,1	25,9	22,2
Великий ризик	42,0	42,9	42,4	35,4	39,0	37,3	32,4	41,5	37,4	35,7	40,8	38,4
Не знаю	14,9	11,2	13,1	15,5	10,8	13,0	15,9	10,2	12,8	15,5	10,6	12,9
іноді курять марихуану або гашиш (коноплю)												
Відсутній ризик	6,4	4,4	5,4	8,0	2,6	5,2	8,9	3,3	5,8	8,0	3,2	5,5
Слабкий ризик	9,5	5,7	7,6	12,1	8,2	10,1	13,0	7,5	10,0	11,9	7,4	9,5
Помірний ризик	19,9	21,9	20,9	20,3	23,9	22,2	21,7	25,2	23,6	20,7	24,0	22,5
Великий ризик	46,1	56,6	51,4	43,4	51,7	47,7	38,9	51,9	46,0	42,3	52,8	47,8
Не знаю	18,1	11,3	14,7	16,2	13,7	14,9	17,6	12,1	14,6	17,1	12,5	14,7
регулярно курять марихуану або гашиш (коноплю)												
Відсутній ризик	5,7	3,6	4,6	5,8	1,6	3,6	7,2	2,4	4,6	6,3	2,3	4,2
Слабкий ризик	3,2	1,9	2,5	5,1	1,6	3,3	4,0	2,4	3,1	4,3	2,0	3,1
Помірний ризик	10,2	5,8	8,0	9,1	7,4	8,2	8,9	6,4	7,5	9,3	6,7	7,9
Великий ризик	65,3	78,0	71,6	64,9	77,4	71,4	62,1	78,4	71,0	63,9	77,9	71,3
Не знаю	15,6	10,8	13,2	15,0	12,0	13,5	17,8	10,4	13,8	16,2	11,1	13,5

Продовження таблиці

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
1–2 рази спробували екстазі												
Відсутній ризик	7,0	4,1	5,6	7,4	3,2	5,2	8,9	3,3	5,9	7,9	3,4	5,6
Слабкий ризик	10,2	11,1	10,7	12,8	13,0	12,9	11,3	13,5	12,5	11,6	12,8	12,3
Помірний ризик	20,0	23,8	21,9	18,8	25,4	22,2	16,0	25,1	21,0	18,0	25,0	21,7
Великий ризик	40,0	43,1	41,6	38,0	39,9	38,9	39,3	41,1	40,3	39,0	41,0	40,0
Не знаю	22,7	17,9	20,3	23,1	18,6	20,7	24,4	16,9	20,3	23,5	17,8	20,5
регулярно вживають екстазі												
Відсутній ризик	5,7	3,1	4,4	5,3	1,8	3,4	6,6	1,9	4,0	5,9	2,1	3,9
Слабкий ризик	2,3	2,1	2,2	2,7	1,5	2,1	2,0	1,9	2,0	2,4	1,8	2,1
Помірний ризик	8,7	7,5	8,1	9,3	9,8	9,6	6,9	8,9	8,0	8,3	9,0	8,6
Великий ризик	61,2	71,0	66,1	59,6	70,9	65,5	60,8	70,4	66,1	60,4	70,7	65,8
Не знаю	22,0	16,2	19,1	23,1	16,1	19,4	23,7	16,8	19,9	23,1	16,4	19,6
1–2 рази спробували амфетаміни												
Відсутній ризик	6,8	3,8	5,3	6,7	2,9	4,8	8,2	3,0	5,4	7,3	3,1	5,1
Слабкий ризик	7,6	9,8	8,7	11,0	10,7	10,9	8,1	10,9	9,6	9,1	10,6	9,9
Помірний ризик	19,7	25,6	22,6	16,6	25,8	21,4	16,4	26,2	21,8	17,2	25,9	21,8
Великий ризик	42,5	42,9	42,7	42,0	43,3	42,6	43,4	44,1	43,8	42,6	43,5	43,1
Не знаю	23,4	18,0	20,7	23,7	17,3	20,4	23,9	15,8	19,5	23,7	16,8	20,1
регулярно вживають амфетаміни												
Відсутній ризик	5,6	3,4	4,5	5,5	1,6	3,5	6,1	2,0	3,9	5,8	2,1	3,8
Слабкий ризик	1,5	0,6	1,0	2,5	1,0	1,7	1,6	0,6	1,1	1,9	0,8	1,3
Помірний ризик	5,4	3,7	4,6	6,2	4,4	5,3	4,5	5,1	4,8	5,4	4,5	4,9
Великий ризик	65,0	76,2	70,6	63,2	77,1	70,4	64,1	78,3	71,8	63,9	77,4	71,0
Не знаю	22,6	16,0	19,3	22,7	15,9	19,1	23,6	14,0	18,4	23,0	15,1	18,9

С37. Познач, в які з ОСТАННІХ 7 ДНІВ (якщо таке траплялося) ти користувався(лася) Інтернетом (за комп'ютером, планшетом, смартфоном або іншим електронним пристроєм). Будь ласка, враховуй всі види Інтернет-активності

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Жоден	9,8	5,3	7,5	8,3	5,6	6,9	6,7	4,4	5,5	8,0	5,1	6,5
Понеділок	69,0	76,4	72,7	70,2	74,5	72,4	70,4	73,2	72,0	70,0	74,4	72,3
Вівторок	65,9	74,3	70,1	67,3	72,8	70,1	69,0	74,2	71,8	67,7	73,6	70,8
Середа	66,6	74,9	70,7	68,9	73,4	71,3	72,1	71,8	71,9	69,6	73,0	71,4
Четвер	64,7	73,4	69,0	66,5	71,4	69,1	66,9	69,6	68,4	66,3	71,0	68,8
П'ятниця	65,1	71,4	68,3	63,6	69,3	66,6	66,9	68,7	67,8	65,2	69,5	67,5
Субота	62,6	71,3	66,9	64,5	68,0	66,3	68,2	66,6	67,4	65,5	68,1	66,9
Неділя	66,1	72,7	69,4	67,1	69,9	68,6	69,5	69,8	69,7	67,8	70,4	69,2

С38. За ОСТАННІ 7 ДНІВ, скільки годин (якщо таке траплялося) ти користувався(лася) Інтернетом (за комп'ютером, планшетом, смартфоном або іншим електронним пристроєм) протягом ЗВИЧАЙНОГО РОБОЧОГО ДНЯ і протягом ВИХІДНОГО ДНЯ? Будь ласка, враховуй всі види Інтернет-активності

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
У робочий день (понеділок – п'ятниця)												
Жодної	11,1	3,7	7,4	8,5	4,5	6,4	7,7	4,2	5,8	8,8	4,2	6,4
Півгодини або менше	7,0	8,1	7,6	7,6	5,7	6,6	5,7	7,4	6,7	6,7	6,9	6,8
Близько 1 години	19,1	18,3	18,7	17,6	15,9	16,7	14,8	14,0	14,4	16,9	15,6	16,2
Близько 2–3 годин	34,8	34,9	34,8	34,8	33,6	34,2	37,9	34,5	36,0	36,0	34,2	35,0
Близько 4–5 годин	16,0	18,4	17,2	17,3	23,4	20,5	17,9	24,7	21,6	17,2	22,9	20,3
6 годин і більше	12,0	16,7	14,3	14,1	16,9	15,6	16,0	15,2	15,5	14,4	16,1	15,3
У вихідний день (суботу, неділю)												
Жодної	9,3	4,2	6,7	7,9	4,3	6,0	7,5	4,0	5,6	8,0	4,2	6,0
Півгодини або менше	5,1	5,3	5,2	4,5	5,1	4,8	5,5	5,8	5,7	5,0	5,4	5,2
Близько 1 години	10,7	12,1	11,4	12,2	11,7	12,0	9,3	10,7	10,1	10,7	11,4	11,1
Близько 2–3 годин	26,2	29,0	27,6	24,8	24,6	24,7	24,9	25,2	25,1	25,2	25,7	25,4
Близько 4–5 годин	26,0	24,3	25,1	24,8	28,6	26,8	28,2	29,8	29,1	26,4	28,2	27,4
6 годин і більше	22,6	25,2	23,9	25,8	25,7	25,8	24,5	24,5	24,5	24,6	25,1	24,9

С39. За ОСТАННІ 7 ДНІВ, скільки з них (якщо таке траплялося) ти користувався(лась) Інтернетом?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
У соціальних мережах (спілкуючись з іншими людьми онлайн, за допомогою e-mail, Facebook, Vkontakte, WhatsApp, Twitter, Ask.fm, Instagram тощо)												
Жодного	10,8	4,5	7,6	10,3	5,0	7,5	6,8	5,6	6,1	9,1	5,1	7,0
1 день	10,7	5,3	8,0	7,7	4,6	6,0	8,1	5,6	6,8	8,5	5,2	6,7
2 дні	6,8	3,8	5,3	6,2	3,8	4,9	5,5	3,5	4,4	6,1	3,7	4,8
3 дні	7,5	6,0	6,8	7,4	5,6	6,5	4,6	4,9	4,8	6,3	5,4	5,9
4 дні	4,7	5,0	4,8	5,8	6,2	6,0	4,8	4,5	4,6	5,1	5,3	5,2
5 днів	5,8	7,8	6,8	4,9	6,4	5,7	7,3	6,0	6,6	6,0	6,5	6,3
6 днів	5,0	5,5	5,2	5,0	5,9	5,5	5,9	6,0	6,0	5,3	5,9	5,6
7 днів	48,7	62,1	55,4	52,8	62,5	57,9	57,0	63,8	60,8	53,5	63,0	58,5
За онлайн-іграми (Дота, WarCraft 3, LineAge, Call of Duty, War Frame, GoalUnited, Дракони тощо)												
Жодного	43,5	79,5	61,6	50,2	84,3	68,0	48,1	85,8	68,8	47,9	84,0	67,0
1 день	8,3	6,3	7,3	7,6	5,1	6,3	9,8	5,5	7,5	8,6	5,5	7,0
2 дні	7,1	4,1	5,6	6,0	2,9	4,3	6,1	2,7	4,2	6,2	3,1	4,6
3 дні	7,8	3,4	5,6	7,0	2,6	4,7	7,4	2,4	4,7	7,3	2,7	4,9
4 дні	5,1	1,1	3,1	4,3	0,9	2,5	4,9	1,0	2,8	4,7	1,0	2,7
5 днів	4,9	0,5	2,7	4,4	0,9	2,6	4,0	0,6	2,2	4,4	0,7	2,4
6 днів	2,4	0,6	1,5	2,9	0,4	1,6	2,1	0,2	1,1	2,5	0,4	1,4
7 днів	20,9	4,4	12,7	17,7	2,9	10,0	17,6	1,7	8,9	18,4	2,7	10,1
За іграми на гроші (покер, кості, рулетка, ігрові автомати тощо)												
Жодного	91,1	96,7	93,9	90,5	97,0	93,9	88,1	97,1	93,1	89,7	97,0	93,5
1 день	2,8	1,2	2,0	3,5	1,0	2,2	3,7	1,0	2,3	3,4	1,1	2,2
2 дні	2,1	0,6	1,3	1,8	0,6	1,1	1,9	0,6	1,2	1,9	0,6	1,2
3 дні	0,8	0,5	0,6	1,2	0,2	0,7	1,9	0,4	1,1	1,4	0,3	0,8
4 дні	0,4	0	0,2	0,4	0,3	0,3	0,8	0,4	0,6	0,6	0,3	0,4
5 днів	0,6	0	0,3	0,5	0,3	0,4	0,5	0,4	0,4	0,5	0,3	0,4
6 днів	0,4	0,1	0,2	0,3	0	0,1	0,5	0	0,2	0,4	0	0,2
7 днів	1,9	1,0	1,4	2,0	0,6	1,3	2,4	0,2	1,2	2,2	0,5	1,3

Продовження таблиці

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Читав, переглядав сайти, шукав інформацію тощо												
Жодного	15,1	7,7	11,4	14,6	8,1	11,2	12,4	7,5	9,7	13,9	7,8	10,6
1 день	13,1	10,6	11,8	11,9	9,9	10,9	12,5	9,1	10,7	12,4	9,7	11,0
2 дні	13,5	12,8	13,1	13,2	11,3	12,2	10,8	11,1	10,9	12,3	11,5	11,9
3 дні	14,4	17,4	15,9	15,8	16,4	16,1	13,1	14,5	13,9	14,4	15,8	15,2
4 дні	11,2	12,5	11,8	10,4	12,7	11,6	12,2	12,7	12,5	11,2	12,7	12,0
5 днів	8,3	11,9	10,1	6,6	11,5	9,2	8,4	12,6	10,7	7,7	12,0	10,0
6 днів	5,0	6,2	5,6	5,4	6,5	6,0	5,3	7,3	6,4	5,3	6,8	6,1
7 днів	19,4	20,9	20,2	22,1	23,7	22,9	25,2	25,2	25,2	22,7	23,7	23,3
Завантажував музику, відео, фільми тощо												
Жодного	20,1	13,1	16,6	17,8	12,8	15,2	14,5	13,2	13,8	17,0	13,0	14,9
1 день	15,1	14,8	15,0	14,2	11,6	12,9	15,7	15,1	15,4	15,0	13,7	14,3
2 дні	12,4	12,7	12,6	12,4	14,3	13,4	11,0	14,4	12,8	11,8	14,0	13,0
3 дні	11,7	13,3	12,5	12,2	14,6	13,5	12,6	12,8	12,7	12,3	13,6	13,0
4 дні	8,8	10,1	9,5	9,4	9,8	9,6	10,8	11,3	11,1	9,8	10,5	10,2
5 днів	5,1	7,1	6,1	7,4	9,2	8,3	7,0	8,6	7,9	6,8	8,5	7,7
6 днів	4,1	6,0	5,1	4,7	4,4	4,6	5,2	4,4	4,8	4,8	4,8	4,8
7 днів	22,5	22,9	22,7	21,8	23,3	22,6	23,2	20,2	21,6	22,5	21,9	22,2
Шукав і купував товари, ігри, книги (Amazon, eBay, Aliexpress тощо)												
Жодного	75,5	76,2	75,9	73,4	79,7	76,7	69,1	78,0	74,0	72,2	78,3	75,4
1 день	13,4	10,4	11,9	11,4	9,7	10,5	12,2	11,2	11,7	12,2	10,5	11,3
2 дні	3,5	5,0	4,2	5,3	4,4	4,8	6,1	3,4	4,6	5,2	4,1	4,6
3 дні	2,0	2,8	2,4	2,3	2,1	2,2	3,3	2,9	3,1	2,6	2,6	2,6
4 дні	0,9	2,0	1,4	1,7	1,6	1,6	1,2	1,5	1,4	1,3	1,6	1,5
5 днів	0,4	0,6	0,5	0,9	0,5	0,7	1,0	0,7	0,8	0,8	0,6	0,7
6 днів	0,2	0,5	0,3	0,6	0,6	0,6	1,1	0,5	0,8	0,7	0,6	0,6
7 днів	4,2	2,7	3,4	4,3	1,4	2,8	6,0	1,8	3,7	4,9	1,8	3,3

С40. За ОСТАННІ 30 ДНІВ, скільки годин (якщо таке траплялося) ти провів(ела) в режимі онлайн протягом ЗВИЧАЙНОГО РОБОЧОГО ДНЯ?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
У соціальних мережах (спілкуючись з іншими людьми онлайн, за допомогою e-mail, Facebook, Vkontakte, WhatsApp, Twitter, Ask.fm, Instagram тощо)												
Жодної	10,5	5,1	7,8	10,1	5,3	7,6	8,9	5,0	6,8	9,7	5,1	7,3
Півгодини або менше	11,8	8,6	10,2	9,6	7,4	8,5	9,4	8,4	8,9	10,0	8,1	9,0
Близько 1 години	21,3	15,5	18,4	19,6	12,2	15,7	16,1	12,9	14,3	18,6	13,1	15,7
Близько 2–3 годин	23,5	26,3	24,9	22,5	26,4	24,5	25,5	26,6	26,1	23,9	26,5	25,2
Близько 4–5 годин	11,0	15,6	13,3	15,1	18,0	16,6	14,3	17,8	16,2	13,9	17,4	15,8
6 годин і більше	21,9	29,0	25,5	23,1	30,6	27,0	25,8	29,3	27,7	23,9	29,8	27,0
За онлайн-іграми (Дота, WarCraft 3, LineAge, Call of Duty, War Frame, GoalUnited, Дракони тощо)												
Жодної	42,6	81,1	61,9	47,5	85,5	67,3	49,3	86,3	69,6	47,1	85,0	67,1
Півгодини або менше	7,0	5,6	6,3	8,1	4,8	6,4	6,0	5,5	5,7	7,0	5,3	6,1
Близько 1 години	11,5	4,6	8,1	11,1	4,4	7,6	10,0	4,5	7,0	10,8	4,4	7,4
Близько 2–3 годин	15,8	4,5	10,1	13,0	3,3	8,0	13,3	1,8	7,0	13,7	2,9	8,0
Близько 4–5 годин	8,4	1,8	5,1	7,8	0,9	4,2	8,1	0,9	4,1	8,0	1,1	4,4
6 годин і більше	14,7	2,4	8,5	12,5	1,1	6,6	13,3	1,0	6,6	13,3	1,3	7,0

Продовження таблиці

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
За іграми на гроші (покер, кості, рулетка, ігрові автомати тощо)												
Жодної	90,3	97,7	94,0	89,3	97,8	93,7	87,9	97,5	93,2	89,0	97,6	93,6
Півгодини або менше	3,0	1,2	2,1	4,3	0,7	2,4	4,5	0,8	2,5	4,1	0,8	2,4
Близько 1 години	2,9	0,4	1,6	2,6	0,6	1,5	2,6	1,0	1,7	2,7	0,7	1,6
Близько 2–3 годин	2,0	0,1	1,1	1,1	0,5	0,8	2,4	0,6	1,4	1,8	0,5	1,1
Близько 4–5 годин	0,4	0,1	0,2	0,6	0,2	0,4	0,5	0	0,2	0,5	0,1	0,3
6 годин і більше	1,5	0,5	1,0	2,1	0,2	1,1	2,0	0,2	1,0	1,9	0,2	1,0
Читав, переглядав сайти, шукав інформацію тощо												
Жодної	18,2	10,6	14,4	17,1	11,3	14,0	15,3	11,2	13,0	16,6	11,1	13,7
Півгодини або менше	18,3	17,3	17,8	17,5	14,2	15,8	14,6	13,0	13,7	16,5	14,3	15,4
Близько 1 години	30,3	26,4	28,3	28,3	29,5	28,9	28,5	26,6	27,4	28,8	27,6	28,2
Близько 2–3 годин	17,7	25,7	21,7	18,9	23,3	21,2	22,1	26,3	24,4	19,9	25,0	22,6
Близько 4–5 годин	7,8	11,4	9,6	8,9	10,8	9,9	8,3	12,3	10,5	8,4	11,5	10,1
6 годин і більше	7,6	8,7	8,1	9,3	11,0	10,2	11,3	10,6	10,9	9,7	10,4	10,1
Завантажував музику, відео, фільми тощо												
Жодної	20,5	15,6	18,1	20,0	15,9	17,8	17,0	16,5	16,8	19,0	16,1	17,4
Півгодини або менше	21,0	22,4	21,7	21,0	23,0	22,0	18,8	24,3	21,8	20,1	23,4	21,9
Близько 1 години	24,9	24,7	24,8	24,6	23,7	24,1	26,4	25,0	25,6	25,4	24,4	24,9
Близько 2–3 годин	16,6	21,1	18,9	16,4	19,6	18,1	17,7	17,6	17,6	16,9	19,1	18,1
Близько 4–5 годин	8,7	7,3	8,0	7,2	8,5	7,9	7,9	7,6	7,7	7,8	7,9	7,9
6 годин і більше	8,2	8,9	8,6	10,8	9,4	10,1	12,2	9,0	10,4	10,8	9,1	9,9
Шукав і купував товари, ігри, книги (Amazon, eBay тощо)												
Жодної	76,1	79,0	77,5	73,3	80,3	76,9	68,7	77,9	73,7	72,1	79,0	75,8
Півгодини або менше	12,8	11,2	12,0	14,0	11,0	12,5	14,0	10,4	12,0	13,7	10,8	12,2
Близько 1 години	5,4	5,8	5,6	6,4	4,2	5,3	8,1	6,9	7,5	6,8	5,7	6,2
Близько 2–3 годин	2,5	1,6	2,0	2,8	2,7	2,8	4,4	2,6	3,4	3,4	2,5	2,9
Близько 4–5 годин	0,9	1,3	1,1	0,7	1,0	0,8	1,0	1,3	1,2	0,9	1,2	1,0
6 годин і більше	2,4	1,2	1,8	2,9	0,7	1,7	3,8	0,9	2,2	3,1	0,9	1,9

С41. Наскільки ти погоджуєшся або не погоджуєшся з такими твердженнями щодо соціальних мереж (спілкування з іншими через Інтернет за допомогою e-mail, Facebook, Vkontakte, WhatsApp, Twitter, Ask.fm, Instagram тощо)

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Я думаю, що я проводжу забагато часу в соціальних мережах												
Цілком згодний(а)	21,6	26,7	24,1	20,5	30,2	25,6	22,1	27,4	25,0	21,4	28,3	25,1
Скоріше, згодний(а)	16,6	18,9	17,8	16,5	21,3	19,0	19,0	21,7	20,5	17,5	21,0	19,3
І так, і ні	32,4	30,9	31,7	30,7	30,2	30,4	30,7	28,1	29,3	31,1	29,5	30,2
Скоріше, не згодний(а)	14,8	12,5	13,6	17,4	9,9	13,5	14,3	12,9	13,5	15,7	11,6	13,5
Цілком не згодний(а)	14,6	11,1	12,8	14,9	8,4	11,5	13,9	9,9	11,7	14,5	9,5	11,9
У мене псується настрої, коли я не можу провести час у соціальних мережах												
Цілком згодний(а)	10,0	8,1	9,0	9,3	8,7	9,0	8,7	7,2	7,9	9,2	8,0	8,5
Скоріше, згодний(а)	7,2	10,1	8,7	8,1	8,6	8,4	5,4	7,9	6,8	6,9	8,6	7,8
І так, і ні	20,9	23,9	22,4	18,5	25,3	22,1	17,5	22,2	20,1	18,7	23,8	21,4
Скоріше, не згодний(а)	19,7	22,3	21,0	20,9	25,0	23,0	21,6	26,8	24,5	20,9	25,2	23,2
Цілком не згодний(а)	42,2	35,5	38,9	43,2	32,4	37,6	46,8	35,8	40,8	44,4	34,4	39,1
Мої батьки говорять, що я проводжу забагато часу в соціальних мережах												
Цілком згодний(а)	20,6	25,2	22,9	19,1	26,8	23,2	16,7	19,1	18,0	18,5	23,3	21,1
Скоріше, згодний(а)	16,4	17,1	16,8	13,8	17,1	15,5	13,8	16,9	15,5	14,4	17,0	15,8
І так, і ні	22,3	23,4	22,9	21,5	20,2	20,9	24,4	23,4	23,9	22,8	22,2	22,5
Скоріше, не згодний(а)	14,3	13,4	13,8	15,4	13,5	14,4	13,6	14,8	14,3	14,5	14,0	14,2
Цілком не згодний(а)	26,4	20,8	23,6	30,2	22,3	26,1	31,5	25,7	28,4	29,9	23,4	26,5

С42. Наскільки ти погоджуєшся або не погоджуєшся з такими твердженнями щодо ігор за комп'ютером, планшетом, приставкою, смартфоном або іншим електронним пристроєм?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Я думаю, що я проводжу забагато часу за комп'ютерними іграми												
Цілком згодний(а)	20,2	8,2	14,2	15,3	8,8	11,9	15,4	7,6	11,1	16,4	8,2	12,1
Скоріше, згодний(а)	12,2	5,6	8,9	13,1	5,7	9,3	10,4	4,3	7,1	11,8	5,1	8,3
І так, і ні	26,8	12,8	19,8	26,5	13,7	19,8	27,5	12,0	19,0	26,9	12,8	19,5
Скоріше, не згодний(а)	17,3	17,5	17,4	16,6	16,0	16,3	17,2	13,7	15,3	17,0	15,3	16,1
Цілком не згодний(а)	23,6	55,9	39,7	28,6	55,7	42,7	29,5	62,5	47,5	27,9	58,6	44,0
У мене псується настрої, коли я не можу провести час за комп'ютерними іграми												
Цілком згодний(а)	10,9	4,2	7,6	8,3	4,8	6,5	8,8	3,8	6,1	9,0	4,3	6,5
Скоріше, згодний(а)	7,8	3,2	5,5	8,8	3,7	6,1	5,8	2,6	4,0	7,4	3,1	5,2
І так, і ні	23,0	12,5	17,8	20,0	10,1	14,9	22,2	10,2	15,6	21,5	10,6	15,8
Скоріше, не згодний(а)	19,2	12,7	16,0	18,5	14,4	16,4	16,7	13,4	14,9	17,9	13,7	15,7
Цілком не згодний(а)	39,2	67,4	53,2	44,4	67,0	56,1	46,6	70,0	59,4	44,1	68,3	56,8
Мої батьки говорять, що я проводжу забагато часу за комп'ютерними іграми												
Цілком згодний(а)	21,3	9,1	15,2	18,7	9,2	13,8	14,4	8,1	11,0	17,6	8,7	12,9
Скоріше, згодний(а)	15,5	6,9	11,2	13,7	4,9	9,1	13,0	3,4	7,8	13,8	4,7	9,0
І так, і ні	23,2	12,6	17,9	21,3	13,5	17,2	23,0	11,2	16,6	22,4	12,4	17,1
Скоріше, не згодний(а)	13,7	12,6	13,2	14,1	10,9	12,4	14,0	10,2	11,9	14,0	11,0	12,4
Цілком не згодний(а)	26,2	58,8	42,5	32,2	61,5	47,5	35,6	67,0	52,8	32,2	63,3	48,6

С43. Як часто (якщо таке траплялося) ти грав(ла) в азартні ігри на гроші протягом ОСТАННІХ 12 МІСЯЦІВ?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Я не грав(ла) в азартні ігри на гроші протягом останніх 12 місяців	89,1	97,3	93,2	86,3	97,1	91,9	86,0	97,1	92,1	86,8	97,1	92,3
1 раз на місяць або рідше	4,8	2,0	3,4	6,5	2,4	4,3	6,8	1,6	3,9	6,3	2,0	4,0
2–4 рази на місяць	2,4	0,3	1,3	3,1	0,2	1,6	3,2	0,7	1,8	3,0	0,4	1,6
2–3 рази на тиждень	1,9		1,0	1,4	0,2	0,8	1,4	0,2	0,8	1,5	0,1	0,8
4–5 разів на тиждень	1,0	0,2	0,6	0,8		0,4	0,8	0,2	0,5	0,8	0,1	0,5
6 або більше разів на тиждень	0,8	0,2	0,5	1,8	0,2	1,0	1,8	0,3	1,0	1,6	0,2	0,9

С44. Якщо ти грав(ла) в азартні ігри на гроші протягом ОСТАННІХ 12 МІСЯЦІВ, у які з ти грав ОНЛАЙН?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Ігрові автомати (фруктові машини, нові слоти тощо)												
Я не грав(ла) в такі ігри	96,9	98,7	97,8	96,8	98,7	97,8	96,8	98,6	97,8	96,8	98,7	97,8
1 раз на місяць або рідше	2,2	0,6	1,4	1,8	1,0	1,4	2,1	1,2	1,6	2,0	1,0	1,5
2–4 рази на місяць	0,3	0,2	0,2	0,5	0,1	0,3	0,4	0,1	0,2	0,4	0,1	0,3
2–3 рази на тиждень	0,2	0	0,1	0,1	0	0	0,2	0	0,1	0,1	0	0,1
4–5 разів на тиждень	0,1	0,1	0,1	0,1	0	0,1	0	0	0	0,1	0	0
6 або більше разів на тиждень	0,4	0,4	0,4	0,7	0,2	0,4	0,5	0,1	0,3	0,6	0,2	0,4
Ігрові карти (покер, брідж, кості тощо)												
Я не грав(ла) в такі ігри	88,6	94,9	91,7	88,8	95,8	92,4	89,2	94,2	92,0	88,9	95,0	92,1
1 раз на місяць або рідше	5,8	3,3	4,5	6,1	3,1	4,6	5,7	3,7	4,6	5,9	3,4	4,6
2–4 рази на місяць	2,9	0,8	1,8	2,0	0,6	1,3	2,3	1,7	2,0	2,3	1,1	1,7
2–3 рази на тиждень	0,9	0,3	0,6	1,1	0,2	0,6	1,2	0	0,6	1,1	0,1	0,6
4–5 разів на тиждень	1,2	0,2	0,7	0,4	0,1	0,2	0,5	0,2	0,3	0,6	0,1	0,4
6 або більше разів на тиждень	0,7	0,5	0,6	1,5	0,3	0,9	1,0	0,2	0,6	1,1	0,3	0,7
Лотерея («Лото-Забави», Віngo, «Кєно» тощо)												
Я не грав(ла) в такі ігри	94,8	96,9	95,8	93,6	97,2	95,5	94,8	96,9	95,9	94,3	97,0	95,7
1 раз на місяць або рідше	3,2	2,2	2,7	4,0	2,1	3,0	2,8	2,4	2,6	3,4	2,2	2,8
2–4 рази на місяць	1,0	0,6	0,8	1,1	0,4	0,7	1,5	0,4	0,9	1,2	0,4	0,8
2–3 рази на тиждень	0,5	0	0,3	0,3	0	0,2	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1	0,2
4–5 разів на тиждень	0,2	0	0,1	0,3	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0	0,1
6 або більше разів на тиждень	0,3	0,4	0,3	0,7	0,3	0,5	0,7	0,1	0,4	0,6	0,2	0,4
Ставки у спорті або на тварин (коней, собак тощо)												
Я не грав(ла) в такі ігри	91,8	98,0	94,9	88,5	98,6	93,8	88,6	98,3	93,9	89,3	98,4	94,1
1 раз на місяць або рідше	4,2	0,9	2,6	5,8	1,0	3,3	6,0	0,9	3,2	5,5	0,9	3,1
2–4 рази на місяць	1,7	0,2	0,9	2,3	0	1,1	1,7	0,3	0,9	1,9	0,2	1,0
2–3 рази на тиждень	0,8	0,4	0,6	1,1	0,2	0,7	1,8	0,1	0,9	1,3	0,2	0,7
4–5 разів на тиждень	0,2	0,2	0,2	0,7	0,1	0,3	0,2	0,2	0,2	0,4	0,1	0,2
6 або більше разів на тиждень	1,3	0,3	0,8	1,7	0,2	0,9	1,7	0,2	0,9	1,6	0,2	0,9

С45. Якщо ти грав(ла) в азартні ігри на гроші протягом ОСТАННІХ 12 МІСЯЦІВ, у які з них ти грав(ла) НЕ ОНЛАЙН (у традиційних закладах)?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Ігрові автомати (фруктові машини, нові слоти тощо)												
Я не грав(ла) в такі ігри	97,3	98,6	97,9	97,9	98,9	98,4	96,8	98,5	97,7	97,3	98,7	98,0
1 раз на місяць або рідше	2,2	0,8	1,5	1,5	0,9	1,2	1,4	1,2	1,3	1,6	1,0	1,3
2–4 рази на місяць	0,3	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,7	0,1	0,4	0,4	0,1	0,2
2–3 рази на тиждень	0,1	0,1	0,1	0,1	0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
4–5 разів на тиждень	0	0,1	0	0,1	0	0	0,1	0	0,1	0,1	0	0
6 або більше разів на тиждень	0,2	0,3	0,2	0,1	0,2	0,1	0,8	0,1	0,4	0,4	0,2	0,3
Ігрові карти (покер, брідж, кості тощо)												
Я не грав(ла) в такі ігри	89,8	95,8	92,8	89,7	95,5	92,7	91,4	94,7	93,2	90,4	95,2	92,9
1 раз на місяць або рідше	5,6	3,2	4,4	6,4	3,6	4,9	4,8	3,7	4,2	5,6	3,6	4,5
2–4 рази на місяць	2,5	0,5	1,5	2,4	0,7	1,5	1,3	0,7	1,0	2,0	0,7	1,3
2–3 рази на тиждень	0,9	0,2	0,5	0,5	0	0,2	1,1	0,7	0,9	0,8	0,3	0,6
4–5 разів на тиждень	0,7	0	0,3	0,3	0	0,2	0,1	0,1	0,1	0,3	0	0,2
6 або більше разів на тиждень	0,5	0,4	0,4	0,7	0,2	0,4	1,2	0,1	0,6	0,8	0,2	0,5
Лотерея («Лото-Забави», Віngo, «Кено» тощо)												
Я не грав(ла) в такі ігри	95,3	96,7	96,0	94,1	97,8	96,1	96,0	97,9	97,0	95,1	97,6	96,4
1 раз на місяць або рідше	3,0	2,4	2,7	4,1	1,5	2,7	2,9	1,5	2,1	3,4	1,7	2,5
2–4 рази на місяць	1,1	0,5	0,8	1,1	0,5	0,8	0,5	0,3	0,4	0,9	0,4	0,6
2–3 рази на тиждень	0,4	0,1	0,3	0,1	0	0	0	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
4–5 разів на тиждень	0,2	0	0,1	0,4	0	0,2	0,1	0	0,1	0,2	0	0,1
6 або більше разів на тиждень	0	0,3	0,1	0,2	0,2	0,2	0,5	0,1	0,2	0,3	0,1	0,2
Ставки у спорті або на тварин (коней, собак тощо)												
Я не грав(ла) в такі ігри	93,3	98,5	95,9	90,4	98,8	94,8	90,5	98,6	95,0	91,1	98,7	95,1
1 раз на місяць або рідше	3,5	0,7	2,1	5,9	0,9	3,3	5,1	0,8	2,8	5,1	0,8	2,8
2–4 рази на місяць	1,6	0,2	0,9	1,7	0,1	0,9	1,7	0,2	0,9	1,7	0,2	0,9
2–3 рази на тиждень	0,9	0,3	0,6	1,1	0	0,5	0,7	0,1	0,3	0,9	0,1	0,5
4–5 разів на тиждень	0,1	0,1	0,1	0,5	0	0,2	0,4	0,1	0,2	0,3	0	0,2
6 або більше разів на тиждень	0,7	0,2	0,4	0,6	0,2	0,3	1,6	0,2	0,8	1,0	0,2	0,6

С46. У якій країні народився(лась)...?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Ти												
Україна	97,3	97,8	97,6	96,5	98,2	97,4	94,9	97,9	96,5	96,1	98,0	97,1
Росія	0,7	0,7	0,7	0,8	0,3	0,6	0,7	0,6	0,7	0,7	0,5	0,6
Білорусь	0	0,2	0,1	0	0,2	0,1	0,5	0	0,2	0,2	0,1	0,1
Молдова	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	0,2	0,6	0,2	0,4	0,3	0,2	0,3
Інша країна	0,1	0,5	0,3	0,8	0,5	0,6	0,9	0,1	0,5	0,6	0,3	0,5
Не знаю	1,8	0,7	1,2	1,7	0,5	1,1	2,4	1,1	1,7	2,0	0,8	1,4
Твоя мати												
Україна	92,0	91,6	91,8	89,8	91,5	90,7	87,7	90,7	89,4	89,5	91,2	90,4
Росія	3,9	4,1	4,0	5,8	5,3	5,5	6,0	4,8	5,3	5,4	4,9	5,1
Білорусь	0,2	0,8	0,5	0,4	0,2	0,3	0,5	0,7	0,6	0,4	0,5	0,4
Молдова	0,5	0,7	0,6	0,5	0,4	0,5	1,0	0,4	0,7	0,7	0,5	0,6
Інша країна	1,4	1,4	1,4	1,7	1,9	1,8	2,0	1,7	1,8	1,7	1,7	1,7
Не знаю	2,1	1,5	1,8	1,9	0,6	1,2	2,9	1,6	2,2	2,3	1,2	1,7
Твій батько												
Україна	89,2	89,7	89,5	88,1	89,0	88,6	84,1	87,6	86,0	86,8	88,6	87,7
Росія	4,2	4,2	4,2	5,3	4,7	5,0	7,3	7,0	7,1	5,8	5,5	5,7
Білорусь	0,4	0,7	0,5	0,5	0,8	0,7	0,6	0,5	0,6	0,5	0,7	0,6
Молдова	0,7	0,4	0,5	0,4	0,7	0,5	1,4	0,8	1,1	0,8	0,7	0,7
Інша країна	2,7	2,3	2,5	2,4	2,8	2,6	2,3	2,4	2,4	2,5	2,5	2,5
Не знаю	2,7	2,7	2,7	3,3	2,1	2,6	4,3	1,7	2,9	3,5	2,0	2,8

С47. Який найвищий рівень освіти отримав твій батько?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Початкова освіта (неповних 9 класів)	3,9	3,2	3,6	5,0	3,2	4,1	4,1	3,9	4,0	4,4	3,5	3,9
Базова (неповна) середня освіта (повних 9 класів)	9,7	10,5	10,1	7,9	9,6	8,8	8,5	6,6	7,4	8,5	8,5	8,5
Повна загальна середня освіта (11 класів)	13,6	12,2	12,9	11,4	11,2	11,3	11,7	11,1	11,4	12,0	11,4	11,7
Професійно-технічна освіта	23,2	21,5	22,3	23,7	25,8	24,8	27,2	29,7	28,5	24,9	26,6	25,8
Базова та неповна вища освіта (ВНЗ I–II рівнів акредитації, бакалавр)	6,8	7,9	7,3	7,5	9,7	8,6	7,3	7,8	7,6	7,3	8,6	7,9
Повна вища освіта (спеціаліст, магістр, ВНЗ III–IV рівнів акредитації)	18,7	21,1	19,9	21,5	18,3	19,8	21,2	20,9	21,1	20,8	19,9	20,3
Не знаю	20,4	17,1	18,7	17,8	14,4	16,0	13,8	12,4	13,1	16,8	14,1	15,4
Немає батька (не бачуся з батьком)	3,7	6,5	5,1	5,2	7,7	6,5	6,2	7,6	7,0	5,3	7,4	6,4

C48. Який найвищий рівень освіти отримала твоя мати?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Початкова освіта (неповних 9 класів)	2,9	3,6	3,3	3,8	2,7	3,2	1,2	3,2	2,3	2,6	3,1	2,8
Базова (неповна) середня освіта (повних 9 класів)	6,5	8,7	7,6	6,9	8,6	7,8	7,4	7,0	7,2	7,0	8,0	7,5
Повна загальна середня освіта (11 класів)	18,0	13,6	15,8	15,5	15,7	15,6	13,7	11,3	12,4	15,3	13,4	14,3
Професійно-технічна освіта	16,7	20,1	18,4	19,2	23,1	21,2	21,3	27,2	24,5	19,5	24,2	22,0
Базова та неповна вища освіта (ВНЗ I–II рівнів акредитації, бакалавр)	9,8	10,9	10,3	11,5	14,2	12,9	12,1	12,9	12,5	11,3	13,0	12,2
Повна вища освіта (спеціаліст, магістр, ВНЗ III–IV рівнів акредитації)	26,8	29,5	28,2	27,7	25,4	26,5	31,9	28,7	30,1	29,2	27,6	28,3
Не знаю	18,7	12,9	15,8	14,5	8,9	11,6	12,2	8,9	10,4	14,6	9,7	12,0
Немає матері (не бачуся з матір'ю)	0,6	0,7	0,6	0,8	1,4	1,1	0,3	0,9	0,6	0,6	1,0	0,8

C49. Який рівень добробуту (статку) твоєї родини порівняно з іншими родинами в Україні?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Дуже високий	9,6	5,0	7,3	10,5	5,1	7,7	6,0	3,5	4,7	8,6	4,4	6,4
Набагато вищий за середній	11,3	10,3	10,8	9,8	7,3	8,5	8,8	7,3	7,9	9,7	7,9	8,8
Вищий за середній	27,7	24,6	26,2	24,4	26,3	25,4	23,2	22,2	22,6	24,7	24,2	24,4
Приблизно середній	44,8	51,9	48,4	47,6	52,7	50,3	53,0	56,7	55,0	49,1	54,2	51,8
Нижчий за середній	4,6	5,5	5,0	5,2	6,8	6,0	7,1	7,5	7,3	5,8	6,8	6,3
Набагато нижчий за середній	1,0	1,9	1,5	1,4	0,9	1,1	1,5	1,6	1,6	1,3	1,4	1,4
Дуже низький	1,0	0,8	0,9	1,1	0,9	1,0	0,5	1,2	0,9	0,8	1,0	0,9

C50. З ким ти постійно проживаєш?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Живу один(а)	0,7	0,3	0,5	1,7	1,1	1,4	1,0	1,0	1,0	1,2	0,9	1,1
Із батьком	72,4	69,5	71,0	66,5	63,8	65,1	65,5	65,1	65,3	67,4	65,5	66,4
Із вітчимом	7,9	9,7	8,8	9,1	9,5	9,3	8,5	9,3	8,9	8,6	9,4	9,0
Із матір'ю	84,3	88,4	86,3	83,3	87,7	85,6	84,9	86,5	85,8	84,2	87,3	85,8
Із мачухою	1,2	0,6	0,9	0,5	1,2	0,8	0,9	0,9	0,9	0,8	0,9	0,9
Із братом (братами)	33,0	34,3	33,7	30,5	34,8	32,8	31,8	32,1	31,9	31,6	33,6	32,6
Із сестрою (сестрами)	28,4	31,6	30,0	28,8	33,3	31,2	27,8	32,3	30,3	28,3	32,6	30,6
Із бабусею і (або) дідусем	25,4	27,3	26,3	26,0	27,3	26,7	24,2	24,6	24,4	25,2	26,2	25,7
З іншими родичами	4,5	2,7	3,6	3,8	3,6	3,7	2,6	3,2	2,9	3,5	3,2	3,4
Не з родичами	0,7	0,9	0,8	1,4	1,6	1,5	1,8	2,4	2,2	1,4	1,8	1,6

С51. Як часто наведені нижче твердження стосуються тебе?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Мої батьки встановлюють чіткі правила щодо того, чим я можу займатися вдома												
Майже завжди	11,6	6,9	9,2	11,7	8,7	10,1	11,0	6,7	8,7	11,4	7,5	9,3
Часто	16,0	14,2	15,1	14,0	9,5	11,7	14,0	12,9	13,4	14,5	11,8	13,1
Час від часу	28,7	24,4	26,6	26,1	24,0	25,0	25,9	23,8	24,8	26,6	24,0	25,2
Рідко	27,1	28,6	27,8	26,5	30,6	28,6	28,5	29,4	29,0	27,4	29,7	28,6
Майже ніколи	16,7	25,9	21,3	21,8	27,2	24,6	20,6	27,2	24,2	20,2	26,9	23,8
Мої батьки встановлюють чіткі правила щодо того, що я можу робити поза домом												
Майже завжди	10,6	11,0	10,8	9,2	9,3	9,3	7,7	7,9	7,8	8,9	9,1	9,0
Часто	16,3	17,0	16,6	15,0	15,0	15,0	13,8	15,9	15,0	14,8	15,8	15,3
Час від часу	24,7	20,9	22,8	21,4	24,9	23,3	22,9	23,0	23,0	22,7	23,3	23,0
Рідко	24,9	28,0	26,4	27,7	28,5	28,1	29,3	28,4	28,8	27,7	28,3	28,0
Майже ніколи	23,6	23,2	23,4	26,8	22,2	24,4	26,3	24,8	25,5	25,9	23,5	24,6
Мої батьки знають, з ким я проводжу час вечорами												
Майже завжди	48,7	67,3	58,1	43,4	66,5	55,5	42,1	66,6	55,6	44,0	66,7	56,1
Часто	25,9	20,0	22,9	25,4	21,0	23,1	28,6	21,3	24,5	26,7	20,9	23,6
Час від часу	13,9	6,2	10,0	15,9	7,0	11,2	14,9	7,5	10,8	15,1	7,0	10,8
Рідко	7,4	4,2	5,8	8,9	3,2	6,0	9,1	2,4	5,4	8,7	3,1	5,7
Майже ніколи	4,2	2,4	3,3	6,5	2,3	4,3	5,3	2,2	3,6	5,5	2,3	3,8
Мої батьки знають, де я проводжу час вечорами												
Майже завжди	47,7	66,9	57,4	45,2	68,2	57,2	43,9	66,1	56,2	45,3	67,1	56,9
Часто	27,9	19,7	23,7	25,9	19,7	22,7	27,0	21,3	23,8	26,7	20,4	23,4
Час від часу	12,2	7,3	9,7	14,3	6,7	10,3	15,2	8,1	11,3	14,1	7,4	10,6
Рідко	7,8	3,5	5,6	8,5	3,4	5,8	8,5	2,4	5,1	8,4	3,0	5,5
Майже ніколи	4,5	2,7	3,6	6,2	1,9	3,9	5,3	2,0	3,5	5,5	2,1	3,7
Я можу легко відчутти тепло і турботу моєї матері і/або мого батька												
Майже завжди	62,8	67,2	65,0	60,2	63,7	62,0	52,9	63,4	58,6	58,0	64,3	61,3
Часто	24,0	19,6	21,8	24,6	22,1	23,3	28,8	21,5	24,8	26,0	21,4	23,6
Час від часу	8,3	6,9	7,6	8,7	7,5	8,1	11,0	9,2	10,0	9,5	8,1	8,8
Рідко	2,8	3,5	3,1	4,0	4,0	4,0	3,3	3,8	3,5	3,5	3,8	3,6
Майже ніколи	2,1	2,9	2,5	2,5	2,6	2,6	4,1	2,2	3,0	3,0	2,5	2,7
Я можу легко розраховувати на моральну підтримку моєї матері і/або мого батька												
Майже завжди	65,3	66,9	66,1	63,1	63,0	63,1	59,6	63,9	62,0	62,3	64,1	63,3
Часто	22,4	18,0	20,2	22,1	21,8	21,9	24,7	21,1	22,8	23,2	20,8	21,9
Час від часу	7,1	8,2	7,7	8,6	7,6	8,1	7,8	8,3	8,0	8,0	8,0	8,0
Рідко	3,2	4,4	3,8	3,7	3,9	3,8	3,6	4,0	3,8	3,6	4,0	3,8
Майже ніколи	2,0	2,5	2,2	2,4	3,7	3,1	4,2	2,7	3,4	3,0	3,1	3,0
Я можу легко позичити гроші в моєї матері і/або мого батька												
Майже завжди	43,3	52,1	47,8	43,6	54,6	49,3	45,1	53,5	49,7	44,1	53,7	49,2
Часто	22,9	21,2	22,1	21,1	22,0	21,6	22,6	21,7	22,1	22,1	21,7	21,9
Час від часу	17,8	11,2	14,5	16,5	12,0	14,2	16,9	11,8	14,1	16,9	11,8	14,2
Рідко	8,2	8,8	8,5	10,3	6,2	8,2	7,8	8,3	8,0	8,9	7,6	8,2
Майже ніколи	7,7	6,7	7,2	8,5	5,1	6,8	7,6	4,7	6,0	8,0	5,3	6,5
Я можу легко взяти гроші в моєї матері і/або мого батька												
Майже завжди	30,5	40,7	35,6	29,5	40,0	35,0	31,1	40,0	36,0	30,3	40,2	35,5
Часто	19,2	16,8	18,0	17,6	20,5	19,1	21,5	18,6	19,9	19,4	19,0	19,2
Час від часу	18,0	12,4	15,2	19,8	15,0	17,3	18,3	16,2	17,2	18,8	15,0	16,8
Рідко	13,6	12,3	12,9	14,5	10,5	12,4	12,9	13,0	12,9	13,7	11,9	12,7
Майже ніколи	18,7	17,8	18,3	18,5	14,0	16,2	16,3	12,2	14,0	17,7	14,0	15,7

Продовження таблиці

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Я можу легко відчутти тепло і турботу мого кращого друга												
Майже завжди	31,7	52,6	42,2	29,3	46,7	38,4	29,0	47,6	39,2	29,7	48,2	39,5
Часто	26,2	24,3	25,3	27,7	29,3	28,5	29,3	28,0	28,6	28,0	27,8	27,9
Час від часу	24,0	11,9	17,9	23,4	13,2	18,1	24,1	13,9	18,5	23,8	13,3	18,2
Рідко	10,9	7,4	9,1	11,4	6,9	9,1	9,3	7,0	8,0	10,5	7,0	8,7
Майже ніколи	7,1	3,8	5,4	8,1	3,9	5,9	8,3	3,4	5,6	8,0	3,7	5,7
Я можу легко розраховувати на моральну підтримку мого кращого друга												
Майже завжди	42,3	58,3	50,4	42,8	53,0	48,1	42,1	52,6	47,9	42,4	53,9	48,5
Часто	30,4	20,8	25,6	29,4	25,1	27,1	29,7	24,4	26,8	29,7	24,0	26,7
Час від часу	15,0	11,6	13,3	15,0	12,7	13,8	17,1	13,4	15,1	15,8	12,8	14,2
Рідко	8,3	5,4	6,8	7,8	5,3	6,5	5,1	6,4	5,9	6,9	5,8	6,3
Майже ніколи	3,9	3,9	3,9	5,0	4,0	4,5	6,0	3,1	4,4	5,1	3,6	4,3

С52. Чи знають твої батьки, де ти проводиш суботні вечори?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Знають завжди	54,6	67,9	61,3	51,5	68,2	60,2	47,8	65,2	57,4	50,7	66,9	59,3
Як правило, знають	28,5	23,3	25,9	28,9	25,0	26,9	33,1	25,9	29,2	30,4	25,0	27,6
Знають іноді	14,1	7,5	10,8	16,7	5,9	11,1	16,2	8,2	11,8	15,9	7,2	11,3
Як правило, не знають	2,8	1,3	2,0	2,9	0,9	1,9	2,9	0,6	1,7	2,9	0,9	1,8

С53. Якби ти вживав(ла) марихуану або гашиш (коноплю), чи сказав(ла) би(б) ти про це, заповнюючи дану анкету?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Уже відповів(ла), що вживав(ла)	8,8	5,4	7,1	10,0	6,3	8,0	12,2	7,4	9,6	10,6	6,6	8,5
Звичайно, так	44,0	51,5	47,8	43,4	52,3	48,1	43,1	44,6	43,9	43,4	48,9	46,3
Напевно, так	22,6	27,6	25,1	23,4	24,7	24,1	22,0	30,4	26,6	22,7	27,7	25,3
Напевно, ні	9,8	7,4	8,6	10,3	7,9	9,1	10,9	9,3	10,0	10,4	8,4	9,3
Звичайно, ні	14,8	8,0	11,4	12,9	8,8	10,7	11,9	8,2	9,9	12,9	8,4	10,5

МА1. Чи вживав(ла) ти канабіс (коноплю) протягом ОСТАННІХ 12 МІСЯЦІВ?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Ні	96,0	98,0	97,0	92,4	97,1	94,9	91,5	97,0	94,5	92,8	3 243	97,3
Так	4,0	2,0	3,0	7,6	2,9	5,1	8,5	3,0	5,5	7,2	91,0	2,7

МА1а. Якщо ти вживав(ла) канабіс (коноплю) протягом, чи траплялось з тобою за ОСТАННІ 12 МІСЯЦІВ що-небудь з переліченого?
Серед тих, хто вживав канабіс (коноплю) протягом ОСТАННІХ 12 МІСЯЦІВ та надав відповідь на запитання

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Чи вживав ти канабіс (коноплю) у першій половині дня?												
N=	26	12	38	89	37	126	99	41	140			
Ніколи	37,8	62,5	45,7	55,0	51,2	53,9	56,6	68,7	60,1	53,6	60,7	55,8
Рідко	47,4	27,1	40,9	25,7	29,6	26,8	24,0	21,3	23,2	27,6	25,5	26,9
Час від часу	7,4	5,2	6,7	12,6	13,3	12,8	7,4	10,0	8,2	9,6	10,6	9,9
Часто	7,4	0	5,0	3,4	3,8	3,5	5,7	0	4,0	4,9	1,6	3,9
Дуже часто	0	5,2	1,7	3,3	2,1	3,0	6,3	0	4,5	4,3	1,6	3,5
Чи курив ти канабіс (коноплю), коли ти був на самоті?												
N=	24	12	36	85	37	122	94	41	135			
Ніколи	58,9	83,5	67,1	72,3	89,5	77,6	73,0	74,4	73,4	71,1	81,7	74,3
Рідко	32,9	11,0	25,6	18,2	4,2	14,0	10,4	8,7	9,9	16,3	7,2	13,5
Час від часу	5,5	5,5	5,5	5,0	4,2	4,7	9,4	8,2	9,0	7,1	6,2	6,8
Часто	2,7	0	1,8	1,8	0	1,2	2,8	8,7	4,6	2,3	4,0	2,9
Дуже часто	0	0	0	2,7	2,1	2,5	4,4	0	3,1	3,2	0,9	2,5
Чи були в тебе проблеми з пам'яттю, коли ти курив канабіс (коноплю)?												
N=	24	12	36	88	37	125	96	41	137			
Ніколи	65,4	83,5	71,2	67,6	79,8	71,2	71,7	73,7	72,3	69,3	77,4	71,7
Рідко	24,0	0	16,2	13,7	13,9	13,8	17,4	6,3	14,1	16,6	8,6	14,2
Час від часу	5,3	11,0	7,2	10,6	2,1	8,1	4,3	13,1	7,0	7,1	8,4	7,5
Часто	5,3	5,5	5,4	5,5	4,2	5,1	2,2	5,0	3,0	3,9	4,7	4,2
Дуже часто	0	0	0	2,6	0	1,8	4,4	1,9	3,6	3,1	0,9	2,4
Чи говорили тобі друзі або члени твоєї родини про те, що ти повинен зменшити або припинити вживання канабісу (коноплі)?												
N=	25	12	37	89	37	126	94	41	135			
Ніколи	63,6	79,2	68,9	62,8	82,2	68,4	68,9	73,0	70,2	65,7	77,6	69,3
Рідко	18,2	10,4	15,6	13,9	2,1	10,5	15,0	3,2	11,4	14,9	3,7	11,5
Час від часу	7,8	0	5,2	8,0	5,6	7,3	4,2	5,6	4,6	6,2	4,8	5,8
Часто	7,8	10,4	8,6	6,5	5,9	6,3	2,2	3,2	2,5	4,7	5,3	4,9
Дуже часто	2,6	0	1,7	8,8	4,2	7,5	9,7	15,0	11,3	8,5	8,6	8,5
Чи намагався ти зменшити або припинити вживання канабісу (коноплі), але без результатів?												
N=	24	12	36	87	33	120	96	41	137			
Ніколи	52,9	83,5	63,2	47,4	58,9	50,4	65,4	69,9	66,8	56,3	67,5	59,7
Рідко	22,1	16,5	20,1	19,6	15,4	18,5	13,6	18,2	15,0	17,1	16,9	17,0
Час від часу	13,6	0	9,1	9,7	8,5	9,4	6,3	1,9	4,9	8,6	4,2	7,3
Часто	2,7	0	1,8	9,9	14,9	11,3	3,0	5,0	3,6	5,9	8,1	6,5
Дуже часто	8,7	0	5,8	13,4	2,3	10,4	11,7	5,0	9,7	12,1	3,3	9,5
Чи мав ти проблеми через вживання канабісу (сварку, бійку, нещасний випадок, погані оцінки в школі тощо)												
N=	24	12	36	89	35	124	95	41	136			
Ніколи	70,6	94,5	78,4	73,1	93,4	78,7	76,0	88,2	79,6	74,1	91,0	79,2
Рідко	13,3	0	9,0	6,6	2,2	5,4	11,6	6,8	10,2	9,7	4,2	8,0
Час від часу	13,4	0	9,0	13,6	2,2	10,4	6,4	5,0	6,0	10,3	3,2	8,2
Часто	2,7	5,5	3,6	4,1	2,2	3,6	3,6	0	2,5	3,7	1,6	3,1
Дуже часто	0	0	0	2,6	0	1,9	2,4	0	1,7	2,2	0	1,5

МА2. Чи є ти частиною компанії, в якій при зустрічі практикують куріння канабісу (коноплі)?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Ні	93,5	94,5	94,0	89,1	92,8	91,0	90,7	91,1	90,9	90,7	3 081	92,4
Так	6,5	5,5	6,0	10,9	7,2	9,0	9,3	8,9	9,1	9,3	253	7,6

**МА2а. Якщо ти є частиною компанії, в якій при зустрічі практикують куріння канабісу (коноплі), то скільки разів на місяць ти зустрічаєшся з членами цієї компанії?
Серед тих, хто є частиною такої компанії та дав відповідь на запитання**

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
N=	39	36	75	126	89	215	106	122	228			
Майже щодня або щодня	24,5	34,2	29,1	29,9	10,3	21,8	25,6	13,3	19,1	27,5	15,2	21,6
3–4 рази на тиждень	13,1	9,3	11,3	10,5	15,1	12,4	16,1	18,5	17,4	13,1	15,9	14,4
1–2 рази на тиждень	19,9	14,7	17,4	24,2	19,5	22,2	15,5	15,3	15,4	20,2	16,8	18,5
1–3 рази на місяць	14,8	18,0	16,3	15,2	33,0	22,6	18,7	26,5	22,9	16,5	27,6	21,8
Менше ніж 1 раз на місяць	27,7	23,7	25,8	20,2	22,1	21,0	24,1	26,3	25,3	22,8	24,4	23,6

002. У цілому, наскільки ти задоволений(на)...

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
своїми стосунками з матір'ю												
Повністю задоволений(на)	74,4	67,1	70,8	73,6	64,4	68,8	70,3	63,1	66,3	72,5	64,4	68,2
Скоріше, задоволений(на)	18,6	23,2	20,9	19,0	23,1	21,1	21,5	26,7	24,4	19,9	24,6	22,4
Ні те, ні інше	3,6	5,0	4,3	4,0	5,9	5,0	4,0	5,1	4,6	3,9	5,4	4,7
Скоріше, не задоволений(на)	1,7	2,3	2,0	1,5	3,5	2,6	1,5	2,3	2,0	1,6	2,8	2,2
Повністю не задоволений(на)	0,6	1,7	1,1	0,8	1,3	1,1	1,6	1,9	1,8	1,0	1,6	1,4
Немає такої людини	1,1	0,7	0,9	1,1	1,7	1,4	1,1	1,0	1,0	1,1	1,2	1,1
своїми стосунками з батьком												
Повністю задоволений(на)	65,2	54,6	59,9	61,9	48,1	54,7	58,8	48,5	53,1	61,5	49,6	55,2
Скоріше, задоволений(на)	19,8	22,9	21,3	18,0	22,9	20,5	21,3	26,4	24,1	19,6	24,4	22,1
Ні те, ні інше	6,2	7,5	6,8	7,4	9,5	8,5	6,9	8,1	7,5	6,9	8,5	7,8
Скоріше, не задоволений(на)	2,7	4,3	3,5	3,5	5,3	4,4	3,0	4,7	3,9	3,1	4,8	4,0
Повністю не задоволений(на)	2,5	3,2	2,9	2,8	5,8	4,4	2,9	3,3	3,1	2,8	4,2	3,6
Немає такої людини	3,6	7,6	5,6	6,4	8,4	7,5	7,1	9,0	8,2	6,1	8,5	7,4
своїми стосунками з друзями												
Повністю задоволений(на)	60,8	58,4	59,6	58,4	56,8	57,5	59,0	54,0	56,2	59,1	55,9	57,4
Скоріше, задоволений(на)	26,5	29,1	27,8	28,3	29,9	29,1	29,9	32,7	31,5	28,5	30,9	29,8
Ні те, ні інше	8,8	9,0	8,9	9,0	8,8	8,9	7,5	7,9	7,7	8,4	8,5	8,4
Скоріше, не задоволений(на)	2,4	1,7	2,0	2,1	2,2	2,1	1,9	3,1	2,5	2,1	2,5	2,3
Повністю не задоволений(на)	0,4	0,7	0,5	1,1	1,1	1,1	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Немає такої людини	1,1	1,2	1,2	1,2	1,3	1,3	0,8	1,5	1,2	1,0	1,4	1,2

003. Як ти вважаєш, якою була б реакція твоєї матері, якби ти...?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Напився(лась)												
Вона б не дозволила цього	62,6	63,3	63,0	52,6	53,9	53,3	46,4	48,3	47,4	52,4	53,4	52,9
Вона була б проти	26,6	27,7	27,2	35,5	35,6	35,6	40,1	41,3	40,8	35,3	36,4	35,9
Вона б не була проти	1,0	1,2	1,1	1,8	1,9	1,9	1,7	2,0	1,8	1,6	1,8	1,7
Вона б схвалила	0,6	0,1	0,3	0,5	0,4	0,5	0,6	0,4	0,5	0,6	0,4	0,5
Не знаю	9,2	7,7	8,4	9,6	8,1	8,8	11,2	8,0	9,4	10,1	8,0	9,0
Уживав(ла) марихуану або гашиш												
Вона б не дозволила цього	80,2	83,5	81,8	77,5	82,7	80,2	75,7	83,5	79,9	77,4	83,2	80,4
Вона була б проти	11,4	9,3	10,3	13,3	11,3	12,2	12,8	11,1	11,9	12,7	10,8	11,7
Вона б не була проти	0,3	0,4	0,4	0,7	0,1	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,3	0,4
Вона б схвалила	0,2		0,1	0,5	0,4	0,5	0,5	0,1	0,3	0,4	0,2	0,3
Не знаю	8,0	6,7	7,4	8,0	5,4	6,6	10,6	4,8	7,4	9,0	5,4	7,1
Уживав(ла) екстазі												
Вона б не дозволила цього	80,7	84,4	82,6	78,6	83,7	81,2	77,5	85,0	81,6	78,7	84,4	81,7
Вона була б проти	10,6	8,6	9,6	12,2	10,4	11,3	10,9	9,9	10,3	11,3	9,8	10,5
Вона б не була проти	0,3	0,4	0,4	0,4	0,2	0,3	0,2	0,1	0,2	0,3	0,2	0,3
Вона б схвалила	0,3	0,1	0,2	0,6	0,4	0,5	0,5	0,2	0,3	0,5	0,3	0,4
Не знаю	8,1	6,4	7,3	8,2	5,4	6,7	10,9	4,8	7,6	9,2	5,4	7,2

004. Як ти вважаєш, якою була б реакція твого батька, якби ти...?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Напився(лась)												
Він би не дозволив цього	63,3	67,0	65,1	54,5	58,3	56,5	48,7	56,0	52,6	54,2	59,1	56,8
Він був би проти	22,7	19,5	21,1	25,8	24,2	25,0	32,9	26,6	29,5	27,9	24,3	26,0
Він би не був проти	2,4	1,2	1,8	4,6	1,9	3,2	3,7	2,2	2,9	3,8	1,9	2,8
Він би схвалив	0,3	0,1	0,2	1,1	0,4	0,7	1,0	0,4	0,7	0,9	0,4	0,6
Не знаю	11,3	12,2	11,8	14,0	15,2	14,6	13,8	14,8	14,3	13,3	14,4	13,9
Уживав(ла) марихуану або гашиш												
Він би не дозволив цього	78,0	79,4	78,7	74,2	75,8	75,0	72,1	77,8	75,2	74,2	77,3	75,8
Він був би проти	10,3	8,5	9,4	11,0	10,5	10,7	11,8	9,3	10,4	11,1	9,6	10,3
Він би не був проти	0,4	0,2	0,3	0,8	0,3	0,5	1,2	0,5	0,8	0,8	0,4	0,6
Він би схвалив	0,1	0,2	0,1	0,3	0,1	0,2	0,8	0,1	0,4	0,5	0,1	0,3
Не знаю	11,2	11,7	11,5	13,8	13,3	13,5	14,1	12,4	13,2	13,4	12,6	13,0
Уживав(ла) екстазі												
Він би не дозволив цього	78,2	79,5	78,8	75,8	76,5	76,2	74,0	78,0	76,2	75,6	77,7	76,7
Він був би проти	9,9	8,0	8,9	9,7	9,6	9,6	10,6	8,9	9,7	10,1	9,0	9,5
Він би не був проти	0,4	0,4	0,4	0,5	0,3	0,4	0,8	0,3	0,5	0,6	0,3	0,4
Він би схвалив	0,3	0,1	0,2	0,6	0,1	0,3	0,8	0,2	0,5	0,6	0,1	0,4
Не знаю	11,3	12,0	11,6	13,3	13,6	13,5	13,8	12,6	13,2	13,0	12,9	13,0

005. На твою думку, скільки твоїх друзів ...?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
курять сигарети												
Ніхто	32,1	30,5	31,3	21,2	22,9	22,1	19,9	20,7	20,4	23,1	23,5	23,3
Один-два	29,2	31,5	30,3	22,4	26,6	24,6	23,3	25,9	24,7	24,2	27,3	25,8
Декілька	24,6	27,4	26,0	30,9	33,8	32,4	32,1	32,9	32,5	29,9	32,2	31,1
Більшість	12,1	9,5	10,8	21,6	15,7	18,5	21,9	19,1	20,4	19,6	15,9	17,7
Усі	2,1	1,1	1,6	3,8	1,0	2,3	2,8	1,4	2,0	3,1	1,2	2,1
уживають алкогольні напої: пиво, шампанське, слабоалкогольні напої (промислового виробництва, що мають міцність 4–6), вино, міцні напої												
Ніхто	27,2	20,4	23,8	17,3	12,8	15,0	14,9	12,0	13,3	18,6	14,0	16,2
Один-два	25,6	30,0	27,8	21,8	26,0	24,0	20,7	20,5	20,6	22,2	24,5	23,5
Декілька	28,4	32,3	30,4	30,4	34,0	32,3	31,5	34,8	33,3	30,4	34,0	32,3
Більшість	15,5	14,7	15,1	24,4	22,7	23,5	27,5	28,6	28,1	23,6	23,6	23,6
Усі	3,2	2,6	2,9	6,0	4,5	5,2	5,3	4,0	4,6	5,1	3,9	4,5
п'ють до стану алкогольного сп'яніння												
Ніхто	55,8	59,0	57,4	41,4	47,0	44,3	38,0	40,9	39,6	43,3	46,8	45,2
Один-два	22,9	21,2	22,1	24,9	25,2	25,0	26,1	29,0	27,7	24,9	26,0	25,5
Декілька	15,0	13,7	14,4	21,8	19,0	20,3	24,9	21,3	22,9	21,5	18,9	20,1
Більшість	4,7	4,7	4,7	9,5	7,7	8,6	9,6	7,4	8,4	8,5	7,0	7,7
Усі	1,6	1,4	1,5	2,4	1,1	1,7	1,4	1,4	1,4	1,8	1,3	1,6
курять марихуану або гашиш												
Ніхто	85,6	85,8	85,7	73,7	82,6	78,3	73,3	80,3	77,2	76,2	82,3	79,4
Один-два	8,2	9,1	8,7	14,3	12,1	13,2	17,5	13,5	15,3	14,2	12,1	13,1
Декілька	3,7	3,5	3,6	8,5	4,0	6,2	6,9	5,2	5,9	6,9	4,4	5,6
Більшість	1,3	1,2	1,3	2,1	1,1	1,6	1,9	0,7	1,2	1,8	1,0	1,4
Усі	1,1	0,4	0,8	1,3	0,2	0,7	0,4	0,3	0,4	0,9	0,3	0,6
уживають транквілізатори або седативні засоби (без призначення лікаря)												
Ніхто	93,5	94,6	94,0	90,1	93,4	91,8	92,7	93,5	93,2	91,9	93,7	92,8
Один-два	3,8	2,9	3,3	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,3	4,2	4,3
Декілька	1,2	1,5	1,4	3,3	1,6	2,4	1,4	1,7	1,6	2,1	1,6	1,8
Більшість	0,8	0,7	0,8	0,4	0,5	0,4	0,9	0,2	0,5	0,7	0,4	0,5
Усі	0,7	0,3	0,5	1,7	0,1	0,9	0,4	0,1	0,2	1,0	0,1	0,5
уживають екстазі												
Ніхто	94,4	94,8	94,6	91,0	94,8	93,0	93,0	94,9	94,0	92,5	94,8	93,7
Один-два	3,1	3,4	3,2	5,4	3,8	4,6	4,6	4,2	4,4	4,6	3,9	4,2
Декілька	1,4	1,0	1,2	1,4	0,9	1,2	1,1	0,6	0,8	1,3	0,8	1,0
Більшість	0,4	0,5	0,5	0,6	0,4	0,5	1,1	0,2	0,6	0,7	0,4	0,5
Усі	0,7	0,3	0,5	1,5	0,1	0,8	0,3	0,1	0,2	0,9	0,1	0,5
уживають інгалянти (клей, аерозоль тощо)												
Ніхто	94,4	94,0	94,2	91,6	95,4	93,6	93,5	96,8	95,3	92,9	95,7	94,4
Один-два	3,4	4,0	3,7	4,4	3,6	4,0	3,7	2,2	2,8	3,9	3,1	3,5
Декілька	1,2	1,1	1,1	2,3	0,7	1,5	1,6	0,6	1,0	1,8	0,7	1,2
Більшість	0,3	0,6	0,5	0,3	0,2	0,3	1,0	0,2	0,5	0,6	0,3	0,4
Усі	0,7	0,4	0,5	1,3	0,1	0,7	0,3	0,3	0,3	0,8	0,2	0,5

006. Чи кури(ла) ти коли-небудь електронні сигарети або кальян?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Кальян												
Так, протягом останніх 30 днів	10,8	6,3	8,6	13,4	9,4	11,3	14,6	11,1	12,7	13,3	9,5	11,3
Так, протягом останніх 12 місяців	10,8	9,4	10,1	13,9	12,5	13,2	18,6	15,1	16,6	15,0	13,0	13,9
Так, більше ніж 12 місяців тому	11,2	8,9	10,0	14,8	12,9	13,8	16,7	14,1	15,3	14,7	12,6	13,6
Ніколи	67,2	75,3	71,3	58,0	65,2	61,7	50,2	59,7	55,4	57,0	64,9	61,2
Електронні сигарети												
Так, протягом останніх 30 днів	7,1	3,3	5,2	8,3	3,7	5,9	7,3	3,9	5,4	7,7	3,7	5,5
Так, протягом останніх 12 місяців	6,6	3,6	5,1	7,0	3,2	5,1	7,5	3,9	5,5	7,1	3,6	5,2
Так, більше ніж 12 місяців тому	8,9	4,4	6,6	11,7	5,0	8,2	15,5	5,9	10,2	12,5	5,3	8,7
Ніколи	77,4	88,7	83,1	73,0	88,1	80,9	69,6	86,4	78,9	72,6	87,5	80,6

007. У якому віці (якщо таке траплялося) ти ВПЕРШЕ зробив(ла) таке?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Викури(ла) свою першу електронну сигарету												
Ніколи	78,2	89,2	83,8	73,7	86,6	80,4	70,6	84,3	78,2	73,6	86,3	80,3
9 років або молодше	1,1	0,3	0,7	1,1	0,4	0,7	2,0	0,3	1,0	1,4	0,3	0,9
10 років	1,4	0,2	0,8	1,0	0,2	0,6	0,4	0,3	0,3	0,9	0,2	0,5
11 років	1,0	0,6	0,8	0,9	0,3	0,6	0,6	0,2	0,4	0,8	0,3	0,5
12 років	2,5	0,9	1,7	1,7	0,7	1,2	1,7	0,4	1,0	1,8	0,6	1,2
13 років	5,2	2,1	3,6	3,7	0,7	2,1	2,1	0,8	1,4	3,4	1,0	2,1
14 років	7,4	4,5	5,9	5,9	2,7	4,2	5,9	2,0	3,7	6,2	2,7	4,4
15 років	2,7	1,7	2,2	7,9	6,1	7,0	6,6	4,4	5,4	6,3	4,5	5,3
16 років або доросліше	0,5	0,5	0,5	4,1	2,3	3,2	10,1	7,3	8,6	5,6	4,1	4,8
Почав(ла) курити електронну сигарету щодня												
Ніколи	93,4	98,0	95,7	91,5	97,2	94,5	90,2	96,0	93,4	91,4	96,9	94,3
9 років або молодше	0,5	0,1	0,3	0,3	0	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,1	0,2
10 років	0,5	0,1	0,3	0,3	0	0,1	0,5	0	0,2	0,4	0	0,2
11 років	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,4	0	0,2	0,3	0,1	0,2
12 років	0,8	0,2	0,5	0,2	0,1	0,1	0,6	0,2	0,3	0,5	0,1	0,3
13 років	1,2	0,5	0,8	1,5	0	0,7	0,9	0,3	0,6	1,2	0,2	0,7
14 років	1,9	0,6	1,2	1,6	0,5	1,1	1,8	0,4	1,0	1,7	0,5	1,1
15 років	1,0	0,1	0,5	1,7	1,3	1,5	2,0	0,6	1,2	1,7	0,8	1,2
16 років або доросліше	0,5	0,2	0,4	2,5	0,8	1,6	3,6	2,4	2,9	2,5	1,4	1,9

013. Скільки разів (якщо таке траплялося) ти вживав(ла) який-небудь енергетичний напій (наприклад, Burn, Red Bull, Non-Stop, Gladiator, Adrenalin Rush, B-52 та інші)?

Кількість разів	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Протягом життя												
0	39,1	52,9	46,0	35,9	44,7	40,4	34,3	39,8	37,3	36,0	44,2	40,3
1–2	20,3	21,3	20,8	18,0	21,5	19,8	16,5	20,6	18,8	17,9	21,1	19,6
3–5	12,5	10,3	11,4	13,2	12,5	12,8	12,9	13,7	13,3	12,9	12,6	12,7
6–9	9,5	6,7	8,0	8,7	9,1	8,9	10,4	10,8	10,7	9,5	9,3	9,4
10–19	9,1	4,5	6,8	10,2	7,7	8,9	10,0	8,5	9,2	9,9	7,4	8,6
20–39	4,4	2,9	3,6	5,6	2,4	3,9	8,2	4,4	6,1	6,3	3,3	4,7
40 і більше	5,1	1,5	3,3	8,4	2,1	5,1	7,7	2,1	4,6	7,4	2,0	4,5
За останні 12 місяців												
0	62,6	73,7	68,2	58,2	68,5	63,6	57,4	66,7	62,6	58,8	68,8	64,1
1–2	15,4	15,5	15,5	18,6	15,7	17,1	16,5	16,4	16,4	17,1	15,9	16,5
3–5	9,7	5,4	7,5	8,9	8,4	8,6	9,4	7,5	8,4	9,3	7,4	8,3
6–9	6,0	2,7	4,3	6,0	4,3	5,1	6,2	4,8	5,4	6,1	4,2	5,1
10–19	4,2	1,5	2,8	3,9	1,7	2,7	6,0	3,5	4,6	4,8	2,4	3,5
20–39	1,1	0,8	1,0	2,3	0,9	1,6	2,8	0,6	1,6	2,2	0,8	1,5
40 і більше	0,9	0,5	0,7	2,1	0,5	1,3	1,7	0,5	1,0	1,7	0,5	1,1
За останні 30 днів												
0	79,4	89,7	84,6	76,1	84,8	80,7	74,5	84,6	80,1	76,2	85,7	81,2
1–2	11,0	7,1	9,0	13,4	9,2	11,2	14,0	9,5	11,5	13,1	8,9	10,9
3–5	4,7	1,1	2,9	4,4	3,3	3,8	4,7	2,8	3,7	4,6	2,7	3,6
6–9	3,0	1,0	2,0	3,3	1,8	2,5	3,1	1,9	2,4	3,1	1,7	2,4
10–19	1,2	0,5	0,9	1,2	0,2	0,7	2,6	0,7	1,5	1,7	0,5	1,1
20–39	0,2	0,3	0,3	0,8	0,2	0,5	1,0	0,2	0,5	0,8	0,2	0,5
40 і більше	0,4	0,4	0,4	0,9	0,3	0,6	0,2	0,4	0,3	0,5	0,4	0,4

014. Скільки разів (якщо таке траплялося) ти вживав(ла) енергетичні напої та алкоголь разом?

Кількість разів	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Протягом життя												
0	74,1	79,6	76,9	69,7	69,5	69,6	67,1	70,5	69,0	69,7	71,9	70,9
1–2	11,9	9,1	10,5	12,8	14,2	13,5	14,9	15,1	15,0	13,4	13,6	13,5
3–5	4,4	5,0	4,7	6,2	7,9	7,1	6,6	5,9	6,2	6,0	6,5	6,2
6–9	3,0	2,0	2,5	4,1	3,0	3,5	3,6	2,5	3,0	3,7	2,6	3,1
10–19	3,4	2,0	2,7	2,0	3,2	2,6	3,1	3,6	3,4	2,7	3,1	2,9
20–39	1,4	0,8	1,1	2,0	1,8	1,9	1,4	1,3	1,3	1,6	1,4	1,5
40 і більше	1,7	1,5	1,6	3,2	0,5	1,8	3,2	1,2	2,1	2,9	1,0	1,9
За останні 12 місяців												
0	86,0	87,8	86,9	78,6	81,6	80,2	80,7	83,1	82,0	81,1	83,4	82,3
1–2	6,7	7,3	7,0	11,4	11,4	11,4	9,7	9,9	9,8	9,7	9,9	9,8
3–5	2,2	2,3	2,2	4,2	3,0	3,6	3,5	3,9	3,7	3,5	3,2	3,4
6–9	2,7	0,8	1,7	1,9	1,8	1,9	2,1	1,0	1,5	2,2	1,3	1,7
10–19	1,2	1,0	1,1	2,2	1,6	1,9	1,8	1,1	1,4	1,8	1,3	1,5
20–39	0,6	0,2	0,4	0,5	0,5	0,5	1,6	0,5	1,0	1,0	0,5	0,7
40 і більше	0,5	0,6	0,5	1,1	0,1	0,6	0,5	0,5	0,5	0,8	0,4	0,5

Продовження таблиці

Кількість разів	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
За останні 30 днів												
0	91,6	94,3	93,0	89,0	90,6	89,8	88,6	91,3	90,1	89,4	91,6	90,6
1–2	3,6	3,7	3,6	5,6	6,4	6,0	6,2	5,7	5,9	5,4	5,6	5,5
3–5	2,4	0,8	1,6	2,5	1,5	2,0	2,2	1,3	1,7	2,4	1,2	1,8
6–9	1,2	0,6	0,9	1,2	0,9	1,0	1,3	0,4	0,8	1,2	0,6	0,9
10–19	0,6	0,3	0,5	0,7	0,6	0,7	0,9	0,8	0,8	0,8	0,6	0,7
20–39	0,2	0	0,1	0,3	0	0,1	0,6	0,3	0,4	0,4	0,1	0,2
40 і більше	0,3	0,4	0,3	0,7	0,1	0,4	0,3	0,2	0,2	0,4	0,2	0,3

008. Запитання стосується вживання алкоголю протягом ОСТАННІХ 7 ДНІВ.

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Протягом останніх 7 днів я випивав(ла) алкогольні напої												
Узагалі не пив	82,4	83,6	83,0	74,1	75,4	74,8	68,4	71,4	70,1	73,8	75,3	74,6
1 день	12,1	11,0	11,5	15,8	16,5	16,1	18,9	19,5	19,2	16,1	16,6	16,4
2 дні	3,5	3,3	3,4	4,9	5,0	4,9	6,7	5,7	6,2	5,3	5,0	5,1
3 дні	1,2	1,0	1,1	2,9	1,4	2,1	3,5	2,0	2,7	2,7	1,6	2,1
4 дні	0,3	0	0,2	0,4	0,9	0,7	0,3	0,3	0,3	0,3	0,5	0,4
5 днів	0,3	0,5	0,4	0,8	0,4	0,6	1,0	0,5	0,7	0,8	0,5	0,6
6 днів	0	0	0	0,1	0	0	0,4	0,1	0,2	0,2	0	0,1
7 днів (щодня)	0,2	0,5	0,4	1,0	0,4	0,7	0,8	0,5	0,6	0,8	0,5	0,6
Протягом останніх 7 днів я випив(ла) (пиво)												
Узагалі не пив	82,8	89,2	86,1	74,2	85,6	80,1	69,2	84,1	77,5	74,1	85,7	80,3
1 бокал або пляшка (бляшанка) пива	8,6	6,3	7,4	10,7	8,9	9,8	13,0	9,7	11,2	11,1	8,7	9,8
2 бокала або пляшок (бляшанок) пива	4,0	1,7	2,8	4,8	2,5	3,6	5,7	3,3	4,4	5,0	2,7	3,8
3–5 бокали або пляшок (бляшанок) пива	2,8	2,0	2,4	6,8	2,5	4,6	7,1	2,6	4,6	6,0	2,5	4,1
6 та більше бокалів або пляшок (бляшанок) пива	1,7	0,8	1,2	3,5	0,5	2,0	5,0	0,3	2,4	3,7	0,5	2,0
Протягом останніх 7 днів я випив(ла) (вино або шампанське)												
Узагалі не пив	83,9	83,5	83,7	84,3	81,3	82,7	83,9	76,5	79,8	84,1	79,7	81,8
1 келих вина або шампанського	9,9	9,8	9,9	7,8	11,6	9,8	8,3	12,0	10,4	8,4	11,4	10,0
2 келихи вина або шампанського	3,0	3,1	3,1	3,4	3,4	3,4	3,0	6,1	4,7	3,2	4,5	3,9
3–5 келихів вина або шампанського	2,1	2,9	2,5	3,0	2,7	2,9	3,4	4,3	3,9	3,0	3,4	3,2
6 та більше келихів вина або шампанського	1,0	0,6	0,8	1,4	1,0	1,2	1,4	1,1	1,2	1,3	1,0	1,1
Протягом останніх 7 днів я випив(ла) (міцні напої)												
Узагалі не пив	91,2	94,2	92,7	85,3	92,6	89,1	82,6	91,3	87,4	85,5	92,4	89,2
1 чарка міцних напоїв	4,0	2,9	3,5	4,4	2,7	3,5	4,1	3,5	3,8	4,2	3,1	3,6
2 чарки міцних напоїв	1,6	0,8	1,2	1,3	1,1	1,2	1,6	0,7	1,1	1,5	0,9	1,2
3–5 чарок міцних напоїв	2,0	1,2	1,6	4,9	2,4	3,6	6,9	3,6	5,1	5,0	2,7	3,8
6 та більше чарок міцних напоїв	1,3	0,8	1,0	4,1	1,2	2,6	4,7	0,9	2,6	3,7	1,0	2,3

Продовження таблиці

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Протягом останніх 7 днів я пив(ла) (алкогольні коктейлі)												
Узагалі не пив	91,6	93,5	92,6	89,9	92,4	91,2	89,3	89,4	89,4	90,1	91,4	90,8
1 склянка алкогольних коктейлів	3,1	3,5	3,3	3,9	4,6	4,2	3,8	5,9	5,0	3,7	4,9	4,3
2 склянки алкогольних коктейлів	2,0	1,3	1,7	2,6	2,1	2,3	2,2	1,7	1,9	2,3	1,8	2,0
3–5 склянок алкогольних коктейлів	2,0	0,8	1,4	1,5	0,7	1,1	2,7	2,2	2,4	2,1	1,4	1,7
6 та більше склянок алкогольних коктейлів	1,3	0,8	1,0	2,1	0,3	1,1	2,0	0,7	1,3	1,9	0,6	1,2

О11. Згадай останній день, коли ти вживав(ла) алкогольні напої.**Де ти був(ла), коли вживав(ла) алкоголь?**

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Я не вживаю алкоголю	35,6	31,2	33,4	29,3	22,2	25,6	25,1	20,6	22,6	29,1	23,3	26,0
Удома	17,9	24,0	20,9	15,3	23,3	19,4	16,6	24,2	20,8	16,4	23,8	20,3
У когось вдома (у гостях)	21,8	28,5	25,2	23,5	30,7	27,2	26,3	28,7	27,6	24,2	29,4	27,0
На вулиці, в парку, на пляжі чи на іншій відкритій місцевості	15,6	9,2	12,4	19,7	15,1	17,3	19,8	15,7	17,6	18,8	14,2	16,4
У барі або пабі	5,9	3,9	4,9	9,8	7,0	8,4	12,0	8,6	10,1	9,8	7,1	8,4
На дискотеці	9,8	6,7	8,3	9,7	10,8	10,3	10,7	12,4	11,6	10,1	10,7	10,4
У ресторані	2,3	4,9	3,6	4,4	4,1	4,3	4,9	5,4	5,1	4,1	4,8	4,5
В іншому місці	2,2	1,7	1,9	2,1	1,9	2,0	2,3	1,7	2,0	2,2	1,8	2,0

О15. Прочитай, будь ласка, наведені твердження щодо користування Інтернетом.**Укажи, будь ласка, як часто вони стосуються тебе**

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Як часто тобі важко відмовитися користуватися Інтернетом, коли ти в режимі онлайн?												
Ніколи	31,6	22,2	26,9	30,6	21,8	26,0	33,0	23,6	27,8	31,7	22,6	26,9
Рідко	32,6	34,1	33,4	33,4	33,6	33,5	29,0	31,5	30,4	31,5	32,8	32,2
Інколи	20,7	22,5	21,6	20,5	24,5	22,6	23,0	27,2	25,3	21,5	25,2	23,5
Часто	9,7	14,9	12,3	10,3	14,3	12,4	9,2	12,1	10,8	9,7	13,5	11,7
Дуже часто	5,5	6,4	5,9	5,2	5,8	5,5	5,9	5,6	5,7	5,5	5,8	5,7
Як часто ти продовжуєш користуватися Інтернетом, незважаючи на намір зупинитися?												
Ніколи	33,2	30,2	31,7	34,1	27,7	30,8	33,8	27,0	30,0	33,8	27,9	30,7
Рідко	34,9	34,6	34,7	32,6	32,0	32,3	31,8	34,8	33,5	32,8	33,7	33,3
Інколи	19,6	19,3	19,4	20,6	22,8	21,7	20,3	22,6	21,6	20,3	22,0	21,2
Часто	8,0	11,7	9,9	8,4	13,7	11,2	8,8	11,2	10,1	8,5	12,3	10,5
Дуже часто	4,4	4,2	4,3	4,4	3,7	4,0	5,3	4,4	4,8	4,7	4,1	4,4
Як часто інші (наприклад, батьки чи друзі) говорять, що тобі варто менше користуватися Інтернетом?												
Ніколи	35,2	30,7	33,0	33,4	29,0	31,1	34,9	33,7	34,2	34,4	31,3	32,7
Рідко	26,1	29,4	27,7	28,4	27,0	27,7	27,2	29,4	28,4	27,4	28,5	28,0
Інколи	21,5	20,7	21,1	21,0	25,2	23,2	23,8	21,1	22,3	22,2	22,5	22,4
Часто	12,5	14,3	13,4	12,3	14,2	13,3	9,9	12,6	11,4	11,4	13,5	12,5
Дуже часто	4,7	4,9	4,8	4,9	4,7	4,8	4,2	3,3	3,7	4,6	4,1	4,3

Продовження таблиці

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Як часто ти надаєш перевагу користуванню Інтернетом замість проведення часу з іншими (наприклад, батьками чи друзями)?												
Ніколи	42,5	39,5	41,0	38,7	37,0	37,8	39,1	40,2	39,8	39,7	38,9	39,3
Рідко	30,3	35,9	33,1	30,5	36,3	33,5	31,9	32,9	32,5	31,0	34,8	33,0
Інколи	15,6	16,5	16,1	19,8	18,2	18,9	18,0	16,9	17,4	18,2	17,3	17,7
Часто	6,3	5,6	5,9	6,6	6,7	6,7	7,3	7,7	7,6	6,8	6,9	6,9
Дуже часто	5,3	2,5	3,9	4,4	1,9	3,1	3,6	2,2	2,8	4,3	2,1	3,2
Як часто ти не висипаєшся через Інтернет?												
Ніколи	46,8	41,9	44,4	41,5	36,4	38,8	38,4	37,5	37,9	41,5	37,9	39,6
Рідко	29,3	28,1	28,7	29,2	32,2	30,8	28,4	32,2	30,5	28,9	31,4	30,2
Інколи	13,2	16,1	14,6	16,9	17,3	17,1	18,5	17,6	18,0	16,7	17,2	17,0
Часто	6,0	9,6	7,8	7,4	10,8	9,2	10,8	8,5	9,5	8,4	9,6	9,0
Дуже часто	4,7	4,3	4,5	5,0	3,3	4,1	3,8	4,3	4,1	4,5	3,9	4,2
Як часто ти думаєш про Інтернет, навіть якщо ти не онлайн?												
Ніколи	45,3	46,5	45,9	46,4	41,1	43,6	46,3	47,4	46,9	46,1	44,8	45,4
Рідко	33,9	33,3	33,6	31,7	34,4	33,1	34,5	34,2	34,3	33,3	34,1	33,7
Інколи	13,1	12,1	12,6	13,9	16,0	15,0	13,0	11,8	12,3	13,4	13,5	13,4
Часто	5,2	5,9	5,5	5,3	6,1	5,7	3,4	4,7	4,1	4,6	5,5	5,0
Дуже часто	2,5	2,2	2,4	2,6	2,4	2,5	2,8	1,9	2,3	2,7	2,2	2,4
Як часто ти чекаєш наступного разу, коли ти зможеш бути онлайн?												
Ніколи	41,8	42,3	42,0	41,6	39,5	40,5	43,7	44,4	44,1	42,4	42,1	42,3
Рідко	31,9	34,3	33,1	33,2	33,7	33,5	33,7	31,9	32,7	33,1	33,1	33,1
Інколи	16,6	13,6	15,1	15,2	15,2	15,2	16,3	15,7	15,9	15,9	15,1	15,5
Часто	6,6	7,1	6,9	7,2	8,7	7,9	3,6	6,1	5,0	5,7	7,3	6,5
Дуже часто	3,1	2,8	2,9	2,9	2,9	2,9	2,8	1,9	2,3	2,9	2,4	2,6
Як часто ти думаєш про те, що треба менше користуватися Інтернетом?												
Ніколи	32,9	27,2	30,0	32,6	23,6	28,0	35,5	27,9	31,3	33,8	26,1	29,7
Рідко	30,0	29,2	29,6	30,1	28,4	29,2	29,3	27,2	28,1	29,8	28,0	28,9
Інколи	22,0	23,6	22,8	23,2	26,7	25,0	22,5	25,9	24,4	22,7	25,8	24,3
Часто	10,9	15,3	13,1	10,3	16,0	13,2	9,0	15,4	12,6	9,9	15,6	12,9
Дуже часто	4,1	4,8	4,5	3,8	5,3	4,6	3,7	3,6	3,6	3,8	4,5	4,2
Як часто ти без успіху намагався(лась) проводити менше часу в Інтернеті?												
Ніколи	44,0	43,2	43,6	42,8	36,0	39,2	45,6	42,0	43,7	44,1	40,0	41,9
Рідко	30,7	31,9	31,3	28,8	32,8	30,9	27,3	28,6	28,0	28,7	30,8	29,8
Інколи	14,9	16,0	15,5	18,4	19,7	19,1	19,0	21,0	20,1	17,9	19,5	18,7
Часто	7,7	6,8	7,3	7,0	9,4	8,2	6,0	6,3	6,1	6,7	7,6	7,2
Дуже часто	2,7	2,1	2,4	3,0	2,2	2,6	2,1	2,1	2,1	2,6	2,1	2,3
Як часто ти успішно виконуєш домашні завдання, щоб швидше почати користуватися Інтернетом												
Ніколи	43,2	46,4	44,8	41,6	41,2	41,4	43,8	43,7	43,7	42,8	43,3	43,0
Рідко	28,7	28,1	28,4	28,2	30,4	29,4	28,1	32,3	30,4	28,3	30,8	29,6
Інколи	16,5	15,8	16,1	18,7	18,3	18,5	18,2	15,1	16,5	18,0	16,5	17,2
Часто	8,0	6,9	7,4	7,8	7,4	7,6	7,0	7,2	7,1	7,5	7,2	7,4
Дуже часто	3,6	2,9	3,2	3,7	2,7	3,2	3,0	1,6	2,2	3,4	2,3	2,8
Як часто ти нехтуєш своїми щоденними обов'язками (шкільними, домашніми), тому що надаєш перевагу Інтернету?												
Ніколи	50,6	51,7	51,2	46,5	44,9	45,7	47,1	46,8	46,9	47,6	47,0	47,3
Рідко	26,8	29,4	28,1	29,1	32,5	30,9	28,5	30,5	29,6	28,4	31,0	29,8
Інколи	15,5	11,4	13,4	14,6	15,2	14,9	16,3	16,3	16,3	15,4	14,9	15,2
Часто	5,1	5,6	5,3	7,4	5,7	6,5	5,6	4,8	5,2	6,2	5,3	5,7
Дуже часто	2,0	1,9	2,0	2,4	1,7	2,1	2,5	1,7	2,0	2,4	1,7	2,0

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Як часто ти заходиш онлайн, коли ти відчуваєш себе пригніченим(ою)?												
Ніколи	43,8	32,8	38,2	39,0	27,7	33,1	37,6	28,6	32,6	39,5	29,1	34,0
Рідко	26,7	27,2	27,0	26,8	30,7	28,8	31,4	30,2	30,7	28,5	29,8	29,2
Інколи	17,6	17,9	17,8	18,9	20,3	19,6	19,3	22,5	21,1	18,8	20,8	19,8
Часто	7,6	14,2	10,9	10,3	16,8	13,6	7,2	13,7	10,8	8,5	15,0	11,9
Дуже часто	4,2	8,0	6,1	4,9	4,6	4,8	4,6	4,9	4,7	4,6	5,4	5,0
Як часто ти використовуєш Інтернет для того, щоб позбутися суму або негативних емоцій?												
Ніколи	38,2	29,4	33,7	33,4	26,3	29,7	33,7	27,2	30,1	34,6	27,3	30,7
Рідко	23,7	26,3	25,0	25,9	27,9	26,9	25,9	26,8	26,4	25,4	27,1	26,3
Інколи	18,1	19,6	18,8	21,3	22,8	22,1	23,7	22,9	23,3	21,5	22,2	21,9
Часто	12,5	15,2	13,9	13,0	17,2	15,2	10,9	17,5	14,6	12,1	16,9	14,7
Дуже часто	7,6	9,6	8,6	6,3	5,9	6,1	5,7	5,7	5,7	6,4	6,5	6,4
Як часто ти почувашся неспокійним(ою), розгубленим(ою) або роздратованим(ою), коли ти не можеш скористатися Інтернетом?												
Ніколи	57,5	52,7	55,1	55,1	50,9	52,9	55,2	53,8	54,4	55,7	52,5	54,0
Рідко	22,8	26,6	24,7	23,5	29,7	26,7	26,7	28,0	27,4	24,6	28,4	26,6
Інколи	11,9	13,0	12,5	14,2	12,1	13,1	12,2	12,8	12,5	12,9	12,6	12,7
Часто	5,1	5,0	5,0	4,9	5,0	4,9	3,5	3,8	3,6	4,4	4,5	4,4
Дуже часто	2,6	2,8	2,7	2,4	2,4	2,4	2,4	1,6	1,9	2,4	2,1	2,3

О16. Прочитай, будь ласка, наведені твердження щодо онлайн-ігор.

Запитання стосуються ВИКЛЮЧНО ОНЛАЙН-ІГОР, але ми використовуємо вираз «ігри» в кожному твердженні для спрощення.

Укажи, будь ласка, як часто дані твердження стосуються тебе

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Коли ти не граєш в ігри, як часто ти думаєш про них або про свої відчуття, якби грав(ла) у цю мить?												
Ніколи	44,5	84,9	64,8	46,3	85,8	66,8	49,2	87,7	70,3	47,0	86,4	67,8
Рідко	28,4	10,8	19,6	27,5	8,7	17,7	29,4	6,3	16,7	28,4	8,1	17,7
Інколи	15,9	2,9	9,4	16,9	4,4	10,4	14,0	4,9	9,0	15,6	4,3	9,6
Часто	7,4	0,6	4,0	5,5	0,8	3,1	5,1	0,8	2,8	5,8	0,8	3,1
Дуже часто	3,7	0,8	2,2	3,7	0,3	2,0	2,4	0,3	1,2	3,2	0,4	1,7
Як часто ти граєш в ігри довше, ніж планував з самого початку?												
Ніколи	37,9	75,5	56,8	36,5	76,8	57,6	39,2	80,4	61,7	37,9	78,1	59,1
Рідко	29,3	15,4	22,3	27,2	13,6	20,1	27,7	12,0	19,1	27,8	13,3	20,2
Інколи	17,7	5,3	11,5	19,4	7,4	13,2	18,9	5,4	11,5	18,9	6,1	12,1
Часто	9,9	2,7	6,3	11,9	1,7	6,6	10,1	1,5	5,4	10,8	1,8	6,1
Дуже часто	5,1	1,1	3,1	4,9	0,5	2,6	4,1	0,7	2,2	4,6	0,7	2,5
Як часто ти почувашся пригніченим(ою) або роздратованим(ою), якщо не граєш в ігри, і це почуття зникає, коли ти починаєш грати?												
Ніколи	58,9	86,1	72,7	59,5	87,0	73,8	62,2	89,1	76,9	60,4	87,7	74,8
Рідко	22,3	9,0	15,6	24,4	7,8	15,8	23,1	6,4	14,0	23,4	7,5	15,0
Інколи	12,5	3,0	7,7	10,2	4,4	7,2	11,3	3,0	6,8	11,1	3,5	7,1
Часто	3,8	0,6	2,2	3,9	0,6	2,2	2,1	1,0	1,5	3,2	0,8	1,9
Дуже часто	2,5	1,3	1,9	2,0	0,3	1,1	1,3	0,4	0,8	1,8	0,5	1,2
Як часто ти відчуваєш, що тобі треба зменшити кількість часу, яку ти витрачаш на ігри?												
Ніколи	45,7	80,2	63,1	47,6	79,5	64,2	52,2	85,1	70,2	48,9	82,0	66,4
Рідко	25,3	12,3	18,8	24,4	11,3	17,6	24,7	7,9	15,5	24,7	10,1	17,0
Інколи	17,1	4,7	10,9	15,8	5,9	10,6	15,2	5,0	9,6	15,8	5,3	10,3
Часто	8,8	2,1	5,4	8,5	2,4	5,3	5,4	1,5	3,2	7,3	1,9	4,5
Дуже часто	3,1	0,7	1,9	3,7	0,9	2,3	2,5	0,5	1,4	3,1	0,7	1,9

Продовження таблиці

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Як часто люди навколо тебе скаржаться, що ти граєш в ігри занадто багато?												
Ніколи	53,9	86,1	70,2	55,1	86,8	71,6	55,7	89,4	74,1	55,1	87,7	72,3
Рідко	22,9	8,3	15,5	23,0	6,7	14,5	23,0	5,7	13,6	23,0	6,6	14,3
Інколи	15,0	3,5	9,2	12,2	4,2	8,1	13,1	3,6	7,9	13,2	3,8	8,2
Часто	5,0	1,1	3,0	6,0	1,6	3,7	5,7	0,9	3,1	5,7	1,2	3,3
Дуже часто	3,3	1,0	2,1	3,7	0,6	2,1	2,4	0,4	1,3	3,1	0,6	1,8
Як часто ти не зустрічався(лась) з другом, тому що грав(ла) в ігри?												
Ніколи	62,7	88,2	75,5	62,8	85,8	74,8	61,0	88,9	76,3	62,1	87,6	75,6
Рідко	21,7	6,8	14,2	21,7	7,8	14,4	23,0	6,7	14,1	22,2	7,2	14,2
Інколи	10,1	3,5	6,8	10,1	5,2	7,5	10,5	3,3	6,5	10,2	4,1	7,0
Часто	3,6	0,9	2,2	3,2	0,7	1,9	3,7	0,5	1,9	3,5	0,6	2,0
Дуже часто	1,8	0,6	1,2	2,2	0,5	1,3	1,8	0,6	1,1	2,0	0,5	1,2
Як часто ти мрієш про ігри?												
Ніколи	53,1	86,3	69,9	53,6	86,1	70,6	57,3	88,0	74,1	54,9	86,9	71,9
Рідко	26,8	9,2	17,9	27,3	8,4	17,4	25,4	7,2	15,4	26,5	8,0	16,7
Інколи	12,7	3,1	7,8	11,6	4,4	7,8	11,5	3,4	7,1	11,8	3,7	7,5
Часто	4,5	0,6	2,5	4,3	0,8	2,4	3,2	0,9	1,9	3,9	0,8	2,2
Дуже часто	2,9	0,8	1,9	3,3	0,4	1,8	2,7	0,5	1,5	3,0	0,5	1,7
Як часто ти втрачаєш відлік часу, коли ти граєш в ігри?												
Ніколи	48,3	82,0	65,3	46,8	82,1	65,2	46,4	84,4	67,3	46,9	83,0	66,1
Рідко	26,3	10,8	18,4	25,2	11,0	17,8	26,8	8,8	16,9	26,1	10,0	17,6
Інколи	14,5	4,3	9,3	15,0	5,3	10,0	14,0	5,1	9,1	14,5	5,0	9,5
Часто	7,0	1,5	4,2	8,7	1,1	4,7	8,9	1,4	4,8	8,4	1,3	4,6
Дуже часто	4,0	1,4	2,7	4,2	0,5	2,3	3,9	0,3	1,9	4,0	0,6	2,2
Як часто ти почувашся неспокійно або роздратовано, якщо не міг(могла) грати в ігри декілька днів?												
Ніколи	61,7	88,8	75,3	63,4	88,7	76,6	65,7	91,7	79,9	63,9	90,0	77,7
Рідко	20,1	6,8	13,4	20,3	6,6	13,2	19,9	4,2	11,3	20,1	5,6	12,5
Інколи	12,9	3,1	8,0	10,6	3,8	7,1	9,9	3,7	6,5	10,8	3,6	7,0
Часто	3,0	0,7	1,9	3,2	0,5	1,8	3,3	0,3	1,7	3,2	0,5	1,8
Дуже часто	2,2	0,7	1,4	2,5	0,3	1,3	1,2	0,2	0,6	1,9	0,3	1,1
Як часто ти без успіху намагаєшся зменшити час, який ти витрачаєш на онлайн-ігри?												
Ніколи	59,6	87,3	73,5	59,9	85,9	73,4	60,3	89,1	76,1	60,0	87,5	74,5
Рідко	23,8	8,3	16,0	22,2	8,1	14,8	23,8	6,1	14,1	23,2	7,3	14,8
Інколи	11,2	3,0	7,1	11,3	4,6	7,8	12,0	3,8	7,5	11,5	3,9	7,5
Часто	3,8	0,7	2,3	3,7	0,9	2,2	3,1	0,6	1,7	3,5	0,7	2,0
Дуже часто	1,6	0,8	1,2	3,0	0,6	1,7	0,8	0,4	0,6	1,8	0,6	1,2
Як часто ти сварився з батьками через ігри?												
Ніколи	66,1	88,7	77,5	65,7	89,2	78,0	66,0	91,2	79,8	65,9	90,0	78,6
Рідко	20,1	6,9	13,5	19,4	6,9	12,8	20,8	4,2	11,7	20,1	5,8	12,5
Інколи	9,6	3,0	6,3	8,9	3,2	5,9	9,6	4,1	6,6	9,3	3,5	6,3
Часто	2,7	0,9	1,8	3,8	0,5	2,1	2,9	0,3	1,5	3,2	0,5	1,8
Дуже часто	1,5	0,5	1,0	2,2	0,2	1,2	0,7	0,2	0,5	1,5	0,3	0,8
Як часто ти нехтуєш іншими заняттями заради того, щоб пограти в ігри?												
Ніколи	61,1	88,3	74,8	58,3	87,4	73,5	61,2	89,1	76,5	60,0	88,3	75,0
Рідко	21,9	7,7	14,8	25,7	7,8	16,3	21,1	6,2	13,0	23,1	7,1	14,6
Інколи	11,5	2,5	6,9	9,8	3,6	6,6	12,1	3,9	7,6	11,0	3,5	7,1
Часто	3,3	0,9	2,1	3,2	0,7	1,9	3,6	0,5	1,9	3,4	0,7	1,9
Дуже часто	2,2	0,6	1,4	3,1	0,5	1,7	2,0	0,3	1,1	2,5	0,4	1,4

017. Чи ти коли-небудь відчував(ла) потребу ставити все більше і більше грошей в азартній грі?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Ні	96,3	99,5	97,9	94,8	99,3	97,2	95,9	98,4	97,3	95,6	99,0	97,4
Так	3,7	0,5	2,1	5,2	0,7	2,8	4,1	1,6	2,7	4,4	1,0	2,6

018. Чи тобі коли-небудь доводилося говорити неправду (брехати) близьким людям про те, скільки грошей ти витратив на азартні ігри?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Ні	95,5	98,9	97,2	94,1	99,1	96,7	95,5	99,0	97,4	95,0	99,0	97,1
Так	4,5	1,1	2,8	5,9	0,9	3,3	4,5	1,0	2,6	5,0	1,0	2,9

019. Скільки часу (якщо таке траплялося) ти провів(ела), граючи в азартні ігри на гроші в ЗВИЧАЙНИЙ ДЕНЬ за ОСТАННІ 12 МІСЯЦІВ?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Я не грав(ла) в азартні ігри на гроші протягом останніх 12 місяців	89,7	98,1	93,9	89,5	97,7	93,8	87,9	97,0	92,9	88,9	97,5	93,4
Менше 30 хвилин	4,6	0,9	2,8	4,2	0,9	2,5	5,5	1,3	3,2	4,8	1,1	2,8
Від 30 хвилин до 1 години	1,6	0,3	0,9	1,3	0,6	0,9	3,2	0,9	2,0	2,1	0,6	1,3
Від 1 до 2 годин	1,8	0,4	1,1	1,5	0,3	0,9	0,9	0,3	0,6	1,3	0,3	0,8
Від 2 до 3 годин	0,8	0	0,4	1,4	0,3	0,8	0,9	0,4	0,6	1,1	0,3	0,7
3 години або більше	1,4	0,3	0,8	2,1	0,3	1,1	1,5	0,2	0,8	1,7	0,2	0,9

020. Як часто (якщо таке траплялося) ти грав(ла) в азартні ігри більше ніж 2 години (за один раз) за ОСТАННІ 12 МІСЯЦІВ?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Я не грав(ла) в азартні ігри на гроші протягом останніх 12 місяців	81,0	87,7	84,4	79,2	86,4	82,9	79,7	86,2	83,3	79,8	86,6	83,4
Ніколи	11,8	11,0	11,4	13,1	11,6	12,3	12,5	11,9	12,2	12,6	11,6	12,1
Рідше ніж 1 раз на місяць	3,6	0,7	2,1	3,4	1,4	2,4	3,9	1,2	2,4	3,6	1,2	2,3
1 раз на місяць	1,0	0,1	0,5	1,5	0,2	0,8	0,7	0,2	0,4	1,1	0,2	0,6
1 раз на тиждень	1,4	0,3	0,8	1,5	0,3	0,9	1,9	0,3	1,0	1,6	0,3	0,9
Щодня або майже щодня	1,3	0,1	0,7	1,4	0,2	0,7	1,4	0,1	0,7	1,4	0,1	0,7

U1. Яку хатню роботу ти зазвичай виконуєш?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Роблю покупки	59,2	59,3	59,2	57,8	62,1	60,1	59,4	58,1	58,7	58,7	59,9	59,4
Піклуюся про молодших сестру/брата	29,5	38,2	33,8	28,2	37,8	33,2	28,4	32,7	30,7	28,6	35,7	32,4
Піклуюся про домашніх тварин	43,6	51,8	47,7	37,9	47,4	42,8	41,6	48,7	45,5	40,6	48,8	44,9
Готую їжу	18,8	53,5	36,2	21,5	57,1	40,0	21,9	59,1	42,2	21,1	57,2	40,1
Прибираю в будинку/квартирі	69,8	89,2	79,5	66,3	90,1	78,7	66,5	88,8	78,6	67,1	89,4	78,8
Перу	6,0	19,6	12,8	5,5	25,6	16,0	7,5	31,0	20,3	6,4	26,6	17,0
Мию посуд	45,7	81,9	63,8	42,5	84,7	64,5	46,6	85,4	67,8	44,8	84,4	65,6
Працюю на земельній ділянці (у саду)	42,2	37,0	39,6	42,6	40,7	41,6	42,3	40,4	41,2	42,4	39,9	41,1
Доглядаю тварин у господарстві (на фермі)	23,2	13,7	18,5	23,1	14,0	18,4	20,6	14,2	17,1	22,2	14,0	17,9
Піклуюся про старших членів родини	13,0	15,8	14,4	12,2	16,9	14,6	13,1	16,7	15,0	12,7	16,6	14,8
Виношу сміття	64,0	55,8	59,9	61,1	56,2	58,5	64,1	52,9	58,0	62,9	54,7	58,6
Я зазвичай не виконую ніякої хатньої роботи	2,1	1,7	1,9	2,6	1,1	1,8	2,3	1,6	1,9	2,4	1,4	1,9

U2. Де ти проживаєш переважну більшість часу?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
З батьками (або іншими членами родини)	95,5	97,0	96,3	86,9	86,1	86,5	90,7	88,8	89,6	90,2	89,4	89,8
У гуртожитку	1,2	1,1	1,1	8,3	8,6	8,5	5,5	5,0	5,2	5,7	5,6	5,6
Орендную житло разом з кимось	0,4	0,4	0,4	1,8	3,3	2,6	0,6	3,4	2,1	1,0	2,8	2,0
Орендную житло сам(а)	0,1	0,1	0,1	0,5	0,3	0,4	0,6	0,5	0,5	0,4	0,3	0,4
Інше	2,9	1,4	2,1	2,5	1,7	2,1	2,6	2,4	2,5	2,6	1,9	2,2

U3. Чи мав(ла) ти коли-небудь сексуальні стосунки (статевий контакт)?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Так	16,7	4,6	10,7	29,4	11,4	20,1	42,0	18,6	29,2	31,5	13,1	21,8
Ні	83,3	95,4	89,3	70,6	88,6	79,9	58,0	81,4	70,8	68,5	86,9	78,2

U4. У якому віці ти вперше мав(ла) статевий зв'язок?

Серед тих, хто вказав, що мав коли-небудь сексуальні стосунки (статевий контакт)

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
6–13 років	23,3	8,4	20,1	12,3	4,8	10,1	9,6	2,4	7,1
14–15 років	51,9	68,4	55,5	50,4	51,4	50,7	42,2	32,1	38,7
16–19 років				16,4	28,4	19,9	31,0	58,0	40,4
Немає відповіді	24,7	23,2	24,4	20,9	15,4	19,3	17,2	7,5	13,8

У5. Чи легко тобі звертатися по медичну допомогу у будь-який медичний заклад, який тобі доступний (у навчальному закладі (школі, ПТНЗ, ВНЗ), у поліклініці та ін.) без батьків?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Так	49,1	53,5	51,3	58,4	56,5	57,4	62,9	59,2	60,9	58,2	57,0	57,6
Ні	26,4	18,4	22,4	22,8	17,1	19,8	18,7	16,7	17,7	21,9	17,2	19,5
Важко відповісти	24,5	28,1	26,3	18,8	26,4	22,8	18,4	24,0	21,4	19,9	25,7	22,9

У6. Чи знаєш ти, куди потрібно звертатися, якщо ти бажаєш пройти тестування на ВІЛ-інфекцію?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Так	58,0	56,5	57,2	60,4	58,1	59,2	64,7	61,5	63,0	61,6	59,2	60,4
Ні	42,0	43,5	42,8	39,6	41,9	40,8	35,3	38,5	37,0	38,4	40,8	39,6

У7. Чи звертався(лась) ти або твої друзі/знайомі за консультацією до «Клініки, дружньої до молоді» (КДМ)?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Так, я звертався(лась) за консультаціями до «Клініки, дружньої до молоді»	4,7	2,7	3,7	4,8	1,6	3,1	3,6	2,9	3,2	4,3	2,4	3,3
Так, мої друзі/знайомі зверталися за консультаціями до «Клініки, дружньої до молоді»	3,4	2,2	2,8	3,1	1,8	2,4	3,6	1,9	2,7	3,4	1,9	2,6
Не звертався(лась), але я чув(ла) про «Клініку, дружню до молоді»	18,2	19,6	18,9	19,4	20,2	19,8	19,7	19,0	19,3	19,3	19,6	19,4
Ні, ніколи не чув(ла) про «Клініку, дружню до молоді»	73,6	75,6	74,6	72,7	76,4	74,7	73,2	76,2	74,8	73,1	76,2	74,7

У8. До яких організацій ти звертався(лась) для отримання медичної та соціальної допомоги за ОСТАННІ 12 МІСЯЦІВ?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Поліклініка/фельдшерсько-акушерський пункт/лікарська амбулаторія за місцем проживання												
Не знаю такої	37,2	33,8	35,5	34,0	40,6	37,5	35,2	36,9	36,1	35,2	37,7	36,5
Ні	33,8	36,7	35,2	34,9	32,2	33,5	35,3	36,0	35,7	34,9	34,7	34,8
Так	29,0	29,6	29,3	31,0	27,2	29,0	29,4	27,1	28,2	29,9	27,6	28,7
Клініка дружня до молоді												
Не знаю такої	19,0	21,1	20,0	16,1	17,2	16,7	20,1	16,2	18,0	18,3	17,5	17,9
Ні	51,2	52,1	51,7	54,0	56,5	55,3	53,2	58,3	56,0	53,1	56,4	54,8
Так	29,8	26,8	28,3	30,0	26,4	28,1	26,7	25,5	26,0	28,6	26,1	27,3
Анонімний кабінет довіри												
Не знаю такої	16,9	17,4	17,1	15,7	13,4	14,5	17,5	11,6	14,3	16,7	13,4	15,0
Ні	54,6	59,5	57,1	57,7	65,6	61,8	58,8	67,5	63,5	57,5	65,2	61,5
Так	28,5	23,1	25,8	26,6	20,9	23,6	23,7	20,9	22,2	25,9	21,4	23,5

Продовження таблиці

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Диспансер (наркологічний, шкірно-венерологічний, туберкульозний)												
Не знаю такої	15,7	12,4	14,1	12,4	11,4	11,9	13,4	8,0	10,5	13,5	10,2	11,8
Ні	62,5	72,4	67,5	66,8	73,2	70,2	65,3	76,6	71,4	65,2	74,5	70,1
Так	21,8	15,1	18,4	20,9	15,4	18,0	21,3	15,4	18,1	21,2	15,3	18,1
Центр профілактики та боротьби зі СНІД												
Не знаю такої	12,5	9,9	11,2	12,1	8,9	10,4	11,5	7,3	9,2	12,0	8,4	10,1
Ні	66,2	74,8	70,5	67,7	78,2	73,2	68,9	78,2	73,9	67,8	77,6	73,0
Так	21,3	15,2	18,3	20,2	12,9	16,4	19,6	14,5	16,9	20,2	14,0	17,0
Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді												
Не знаю такої	13,4	9,9	11,6	12,6	10,7	11,6	13,7	8,1	10,7	13,2	9,4	11,2
Ні	65,1	74,4	69,8	68,9	76,5	72,9	67,6	78,9	73,7	67,5	77,1	72,6
Так	21,5	15,7	18,6	18,5	12,8	15,5	18,7	13,0	15,6	19,2	13,5	16,2
Громадська організація												
Не знаю такої	13,4	10,8	12,1	13,2	11,0	12,1	14,7	9,2	11,7	13,9	10,2	11,9
Ні	66,2	73,4	69,8	66,2	74,8	70,7	66,7	77,1	72,3	66,4	75,5	71,2
Так	20,4	15,9	18,1	20,5	14,2	17,2	18,6	13,7	15,9	19,7	14,3	16,9
Релігійна організація												
Не знаю такої	13,6	11,3	12,5	13,0	10,1	11,5	14,7	8,8	11,5	13,8	9,8	11,7
Ні	65,2	71,5	68,3	67,2	75,2	71,4	66,6	77,4	72,5	66,5	75,4	71,2
Так	21,2	17,2	19,2	19,8	14,7	17,1	18,8	13,7	16,0	19,7	14,8	17,1
Пункти обміну шприців												
Не знаю такої	14,5	12,2	13,3	13,6	10,0	11,7	15,8	10,2	12,7	14,7	10,5	12,5
Ні	62,6	70,7	66,6	65,5	74,3	70,1	63,2	73,7	68,9	64,0	73,4	68,9
Так	22,9	17,2	20,0	20,9	15,7	18,2	21,0	16,1	18,3	21,4	16,1	18,6
Психосоціальний центр												
Не знаю такої	13,7	11,4	12,5	13,4	9,4	11,3	14,7	8,9	11,6	14,0	9,6	11,7
Ні	66,2	73,9	70,1	67,3	75,5	71,7	65,4	76,9	71,6	66,3	75,8	71,3
Так	20,1	14,7	17,4	19,3	15,1	17,1	19,9	14,2	16,8	19,7	14,6	17,0
Служба у справах дітей (Служба у справах неповнолітніх)												
Не знаю такої	13,6	11,5	12,5	11,7	8,2	9,9	12,6	8,5	10,4	12,5	9,0	10,6
Ні	67,3	75,5	71,4	69,6	79,1	74,6	69,2	78,7	74,3	68,9	78,2	73,8
Так	19,1	13,0	16,1	18,7	12,7	15,5	18,2	12,8	15,3	18,6	12,8	15,5
«Гаряча лінія»												
Не знаю такої	2,8	0,6	1,7	1,7	1,8	1,8	1,3	0,7	0,9	1,8	1,1	1,4
Ні	94,4	95,5	95,0	95,1	95,8	95,5	96,4	98,0	97,3	95,5	96,8	96,2
Так	2,8	3,8	3,3	3,2	2,4	2,8	2,3	1,3	1,7	2,8	2,1	2,4

D15. Чи можеш сказати, що ти, у цілому, ...

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Дуже щасливий(а)	35,4	31,2	33,2	33,6	27,6	30,4	30,1	25,7	27,6	32,7	27,5	29,9
Скоріше, щасливий(а)	55,6	59,8	57,8	59,0	63,7	61,4	59,8	65,3	62,9	58,6	63,6	61,3
Скоріше, нещасливий(а)	8,0	7,8	7,9	6,0	7,5	6,8	8,4	7,6	7,9	7,3	7,6	7,5
Зовсім нещасливий(а)	0,9	1,2	1,1	1,4	1,2	1,3	1,7	1,4	1,6	1,4	1,3	1,4

D16. Чого тобі не вистачає, аби ти почував/ла себе щасливим/ою?

	2000 р. н.			1999 р. н.			1998 р. н.			Серед усіх		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Усього вистачає, є все, що потрібно; я щасливий(а)	19,5	20,6	20,1	20,1	21,3	20,7	14,9	15,8	15,4	18,0	18,9	18,4
Миру у країні, спокою на Сході (у т. ч. повернути Крим)	14,6	23,7	19,1	16,5	20,5	18,6	13,1	20,1	16,9	14,8	21	18,0
Стабільності (у т. ч. економічної), розвитку, процвітання країни, відсутності корупції, віри, що все буде гаразд	3,7	6,1	4,9	4,0	6,5	5,3	5,3	7,9	6,7	4,4	7,0	5,8
Фінансового благополуччя, добробуту родини (у т. ч. багато грошей)	6,5	2,4	4,4	5,5	2,4	3,9	6,5	2,1	4,1	6,1	2,3	4,1
Не знаю (неконкретна відповідь)	4,2	3,1	3,7	4,7	3,6	4,1	3,3	4,4	3,9	4,0	3,8	3,9
Гарних стосунків з батьками, їх довіри, підтримки (у т.ч. підтримки та любові близьких, рідних)	0,6	3,7	2,1	1,1	4,6	2,9	0,9	3,3	2,2	0,9	3,9	2,5
Кохання, взаємних почуттів, власної сім'ї	2,9	1,7	2,3	2,1	2,3	2,2	1,9	2,2	2,1	2,2	2,1	2,2
Гарних стосунків з друзями, їх підтримки, їх кращого ставлення	1,8	3	2,4	1,4	2,9	2,2	1,3	2,1	1,7	1,4	2,6	2,0
Любові серед людей у країні, щирих людей, оптимізму оточуючих	1	2	1,5	1,2	2,7	2	1,1	2,3	1,8	1,1	2,4	1,8
Гарних результатів ЗНО, вступу до університету, якісної освіти	0,7	1,1	0,9	0,6	0,7	0,6	1,8	3,8	2,9	1,1	2	1,6
Не вистачає присутності батьків і близьких (у т. ч. повноцінної сім'ї)	0,9	1,7	1,3	0,6	2,2	1,4	0,8	2,1	1,5	0,8	2,1	1,4
Впевненості в собі, самовдосконалення (терпіння, розвинене почуття гумору, вміння вислухати тощо)	1	1,4	1,2	0,8	2,4	1,7	0,9	1,6	1,3	0,9	1,9	1,4
Здоров'я (собі, батькам, рідним)	1,1	1,3	1,2	1,7	1,4	1,5	0,6	1,5	1,1	1,1	1,4	1,3
Розуміння, уваги інших, більш доброго до себе ставлення, співчуття	0,8	2	1,4	0,5	1,8	1,2	0,8	1,8	1,3	0,7	1,8	1,3
Більше вільного часу, відпочинку	0,7	1	0,8	0,8	1,4	1,1	1,2	1,3	1,3	0,9	1,3	1,1
Технічних, технологічних благ (нових девайсів (планшет, мобільний телефон, навушники, приставка), комп'ютера, Інтернету)	1,7	0,4	1	1,8	0,3	1	1,5	0,1	0,7	1,6	0,2	0,9
Транспортного засобу (автомобіля, велосипеда)	1,7	0,2	0,9	1,3	0,1	0,7	1,8	0,3	1	1,6	0,2	0,8
Незалежності від батьків, самостійності	0,8	0,1	0,4	1,2	0,2	0,6	0,6	0,6	0,6	0,8	0,3	0,6
Власного дому (в т. ч. окремої кімнати), більшої квартири	0,7	0,8	0,7	0,5	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5
Досягнень у спорті, музиці; слави	1,1	0,1	0,6	0,6	0,2	0,4	0,6	0,1	0,3	0,7	0,1	0,4
Радісних моментів, емоцій, розваг	0,4	0,3	0,4	0,6	0,6	0,6	0,1	0,6	0,4	0,4	0,5	0,4
Сексу	0,9		0,4	0,4	0,1	0,2	0,1		0,1	0,4	0	0,2
Жити в іншій країні	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,6	0,2	0,4	0,4	0,1	0,2
Подорожей (у т. ч. за кордон)	0,2	0,6	0,4	0,1	0,2	0,2	0,1	0,4	0,2	0,1	0,4	0,2
Інше	0,6	1,1	0,8	0,9	0,6	0,7	1,5	1,0	1,2	1,0	0,9	1,0
Немає відповіді	42,3	35,6	38,9	37,9	35,8	36,8	46,8	38,7	42,4	42,3	37,0	39,5

Наукове видання

О. М. Балакірєва (кер. авт. кол.),
Т. В. Бондар, Ю. Ю. Приймак, Д. М. Павлова,
О. В. Василенко, О. Т. Сакович, С. З. Сальніков,
С. В. Сидяк, Ю. Б. Юдін, Н. С. Нахабич

**Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин
серед підлітків, які навчаються:
поширення й тенденції в Україні**

За результатами дослідження 2015 року
в рамках міжнародного проекту
«Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю
та інших наркотичних речовин – ESPAD»

Підп. до друку _____ 2016 р. Формат 64x90/8.
Папір офс. Друк офс. Гарнітура Schoolbook.
Ум. друк. арк. 25.0. Обл.-вид. арк. 23.4.
Наклад 1000 прим.

ТОВ «Поліграфічний центр «Фоліант»
04080, Київ, вул. Оленівська, 8, к. 2. Тел.: +38044-229-80-45
Свідоцтво Держкомінфоорму України (серія ДК № 165 від 16.08.2000 р.)

